

ჩვენი მხედრობა

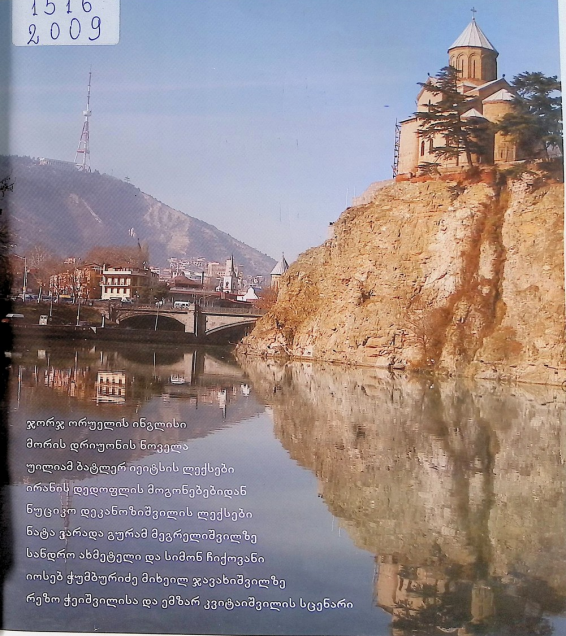

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

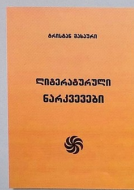
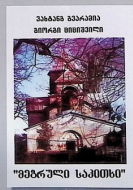
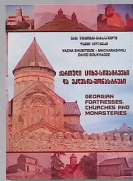
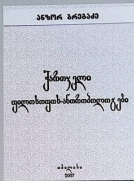
7 აგვისტო 2009 №16(94)

1516
2009

ჯორჯ ორუელის ინგლისი
მორის დრიუონის ნოველა
უილიამ ბატლერ იეიტსის ლექსები
ირანის დედოფლის მოგონებებიდან
ნუციკო დეკანოზიშვილის ლექსები
ნატა ვარადა გურამ მეგრელიშვილზე
სანდრო ახმეტელი და სიმონ ჩიქოვანი
იოსებ ჭუმბურიძე მიხეილ ჯავახიშვილზე
რეზო ჭეიშვილისა და ემზარ კვიციანიშვილის სცენარი

წიგნის თარო

პარალელები	2	იოსებ ჭუმბურიძე დიდი კაცის „პატარა ფიქრები“ ანუ ლელთ ღუნია და „ერთი ბანათელაბული კოლონელი“
ბაიზინაურება	3	ლაშა გიორგაძე დებადების დღე — ესპანეთში (ერნესტ პეინიგუეი)
მსარს-ინტერვიუ	5	ნინო ნადირაძე სინარულის ჩუქავაჰ საქმიანობა (მოამზადა ნატა ვარადაძე)
დრამატურგია	7	რეზო ჭეიშვილი, ვეზარ კვიციანილი სამინი (მხატვრული ფილმი სამ დროდ და ხუთ გადასვლად)
კულტურები	16	იანესტ პეინიგუეი — საჯამთა აბანტი?
აიუზი	17	ნუციკო დეკანოზიშვილი მრედი დუ სხვა ლქსეზი
მსოფლია	20	ჯორჯ ორუელი ინგლისი, შინი ინგლისი
ბაიზინაურება	33	თამარ ლონლაძე პოეზიის კამპაბ წვეთიანი (ნოდარ ადგიშვილის ლექსების გამო)
მრეწვათა სკოარი	34	ირანის შანისა და დედოფლის ვიზიტი საჯამთა კავშირი (დედოფალ სორაიას მოგონებებიდან)
რეორბატი	36	ეკა ბუჯიაშვილი არსებობს ასათი ანდარიცი (იაკობ გოგებაშვილის სულის მოსახსენიებლად)
კულტურები	37	ბორსენს სამეომბოში დებარუნებას უპირება
თათრი ლაბაი	38	გუბა მერელიძე კოვლიტი სანდრო ახმეტაღსა და სიმონ ჩიქოვანს შორის
დებამიცი	41	ლორენს ბლოკი წაშრპილი სკვიდინისა
რეორბატი	46	ზურაბ ლავრელაშვილი არც დანარულებული, არც სრულყოფილი... („დავოს ზინენის“ კომპოზიციისათვის)
კრიტიკა	47	ნატა ვარადა აბამიანის სიყვარული თუ აბამიანისმცოდნეობა? (გურამ მერელიშვილის მოთხრობები)
რეორბატი	50	თათია ჯგუშია მუწარბინს სრულში
დამწერარი სხილვა	52	სერგეი ვესენინი სპარსული მითივები
	53	ვაჟა ზორნაული ლქსაღ ძველი კაცის ცხოვრება (შაბურა არაბული)
აიუზის პარიდებანი	56	უილიამ ბატლერ იეიტსი მორად მისვლა და სხვა ლქსეზი
მსოფლია წეველა	59	მორის დროუნი ბლანდი ალი
საორბი	60	გივი გამრეკელი ჟადრპინს ტრფინალს რომ ექვინან (შტეფან ცვაიგი, ერის მარია რემარკი, ვლადიმირ ნაბოკოვი, ფორტ სიმენონი, ჩარლზ პერსი სნოუ)
მრეწვა	63	ანდრიუატი

ორკვირული ჟურნალი
 დამფუძნებელი „ლიონი“
 მისამართი: თბილისი,
 მუხომანაშვილის №41
 რედაქცია - (995 32) 96-20-62
 რეკლამა - (995 93) 65-93-68
 გაერცელება - (995 77) 11-24-30
 ფაქსი: (995 32) 96-20-62
 E-mail: info@mtserloba.ge

მთავარი რედაქტორი - როსტომ ჩხეიძე
 პარზის რედაქტორი - ივანე აიხრანაშვილი
 პოეზიის რედაქტორი - მაკა ჯოხაძე
 კრიტიკისა და თარგმანის რედაქტორი - თამაზ ნატროშვილი
 მხატვრული რედაქტორი - კარლო ფაჩულია დიზანიერი - მალბახ იაშვილი
 სტილისტი-კორექტორი - ნინო დეკანოიძე დაკაბაღუნება - თენგიზ რობიაშვილი
 ოპერატორი - თამარ ჩიხლაძე სარეკლამო მენეჯერი - ეკა ბუჯიაშვილი
 გაერცელების სამსახური - ლევან კიკნაძე

გარეკანზე: მეტეხი და მამადავითი, მურმან ჩაჩუას ფოტოგრაფი
 „ჩვენი მწერლობის“ მომდევნო ნომერი გამოეკა 21 აგვისტოს

საქართველოს
 პარლამენტის
 იტრეწული
 აბგლინი

იოსებ ჭუმბურიძე

დიდი კაცის „პატარა ფიქრები“

აქვს

ღალთ ღუნია და „ერთი განათლებული პოლონელი“

1906 წლის 4 ივნისს მიხეილ ჯავახიშვილი გაზეთ „ივერიაში“ (14) გამოაქვეყნებს წერილს, ასეთი სათაურით: „პატარა კაცის პატარა ფიქრები“.

ერთი კვირის შემდეგ სათაური განახევრდება და ყოველკვირეულ რუბრიკად იქცევა. ორთქვენახევრის მანძილზე, „ივერიაში“ „პატარა ფიქრები“ თერთმეტჯერ დაიბეჭდება. მოგვიანებით, მიხეილ ჯავახიშვილი მეთორმეტესად დანერს და, რადგან იმ დროისათვის „ივერია“ უკვე დახურული იქნება, გაზეთ „ისარში“ (132, 1907 წ.) გამოაქვეყნებს.

მხოლოდ ერთხელ გამოაქვეყნდა ეს არ უნდა იყოს შემთხვევითი: უნდა ვიფიქროთ, რომ რაკი რუბრიკა „ივერიაში“ იშვიათად გაზეთისთვის ორგანიზებული იქნა. მართალია, ილიას „ივერია“ ისიც აღარ იყო, მაგრამ მიხეილ ჯავახიშვილი, თავისი „პატარა ფიქრებით“, სწორედ ილიასეულ სტილს და სულისკეთებას აღადგენდა.

ეს „პატარა ფიქრები“, ჟანრობრივად, მიმოიხილება შემთხვევითი არ არის, რომ ერთ-ერთ ნომერში გამოქვეყნებული „პატარა ფიქრების“ ნაცულად, სწორედ „შინაურ მიმოხილვას“ დაარქმევს — რა თქმა უნდა, ილია ჭავჭავაძის ანალოგიით.

ერთი კვირის შემდეგ, ისევ „პატარა ფიქრებს“ დაუბრუნდება; 1915 წელს კი (მისი-ავტისგან), გაზეთ „საქართველოში“ „მიმოხილვებს“ დაბეჭდვებს.

„მიმოხილვებს“ და არა „შინაურ მიმოხილვებს“ აქ ილიას მიმართ დიდი სიყვარულიც მოჩანს და მისი სახელის წინაშე ბუნებრივი კრძალვაც.

მწიღი წარმოსადგენი არ არის, რა აზრის შეიძლება ყოფილიყო ილიაზე 25-26 წლის მიხეილ ჯავახიშვილი. ამის შესატყობად მარტო ის სიტყვებიც იკმარება, ილიას სახარტომო მკვლელობამ რომ დაანერხა: „მოჰკლეს პოეტმა, რომელიც ნახევარი საუკუნის განმავლობაში თავის კისრით ატარებდა ქართულ ლიტერატურას, რომელმაც შექმნა ქართული ენა, ქართული პრესა, ქართული მწერლობა“.

„პატარა ფიქრები“ ილიას „შინაურ მიმოხილვებს“ მხოლოდ ჟანრობრივად არ ენათესავება. უფრო მთავარი პუნ-

ლიციტური სიმძაფრე, ერის საჭირობოტო საკითხების ღრმა და პირინციული განსჯაა. ამ თვისებებით, „პატარა ფიქრები“, ზოგადად, ილიას პუბლიცისტიკასთან ღრმა მინაგან კავშირს აქვლენს.

მის მიერ გამოყენებული მხატვრული თუ პუბლიცისტური ხერხებიც, ზოგჯერ, ილიასეულს მგავს.

ასეთია, მაგალითად, ერთ-ერთ „პატარა ფიქრებში“ გამოყენებული ხერხი, როცა ერთხელ სატკიცარზე ავტორი თვითონ კი არ საუბრობს, სხვას აღაპარაკებს — „ერთ განათლებულ, განვითარებულ და ცოდნით აღჭურვილ პოლონელს“, რომელიც თბილისში ჩამოსვლა, მოკლე ხანში ქართული ენა იმდენად კარგად შეუსწავლია, რომ „გაზეთებს კითხულობს, მოიარა ნახევარი საქართველო, სომხეთი, დაათვალიერა ჩვენი დანეტებულიები, მუხუბები, თეატრები, ციხე-მონასტრები, გამოცნაწარა ჩვენს მარტულ ბელადებს...“

ორიოდე თვის წინათ გავიცანიო, — გვეუბნება ავტორი და მის მუხედულეებს გადმოვცემს.

მაინც რას უებნება ქართველ მწერალს ეს „ერთი განათლებული პოლონელი“? — მტისმეტად მწარე სიმართლეს:

„თქვენ, როგორც ვრი, მტკად სახიფათო მდგომარეობაში ხართ ჩავარდნილიო. უნინ თქვენ საკუთარი კულტურა გქონიათ, მაგრამ მეცხრამეტე საუკუნის დასაწყისში თქვენი კულტურა დაამარცხა ცარიტული რუსეთიდან შემოსულმა კულტურამ, რომელმაც სასუბით დაგიმობა, დაგიმორჩალათ და ძირაწ-ფესვიანად გადაგაკეთათ... საკუთარი კულტურის უქონლობა პირველი წინაწია ერის გადაშენების...“

საგულსხმია, რომ პოლონელი ამ უბედურებს, უპირველესად, თვითონ ქართველების ბედოვლათობას აზრალებს:

„ერთი თხოვრებით ენათა თანასწორობას, ან კრებაზე და თეატრებში, სადაც სრული უფლება გაქვთ, ქართულად ილაპარაკეთ, მხოლოდ რუსულ ენას ხმარობთ“...

პოლონელი განაგრძობს:

„თქვენებურ კაზეთებს, რომ დავარქვა ქართულ ენაზე დაწერილი რუსული გაზეთები, ეს მათი საუკეთესო დასასათება იქნება... ქართველების რადიკალობის მიზეზი მათი კულტურა კი არა ყოფილა, არამედ უტულტურაბა... ისეთი ერთხელეანი გატაცება სოციალისტურ იდეებით, როგორც ქართველებს გამოიჩინეს... მეოცე საუკუნის დასაწყისში ეს მოვლენა მხოლოდ საქართველოს აზრამალტ მდგომარეობას ამტკიცებს.“

თამამად მეგვილითა ვთქვათ, რომ პოლონელის ეს მუხედულეები ისევე ეკუთვნის მიხეილ ჯავახიშვილს, როგორც ღლთ ღუნისა აზრები — ილია ჭავჭავაძეს.

წინმეტკლობა არა აქვს, მართლაც ასეთებობა თუ არა ასეთი პოლონელი. აქ საინტერესოა თვითონ ილიასეული პუბლიცისტიური ხერხის გამოყენება.

„მართალია თუ არა ჩემი მოხვეე, მე მაგის გასინჯავაში შევალ“, — წერს ილია ჭავჭავაძე.

„მე პოლონელის აზრების ვარჩევას არ ვაპირობ“, — გვეუბნება მიხეილ ჯავახიშვილი.

ასეთი მსგავსება მხოლოდ იმას ადასტურებს, რომ მიხეილ ჯავახიშვილი; ის მხატვრული პროზაშიც კი ასევე ღირსეული მემკვიდრეა და პუბლიცისტიკაშიც...

ქვემოთხატვა

დაგადების დღე — ესპანეთში

იმ გაზაფხულზე თავს ჩინებულად გრძნობდა, ისე ჩინებულად, როგორც არასდროს — 1954 წელს აფრიკაში მომზადარი ავიაკატასტროფის შემდეგ. თარკმლები და ლევილი თითქმის აღარ ანუხებდა, სისხლის წნევა და სისხლოში ქოლესტერინის ოდენობა თითქმის ნორმამი იყო.

ჰემინგუეის ბოგრავის კარლოს მეიკერის სიტყვით, მისი ბალისი და ენთუზიაზმი გულანებულად ქაბუჯს უფრო შეეფერებოდა, ვიდრე სამოც წელს მიტანილ მამაკაცს. ჩანს, ისიც ეამებოდა, რომ ამ მრავალი თარიღის აღნიშვნა მოუწევდა სწორედ იმ ქვეყანაში, სადაც ლამის ნახევარი სიცოცხლე ექნებოდა გატარებული და სამშობლოზე არანაკლებ უყვარდა.

ერნესტ ჰემინგუეის სამი რომანის (თუკი „სახიფათო ზაფხულს“ მივათვლით), მოქმედება ვითარდება ესპანეთში. სიყვარული და ეჭვიანობა, თევზაობა და კორიდა, სასონარკოთა და ლხენა, ომი და სიკვდილი — აქ, ამ ძველ მინა-წყალზე უნახავთ და განუცდიათ მისთვის ძვირფას პერსონაჟებს. აქვე, სახელდობრ ჯვადარამას მიბეჭდილ დებადაცხუბულ ესპანელ პარტიზანებთან, მაისის თვის ბოლო კვირაში (შაბათ საღამოდან — სამშაბათ შუადღემდე) თავისი ცხოვრების უკანასკნელი წუთები, ტკბილიც და მწარეც, უკვამია ამერიკელ მოზალისეს რობერტ ჯორდანს, მწერლის საყვარელ გმირს, რომელსაც გულუხვად უწილდა თავისი ჩვევები და იდეები და, რაც მთავარია, უანგარო სიყვარული ესპანეთისა.

და აი, 1959 წლის ზაფხულში ესპანეთში კვლავ იხმო ჰემინგუელი.

ახლა უკვე ეცინებოდა გულში იმ შიშზეზე, ექვსი წლის წინათ რომ აუკეციატა. ზუმრობა საქმეა, თხუთმეტწლიანი იწულებითი უნახაობის შემდეგ უნდა ჩასულიყო იმ ქვეყანაში, რომელიც სამშობლოსაგეთ უყვარდა და რომელსაც განაგებდა მისთვის საძულელი დიქტატორი.

„სახიფათო ზაფხულს“ პირველდევ სტრიქონებიდან ჩანს მწერლის აფორიაქება:

„მეოცნაურებოდა გამგზავრება ესპანეთში. იმედიც კი არ ბეუტავდა გულში, რომ ოდესმე ისევ შემომებდნენ იმ ქვეყანაში, რომელიც, სამშობლოს შემდეგ, ამქვეყნად არსებულ ყველა ქვეყანაზე მეტად მიყვარს. თავადაც არ ნავიოდელი, ვიდრე ჩემს ესპანელ მეგობართაგან თუნდაც ერთი ჯერ კიდევ იჯდებოდა ციხეში“.

მაგრამ 1953 წლის გაზაფხულზეც, აფრიკაში სამოგზაურად რომ იმზადებოდა, გაურწმა ცდუნება, ახად ესპანეთში შეეელო. მოეთათბირა კუბაზე მყოფ თავის ნაც-

ნობ-მეგობრებს, ესპანეთის სამოქალაქო ომში რომ იბრძოდნენ, როგორც ერთ, ასევე მეორე მხარეს, და ერთხმად დაასკვნეს, რომ ჰემინგუეის შეძლო ღირსეულად ჩასულიყო ესპანეთში, თავის ნათქვამ-ნაწერთაგან განუდგომლად, ოღონდ კრინტი არ უნდა დაეკრა პოლიტიკაზე.

„სახიფათო ზაფხულში“ დანერგულითაა აღწერილი მწერლის პირველი ნაბიჯები ესპანეთის მიწაზე:

წვიმდა. ცა იყო პირქუში. ძირს ჩამონოლილი ღრუბლები თვალთაგან შვარავდა მთებს.

სასახლვრო პოსტიც პირქუშად გამოიყურებოდა.

ჰემინგუემ წარადგინა თავისი და მუელლის პასპორტები. პოლიციის ინსპექტორი კარგბანას ბუეტიად ეცნობოდა ჰემინგუეის პასპორტის შინაარსს, მაგრამ პატრონს ზედაც არ უყურებდა. მწერალი დასძენს, ეს ჩვეულებრივი ესპანური წესია, ოღონდ ამის ცოდნა შეეებს ვერ მომგვრდება.

— თქვენ მწერალ ჰემინგუეის ნათესავი ხომ არ ბრძანდებით? — ჰკითხა ინსპექტორმა ამერიკელ სტუმარს, მაგრამ კვლავინგებურად ზედაც არ შეუხედავს.

— იმავე ოჯახიდან ვარ, — უპასუხა ჰემინგუემ.

ინსპექტორმა ხელახლა გადაფურცლა პასპორტი და გულდასმით დააკვირდა ფოტოსურათს.

— თქვენ ჰემინგუეი ბრძანდებით?

ამერიკელი მწერალი კადრის ოფიცერიტ გამოეცხმა, სამხედრო წესით მისცა საღამო და ესპანურ ენაზე წარმოთქვა: „გისმინთ და გემორჩილებით“.

ინსპექტორი ფეხზე წამოვდა, ხელი ჩამოართვა ჰემინგუეის და განუცხადა:

— თქენი ყველა წიგნი ნაკითხული მაქვს და ძალიან მომწონს. ახლავ ბუქედს დაგორტყამთ საბუთებზე და, თუკი საჭირო გახდება, საბაიოზეც შეგანეთი სიტყვის.

ვერ დაეუერებინა, რომ ასე კარვად დამთავრებოდა ყველაფერი. საბუთების ყოველ გასინჯვავც (კიდევ სამჯერ შემოშმწეს) ეცონა, ახლა კი დამაკაემენ და პანლურს ამომკრავნო.

მაგრამ პოლიციელნი (ერთიც, მეორეც, მესამეც) ყურადღებით და თავაზიანად ათვალირებდნენ პასპორტებს და ბოლოს, ხელს აიქნედნენ, შეგძლიათ ნაბრძანდეთო.

მომოხდა ჰემინგუეი, რომ აღარ შეუეუბდნენ თავის საყვარელ ქვეყანაში, სადაც გაეთხარათ სამარე ესპანეთის სამოქალაქო ომში დალუბულ ამერიკელ მოზალისეებს, რომელთაც 1939 წელს მიუძღვნა საგანგებო რევიემი:

„ჩვენი მკვდრები ცოცხლობენ ესპანელი გლეხების, ესპანელი შუშების, ყოველი კეთილი, უბრალო, პატროსანი ადამიანის გულგნსა და ხსენებაში, ვისაც სწამდა ესპანეთის ერესუბუღკა და იბრძოდა მისი გამარჯვებისათვის. და ვიდრე ჩვენი მკვდრები ცოცხლობენ ესპანეთის მიწაში, ისინი კი იცოცხლებენ კი, ვიდრე იცოცხლებს ეს მიწა, ვერანაირტყურის ტორანია ვერ დახსლევს ესპანეთს. ჯა-

ერნესტ ჰემინგუეი, 1959 წ.

ვარსაბიძეს
ერნესტს
ბიბლიოთეკა

შისტებს ძალუთ მოედონ მთელს მიწა-წყალს, გზა გაიკაფონ უტუბო ქვეყნებიდან შემოზღუდული ცეცხლითა და მახვილით, მათ ძალუთ ნინსულა მოლაღატეთა და ლაირთა დახმარებით. მათ ძალუთ დანაგრეონ ქალაქები და სოფლები, და სცადონ, რომ მონობის უღელ დადგან ხალხს. მაგრამ ვერც ერთ ხალხს ვერ დაიმონებ საშუალოდ. ესპანელი ხალხი კვლავ აღსდგა, როგორც არავითხუღ აღსდგარა ტირანიის წინააღმდეგ. მკვდრებს არა სჭირდებოდა აღსდგომა, ისინი ახლა მინის ნაწილი არიან და მინას კი ვერავენ დაიმონებს, რადგანაც მინა უკვდავი იგი გადაიტანს და უკან მოიტოვებს ყველა ჯურის ტირანიას. და მათ, ვინც ღირსეულად ჩაენა მინამ, - და არასოდეს არავენ ჩაწოდება მინამ იმათზე ღირსეულად, ვინც დაიღუპა ესპანეთში, - უკვე მოიხვეჭეს უკვადება".

ტყუარად როდ მომბოძა ჰემინგუეი. ზემოქმედურ რეკვიემსა და ესპანეთის სამოქალაქო ომში (1936-1939) აქტიურ მონაწილეობას რესპუბლიკის მხარეზე ვინ ჩივის, 1950 წელს გამოქვეყნებულ რომანში („მდინარის გადაღმა, ხეების ჩრდილქვეშ“) პირადი მუხარაცხუდა მიაყენა ესპანეთის მაშინდელ მხრძანებელსა და მამა-მარწინელს - გენერალ-სიმუს ფრანსისკო ფრანკოს (1892-1975). გახსოვთ?

ამ მამის პოლკოვნიკი რიჩარდ კანტუელი თავის ფიქრებში ელოლიავენა საყვარელ ქვეყნებს (საფრანგეთი, იტალია, ესპანეთი) - მართალია, ერისიანს სამივე დავკარგე, მაგრამ ორი მათგანი ხომ უკან დაეიბრუნეო. და მერე ხმას აღიმალღებს:

„და მისამსჯელ დავიბრუნებთ, გესმის ჩემი, შენა, სქელ-ტყუა გენერალი ფრანკო? სახადრო სკამზე რომ წამოსკუმბუღუბარ და, კარის ექმის ნებაროთი, მავრიტანული კავალერის ფრთხილქვეშ, მიწაურ იხებებ ნადირობო“.

ეაღურება კიდეც დასავლეთის მოკავშირეთა მიერ შეწყნარებულ თუ შეწყალებულ გენერალისმიუს: ჩვენ დავიბრუნებთ ესპანეთს და ბუნზოსადგურებთან ყველას თავდაყურა ჩამოგკიდებთო! (გამჭვირვალე მინიშნება იტალიელი დიქტატორის ბენიტო მუსოლინის აღსასრულზე).

თავს ხომ ვერ გაიმართლებდა, ამას მერ უდო ვაშობ, ამერიკელი პოლკოვნიკი ამბობსო! ფრანკოს კარზე იმდენად კი ესმოდითა დიქტატურა, რომ მომხედარიყვენ, თუ ეს ამბოვნებადა რიჩარდ კანტუელი, მთავარი გმირი აღნიშნული რომანისა და ალგა-ალგა - „აღმერ თეა“ ავტორისა.

რომელ დიქტატორს მოეწონებოდა ახვარა, მეტი რომ არა ვთქვათ, გამოდგომა?! მაგრამ ფრანკო, ჩანს, სრულფასოვანი დიქტატორი არა ყოფილა. ამასთან, ჭკუადაამჯდარ კაცად იცნობდნენ. მარტო ის რად ღირს, რომ მეორე მსოფლიო ომში არ ჩაუბამს თავისი ღარიბ-ღატაკი და სამოქალაქო ომით სისხლდაცლილი ქვეყანა (პოტუდავად, პიტლურის დაფინებული თოვინა-მოთოვინისა). პოდა, ფრანკომ არაფერი შეიმჩნია და დედის რძესავით შვიგო ჰემინგუესთვის მიღილა. ნუთუ დონ-კიხოტის სამშობლოში დიქტატორებაც კი რაინდული სული მოსდგამთ?

ვერავითარი ტრანებიც ვერ სძლევეც ესპანეთის, ამტკიცებდა 1939 წელს ჰემინგუეი. იფგა 1953 წელს და ამერიკელი მწერალი ხედავდა, რომ კიდევაც სძლიეს და ლამის თავის ჭკუაზე მოაკიდეს.

ჰემინგუეს რომანში „ვისთვის რეკს ზარი“ რობერტ ჯორდანი ასე ფიქრობს ესპანელებზე: „რა საოცარი ხალ-

ხია მთელს დუნიაზე არ არსებობს ხალხი, ამათზე უკეთესი და ამათზე უარესიც რომ იყოს; არ არსებობს ამათზე უფრო კეთილი და, იმადროულად, ამათზე უფრო სასტიკი ხალხი“.

რობერტ ჯორდანის პირით, რა თქმა უნდა, ამას გვაყენებს ჰემინგუეი და დასძენს: განა სადმე იშოვი სხვა ხალხს, რომლის ბელადები ამ ხალხის ნამდილი მტრები შეიძლება იყვნენო?

რობერტ ჯორდანისთვის ეს ქვეყანა არის სერვანტესის, კევედოს, ველასკესის, გოიას სამშობლო, სამშობლო იმაით, ვინც ამყენებს ესპანელი ხალხის დიდებულ წარსულს. მაგრამ ესპანელთა სხვა წარსულიც ახსენდება და მხარე ფიქრი იპყრობს: ეს რა ხალხია ეს რა ძალუთხელეზი არიან, დანყებული ოფითგან - კორტესი, შისარო, მეწენდეს და ავილა და დამთარებელი - პაბლო (არცთუ მომხიბლავი პერსონაჟი „ზარის“).

სამოქალაქო ომის საზარელი ქმედებანი (ორივე მხრიდან!) გახმადრა ბოდიც ესოდენ მკაცრი ვერღელქის გამო სატანად.

არავითარი სათვალე - არც ვარდისფერი და არც შავი აი, ასე განსჯიან საყვარელ ქვეყანას...

1959 წლის ზაფხულს ჰემინგუეი ატარებდა მდიდარი ამერიკელი ემიგრანტის ბილ (ნათას) დევისის მამულში, რომელსაც ერქვა „ლა კონსულა“ და მდებარეობდა ქ. მალაგას მახლობლად. ეს იყო წყნარი ადგილი საუკეთესო სამუშაო პირობებით, სადაც მწერალი ისვენებდა კორიდებს შორის ინტერვალებში.

აირჩიეს მწერალი ასე აღწერს „ლა კონსულას“:

„მოთახებული ვეებერთელა, ელვგანტურად გაშენებული ბალიურთი, მამულის შუაგულში, ლა კონსულა გახლავთ ფაქიზი შესახებაობის სექტებიანი პალატა, რომელიც ნაავგას უმცროსი დოფის სასახლეს. დაცულთა გარე და შიდა მართული ქიშკრებით... იატაკი და ბალუსტრადები, კიბის საფეხურები და გერმანის ზედაპირები, საბაზანი ოთახები და პორტიკები მთლიანად მარმარლოსია და საცურაო აუზიც მარმარლოთია განყოფილი“.

სწორედ აქ უნდა გამართულიყო გრანდიოზული წვეულება ჰემინგუეს დაბადებიდან 60 წლისთავის აღსანიშნავად, რომელსაც თითქმის ორი თვეა ამზადებდა მისი მეოთხე მუვლად მერი ექმის.

შამპანური გამოინერა პარიზიდან, ჩინური კერძები - ლინდონიდან, ხიზილა - მისკოდიდან, თევზული - ისლანდიიდან, ძებვეული - გერმანიიდან, პოსტული - იტალიიდან. ფეიერვერკის სპეციალისტი დაქირავა ვალესიიდან; ფლამენკოს მოცეკვეენი - მალაგადან; მუსიკოსები, მზარეულები, ოფიციატები და ზარმენები - მადრიდიდან.

წვეულებისათვის აირჩიეს ვანიერი აივანი დევისის პალატის მეორე სათულზე.

ღმინი გაჩაღდა 21 ივლისის შუადღისას და გასტანა 22 ივლისის შუადღემდე.

ვის არ ნახავდით სტუმართა შორის! ინდოეთიდან ჩამოფრინდნენ ჯაიპურის და ქუჩ-გეპარის მაპარაფები თავის მაპარანებიურთ, ლინდონიდან - ესპანეთის ელჩი ბრატანეთში მიგულე პრიმო დე რივერა, ვამპეტონიდან - გენერალი ჩარლზ ლენჰემი, ზონიდან - ამ მელჩი დევიდ

ბრიუსი, მადრიდიდან - სხვადასხვა ჯურისა და რანგის წარმომადგენლები, პარიზიდან - ძველისძველი ძმაცაცები, ვენეციიდან - მომხიბლავი ადრინა ივანჩიჩი, პროტოტიპი პეინტერების რომანის („მდინარის გადაღმა...“) მთავარი პერსონაჟისა.

იყენებ კოლორიტული სტუმრებიც: ინგლისის ჩემპიონი გიტარის დაკვრაში და სახელგანთქმული ესპანელი მატადორი, ფაფორიტი პეინტერისა, ანტიონო ორდონესი (თავისი მუშაობისა და 30 მეგობრის თანხლებით).

იუბილარს მიაერთებს ახალთახალი „ბარატა ლანჩა“, მისივე იტალიური პოპოლარებით რომ შეიქმნათ.

პეინტერული ხალისიანად ცქცქავდა, ბათქა-ბუთქით ხსნიდა შამპანურს, მხიარულ სადღეგრძელოებს უძღვნიდა თავის სტუმრებს, ვარჯიშობდა თოფის სროლაში - ტყვიით ფერულს ჩამოსაყრელად სიგარიდან, პირში რომ ჰქონდათ გამართი ანტიონოს თუ ჭურბუქარის მამარაჯას.

დასასრულ, დეიდე ბრიუსმა წარმოთქვა უმრავლო და გულწრფელი სადღეგრძელო იუბილარისა.

ინციდენტს ვერ გადაურჩნენ. ფიფქურის დროს ერთი მუშუნა მოხვდა ენ. სამეფო პალმის კენურის და ცეცხლი გაუწია. ზოგიერთი სტუმრის მცდელობა - ამგვარლუცხენ სამოცუფტან კობეზე და ბალის სარწავი შლანგით შებრძოლებოდნენ ხანძარს, უნაყოფო აღმოჩნდა. გამობიძებს სახანძრო რაზმი მალაგადან. მუხანძრებმა ჩააქრეს ხანძარი

რი და ისინი დაუყოვნებლივ მიიპატიეს ლხინში. ანტიონო ორდონესმა, სტუმრების გასამხიარულებლად, მოიგო მუხანძრის მუხანადი და ლაბადა, მერე კი სახანძრო მანქანა, უწყვეტი სიგნალით, გააქან-გამოაქანა ბაღში.

პეინტერები ასე შეაჯამა თავისი მთავრები: „რამაც ყველაზე მეტად გამაზარა ამ წვეულებაზე, ისაა, რომ ჩემმა ძველმა მეგობრებმა არ დაიხარეს ჩამოსვლა ამისგორიდან“.

და გულისტკივილით დასძინა: ვაი რომ, ძველი მეგობრებიდან ამქვეყნად ცოტანილა დარჩენილანი.

...საკმაოდ ძვირი დაუფდა სამოცი წლის მამურად და ომებგადახდილ მწერალს თავისი მესამოცე დაბადების დღის ესოდენ ღამაზად აღნიშვნა.

თორკმელები აღფოთდნენ და აუჯანყდნენ პატრონს. პეინტერების საძილე ოთახი გაივსო ჭიქებითა და ბოთლებით, რომლებშიც ნაცვლად მისი საყვარელი ვისკისა, ლეონოზე მეთად რომ ტრანებოდა (თავს იმართლებდა: ლეონო სიაშოვებება, ვისკი - სანავიეო), ახლა შარდის სინჯებს დაედით ზინა.

სულ რაღაც ორი წელიდა რჩებოდა საკუთარი ხელით აღსრულებულ ალსანრულამდე.

ლანა გიორგაძე
ბორჯომი

პესკარე-ინტარვი

ენიო ნადირაძე

სისარულის ჩუქებას საქმიანობა

— თქვენი აზრით, რა არის უკიდურესი გაჭირვებული მდგომარეობა?

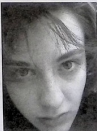
— უკიდურესი გაჭირვება ალბათ ისაა, როდესაც დგება მომენტი, როცა იმედს კარგავ. ეს სამინულებია. ეს ნიშნავს მთლიანად, ყველა ასპექტის გაჭირვებას, სულისას და ზორცისასაც. ყოლისმომცველია ☹

— სად ისურვებდით ცხოვრებას?

— საქართველოში, საქართველოში, საქართველოში და საქართველოშიც. ეს ქვეყნები ძალიან მიყვარს.

— რა არის უმაღლესი ბედნიერება?

— მგონი სხვადასხვანაირი ბედნიერებები არსებობს, გააჩნია ადამიანის შინაგანობას, რას მიიჩნევს ის თავის ბედნიერებად, უმაღლეს სიხარულად. შენი უმაღლესი ბედნიერება შეიძლება ერთ წამში იგრძნო ან ვერც იგრძნო და გაუშვა. მთავარია, დაინახო, რომ ამ წამს, ამ ადგილას, ამ გარემოში, ამ ტრანსპორტით, ამ განედზე, ამ წამს მესახებო ხარ ბედნიერი და მორჩა. თუმცა არის კონკრეტული მოვლენებიც, რასაც ზოგადად ბედნიერებას ვუნდობდ, შვილის გაჩენა, სულიერად ახლოს მყოფი

ადამიანის შენს გვერდით არსებობა და ასე შემდეგ.

— თქვენი საყვარელი ლიტერატურული პერსონაჟები?

— დომენიკო მიყვარს დორანაშვილის და ახლა უკვე დემნა გედევანიშვილი. თოლიაც პერსონაჟია და ჯონათან ლივინგსტონი ჩემი უსაყვარლესია. მგონი, ჯონათანომანია მჭირს.

— თქვენი საყვარელი ისტორიული პერსონაჟები?

— ბეერია.

— თქვენი საყვარელი მხატვარი?

— ფეტვიანშვილი, გუდიაშვილი, სალვადორ დალი და ვან გოგი.

— თქვენი საყვარელი კომპოზიტორი?

— ყანგელი, მოცარტი.

— რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად მამაკაცში?

— არ აქვს მნიშვნელობა ქალია თუ მამაკაცია, პირველი რიგში თავმდაბლობაა, რასაც „ვეფურები“. არ ვტივ, თვისება რამდენად შეიძლება ვუნდო, მაგრამ უინტე-

ლექტორ მამაკაცთან ურთიერთობას ჩემს თუთიყუშთან საუბარი მიჩვენია.

— რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად ქალში?

— ასევე ქალშიც, თუმცა არის კიდევ რაღაც ისეთი ნიუანსობრივი თვისებები ქალში, რასაც სახელებს ვერ ვარქმევ და უბრალოდ, ისე შიზილაკს.

— რომელი ადამიანური სათნოებაა თქვენთვის უფრო მომნიშნავი?

— გულწრფელობა. ჩემთვის გულწრფელობა ზუსტადაც რომ ადამიანური სათნოებაა (არადა ბოლო დროა იგი უკვე უზრდელობად მიიჩნევა ☹) თუმცა მე ასე, რა თქმა უნდა, არ ვთვლი.

— თქვენი საყვარელი საქმიანობა?

— კითხვა, მუსიკის მოსმენა, თუმცა ადამიანების გახარება და სიხარულის ჩუქნებაც საქმიანობად უნდა ვთქვა, რადგან ვგიჟდები ამაზე. ადრენალინივითაა ჩემთვის ☺

— თქვენთვის ნაცნობი რომელი ადამიანი გინდობდათ ყოფილიყავით?

— სიმოწუნებით ვიქნებოდი ნინო ქათამაძე ☹ თუმცა, მაგლობა უფაღს, რაც, როგორც, მატომაც ვარ ვინც ვარ.

— თქვენი ხასიათის მთავარი თვისება?

— ერთგულება, გულწრფელობა და ქველმოქმედება.

— რას აფასებთ ყველაზე მეტად მეგობრებში?

— ერთგულებას, გულწრფელობას და თავგანწირვას.

— თქვენი მთავარი ნაკი?

— სიზარმაცე და ეგოიზმი.

— თქვენი ნარმოდგენა ბედნიერებაზე?

— ზემოთ თითქმის ვისაუბრე ბედნიერებაზე და აღარ გავიმეორებ, დავამატებ უფრო, რომ ბედნიერება არის კიდევ ის, რომ ხარ, ცოცხლობ და შანსი გაქვს, გახდე უკეთესი, ეს დიდი ბედნიერებაა.

— რა იქნებოდა თქვენთვის ყველაზე დიდი უბედურება?

— ყველაზე დიდი უბედურება იქნებოდა, რომ არ ვყოფ... გავგიჟებოდი... თუმცა, მაღამც ვარ, ნერა რომ არ შემეძლოს, ყველაზე დიდი უბედურება იქნებოდა (ჩემთვის), ასევე მიფიქრია სიმუწუნება და სიყურუხეც...

— როგორი გინდობდათ ყოფილიყავით?

— ჭკვიანი.

— თქვენი საყვარელი ფერი?

— ნითელი, ნარინჯოსფერი და მწვანე (პეპ, მძლოლობა გამოვალნიე მაინც, შუქნიშნის ფერები შემომწერა ☹).

— ყვავილი, რომელიც ყველაზე მეტად გიყვარს?

— გვირილა და იასამანიც, მაგრამ გვირილა ჩემი სულის ყვავილია. მასთან განსაკუთრებული, სათუთი, ფაქიზი დამოკიდებულება მაქვს, აი ისეთი, გვირილიე-ბისთვის რომ მოგკვებოდი... ისეთი... ისე კი, ყვავილები არ მიყვარს.

— თქვენი საყვარელი ფრინველი?

— თოლია და ბოლო დროს ფლამენგოები შემიყვარდა. უფრო მეტიც, თოლია მე ვარ.

— თქვენი საყვარელი მწერალი?

— გამორჩეულად დოჩანაშვილი, დუმბაძე.

— თქვენი საყვარელი პოეტები?

— ტერენტი (ტერენტომანია მჭირს), ვალა, რატი ამბლბლბელი, ნინოინიე შოთა, სამკაულის ბიჭები, ნინო სადღობელკაშვილი, გრგოლ რობაქიძის პოეზია მიყვარს, თეკლე ბატონიშვილი, დიანა ანთიმიადი, შენ — ნატატო, ნურბი ბერთელი, გიო სახაჯა, ქვანაზ, დათა გულა, მარი ლუიზე კამინცი, ტომას ელიოტი. ბევრი ახალგაზრდა ავტორია, რომელიც მომწონს კიდევ...

— საყვარელი ლიტერატურული გმირი ქალბი?

— „სამოსელი პირველიდან“ ანა მიყვარს და კიდევ სკარლეთიც.

— საყვარელი გმირები რეალურ ცხოვრებაში?

— რეალურში? ალბათ ყველა მონაზონი გმირია... მეც მინდა მექნდეს ამის ძალა, მაგრამ... გმირია ჩვენი პატრიარქი. და ისიც გმირია, ვინც რეალურ ცხოვრებაში ახერხებს ბოლომდე იყოს ყველაფერში და ყველასთან, ვინც მეამბოხება, ვინც იბრძვის და ვისაც უყვარს.

— საყვარელი გმირი ქალი ისტორიაში?

— თამარ მეფე მართლა გმირი იყო, როგორც ქალი. მის პოლიტიკურ გმირობაზე არაფერს არ ვიტყვი.

— საყვარელი სახელები?

— საბარბიხელ სახელებზე მოწონების მიღწევილება საერთოდ თავიდანვე მქონდა, ახლა უკვე „მოღაში“ შემოვიდა. ლაზარე, თომა, პეტრე. ასევე ექსო, გვანცა, თეკლე, კატო, სესილი და ჩემი სახელი მიყვარს ძალიან კიდევ.

— რას ვერ იტანთ ყველაზე მეტად?

— ვერ იტან ბტყუღს და იმას, როდესაც ვიღაცას ფულს ტომარად უღანდები. კიდევ ვერ იტან მენწერილ-მანეთას, უტრირებულ პრავმატჩიხს.

„აფერისტობას“ ვერ იტან და ყალბ ურთიერთობებს.

— ისტორიული პიროვნება, რომელმაც თქვენი ზიზლი დაიმსახურა?

— ყველასაქართველოს მოღალატეს ჩემი ზიზლი.

— საბოლოო მოქმედება, თქვენი აზრით, ღირსი მეტნაკლები აღტაცებისა?

— დავით აღმაშენებლის დროს ნარმართული ყველა ომი, ნაგებულები კი, მგონი აღტაცებას იმსახურებს დავითის უზადლო სტრატეგიული ნიჭის გამო.

— რეფორმა, რომელსაც თქვენ განსაკუთრებით უშაღდეს შეფასებას აძლევთ?

— მართალი გითხრა, ასეთი არ მახსენდება.

— ნიჭი, რომელსაც გინდათ ფლობდეთ?

— მუსიკას რომ ვწერდე...

— როგორი გინდობდათ რომ მომკვდარიყავით?

— როგორც ახლა ვარ, ოღონდ მონანიებული მინდა მოკვდებ.

— თქვენი სულიერი მდგომარეობა ამჟამად?

— სამიწელი.

— ქმედებანი, რომლებიც თქვენს შემწყნარებლობას იმსახურებენ?

— როდესაც ვხედავ რომ ადამიანი გულწრფელია, შემიძლია ვაბატო ყველაფერი.

— თქვენი დევიზი?

— დევიზი არ მაქვს. თუმცა ერთი ფრაზა დამდევს სულ: „ყოფნას და არყოფნას სადაც შორისა ვარ, საფლავს მინანერი ნლებს დედისივით“, თუმცა გიომდე სხვა ამეკვიტებოდა ალბათ...

კიდევ ერთი ნინათყმა

ჩემი სიჭაბუკის შეგობარმა რეზო ჭიქიშვილმა თავის არც-
თუ დღაცაგებულ არქივში შემთხვევით აღმოაჩინა ჩვენი ძველი
სცენარის ბევრად სრული ვარიანტი, სამხატვრო საბჭოსთვის
გასამრავლებელი ცალი და მიოხრა: იმ ნაკლები ტექსტის
ნაცვლად აჯობებს ეს დაიბეჭდოსო. გამოვართვი, ენახე. მარ-
თლამ გულდატოვებ ვეიმუშავებო, ვეისწორებო და ამ სახით
ამკარავდ უფრო მიზანშეწონილი იქნება, ღიდი ხნის წინ მზა-
კრულად ყელგამოლადრული კინოსცენარის გამოქვეყნება.

ამ ვარიანტის ბოლოს, ერთ-ერთ ფინალურ ეპიზოდში ნახე-
ნება ჩვენი სახელოვანი მოქანდაკის ელაგუჯა ამაშუკელის
ცნობილი სიმბოლური ქანდაკება ქართველი ქალისა, რომელ-
საც კოჯრის მხრიდან მომავალი ფილმის მთავარი გმირი, მხატ-
ვარ თორნიკე ამაღლობელი თვალს შეაფლებს და ჩაუვლის.

ამან უნებურად ისევ ვამახსენა ჩემს ნინა ნინათყმაში ნახ-
სენები სამხატვრო გალერეის ფუნქციონერი დირექტორი, გა-
მობრძმედილი ინტრიგანი მიხეილ თოფურაძე, რომელსაც აგ-
რეთვე დაუნუნეს დოკუმენტური სცენარის ლობრეტო და
სტუდიის მამოძიდელ ხელმძღვანელებს უჩივლა, ერთი ვაი-უშ-
ველებო ბატვა.

აი, ამ კაცმა, საბჭოთა ეპოქაში, დაიჭირავე ფოტოგრაფი,
შეარწია ისეთი რაკურსი, რომ ამაშუკელის ქართულის დედა
მოედანზე აღმართულ, ბედნიერი მომავლისკენ ხელგაშვრულ
ლენინს ზედ კისერზე მახვილს აბეჭენდა. გაამრავლა ეს ფოტო-
ები და ფიცხლავ გააგზავნა სხვადასხვა მაღალი ინსტანციებში,
მათ შორის, ცხადია, კრემლში. იგი ამაშუკელის ქანდაკების და-
უყოვნებლო აღებასა და მოქანდაკის სასტიკად დასჯას მო-
ითხოვდა. ამბობდნენ, ამის გამო საგანგებო კომისიაც კი შეიქ-
მნაო, მაგრამ ხელისუფლება თავად მიხვდა, სასაცილო შეგო-
ბარებაში რომ იყდებოდა თავს და ეს, საკმე? შიადურჩესო.

ჩვეს სცენარში (მომავალი დრო) თოფურაძის ორჯული —
ეკუპრატო — ყოველდ უწყვიარ ფრინველებს, წერობებს იჭერს
და პატრირებს, ანამებს. რეზომ და მე მაშინ არ ვიცოდით
ცნობილი ფრანგი სიმბოლისტის კოლი დე ლილ-ადანის
მოთხრობა „ავადების მკვლელები“, რომელი უფროსადაც, სადის-
ტი ბომონდ ეპარნაბს ტბაში მოყურავდ ვეგებს, კისერს უფრებს
და ახრწობს. უცნაური დამხმარება.

წერობებსა და გვეგებს შორის მაინცდამაინც ღიდი განსხვავ-
ება არ არის. მათ სიცოცხლეს და თავისუფლებას არაინდ არ
უნდა ემუქრებოდეს.

ღმერთს შადლობა შევნიროთ, რომ ნარიყალაზე ისევ დგას
ხლიათ-იასიანი ქართულის დედა, ზოლო შთელი პლანეტის
მომხმარებელი, მონსტრი ულიანოვი, საშუადამიო მომორდა თა-
ვისუფლებას მოედანს. ეს კია — მისი და სტალინის მიერ შე-
კონინებული სისხლიანი „ნიელი იმპერატორი“ დანერგვის მე-
რე, ყველაზე მეტად საქართველო დაზარალდა; გარეშე და ში-
ნაური შერბობის ვერაგობამ აფხაზები და შიდა ქართული დაგ-
ვარკინაბა, ამდენი მსხვერპლი შეიწირა. ძნელია თქმა იმისა —
რადის რ გვეღრსება.

ვინმე შეიძლება იფიქროს, რა ამბავია ამდენი დამხმარებე-
რის კიზამო, მტრისმეტად აფორიაქებულ, დამხმარეულ ვერაში
გვიწევს ცხოვრება და ამაზე უარესებზე არის მოსალოდნელი.

ისე კი, ამამაღ, ცნაზურა, ზედამხედველობა გაუქმებულია;
არა ვგვიჩინა კულავ გამორჩენად ახალი ჩამდგებები, ჩამშვებები
და თუ ვინმეს (სასურველია, საამისო უნარი და შესაძლებლო-
ბაც პერნდეს) სურვილი აღუტყრება, ჩვენი ვატაზურული „სამაია“
ფილმად გადაიღოს, სცენარი თითქმის მზად გახლავთ.

მასწავლის დავგვიანებით დამეჭვება ვეტრბობის მიზეზით
მობხად და „ჩვენი მწერლობის“ რედაქციას ამამი არავითარი
პრალი არ მიუძღვის.

შეზარ კვიტიშვილი

რეზო ჭიქიშვილი

ემზარ კვიტიშვილი

სამაია

მხატვრული ფილმი
სამ დროდ და ხუთ ბადახლად

კადრში მოჩანს ვეება ფერწერული ტილო, რომელზედაც სა-
მი ულამაზესი ასული გამოსახული. ისინი უფერად ამორადვე-
ბიან, თანმიმდევრობით ტოვებენ ჩარჩოს, ერთმანეთის ნდ დად-
გებიან და სამაიას ტაქტზე ნარწარად ეფარებიან თვალს.

გამორჩევილი ნახსენებოდა ჩამწველებული მხატვრის მა-
ღალჭირანი დაბარება. თორწინა ზოო თანამი ხატავს, მოლ-
ბერტზე ტუეუთად უდევს. მის ზურგს უკან უცნაური შრილი
ისისი, თაობის ბნელი მხარე ნათდება. მხატვარი ფუნჯს დებს,
მიხებდაც. მის წინაა თითქოს უხილავი სივრცეიდან მოდრწინ-
ელი უნაზესი სანაღი, ქალს თოვლივით თთირი სახე აქვს და ნი-
თელი მოსასხამო.

ნითოღმოსასხამიანი ასული — დიდი ხნის წინათ, ამ
დროისა და მთების მიღმა, მე მიცხოვრია და ვყოფილვარ
ოცნება შენი. სურვილი მქონდა შენი ნახვის იმდენად დიდი,
რომ ზღვას და ბმელებს გადმოველი ჩემი სხეული და თავ-
დახბროლი იცდის შენი მსყავარის წინაშე. შენა ხარ ჩემი უფ-
ლისწული, მზე ჩაუქრობი და რა ხანია დავატარებ სიყვარ-
ულს შენსას, ხუთასი წელი გელოდებოდა მოწყენა ჩემი. მიწი-
რეს, მოკვდავს, ვინც ჩემს ბავთ დეკონება, სამარაისორად
ასცილდება სიკვდილის ცელი, ნათლით მოსილი და ქაბუკი
დარჩება მარად. ღრუბლებზე რბილი, გველოდება საწლი
თეთრი, ცაზე კრიალი, მწიფის მინდა კომკი ბროლისა. სად
არ გეტებე ფერწახული და ნაღვლიანი, გიპოვე ბოლის ნე-
ტარებად მხატვრული გულის. შეუფრად დავსება, მყოფდრო
არის საფანე ჩემი, დატოვე ტანჯვის სამყოფელი, ცრუ და
ხანმოკლე, უკვდავებასთან სარეცელი ვაიზარე.

ნითოღმოსასხამიანი ასული თანდათან უკან ინებს და სიბ-
ნელებს იწმეება. თაობის მყოფე კუთხეში ახლა სხვა ქალი

სცენარი დანერგვილია გრიგოლ აბაშიძის პიესის — „მოგზა-
ურობა სამ დროში“ — სიუჟეტურ ქარგაზე.

დგას. იგი სახით ძალიან შეგას პირველს, ღონად თვის ვარცხნილობა და საშოსის ფერი განისხვავებს მისგან. ცისფერი, გამჭვირვალე მოსახსნამა აქვს. იგი სახეში შეუფურცებს თორნიკეს.

ციხეფერმოსახსნამაინი ასული — მე ის ვარ, ვისაც შეიყვარებ დედოფანს მერე, ვინც ახლაც გვიყვარს, ვისაც შენი უყვინია სული. შენთვის დატვირე ვარსკვლავების შუქი ელვარე, გამოვიფურე, რომ გამოირო ნუხლი მძიმე. ხუთს შეუყურებს მე დაიცივდი შენს შესახვედრად, შენზე ფიქრებში გვაგებარებ ხუთს საუკუნეს. მე ცისარტყელად ავევთები ნანეთობარ ცაზე, რომ დაამინაბოს სვედიანმა შენმა თვალებმა, რომ სხეულს შენსას აღმაფრენის მიეცეს ძალა. ეამს შეხვედრისა, არ შეგაკართოს სიცოცხლე ჩემმა, მონყენა ახლავს ლაგვარდებში დიდი ხნით ლოდინს. ვარსკვლავთა შორის, ანგებობა მზარდამზარ ახორფენ, სადაც ვერასდროს ვერ ააღწევს მოკვდავთა შუერთა. დროა დაგტვირე და ოცნება ნაელო ნმინდა, ვიდრე დადგება სამუდამო შეხვედრის წამი.

მეორე ასულიც ნელ-ნელა იხვეს უკან და პირველის მსგავსად უჩინარდება. მის ადგილზე შესამე, ბოლო, სურათზე შუა ადგილას მოთავსებული ასული ამოიზრდება, თეორმოსახსნამაინი. მზრები მოშიშვლულული აქვს და იგრძნობა სახე მკურდის თროლიდა. მისი ხმავე უფრო თბილია და ახლებელი.

თეორმოსახსნამაინი ასული — მე ვარ შენი დრო, შენი სატრფო, მოყვასი შენი, ვისაც ვერ ამჩნევს შენი თვალები. სიციხვლით ფეთქავს შენით სახვე ჩემი სხეული, ბროლივით პაერს ნესტოები ხარბად სუთითავენ, ყველადერს, ირავილი, ჩემი სუთიქით ეძლედა ფერი, ერთადერთს, სიკვდილს მუშობა ჩვენი გათიფა... მოლანდებდა ყოველივე ამ ქვეყნაზე, რასაც დაეძებ, ჩემი სახის და სულის მიღმა. იცოვებ, მე ვარ ერთადერთი სიმდიდრე შენი, არსება მთელი მხოლოდ შენთვის მე შემეტება, ვეჭვობ, იოლად შეელოი მშვენიებას ჩემსას, ვინც მე დამკარგავს, ის თავადვე დაიკარგება და დამკარგავს დაამშობებს ნაღველი მისი მიმოხუცედ, არჩევიანი შენზეა ახლა, რა წამს მინატრებ, იმ წამშივე გაეჩინებ შენთან, გტოვებ და ვნამდეს — შენს გვერდით ვერებოი..

შესამე, შუათანა, ასულიც იმდაგარადვე ქრება. მხატვრის ოთახში კვლავ სიბნელე ისაგდურებს. კადრი მკვეთრად იცვლება.

თათბირი

სამხატვრო გალერეის დიდი დარბაზი. შუაში — მავღადაფარებული ვრძელი მაგდა. მაგდის აქეთ და იქით საგამოფენო კომისიის წევრები სხედან. ხუთი კაცი მაგდის მარცხენა მხარეს ზის, ხუთი — მარჯვენა მხარეს. მაგდის თათან, საგარძემლო კომისიის თავმჯდომარე კეხევაძე მოკალათებულა.

სინყნარე. კადრი შედგება. მოულოდნელად კომისიის ყველა წევრი ერთხორულად აუყუანდება. გარჩევა ქირს, ვინ რას ამბობს. კეხევაძე გარბონზე ფანქარს აკაკუნებს.

კეხევაძე — ნუ ყუანებთ, ცალ-ცალკე ილაპარაკეთ! სირწყნარე. პაუზის შემდეგ კომისიის წევრები ისევ ერთხმად აუყუანდებიან.

კეხევაძე (ფანქარს აკაკუნებს) — რა ხდება, რამაა საქმე? (სინყნარე)

— კიდევ თაეიდან ხომ არ უყუართ კენჭი? ერთი წევრი — რა საქჭირა, ხუთი შავს ადგებს და ხუთი თეთრს... გატყდეს, ვინაა მომხრე და ვინაა წინააღმდეგი.

წრიპინა ხმა (კეხევაძეს) — გადამწყვეტი სიტყვა თქვენზეა.

კომისიის წევრები ისევ ახრილობებიან. კეხევაძე — დანყნარდით! (სირწყნარე) ჩემ უფლებას დაუსაბუთებლად არ გამოვიტყდები. მარიალია, ფარული კენჭისყრაა, მაგრამ ნების გაძლევთ გულახდილად ილაპარაკეთ. მონიეთ სურათი აქეთ.

კომისიის ორი წევრი დგება და ჩარჩობი ჩასმულ, საკმაოდ მორდილ სურათს თვალსაჩინო ადგილზე დადგამს.

კადრი მოჩანს დიდი ფერწერული ტილო „სამი ასული“. სურათზე გამოსახულია სამი უნაზესი ქალი. ქალები განსხვავებული მანერიითა და მკვეთრად გამოჩნული ფერებითაა შესრულებული.

კეხევაძის ხმა — მოვწონთ?!

რეაქციები ხმა — კი!

კადრი მოჩანს ერთ მხარეს მჯდარი ხუთი კაცი.

კეხევაძე — (მეორე მხარეს მჯდარს ჩაქვს) თქვენ?!

ხუთი კაცი — (თავებს იფხანებ) რა ჩვენ?

ბოზი ხმა — (მეორე მხრიდან) თქვენი აზრი მოგვახსენეთ, ბატონო!

მაღალი კაცი — კეთილი!

მაღალი კაცი წამოდგება. ამ კაცს საგულდაგულოდ გადავარცხნილი თხელი თმა აქვს. გულისჯიბში ათამდე ავტობატური კალამი და ფანქარი აქვს ჩალაგებულნი.

მაღალი კაცი — (ხმადაბლა, მშვიდად) უდაოა, რომ (ახველებს) თორნიკე ამალობელი, ამ სურათის ავტორი, ნუქიერი კაცია თავისთავად, ემიგრირებ, თავისთავად. სურათზე ვხედავთ სამ ქალს, უფრო სწორად სამ ასულს (კრდევს ახველებს) თვითუკული ასული გამოიხატავს თითო დროს. პირველი წარსულ დროს, მეორე ჩვენ დროს, მესამე — მომავალ დროს.

ფარულავა — (რეპლიკის სახით) ვიცით!

მაღალი კაცი — (აგრძელებს) როგორც ხედავთ, თემა საკმაოდ ორიგინალურია. საკითხავია ერთი: მხატვარ ამალობელს საიდან მოსდის ასეთი აზრები თავში. ხედავთ, რისი თქმა მინდა? (მის წინ მჯდარი მელტორი მამაკაცი ჩაახველებს) ესე იგი, რატომ უპირისპირებს მხატვარი ამ სამ დროს ერთმანეთს. როგორც ხედავთ, პირველი და მესამე ქალი, უფრო ზუსტად, წარსული და მომავალი დროისა, გამოიყურება მიმზიდველად. რას გავს, ამბანავებო, ამმყო დრო!

ფარულავა — (სათხე იხედავა) ჩვენი დროც გაითვალისწინეთ, თუ შეიძლება.

კეხევაძე — დანყნარდით, ამბანავო ფარულავო.

მაღალი კაცი — (ხმას უმაღლებს) იდეალურაია წარსულის, დამცირება დღევანდელი სინამდვილის და უნდობლიობა მომავლისა — აი, ეს არის ამ სურათის ქუმმარტი ბოზო...

კეხევაძე — თქვენი წინადადება!

მაღალი კაცი — წინააღმდეგი ვარ ამ სურათის მიღებისა.

კეხევაძე — გამალობთ, დაბრძინდით.

კეხევაძე სიტყვის უფლებას აძლევს მაგდის მარჯვენა მხარეს მჯდარ ახალგაზრდას კაცს.

ახალგაზრდა კაცი — (ადგება) ჩემთვის გაუგებარია ამბანავ ქაქუცა ნოზაძის გამოსვლა.

ფარულავა — მართალია.

კეზევაძე — თავი შეიკავებ, ამზანავო ფარულავ! ახალგაზრდა კაცი — სურათი არის ძალიან ჩვეულებური (კადრში მოჩანს სურათი), დაბატულია სამი ასული: პირველი, მეორე, მესამე (სამოვე ქალი ცალ-ცალკე გამოჩნდება) ჩემთვის გაუგებარია, რა დროებაზეა აქ ლაპარაკი. მე უხედავ სამ ქალს... სამთვეს პორტრეტი ოსტატურად და ერთგვიანულრადაა შესრულებული. თუ კი მართლაც, ავტორის აზრით, ეს სამი ქალი სამ დროს გამოხატავს... რა არის ამამი ცუდი. დაეკადროთ კედელზე... ნახოს ხალხმა, შეაფასოს...

წიკინა ხმა — მინც სიფრთხილე საჭირო... კომისიის წევრები ისევ აუყანდებიან. კეზევაძე ნამოდგება ჩამოვარდება სიჩუმი.

კეზევაძე — (ღინჯად) მე, ამზანავებო, ძალიან ბევრი ვიფიქრე ამ საკითხზე (ახველებს) უნდა გითხრათ, რომ ვერ დავუქტურ მხარს მაგ ამზანავს. ყველამ ვიცით, რომ ამაღლებული ნიჭიერი კაცია, ხატვაც ებერებდა, მაგრამ, ერთი სიტყვით, ჯერჯერობით არ უნდა მიეცეთ გასაქანი.

ფარულავა — აბა ამოვადროთ სული?!
კეზევაძე — (გალოზანებული) მე შეეცდი, პატრიცემულო ფარულავა, თქვენ რომ კომისიაში შეიყვანებთ (ჩაახველებს და წყალს მოსვამს) საქმე ის გახლავთ, რომ მხატვარი ამაღლებული არ დგას სწორ გზაზე (სურათისკენ მიტრიალდება) ვთქვით, ეს ნარსული დროა (ფანქრით მიანერს „ნარსული დრო“), ვთქვით ეს ჩვენი დროა (ისევ მიანერს).

ბოხი ხმა — რატომ ანერო?
კეზევაძე — (შეკრთება) არა უშავს, ნაიშლება (მიანერს „მომავალი დრო“) ახლა საკითხი ასე დგას... რატომ ასანავს მანცდამაინც სამ დროს და არა ოთხს, ან ნაკლებს, ანდა პირიქით... ეს საკითხიც ერთგვარ დაკონკრეტებას მოითხოვს; მეორეც, თანამედროვე დრო არაა სრულყოფილი... ეს ავტორის აზრითაა... ასეთი ხმები მოვიდა ჩემამდის... შემდეგ, სხვა დროებიც არ პასუხობს თანამედროვეობას, მოკლედ, სრული უდროობა გეჭიკრს. ამქედან დასკვნა: ამაღლებული არაა თანამედროვე და ამაღლებული სულის ადამიანი...

ფარულავა — ამიტომ არ არგუნეთ სახელსონო ამაღლებულს; რატომ ამოიღებთ სიიდან, როცა სახელსონობებს ანაწილებდით?

კეზევაძე — (ამოიჭმუნს) ამისთანებმა ნარყვნეს ახალგაზრდები. ამაღლებულის ცოდვეთ თქვენ კისერზე იყვეს. კადრში მოჩანს ფარულავას კისერი. ისმის მუსიკა, ჟრეხელი ვარ და შერეხელის“ მელოდის თებება. ეკრანზე ჩნდება ნარწებობი:

- მოქმედ პირთა კატალოგი:**
- 1) თამარი
 - ა) ნარსული დროში — ირემბა, ასული შუანზე მთავრისა
 - ბ) მომავალ დროში — ნანა მსახიობი ესა და ეს...
- იყვლება კადრი**
- 2) თორნიკე ამაღლებული — ახალგაზრდა მხატვარი მოხვდება სამ დროში ასრულებს — კადრი იცვლება
 - 3) კეზევაძე — სამხატვრო გალერეის დირექტორი
 - ა) ნარსული — შუანზე — მრისხანედ ნოდებუი, ნაპიერი ფოვადე კეზესე.

ბ) მომავალ დროში — კეზერელი — აბატიმრებს ნე-როებს მსახიობი...

- კადრის ცვლა**
- 4) ვალიკო ბუჭვია — თამადა
 - ა) ნარსული დროში — ყვარყვარე — სპასალარი შუანზე მრისხანეს
 - ბ) მომავალი — ისევ ვალიკო — უკანასკნელი ნამიერისი გვარისა ასრულებს...
 - კადრის ცვლა**
 - 5) უშანგი — გზას აცდენილი პოეტი
 - ა) ნარსული დროში — ფეშანგი — ხის ოსტატი
 - ბ) მომავალი არა აქვს.
 - ასრულებს —
 - 6) სიმონი — მხატვარი, პროვინციიდან ჩამოსული კაცი.
 - ა) ნარსული დროში ვერ ვხედავთ
 - ბ) მომავალი ძველი დგას მისი ჩვენს დროში მის როლს ასრულებს მსახიობი ესა და ეს... ნარსული — ძველი ნამდვილი ქვაა.
 - 7) ფილიპე — ძმა თორნიკე ამაღლებულისა, პროფესიით მექანიკი
 - ა) ნარსული დროში ბახვა — ხვარამზეს უმცროსი შვილი
 - ბ) მომავალი — პილიპე და არა ფილიპე ასრულებს...

მოქმედება ხდება თანამედროვე თბილისში, შემდეგ კვირიკეთი და პილს უზარმაზარ ბაღში, რომელიც დაყოფილია გარსებად.

ქრება ნარწებობი.

ნაფენა

შუაღღა. მზე. ხეივანი.
კადრში ჩანს ქართველი ქალის მონუმენტი. აპარატი ქალს ქვეყიდან უყურებს. სკულპტურა თითქოს ნაფერდებულია. საერო ხედი ზემოდან. აპარატი ქვევით ჩამოდის. ბალახები ქალ-ვაფა ნამონოლილი.

თორნიკე, თამარი

სინყარე. მოსჩანს თბილისი, სივრცეში გაფენილი ვაყისფერი საბურავები, ისმის შორეული ზარების რეკისი ხმა. თამარი დგება და თორნიკეს ხელს აძლევს. თორნიკეც დგება. ორთავენი მალღობის კალთებით ეშვებიან. ნაძვებსა და ბუჩქებში დროდადრო მათი ფიფი ტანსაცმელი გაივლებს. ზღაპრულია განაჩქობუნ გზას. გადიან ქალაქის დასახლებულ ნაწილში. დაფერდებულნი, ფილადისფერი ქვეპირთ მოკონწყლული ქუჩა და მუხრერი ბაღებითა და მუქი წრდილებით დაფარული ტროტუარები უკან მიიწევენ. ქალაქის ხმაური თანადათა ახლოდება. ხალხმრავალი ქუჩა. სივცე. სწრაფად მოსიარულე გამხლებლები კედლებთან განალოლი ვინჩრი წრდიან ეტანებთან, თავზე გაკეცილი ვაზოს ფილადის.

მოხუცი მეპაპროსე ნულან ბოთლს იყვდებს. გზაჯვარედინზე მილიციის დიდი, ნითელი მანქანა. თავზე რეპარატუქტორი ადგას. მოძრაობა წელდება. ზოგიერთი მოქალაქე ჩერდება და მანქანას აკვირდება.

ბმა რეპროდუქტორიდან:

ყურადღება!!! ამხანაგო მოქალაქენო!
ქალაქის ქუჩებში მოძრაობს სხვადასხვა სახის უამრავი ტრანსპორტი. გახშირებულია ავარიები და უბედური შემთხვევები. ქუჩაზე გადასვლისას ჯერ მოხედეთ მარცხნივ, ხოლო შუა ადგილას მისვლისას — მარჯვნივ. თუ ამ წესს დაიცვალ, თქვენი სიცოცხლე უზრუნველყოფილი იქნება.

წითელი მანქანა იქაურობას შორდება. რადიოს ბმა ნაწყვეტ-ნაწყვეტად ისმის.
თორნიკე და თამარი ნასწავლები წესის თანახმად, ქუჩას ჭრიან და მშვიდობიანად გადადიან მოძირდაპირე მხარეზე: ჯერ იხედებიან მარცხნივ, ხოლო შუა ადგილზე მისვლისას — მარჯვნივ.

უზარმაზარი მოედანი. მზით ალაღაპებული გუდრონი და ტრამვაის ლიანდაგები. შუა მოედანზე ტრამვაის მსუბუქი მანქანა დგახვებიან.

გზა სწრაფად იტემა, მოძრაობა წყდება. მოედანი ივსება უამრავი ტრანსპორტით და მოქალაქეებით. თორნიკე და თამარი იქვე ჩნდებიან.

ერთ ხაზზე თორმეტი ტრამვაი. ერთმანეთზე მიწყობილი ავტობუსები და ტროლეიბუსები. გაჩერებულია ათასი მსუბუქი მანქანა, დასიცილი მოქალაქენი ყველა სახის ტრანსპორტის დანჯირიდან იციქრებიან და სახეზე გეტყობათ, რომ დაყოვნების მიზეზს კითხულობენ.

თამარი და თორნიკე მანქანებსა და ტროლეიბუსებში მიიკვლევენ გზას. ვაჭვ მოქმედებს ეს ორომტრიალი, იგი ბრახოხს: თამარი იღივება.

მოედანი ზემოდან ხელიანგულიანი მოსწავს. მანქანებსა და ტროლეიბუსებში დროდღერი ვალია და კაცის ტანსაცმელი გამოწონილი.

თორნიკე შუა მოედანზე ჩერდება, ზეით იყურება. დიდი სახლის მერვე სართულზე ძლივს მოსწავს გაღებულ ფანჯარა.

— ჩემი ძმა მოსულა! — ამბობს თორნიკე. ოთახი. ტახტზე გაუხდელია ნეკს დილაგი. იქვე დაბალ სკამზე სანახევროდ დატყლილი ბორჯომის ბოთლი უდგას.

თამარი — [თორნიკეს] შენ იმუშავე, ხელს არ შეგეშლის.

ტრანსპორტმა თავი აიშვა. გეტყობა გზა დაიკვალა. ცისფერი ტროლეიბუსის ბიგებელი ხაზს მოწვდა და მოედნის თავზე დაქვლილმა მათულებმა პამაკით დაიწყა ჩრევა.

ლიანდაგებზე ტრამვაიები ახრჩიალდა.

თორნიკე საფეხებზე ხელი წაიღო და უკანვე გაბრუნდა. თამარი გაეცა.

კაფე

ვრცელი დარბაზი. სინყნარე. კედელთან თავახდელი როიალი. ცარიელი ესტრადის სკამები. მოლაკებული დანჯირებიდან მსუბუქი ნიაი შემოდის და დიდ, თვით ფარდებს არ ხეხს.

კუთხის მაგიდისთან ვალიკო დგას, ხელში დიდი ჭიქა უჭირავს. ხუთი თანამესუფრე სერიოზული სახეებით სხედან და ვალიკოს მეჭყურებენ. ვალიკოს ნაცერისფერი, ქიშირის გადაშავებული ხალათი აცვია, ნელზე ფართო ქამარი აქვს შემოჭურული.

შუა მაგიდაზე ღვინით მოსველებული ბილისი ეახს დგას. ვახას, როგორც ჩანს, საგანგებო შემთხვევაში სალდევრძელს სამქმელადაც იყენებენ.

მშობრობით ცარიელ მაგიდას თორნიკე და თამარი მისხდომიან. ახლა მათ ქერათმიანმა მიმტანმა შავი ყვავა და ტკბილული დაულაგა ნინ.

ვალიკოს ხმა ამ მაგიდადმე მხოლოდ გაურკვევდი ბგერების სახით აღწეს. თამარი ყავას მოსვას და თორნიკეს ვალიკოზე ანიშნის.

— საბინელი თავებდია... ამას წინებზე ქუჩაში გამაჩერა: მიყვარბარო — მითბრა.

თორნიკე ყავას წრუბავს და ფიქრობს. თამარის ნაოქვამი თითქოს არც გაფერინა.

თამარი — [ხმადაბლა] მუდამდლე აქ ზის. სულ ღვინის სეამს.

თორნიკე — რაც შეუძლია იმას აკეთებს [ჩაფიქრდება]. ალბათ დროის ბრალია. ადრე რომ დაბადებულყოფო ქვეყანას გამოადგებოდა.

თამარი — კაცად არასოდეს ივარგებდა.

თორნიკე ვალისჯიბიდან ფანქარს ამოიღებს. ქალღლის ხელსანმედნად გულის და ზედ ხატავს... დროდღერი ვალიკოსაკენ აპარებს თვალს.

ვალიკომ სალდევრძელი დამათავრა. ჭიქა დაცვალა და თამარისაკენ გაიხიბა. იწყებენ სიმღერას. მიმტანი კაცი, რომელიც დახლბან თვლივდა, კისერზე ხელს მოიკიდებს და მომღერებს დედრივება: არ იმღეროთო.

— დაგუფულად, დაგუფულად? — დოუძახებს თვალბდანიოღებული ახალგაზრდა, მომღერლები ხმას უმატებენ, მაგრამ ისე თავგუქავებულად, რომ მართლაც დაგუფული მრავალამიერი გამოუდოი.

თორნიკე — [ხატავს] ბრწყინივლე ბანი აქვს იმ თავებადაპარსულს. კარგად მღერინა.

თამარი — მეტი რა საქმე აქვთ. რას ხატავ?

თორნიკე ქალღლს აჩვენებს. დაუხატავს ვალიკო. თამარი იცინის.

ხელსანმედნად სხვადასხვაგვარად ჩაცმული, სახეშეცვლილი სამი ვალიკო მოჩანს.

თორნიკე — ძველ დროში ალბათ ასეთი იყო [თამარი იცინის] ახლა ესაა [შუა ნახატზე უთითებს].

თამარი — [იცინის] არ გაგვიტოს.

თორნიკე — სესეც... 500 ლლის მერე რომ გაჩენილიყო.

თამარი კიდევ გაიცინებს, შემდეგ გაჩერდება და ხმადაბლა ჩაილაპარაკებს: — ნებავი თუ დამთავრდა კომისიის სხდომა.

თორნიკე — [ყავას მოსვას] ბოძამენ შეზეფძისაკენ კარგს არაფერს გამოვეცი.

თამარი — [სიღ ყვავას მოსვას] თუ არ მივიღეს, რას იზამ?

თორნიკე — თავს მოვიკლავ რა უნდა ექნა.

თორნიკე გაჩერდება. ქალ-ვაგი მდუმარედ სვამენ ყავას.

თამარი — [მცირე ხნის შემდეგ] უდაბნოში ბომ არ აპირებს ნასვლას.

თორნიკე — არა. ზღვის შექმნა სისულელეა. უდაბნო იმიტომანა, რომ უდაბნო უნდა იყოს... ზღვა ისეც ბევრია.

თამარი — მე მინდოდა ნასვლა...

თორნიკე — [უდარდელად] მერე?

თამარი — [ამოიხიბებს] მარტო ვერ ვაბედავ.

[თორნიკე ოდნავ გაიღივებს]

ფილიკე

თორნიკე ამაღლობის ოთახი. კედელზე გუამით დახატული რამდენიმე სურათი და ფერში შესრულებული ენთოდია დაკიდებული. კუთხეში მოღბერტი, ჩარჩოზე გაკრული ტილო, საღებავები, ფუნჯები.

ტახტზე ფილიპე. ფილიპეს დიდი მუთაქა აქვს თავქვეშ ამოღებული.

შემოდის თორნიკე, დალილია და უკმაყოფილო. იგი უაღკლო აღვილას დაყრილ საგნებს ფეხით მავიჯისქვეშ შეყრის. ფილიპე ცალ თვალს გაახელს.

ფილიპე — სახლმმართველი იყო... რაღაც ქვითრები მიაორია... შეიტანეთ ფული დროზეო.

თორნიკე — [ქვითრებს ათვლიერებს] რა იციან მავათ რა არის დრო. სამსახურში რატომ არა ხარ?

ფილიპე — უჯამაგირო შეებულება ავიდე... თორნიკე — ახლახან არ გადი სამუშაოდ?

ფილიპე — რომ გავედი, გამოვედი ისევე; დღეში ორს ნიგნს ეკინძავ, მომწყინდა...

თორნიკე ხელს ჩაქნევს. ფანჯარასთან მივა და რაფაზე გადაწვება. დიდი მოედანი მთელი სიბრტყით მოსჩანს. თორნიკე რაფაზე დავროვილ მტვერს სულს გადაუმერავს, უკან დაიხვეს და ფანჯარას მიაჯახებუნება...

ფილიპე — [სხვათა-შორის] მიიღეს შენი სურათი?

თორნიკე — არ ვიცო... დღეს არის უკანასკნელი კომისია და გადაწყდება.

ფილიპე — დამთავრებულია უკვე, ვილცამ მითხრა... შენი ძმის სურათი არ მიიღესო... არ მონონებიათ.

თორნიკე — [შემკრთალი] ვინ ვითხრა?..

ფილიპე — [ფიქრობს] ვინ იყო დღეს ჩემთან?... ვილცამ კი მითხრა.

თორნიკე — მაინც ვინ...

ფილიპე — [ბუხს იგერიებს] შეიძლება დამეისზმრა, არ ვიცი

ოთახში სიწუმე ჩამოწვება. თორნიკე მავიჯდას მიუჯდება, უბრალო თბახის ფურცელს აიღებს და ფანქრით რაღაც ჩანახატებს აკეთებს.

ფილიპე — სიმონის სურათები თუ მიიღეს?

თორნიკე — კი.

ფილიპე — რომლები?

თორნიკე — ყველა, მთელი ციკლი: „ვარიაციები რუსთაყის თემზეზე“.

კარებზე ვილცე დააკაუნებს და იმნასვე შემოვა კიდევ ოთახში. ეს უშანგია, რომელსაც ხელში გავხეთების დასტა უჭირავს.

უშანგია — გაუმარჯოს, ძმებო!

თორნიკე — გაგიმარჯოს.

ფილიპე — გაგიმარჯოს, თუ გინდა.

თორნიკე — რა არის ახალი?

უშანგია — გეტყვით აგურ [სკამზე მოკალათდება].

ფილიპე — წყალნაღებული რომ გადავიჩრჩინო, რა მოგეცა.

უშანგია — მედაღს ველი.

თორნიკე — რა წყალნაღებულზეა ლაპარაკი?

უშანგია — აგურა გაზეთში და ნაიკითხე [გახვს აძღვეს].

თორნიკე — [კითხულობს] მართალი ყოფილა!

უშანგია — ყოფილა რომელია, მთელმა თბილისმა გაიგო:

ღამის ოთხ საათზე მტკვრიდან ამოვთარიე კაცი. მისდაიღბლად მოემისთვის მასალებს ვაგროვებდი და სანაპიროზე ჩავივარე.

ფილიპე — [ნაღვლიანად] ქალის გული-ზე თუ ქნა სანყალმა.

უშანგია — [გაზეთებს არჩევს] იმ დღეს ფოტონურ რაქტებზე რომ ელაპარაკობდით, აგურ ნერია.

თორნიკე — ახალია?

უშანგია — დროის საკითხი დგას ცოტა სხვანაირად.

თორნიკე — [ჩაფიქრდა] დრო ძალიან რთული ამბავია.

ფილიპე — ერთ რამე გამეკვირებია მე.

უშანგია — რა?

ფილიპე — იმ ფოტონურ რაქტებზე და რაღაცეებზე რომ ლაპარაკობთ, არ გეზარე-

მხატვარი კარლო ფარულია

ბათ? იმ უდაბნოსი და ზღვის არ იყოს, რამე გაინტერესებთ ეს ამბები?!

[ფილიპე კვლისაკენ გადაბრუნდება და თავზე წითელ მუთაქას დაიფარავს].

უშანგია — [გაზეთებს ქეჭავს და ერთ-ერთს ამოარჩევს] ეს არაფერი, აგურ ტყეუჩავას მოხსენება დაუბეჭდათ.

თორნიკე — რა მოხსენება?

უშანგია — იმ დღეს რომ ილაპარაკა, მხატვრების შეკრებაზე.

თორნიკე — მაგი რომ ტრიბუნაზე ავიდა, მე გარეთ გამოვედი. არა მინდაო?!

უშანგია — მოთხროლია მთელი მიჭები. ერთი აბზაცი შენზეა; წითელი ფანქრით მაქვს გახაზული. ნაგვიკითხავ [უშანგია კითხულობს].

კათედრაზე დგას ტყეუჩავა. ტყეუჩავა 40 წლის ლამაზი აცია. აცია მიდრულად და თითქმის გემოვნებითა, მარ-

ცხნა ხელში სათვალე უჭირავს; ლაპარაკობს. ცდილობს ორიგინალური მანერებით მიიტყოს აუდიტორიის ყურადღე-
ბა. ნახევარი დარბაზი მაინც არ უსმენს.

— ამხანაგებო, მე არ შემძლია გვერდ აღუვარო იმ სა-
განგაშო ფაქტს, რომლის წინამძღუდ ჩვენ აღმოვჩნდით ამ
ბოლო ხანებში. როგორც წინა სხდომებზე, ჩემმა კოლეგა
კე ზუგუიძემ აღნიშნა (პირველ რიგში მეგობრობა კე ზუგუიძე თა-
ვის კანტურით ეთანხმება) ახალგაზრდა ქართველ მხატვ-
რებში თავი იჩინა ყოვლად შეუწყნარებელმა უიდიომამ,
ჩვენი ჟანსალი ტრადიციებიდან თვითნებურმა გადასბეუ-
ვამ, ყბადღებულ მოდერნიზაციულ სექსუალ გავლენებამ და შეგ-
ნებულმა ბუნდოვნებამ. ამ მხრივ სამაგალითოა ახალგაზ-
რდა მხატვარი თორნიკე ამალობელი. მისი უკანასკნელი
ტრონიტი საყოველთაო გავრცელების ღირსია. ამხანაგებო,
თორნიკე ამალობელი ჩვენმა აკადემიამ გამოზარდა...

5 წლის მანძილზე მას არ დაკლებია ზრუნვა და ყუ-
რადღება. 5 წელი უზრდოდ, ვალდევდით სტიპენდიას,
ვაცემვდით, ვაჭმევდით...

ფარულავა — (დარბაზიდან) რას აქმევდით?
ტყუებოდა დაიბნევა, ზორჯობა მოსვამს; შემდეგ ისევ გა-
აგრძელებს.

— ყოველივე ამის შემდეგ რატომ დაადგა მცდარ ზეპს
ამალობელი, რა გაუნებებ, რას მოითხოვთ ჩვენგან, ამ-
ხანაგო თორნიკე?

თორნიკე — გადაშენდი იქით... მომპორე მაგ გაზეთი!
უშანგი კოხივას შეწყვეტს, გაზეთს გადაადგებს. გაშლილი
გაზეთი ფორსით დაგარდება ძირს. თორნიკე ადგება; ადუღ-
ვებულო ოთახში აწრიალდება.

უშანგი — (თანაგრძნობით) გაზეთში მაინც რაღას ბეჭ-
დავდებინე!

თორნიკე ფანჯარას მიადგება და სიერცემი იყურება.
ოთახში სიჩუმი.

უშანგი — ადრე ვფიქრობდი — კაცო როცა კვდება,
ყველაფერი მამინ თავდება-მეთქი. თუ ძმა ხარ, ერთი
ფარდა ჩამოშვი, სინათლემ თვალში მომჭრა.

თორნიკე ზონარს დაქაჩავს. ოთახი ნახევრად ბნელდება.

თორნიკე — რაზე ყვები მაგას.

უშანგი — სული ხომა უკვდავი?

თორნიკე — ვინ გითხრა.

ფილიპე მოსაუბრეებისაკენ გადმოტრიალდება და მუთა-
ქის ქვეშოდან გამოიხედავს.

ფილიპე — რა თქვი? სული რაფერა უკვდავი?

უშანგი — თუ ძმა ხარ, ამაზე არ დამოწყობ დაეცა...

თორნიკე დადგება. ფანჯარას და ქაღალდს მოიმარჯვებს.

ფილიპე თვალმას ფართოდ გაახლებს.

უშანგი — (აგრძელებს) როცა სული ერთ ინდივიდს
დატოვებს, რამდენიმე ხნის მერე აუცილებლად სხვა პი-
როვნებაში გამოვლინდება (ფილიპეს) შენ არ გიფიქრია ამ
საკითხზე?

ფილიპე — (გაოცებულა) რაღაცა არ მახსოვს.

უშანგი — მე დამალმობით ვფიქრობ და ტვინი გაზეთ-
ქაზე მაქვს.

ფილიპე — ხომ არაფერი მოიფიქრე საბოლოოდ...

უშანგი — (ხმას დაწევს) დავასკენი, რომ ზუთასი
წლის წინ ლომბარდიის ჰერცოგი ვიყავი.

თორნიკე ქაღალდზე უშანგის დაბატავს, რომელსაც ჰერ-
ცოგის ტანსაცმელი აცვია. კადრში მოჩანს ეს სურათი.

ფილიპე — (მოგადობული) ან რა იქნები?
უშანგი — რადგანაც პოეტური ბუნების ვარ, შეიძლე-
ბა მეცნარედ მოვიდე...

ფილიპე ამოიქმუნს... მუთაქას უფრო მოხერხებულად ამო-
იღებს თავვეშ და ოდნავ ზევითაც წამოიწვევა.

ფილიპე — სხვა საბუთი თუ გაქვს რამე, რომ ადრე
ჰერცოგი იყავი.

უშანგი — როგორ არა... ამასწინებზე სხვისი აბონე-
მენტით ოპერაში შევიედი და ყველაზე უფრო ჰერცოგის
არია მომეწონა.

ფილიპე — შენი ამბავი გამორკვეული ყოფილა... იქმ-
ზე ხომ არ გიფიქრია?

უშანგი — არა, მაგრამ თუ ამ საქმის რამე გამეკვება:
აბისინიის უკანასკნელი მეფე იქნებოდი. სულ იმის ხასია-
თი გაქვს.

ფილიპე — (გახარებული) მართალია ეს კაცი!
თორნიკეს აბისინიის მეფე დაუბატავს. კადრში ტახტზე
მჯდარი ფილიპე, ფილიპეს სკიპიტრა უყვარა ხელს.

უშანგი — (თორნიკეს) რა მაგის პასუხია და რა ქნეს,
მიიღეს შენი სურათი?

თორნიკე — არ ვიცი... დღეს უნდა გადაეწყვიტათ. ეს
(ფილიპეზე ათითებს) ამბოხს არ მიიღესო. აღბათ გული
უგრძნობს.

ფილიპე — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

უშანგი — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

ფილიპე — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

უშანგი — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

ფილიპე — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

უშანგი — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

ფილიპე — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

უშანგი — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

ფილიპე — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

უშანგი — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

ფილიპე — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

უშანგი — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

ფილიპე — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

უშანგი — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

ფილიპე — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

უშანგი — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

ფილიპე — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

უშანგი — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

ფილიპე — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

უშანგი — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

ფილიპე — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

უშანგი — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

ფილიპე — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

უშანგი — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

ფილიპე — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

უშანგი — (ამოქნარებს) მე ვთქვი რამე?!

სიმონი – (სკამზე გასწორდება) რა ვიცი, ჩემთვის არავის უკითხავს თუ არა პირველად ამას მივცემდი.

(თორნიკე მოსაუბრეებს გვერდს შეაქცევს) გულშემატკივართა ყყყინი ძლიერდება. განსაკუთრებით აქტიურობს 35 წლის, დიდადიაინი ახალგაზრდა, რომელსაც ბაღში, ეტყობა, სხვაზე მეტი ავტორიტეტი მოუპოვებდა.

სიმონი დგება და გულშემატკივრებთან ჩაიმზულხებს.

მსუქანი გულშემატკივარი – მთა რომ მუხებზე გავდავიყვანოთ, ინსაიდზე კაცი არ რჩება. ბევრი ვიფიქრე ამ საკითხზე და ვერაივის ვერ ვხედავ.

სიმონი – (მოულოდნელად) რა მუსხედაა უნდა, ზეინკა-ლა გავა ნინ, მუშა ფეხბურთელია.

მსუქანი გულშემატკივარი – (გაოცებული) ეს ვინღა! (აღღებებული, „ყაზაგის“ კოლოფს ხსნის, პაპიროსს მუყაოზე დიფერხავს და პირში ჩაიდებს) მე და ეს კაცი (40 წლის) გულშემატკივრზე ათობებს! ამ ბაღში რომ „რაზბორებს“ ვაწვლიაო, მენ დაბადებული არ იყავი.

სიმონი – რა მუშაა დაბადება... შეიძლება სულ არ დავინადო და შენზე უკეთესად მესმოდეს ფეხბურთი.

საერთო გაცოცხება, ხმები: – რა გაბებდა, რა თქვა!

მსუქანი ფეხზე წამოხტება. თორნიკე სიმონს დაუჭახებს: – გამოდი აქეთ, თორემ ჩაგქოლავენ!

სიმონი ძველ ადგილზე ბრუნდება, გულშემატკივრები დროებით წენარდებიან.

მოხუცი გამგელები – (სიმონს, უშანგის და თორნიკეს) ბოდიში!

- რა იყო?
- რა დროა, მითხარით!
- სამაჟინი მჯავზე იხედებიან, საათი არც ერთს არა აქვს: - რის დრო, სად არის დრო! რომელ დროზე ლაპარაკობთ?!

დაწინდებული მოხუცი გარბის და უკან-უკან იხედება. ახალგაზრდების ერთი ჯგუფი სიცილს აკრის. ეს ჯგუფი, რომელიც ქაღირს გარშემო შექურულა, მასწარე იცვებს ბაღში მოსიარულე პენსიონერებს. ჯგუფის წევრები პენსიონერებს სახელებს ეძახიან. მაგალითად: პაუ, ინდო, იმანი, კეკუ, კენკული და სხვა, თანაც სიცილი იხოვებიან. სინამდვილეში, ესენიც გულშემატკივართა რიცხვს ეკუთვნიან, მაგრამ სერიოზულობა აკლიათ.

ბაღში ხანმოშულნი, ჩასუქებული კაცი შემოვა. სქელ კაცს ცოლი და სამი ბავშვი (გოგონები) ახლავს.

- კეზევაძე მოვიდა! – პირველი დაინახავს სიმონი და ამხანაგების ზურგს მოეჯერება.

კეზევაძე და მისი ცოლ-შვილი მოჰორებენ, ცარიელ სკამზე დასხდებიან.

უშანგი – (სიმონს) რა დადევმართა, რას იმალეობ?

სიმონი – არ მინდა თვალში შეგეჩინო.

თორნიკე – შეგებუდა და თვალი აგვარიდა.

უშანგი – ვინაა ეგ კაცი?

სიმონი – კეზევაძე.

უშანგი – (გახარებული) ესაა კეზევაძე? მივიდე ერთი, ახლოდან შევხედო.

თორნიკე – გამოდი აქეთ.

უშანგი – დამაცადე.

უშანგი ადგება. კეზევაძეს აუღ-ჩაუვლის და უკან დაბრუნდება.

უშანგი – (ცხვარივით კაცი ჩანს. თორნიკე – (სიმონზე) ამის მეგობარია! (იყინიან) კეზევაძე ნაყინს იყიდის და ცოლ-შვილს დაურიგებს.

უშანგი – (თორნიკეს) თამარს აქ ველოდები თუ უნდა ნახოდე?

თორნიკე – აქ ველოდები (ცხუნებოდ) ნეტავი არ მოვიდოდეს.

სიმონი ჩაიყინებს და უშანგის თვალს ჩაუყავს.

უშანგი – (სიმონს) ტყუბუნავას მოხსენება წაუუკითხე და არაა ხასიათზე. ნახე (გაზუსტად აძღვეს)

სიმონი – ნაკითხული მაქვს.

უშანგი – ეს? (ითის გაზუსტად დიდ რუბრიკას დაადებს) კადრში მოჩანს თვალსაჩინო შრიფტით დანერვილ სათაური და ფოტოები.

„ახალგაზრდა მხატვრებმა უდაბნოში წასვლის სურვილი განაცხადეს“.

სიმონი – (გაზუსტად ავკლიერებს) კი, ბევრნი მივდივართ.

თორნიკე – გიჟები ხართ სუყველა!

უშანგი – პოემა რომ არ მქონდეს დასამთავრებელი, მეც წამოვიდოდი.

კეზევაძე პაპიროსს აბოლებს. ქაღირსიან შექურებული უსაქმურები. კეზევაძეს უყურებენ და ხმადალა ეძახიან: იმანი! იმანი!

კეზევაძე მოიხდავს. სიმონი წამოვარდება და ბურქებში შეიმოდება.

- კარგი, თავი შეიკავეთ! – შეკრთება თორნიკე და ჩინური ვახსიკენ გაიქცევა, ვითომ წყლის დასაკეუდა.

სიმონი ბრუნდება თვის ადგილზე, თორნიკე დაჯდება. გულშემატკივრები ახალი ძალით იწყებენ კამოსს. შაიტი ხმები მთელ ბაღს ეფინება.

ერთი ქვერბაღიანი, თმაგაცვენილი ახალგაზრდა ადგილზე ჭრ ჩერდება. იგი ვახსიკენული ყვება რაღაცას და ლაპარაკს ხელ-ფეხსაც აშველებს: ანსახიერებს ცრუ მოძრაობებსა და დარტყმებს. უცრაოდ სუნთქვა ეკერება და ხმაშაღლა ძახილს შორავს:

- ბრაზილია, ვავა! პელე, გარინჩა, უკუტინიო! – გულწასული ცეცმა, ამხანაგები მადრეკანთან მიათრევენ და თავზე წყალს ასხამენ. გულშეღონებული თვალს ახელს, წუთით გონს მოდის, შემდეგ ისევ იყვიერებს:

- ზაგლო! – და ძირს დავარდება.

ამხანაგები – ჯანჯირ, გამაჯრდი!

ჯანჯირს ცარიელ სკამზე სვამენ და სველი ცხვირსახოცების ქნეით ასულიერებენ.

გულშემატკივრები მეფე თითქოს შეწვდნენ მომხდარი ამბის გამო, მაგრამ უფრო სიცილი აძებნენ. საერთოდ კი ყველას გონზედა, დიდად ნასამიყუნები რომ დარჩნენ მომხდარი ამბის გამო.

უშანგი – მოკლავს ამ ხალხს ეს ფეხბურთი.

თორნიკე – დღე თორმეტ საათამდე ძინავ, მერე ისე საქმიანად შემოდიან აქ, ვითომ დიდი საქვეყნო პრობლემები ანულებდეთ. თუმცა რა მგავითი ბრლოა... სხვა დროში რომ ყოფილიყვნენ, ასე არ მოხდებოდა.

სიმონი – (თორნიკეს ლაპარაკზე იყინება) არც მასეა საქმე. ბევრი აქედან უდაბნოში მიდის.

მორიაბლი თამარი გაჩერდება. ბიჭებს მივსალმება. სიმონი და უშანგი ადგილს გაუთავისუფლებენ. ქალი არ ჯდება. მამონ უშანგი და სიმონიც ფეხზე დადებიან. თორნიკე ზის.

თამარი – არ ნაქვიდე?

თორნიკე – ჯერ ადრეა.

თამარი – (უშანგის და სიმონს) კინობი შევდივართ... თქვენი ხომ არ...

სიმონი – მე არა...
უშანგი – ვერც მე. ხვალ შეხვედრას მძევს მკითხველეთან და ლექსები უნდა გადავათეთრო.

სიმონი – ბიძათქვენი იყო.
თამარი – სად?
უშანგი – აქ იჯდა, ნაყინი ქაბა და ნაფიდა.
თამარი იცინის.

თორნიკე – (დაცინივთ) მართალია, ხმებს რომ ავრცელებს ჩვენი წინაპრები ფოთდალები იყვნენო? ერთს ვილაცას ტახტი კინალამ ჩაუგვდია ხელში. (ყველანი თავშეკავებულიად იღიმებიან. თამარი თითქოს ოდნავ განითვლება).

სიმონი – იქნებ მართალია, რასაც ამბობს (ისევ იცინიან) ისინი კინოთეატრის ზარის ხმა. თორნიკე წამოდგება, ამხანაგებს ისეთნაირად ემშვიდობება, თითქოს ეუბნება: – თქვენთან ყოფნა მირჩევნია, მაგრამ რა ექნა, ამას უნდა ნაყვეყო. თორნიკე და თამარი მიდან.

სიმონი – (უშანგის) რომ იცოდეს, რომ მაგის სურათი დაინუნეს, გული გაუსკდება.
უშანგი – ვინ დაინუნა?

სიმონი – ეომისია. გამოფენისთვის არ მიიღეს. ბერის მონრად, მაგრამ კეზევაზე წასულია სასტიკი წინააღმდეგი.

I გულშემატიკვარი – (თამარის გასაგონად) მასეთი ქალი ახლა თბილისში არ დადის.

II გულშემატიკვარი – ნამდვილად. ისე თორნიკეს, რომ იცოდეით, არც უყვარს.

III გულშემატიკვარი – რომ არ უყვარს, იმიტომ არ შორდება ის ვოკო. თქვენ რას მასწავლით!

მსუქანი გულშემატიკვარი – (ბრძნულად) აპა, ბიძია, მე თუ მკითხავთ, მაგ თორნიკე ამაღობელზე ხო ყველა ამბობს: შვარცი მხატვარი, ნიჭიერი კაციო და რაღაცა... აპა, დააჯიწე აგერ ჩვეთან (ხელთ ანიშნებს სად უნდა დასვან) და ერთ ფეხბურთს თუ გაეირივებს ნესიერად (მსუქანი გულშემატიკვარი ნიშნისმოცებით გადახდავს დანარჩენებს. ამხანაგები ეთანხმებიან).

მეორე დღე

- კადრების სწრაფი, თანმიმდევრული ცვლა
- 1. ოთახი, თორნიკე ამაღობელი ხატავს. იქვე ტახტზე ფილიპე გორაძის. გვერდით ზორჯიმი უდგას.
- 2. უზარმაზარი ბრძმელები და ცეცხლი. მოშორებით მოღბეტო. გაოფლილი სიმონი.
- 3. რესტორნის რესტავრაცია დარბაზი. ვალიკო ამბობს შორივ სადღერძელს.
- 4. საბავშვო ბაღის ეზო. თამარს თეთრი ხალათი აცვია. ხელში სურათებიანი წიგნი უჭირავს.
- ეს რა არის?

- პირდაპირი ბავშვები – შო-ში-ა!..
- 5. ბიბლიოთეკის სამკითხველო დარბაზი. წითელ მუდგადაფარულ მკაფიასთან, ძლივს მოჩანს თავადულებს შორის ჩამყვდარი უშანგი.

დარბაზში მკითხველები.
თავმჯდომარე გრაფინე ფანქარს უკაკუნებს:
თავმჯდომარე: სიტყვაში გამოსული ამხანაგები მოკლედ და გასაგებად შეეხერ ჩვენი ძვირფასი სტუმრის უღრმად საინტერესო შემოქმედებას. შეხვედრის დასასრულს უშანგი ყირიმელი ნავეკიობხავს რამდენიმე დაუბქედავ ლექსს.

მქუზარე ტაში. უშანგი ფრიად სერიოზული სახით იკავებს ადგილს, ტრიბუნასთან, მსმენელებს გულიანომკველად გადაავლებს თვალს. მოულოდნელად ჯიბიდან გრძელ ქაღალდს ამოძრობს და კიობხავს დაინწყებს:

თამარს!

ძვირფასო თამარ, ქალღმერთო თამარ.
ჩემი ამდენი ტანყვეა იკმარე,
იცოდე, ნელზე შევიხსნი ქამარს,
თავს ჩამოვიხრჩობ, ან მომკალი ან შემეყვარე...

შენ გამიღვიძე გრძნობები წმინდა,
ახლაც ჩამესმის შენ რომ მითხარ: – რად ხარ უტუბი?
გუბნი მთელი დღე თოვდა და ნვიშიდა, –
ამა სოფლადა ღვინო დარჩა ჩემი ნუგეშო...

მინდა დაგიდა დედოფლის ტახტი,
მაგ უწყალობამ ჩამომხბმო ქალო ნეკივით,
დამწვი, დამნაცრე ან ჩემი გახდი.
მეც შოთასავით გვევდერები, მუხლმოდრეკილი.

ცალ მუხლზე ცეცხმა და მაღლა იყურება. მქუზარე ტაში.

ყველაში ერთად

საღამო. კაფე. გაშვებული სახეები და მოქცეული კისრები. კატრინე ჯერ ვალიკო და მისი ამხანაგები გამოჩნდებიან, შემდეგ უშანგი, სიმონი, თორნიკე, თამარი.

დიდ დარბაზში გაუფრტულ მაგიდებთან სხვა ხალხიც შეინიშნება.

უფრო შორს, ესტრადის ძირში, ცარიელ სუფრასთან წვერი ქაღალდზე ვალიკო კაცი ზის და გიტარას უკრავს, იგი მღერის დაკარგულ სიყვარულზე, მღერის გაბზარული, სასიამოვნო ბარიტონით. გიტარას ტარში იასამნის ყვავილი აქვს გარჭობილი. კაცი გიტარის სიმებს ამტკვრდება და ღროდადრო თვალებს ხუჭავს.

უშანგი – (დანადვლიანებული) დაკარგული სიყვარულზე მღერის.

სიმონი ამიოხიზრებს. თამარი გაიღიმებს.
თორნიკე – (ცოვად) დაკარგული სიყვარული არ არსებობს... და საერთოდ, ახლანდელი სიყვარული სისულელეა... (ირონიულად ჩაიცინებს)

ვალიკო ამბობს შორივ სადღერძელს. ვალიკოს ძალიან ჩაბოხტილი და შოამბეჭდავი ხმა აქვს.

– გაუმარჯოს ჩვენს პატარა მიწას. იმ მიწას გაუმარჯოს, რომელი მიწაც ქართველ ცაცს უტვინოთში მიქონდა და სიყვადლის წინ ზიარებასავით იყრიდა გულზე. მიწა, რომელიც ჩვენი მამა-პაპის ძელებითა და სისხლითაა მოვინილი. მე თვითონ ხშირად სოფელში ვყოფილვარ და გლეხი რომ მიწას ხნავს, რამდენჯერ ძვალი ამოყოლია გულთან. დამიჯერეთ, მტკაველი მიწა არ არსებობს ჩვენში, რომელიც მამა-პაპის პატარა ძვალი მიწინ არ ედგოს. ეს ძელები და სისხლი...

თავდადაპარსული ქაშისი ბარკალს ძირს გადაავადებს, თვის თევშს ხელს კრავს და უკამოფილოდ ჩილაპარაკებს: – რა მამყვს, სულ მკვდრის ძელებზე ლაპარაკობ.

ვალეო – რას ბურღდუნობ, ბიჭო, შენ!
თავგადაპარსული – არაფერს, გედენიჩ... რაცხა ყელ-
ში ვამეჩხირა.

ვალეო აგრძელებს სადღერძელოს. სუფრაზე უკმაყოფილო ჩუქრულ და ბრაზიანი ვადადაპარსულები დაიწყებენ. ვალეო სახეზე ქიქის ძირს დადგამს:

– რა დაგემართათ?!
I მსმენელი – ამის ქიქაში ნაკლები ასხია.
II მსმენელი – არ დაუფერო, გედენიჩ!

ვალეო – რამდენჯერ გაგაფრთხილეთ, მაგისტვისი ერთმანეთს ნუ დაბოცავთთქვა!

ვალეო ჯიბიდან პრილა რკინის რულეტს ამოიღებს, ქიქებში ჩასხმული ღვინის რაოდენობას გაზომავს. რულეტს გაამზარებს და ჯიბეში შეინახავს.

სუფრის წევრები გვიღვინებენ ელიან ვალეოს განაჩენს. ვალეო მოთლს აიღებს და ორ მოდვეს ქიქებს გაუმიპიწებს.

– ახლაც არ გაჩერდებით?!
სუფრის წევრები მშვიდდებიან.

ვალეო თამარისაკენ გააპარებს თვალს. შემდეგ ოფიციალტს მოიხმობს და ყურში რაღაცას უჩუქრულვებს.

ოფიციალტი იმ მავიდაზე, სადაც თამარი და მისი მეგობრები ისხდებიან, სამ მოთლ ღვინოს მიიტანს. ერთი მოთლის საცობზე ნოთული ყვავილია დამაგრებული.

ოფიციალტი – მე ზობელი სუფრიდან მოგართევს!
მეგობრები, ამ მოთლუდნელი მოსაკითხის გამო, შენუხედებიან. უმატი ნამოდგება და თავისდაკერით ვალეოსა და მის ახსნაზე მადლობას უხდის.

ვალეო სახეზე ქიქით მიიჭრება თორნიკესა და მისი მეგობრებს სუფრასთან.

– ჩვენი მშენებრისა და ქართული გაგების სადღერძელო იყოს!

საითიოდ ვენომა ყველას. თამარს ხელზე აკოცებს. სადღერძელოს სათქმელად ვალეოს ამხანაგები მიდიან. ისინი ზრდილობიანად უღვიძან თამარს, თან ერთმანეთის ქიქებში იყურებიან – რომელიმეს ნაკლები ხომ არ უხსიათ.

თავგადაპარსული – (ჩახლჩილი ხმით) შევერთოთთ მავიდები.

სიმონი – არ ღირს, ჩვენი ვერ ვსვამთ, როგორც საქთროა.
თავგადაპარსული – როგორაა საქთროა?!

ნაფენა

იქაურობა არეულა. თორნიკე და მისი მეგობრები ფეხზე დგანან. ეტყობა ნასვლას აპირებენ. ვალეოს ქიქა უჭირავს ხელში. ლაპარაკობს:

– ჩემი გვარი ბეჭვიაია! ეს იცოვება, რაც მხარგრძელი. ჩვენი გვარის ხალხს არა ერთი და ორი საინტერესო ფურცელი ჩაუკერებიათ საქართველოს ისტორიის ნივანში. ბეჭვიაეობის ბეჭვებზე საქართველოს შავებუდ საუკუნეებს გადაუვლია. ნება მომეცით, ჩვენი დაბლის და არმოშდის სადღერძელო ნათლიაჩემ ამირინდო ჩოლოყაშვილის მეოთხით დაველით.

ნაფენა

თორნიკე და მისი მეგობრები მადლობას იხდიან და ნასვლას აპირებენ.

ვალეო – ვინ არ დალია ნასვლის!
– ყველამ შესვა, გედენიჩ!

ვალეო ტუნგებში კოდნის თორნიკეს.

ვალეო – თორნიკეს ვენაცავაღე, კიდევ შევხედებე ერთმანეთს!

თორნიკე – (ცხვირსახოციო ტუნგებს ინმენდს) აუცილებლად!

ბელურები

შე. ქუჩა. პარსაპეტის მარჯვენა მხარეს ქადრის ჩრდილები ფარავს.

სმუბეტო მანქანა. საჭეზე სიმონი. გვერდით თორნიკე უხის. თორნიკე თითქმის უდარდვლად იყურება ფანჯარაში. სიმონი ლაპარაკობს.

სიმონი – მავი კი არა, ეს ნახმარი მანქანა რომ ვიყიდე, სამეურ ნამომძახვის. მავას არ ვაქცევ ყურადღებას.

თორნიკე – ჩემი სურათი რომ დაინუნეს, რატომ არ მითხარა?

სიმონი – რა ვიცი, ვიფიქრე...

თორნიკე – თუ გეგონა ძალიან გამიკვირდებოდა. არ მიიღეს, დიდი საქმე. კეზევაძე სატვას ხომ ვერ ამიკრიძალებს?!

სიმონი – მავი მართალია.
ტაკოტუარი. ბალის მესერი. პატარა ქაფრის ხესთან თამარი დგას. უკან ბალის ღია ქიქარი. უფრო იქით სასნორი. მოხუცი მონანი ბელურებს პურის ნახებუნებს უყრის.

თამარის ახლის ვალეო გაჩერდება. ვალეო მონინებით დაუკრავს თავს ქალიშვილს.

ვალეო – მგონი ვერც მიცანიით!
თამარი – (დაბნულად) კი, როგორ არა.

ვალეო – თუმცა იმ დღის მერე აღარც შეგხედერივართ. [ქამარში ცერებს ჩაიყრის და ხალხის ნაოჭებს უკან მიყრის] თქვენი ბიძაშვილი სადაა?

თამარი – რომელი ჩემი ბიძაშვილი?

ვალეო – თორნიკე, მხატვარი.

თამარი – თორნიკე მეგობარია ჩემი.

ვალეო – (ვითომ გაუკვირდა) რას მეუბნებით?!.. პირველად და-მამანი მეგონეთ, რაღაც კარგად ვერ გეცხევათ (თამარი განითლდება) აფსუსი კია, იმას რომ ელოდებით.

თამარი – (შურადაცხყოფილი) ნა იცით, ვისაც ველოდებო.

ვალეო უხეშად გაიციანებს და მავის საათზე დაიხედავს.

– პავილიონში ბიჭები მიცდიან. უჩემოდ ნეტოს არ დალევენ. ზოღბი (თავს დაუკრავს) მთავარია, ერთმანეთი არ დაეკარგეთ (მიდის).

მანქანა. სიმონი ხელას ანელებს. მანქანის ფანჯრიდან თამარი მიჩანს.

სიმონი – (მანქანას აჩერებს) გიცდის.

თორნიკე – (უკმაყოფილოდ) ერთს ნუთს არ დაავიანებს.

თორნიკე მანქანიდან გადმოდის. მანქანა იქაურობას მოშორდება.

თორნიკე და თამარი ბაღში შედიან.

თორნიკე – რა უნდოდა იმ კაცს?
თამარი – ვინ კაცს?..

თორნიკე – თამადას, მანქანიდან დაგინახეთ.

თამარი – რა ვიცი, ლანდოვით დამყვება. დღეს დამე-
ლაპარაკა.

თორნიკე სკამზე დაჯდება. თამარიც დაჯდება. კადრში
მოჩანს მოხუცი მწიანავი.

ბელურები პურის ნახევანებს ეკნავენ.

თამარი – ამ ბოლო დროს ისეთი სახით დადინარ, შენი
შეხედვა მეშინია. ვიცი, ბევრი უსიამოვნება შეგებდა, მაგ-
რამ მე ხომ არაფერს მამარაღებ.

თორნიკე – შენ რა შუაში ხარ!

თამარი – გატყობ, ისე აღარ გიყვარვარ. ამას სხვებიც
ამჩნევენ. ზოგს ვეყოფები. ამდენ დამცირებას ვერ ავი-
ტან.

თორნიკე – (უხეშად) ჩემი თავი არ მიყვარს, სხვა კი
არა.

თამარი – როგორ, შენი თავი არ გიყვარს?

თორნიკე – ისე, უბრალოდ. არაფერი არ მიყვარს: არც
ეს დრო, არც ეს ქვეყანა, არც შენ, არც მამარჩემი ქაიხოს-
რო.

სიჩუმე. ბელურები რაღაცაზე დაფიქრებია. ვიცილით
აიშლებიან და ხის ტოტებზე და ტელეგრაფის მავთულზეზე შე-
მომსხდარიან ქვევით დაიწყებენ ვურებას.

თორნიკე და თამარი მდუმარედ სხედან. თამარი თითებზე
რაღაც ქაღალდს იხვევს და შლის. თორნიკე ქაღალდს გამოარ-
თმევს. კადრში მოჩანს ორი ბილეთი.

თორნიკე – რა არის?

თამარი – ბილეთებია. დღეს სტადიონზე უდაბნოში
წამსვლელებს შეხვედრას უწყობენ.

ბელურები მინახვ დაეშვებიან. თორნიკე ბილეთებს თა-
მარს დაუბრუნებს.

თორნიკე – (ცოყმანით) საღამოს თუ იწყება, მოვალ.

თამარი – (ანგარიშმოუცემლად) ბევრი ხალხი იქნება,
სად დაგელოდო?

თორნიკე – (აგაბუღლად) სადაც გინდა, მოგძებნი სად-
მე!

თამარი ფეხზე წამოგდება. თორნიკეს მიაშტერდება და
წყნარად, ვულდანწყვითი ეტყვის:

– მითელი სიცოცხლე რომ მეძებო, ვეღარსად მნა-
ხავ!

თამარი შეტრიალდება. ნავა. ფეხს აუჩქარებს. ბელურები
დაფიქრებია. ქალ გაფრენილ ბელურებში გახვევია. თამარი
გაიქცევა.

თორნიკე მხრებს აიჩქმს, საზურგეს მიანევება და სკამზე
მითუნოლი მოკალათდება.

ოთახი

ამალობელის ბინა. ოთახში თორნიკე იგი გაუმეზულე
ზის სკამზე.

შემოდის ფილიპე. ფილიპე მძიმედ ქმინავს, ცხვირსახო-
ცი თოფს იწმენდს.

ფილიპე – (უკმაყოფილოდ) სად გამაგზავნენ, ქუჩაში
ვერ გაივლი, ისეთი ამბავია.

თორნიკე – (გაუანძრევლად) რატომ?

ფილიპე – ბიჭები უდაბნოში მიდიან, სულ ორკესტრე-
ბით აცლიებენ. მთელი ქალაქი ქუჩაშია (ფილიპე ხვნეშით
დაჯდება).

ფანჯარა უფერად გაიღება, ოთახში ხმაური და სახვიანო
მუსიკის ხმა შემოვარდება. თორნიკე, რომელიც ფანჯარას-
თან ზურკით ზის, უკან არ მიიხრება. ფილიპე გაბრაზებული
მიხურავს ფანჯარას.

თორნიკე – რაც დავგაუღე, რა ქენი?

ფილიპე – ვიყავი, ვრეკე, ვრეკე... არ იყო არავინ სახ-
ლში. რამდენი ხანია, რაც თამარი არ გინახავს?

თორნიკე – ერთი კვირა.

ფილიპე – გუშინ წასულა.

თორნიკე – (გაუანძრევლად) სად?

ფილიპე – ბაბუაჩემ ქიშვარდისთან, რა ვიცი. ნერული
დაუტოვებია შენ სახელზე.

ფილიპე ნერული გაშლის და თორნიკეს მაგიდაზე დაუ-
დებს. თორნიკე ნერულს ხელსაც არ ახლებს; ისე შორიდან
კითხულობს. კადრში მოჩანს ნერული.

„მივდივარ, უკან არასოდეს დავბრუნდები. ძებნა არ
დაძინეო, ვერ მოპოვი. თამარი.“

ფილიპე ფეხზე გაიხდის და ტახტზე წამოწვება.

ფილიპე – შეიძლება ისიც უდაბნოში მიდის.
თორნიკე პატარა, დასაკეც დანას გაშლის და ფრჩხილების
ხეხვას დაიწყებს.

თორნიკე – უდაბნოში როგორ, გუშინ თუ წავიდა?

ფილიპე – ეს განგებ. ღამეს ამხანაგთან გაათქვამა...
რა ქვია იმ გოგოს?.. დღეს ერთად წავიდოდნენ...

თორნიკე – (ფრხილედ საელს უბრავს) როდის გადის
მატარებელი?

ფილიპე – ნახევარ საათში წავა.

თორნიკე მოულოდნელად წამოხტება; კარებს ეცემა, გა-
რეთ გააზრდება. თორნიკე მაღალი სახლის დაკეცილ კიბეებზე
კისრისტებით ჩამოვრდის.

დასასრული შემდეგ ნომერში

კულარები

იანესტა ჰემინგუეი –
საგოთო აპენტი?

1940 წელს ერნესტ ჰემინგუეი აშშ-ში საბჭოთა აგენტთა
სიაში ირიცხებოდა კოდური სახელით „არგო“ — ასეთი
დასკვნა გამოიტანლი ნივთს „ჯამაშუები: სუკის აღმავლობა
და დივიდა ამერიკაში“, რომელიც იტლის უნივერსიტეტის
გამომცემლობამ დასტავბა სამი ავტორის — ჯონ ერლომ
ჰაინსის, პარიც ლერისა და ბლექსანდრე ვასილევის —
ხელმოწერით. ამ უკანასკნელს 1990-იან წლებში ხელი

მიუნდებოდა სუკის არქივებზე და აღნიშნული ნამუშევარი
მის ამონაწერებს ეფუძნება — იტყობინება „გარდაინა“.

ვასილევის ცნობით, ჰემინგუეი 1941 წელს, ჩინეთში გამგზა-
ვრების წინ, გადაიბირეს. ნივთში შეტანილია შეტყობინება:
წერაღს „არაერთხელ გამოუთქვამს სურული და მზადყოფნა
დაგეზარებოდა“ საბჭოთა აგენტებთან შეხვედრაში ჰეიანასა
და ლინდოლინით. თუმცა ჰემინგუეისათვის არავითარი
პრაქტიკული დავალება არ მიუციათ და არც მისგან მოუღიათ
რაიმე „პოლიტიკური ინფორმაცია“. და მასთან ურთიერთობა
1940-ანი წლების ბოლოს შეუნწყობათ კიდევ.

დავიბადე 1973 წლის 17 ივნისს თელავში, დაახლოებით საღამოს 9 საათზე, ფართოდ გახედილი, დიდი, ღურჯი თვალებით და გრძელი, ყურწის ფრთხილად შევი თმით, რომელიც სულ რაღაც ორი კვირაში ოქროსფერ კულულებად გადაშქვდა. ერთი წლისამ ვიცოდი ბევრ ლექსი, მემდეგ კი ჩემი საუკეთესო გასართობი ხალხიზე პაპასთან ერთად ფენობრთხმით ვდომა და მათვამატკურ-ლოგიკური ამოცანების ამოხსნა იყო, ამის პარალელურად უბანში ფეხბურთსა და ნრეზე ბურთსაც ვთამაშობდი და მინ დაღურჯებული მუხლებით და დახული მარული ეზრუნდებოდი.

ველაზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა ფილმმა "ქიშის კარიერის გენერლები", რომელიც სკოლის ასაკამდე ვნახე და დორა ახლაც ჩემთვის საუკეთესო ქალა ქვეყანაზე...

მერე იყო ბავშვობა — სიყვარულის ზღვა, მამაყარის შეცნობა და თვითგამოხატვის უამრავი საშუალება, რომელიც ხელოვნების თითქმის ყველა ძირითად დარგში გამოვლინდა.

მთელი ცხოვრება სადღაც გავრზივარ და სადღაც მაგვიანდება, ვინგრე კლიშებს და ახალს ვამენბ, მერე ისევ თავიდან... სიყვარულის გაფეტიშება და ემოციები წერების ზრიალის თანხლებით, ხიბლი და განზიბვლა, ნოვაციური ფრენები, — რომელთა გვგმა ყოველ ჯერზე ახლად ინერება, დაშვება და, ღმერთი ჩემში, — რომელიც ვველაფერს ხსნის და რისთვისაც ვესუნთძევ...

ნუციკო დეკანოზიშვილი

მოვლერტი

მოვლერტი
შვიდი წლით გავიშალე,
მოვედი
ათასი საღებავით,
როგორც სამუდამო დამნაშავე
ციხის ალყაფის გაღებაამდე.
გხატავდი ცოდეების მონანიე
ტილოზე დაღერილი
ცისფერებით,
გზამი ლიმილი რომ
მომბანნი,
თვალეზახელილი
ეოფერებდი,
მერე, დაფიჯრე ვველაფერი-
სევა,
დუმილი და
მონატრება,
დოგამ—

არ კი არა, ვერ-გაფრენის,
აღარ დაშვების და...
მონმარტრები
ხელ დაფიენყე-სიზმარიეთი,
ბეღში ჩიტკიეთ რომ ამიყვანე,
სულზე დამეხევი
ქობარეთი,
დედის საშოში რომ უდინარი
გელოდი ვერ კიდევ
ჩასუნთქვამდე,
და ახლა სანაგვე ბუნკერიდან
ჩელიკით-
მალეთ რომ გადაადგეს-
მეგჭურებ,
გული მავქს სულ მთელი და
ცრმელები
თვალეზში სად დავმალო?
შემხევე!
როგორ ვჭამ მობუზული
მინას და
გამქნიე არ მასვენებს!

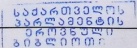
მინდა,
მოგაკვდე და განაჩენად
შენი ხელისგულით გამასვენო...
მანამ კი,
თვალეზი სად დავმალო
შვიდი წლით გაშლილი
მოვლერტიდან?
ქიამაია რომ დავემწყრალე,
რომ ვხატე ნახეგარ-ტონებით
და,
მაშინ ხომ არ მყავდი
დანახული,
და ასე ვიდექი-მომარზხული,
შემხედე, მოვედი
ტილოზე, რომ
ქიამაიების კოპილიკით
მრავალნერტილებით
დანაშული
ჩემი უკვადება
მოგახურო.

გვაგვიანდება

გვაგვიანდება... თამაშისას ნაღრძობი ფეხით
მივათრევი სიზმრებს, და პატარა სპარტანელიკით
ქეჭა-ქუხილის გაჩენამდე გვეცემა მეხი,
რომ უსუსურებს გული სადღაც გადაგველევა,
ანდა, მოგველაკენ ტყულით, ან, რა ვიცი, თოვით

მიტოვებამდე... იოლია ასე და უფრო...
მკედრებს მარტოოდენ ყვაელებს და ცრმელებს ანევენ,
გადგორდება მერე შვიდი, ქელები, სუფრა,
და გათავდება მისატანი მკედრებთან სანერო,
ანდა, ჩუმად და უფერულად იტირებს ეინმე.

გვაგვიანდება... სხეულებს ფუყე და მშვიდი,
უპრეტენზიო სურვილები გვაგვიანდება,
ალიარება მზის ნწული და ნერვებში, მიგნით,
სხეულებს ენით სწეულების ალიარება,
რომ სული ისე დაგიმიმდა და გულიც გწყდება,
რომ ხელისგულებს ვერ ატოლებ გადამფრენ ჩიტებს,
რომ ყინველისას მიაფრთხო ყველა ზამთარს და
თბილი ქვეყნისკენ გაფრიალდე, რომ აღარ გლიდეს

ასე უაზრო საღამო და მზე რომ ვათავდა,
გამოიგონო უნდა შენი სამყარო, მაგრამ

გვაგვიანდება უსახური წლების გარდაქმნა,
ცალკეა ღიმილით გამოსივდივა ვერთქმული ცოფისი,
ძებნა-აღთქმული ჩვენია შენი მინა, ნეტავ, სად გაქრა?
კითხვები, მხოლოდ ლოცვისას რომ თავისით მოდის,

და მერე ფიქრობ-ისევ როგორ საშინლად კვებო,
ან როგორ უფრო მარტივია ახლა სიციფე,
რადგან დიადმი აგერია შენი ვინმე დენდი,
და ეს დენდებიც, თურმე, ფუყე თავთავს იმიდენენ,
ან კიდევ, სულაც არ იცვენენ და, გეგონა მხოლოდ.

გვაგვიანდება უპირობო აღიარება,
რომ სიყვარული მხოლოდ ჩვენად და... ჩემო,
მოშდის ცრემლები, ლაღატები მოშდის ღვარებად,
განადგურება სიყვარულს-ბითური ჩვევა,
ასე უმზეო ამინდებში მე დაეიჩმე.

გვაგვიანდება, რომ სულები ვატოლოთ სულებს,
გვაგვიანდება... ღმერთთან მისვლა გვაგვიანდება.

დელგაზი გახვება

როგორ არ მინდოდა,
რომ ჩემი ნაწყენი თვლები გენახა,
ტაბატი, ტიკინით
ნახსენ დაკიდული ცვიოდენ დღეები...
არსად დაგირგვიარ-
ეს მე აგიყვავდი მინაზე ვენახად,
მევაში და თერებოდი...
და ნუმიებს ნახსივით ნემიები მოება,
ივბით, ბიბინა მოლებით,
გახსნილი ხელებით,
ასფალტზე დათულოლი შენამდე ნაბიჯით,
და ასე-ტორტმანით,
მე-ფერდაკარგული,
და ულტიმატუმი-აღარსად სეენება!
გნახე და ვიფიქრე,
ჩემი ულანტების შენამდე მოტანა,
და ნუიმის ნოქტურნი-
ვილაცის ცრემლების მკვეთრი ალუზია
ფანჯრებზე ვაფარე,
რაფაზე დასხმული ღიმილის სანაცვლოდ,
გულში ვიხუტებდი ინვალიდ ღამეებს
და დღეებს-კუზაინს,
მკედარი იდილია სველ თმაზე მისვამდა
ქვების საყარცხელს...
დავნაცრე ხიბლი და, ხარხარით (რატომღაც)
ვეყვროდი-
ისუნთქე!
გახსენი ფრთები და თვლები, ეს ერთხელ,
ბოლომდე გახსენი!
ხელებში მომიკვდი,
მაჯებზე მომება ბითური სისუსტე,
საცვალი ამინდმა იცვლა სეენებით,
ქუხილით,

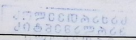
და ხსენი
ჭუჭუში გამიშრა...
ჩელი კი სველი და მშვიდი ტიროდა...
(ნაწყენი თვლები),
და ენახს ხსლავდენენ და
ნერვებზე შაშვები
ნამცვცვებს კენკავდენენ,
ნისკარტზე ეკიდათ სულ ყველა პირობა,
და გულში მტიყოდა, რომ გადამიწყვიტე
დელგაზში გამეება...

შაბილია, მისროლი!

მე უკვე დაგარქვი სახელი:
ცა-პალაგენების ვარსკვლავით,
ელექტრო-მოკური სამყარო...
დაღლილი თვლით რომ დაგებდე,
დავბრმავდი!
ქუჩებმა კანკალი
დაინყეს ასფალტის აყრამდე,
უმეო ნარსული-სამყარი-
ეტლს დააგორებდა რიხინით...
ღრუბელზე ვზივარ და გილიმი:
სივრცე-პაერით ამინული,
მარტინი ღიმილით, ყინულით.
შენ უკვე გაფრენებს მიმალავ,
მე კი შეჩვენები მერკურზე!
ქალებს თვალს არიდებ-მიმევაღს,
რა იცი?
რომ მინდა შერბური,
თავსხმა და...
ეგ შენი თვლები
ნაიდე!
იყავი მარტივი...
მე უკვე დაგარქვი სახელი:
ცა-პალაგენების ვარსკვლავით,
მოდერნიზებული ვერსალი...
შენამდე გრძობები-სატორა,
ნეიმის ბრაღია ან მარტინის...
ახლა, შეგიძლია, მესროლო!

სალუტი! მოსვლამდე...

ღიმილი წვიმიდან...
როგორ ხარ?-გნერ ამგვარ განწყობის ბარათებს,
რომლებსაც არასდროს მიიღებ ფოსტით ან პირადად
გზავნილით,
მერკურის ცალ მხარეს ქალივით ვანთებ და, მზესავით
ვანთებ,
შენ ბნელი განედის თავგადაღებული უენო მგზავრი ხარ.
იარე მოსვლამდე...
მანამდე-სალუტი!
თოკები ფეხებზე
შენ ისევ გიჭერს და შენი ისევ გაფერებს,
შეგხსნი და გადაყვრი,

შეგხსი და გადაეყრი,
 დღეიდან, ხვალღიდან,
 პაერის მადიერად თითებს აგაფარებ უფერულ სახეზე,
 რომ ცა დაინახო, (სხივები), თითებს აგაფარებ სახეზე,
 მათ შორის სიერცვა,
 შეხედე.
 სალუტი!

ახლოსაც არ მოვალ,
 და არც შორიახლოს გავეყვები ჯებირებს,
 მანამდე გადმოხვალ, იქამდე მოგწერ და ბარათი არ მოვა.
 სიკვდილს ჩააბარებს ზღვაზე მოლილეილე ცისფერი გემბანი,
 შო, ასეთ სიკვდილში მეტია ხიბლი და მეტია გლამური,
 ზარბაზნის ხმა ფარავს
 საუბარს.
 სალუტი!

და მაინც-როგორ ხარ?
 საგზალი თუ მაინც გეყოფა დამამკრალს?
 დღილილი წვიმიდან,
 თუ გაცვდა იენისის ნითელი მუადი,
 თვალბუზე ცრემლები, რუქებზე ზღვები და მდინარე
 დამაშრა,
 რადგან დედამინას ჩვენი პეიმანი ჩირადაც არ უღირს.
 იარე მოსვლამდე...
 მანამდე-სალუტი!

ღანუხა ხალიძი

ეს ქვადექვეული მარტოობა როგორ გაზრდილა
 ღანუხე ხალიციით-
 დამისაკუთრა, როგორც ქალი- შეშლილმა მამრმა,
 არ მიშვებს, არა!
 კარში ჩადგა-ნაპატივები,
 და საჩუქარიც მომარჩა-დემურესია-
 ყვითელი ქარვა...

მან ჩემი თეთრი მონუმენტი უნდა აღმართოს.

კალატოზობა დაიჩემე შენც, ჩემო თერძო,
 და საქრეთელიც მოაყოლე, როგორც როდენმა,
 რუხი ქიშქები შემოაცვი სვეგამწყურალ სეზონს-
 მაინც არ ჩანდა შუე, არ იყო-ცერცვისოდენაც...

ღალატებით დააქეს ზაფხულს ცოდეების სკივრი,
 და ქვადექვეული მარტოობა ტანჯავს სიზიფეს,
 მწვერვალზე ლოცვებამყრობილი ირნევა მწირი,
 ნრეზე სიტყვებით დანთებული ცეცხლი გიზგიზებს,

ვდაგვარ სიყვარულაყრილი და, რატომღაც, გტირი...

როგორ გაზრდილა მარტოობა, ფეხქვეშ განრთხმულა
 ქვაკუთხედით,
 შედეგე უნდა, უნდა აეყოფხზე,
 ნახნაგები კი ხელისგულით გაგაპრაილო,
 ღალატანო!
 მოგწადე, იქნებ, თავბრუდახვეულს,
 და საფეთქელთან გიჩურჩულო:
 დააგვიანე...

თავზარდამცემად ყმობს ყურთან შენი სიყაბუე...

ეს ქვადექვეული მარტოობა როგორ გაზრდილა,
 ღანუხე ხალიციით-
 შენ რომ გეყვარდა.

ღეპარსია

თუ მერე ტკივილს ვეღარ უძლებ-ამეღლებ ნამალს,
 ეს ღამეც, წინა ღამესავით, გაკლდება მხოლოდ.
 სიზმრის მიჯნაზე შუბლზე გკოცნის ცხადივით მამა,
 და გახსენდება, რომ წარსულში იყავი ცოლი.

დროთა ღელვაში ღაგდებოდა შფოთი და, მხოლოდ
 ვარღვევდა დილას მოყოლილი ქალაქში მკეკარი,
 ტაძრის ზარებზე აყვებოდა სისხლმარღვთა ქორი,
 სიცოცხლის "კანკანს" გაურბოდა ნალექი-მდარე.

ახლა თუ სევდას გაურიგდი-დიდი რაბა,
 გუშინ რომ მოგჩა სიყვარული-აღარ დამიწყებ.
 ყაღბი სიმშვიდე ამუღლებში სამი გრამია,
 თავაქინდრული დიასტოლა, კედომა. და ისევე

თავბრუსხვევებით აჭრეღებულ საპყარ მუადეს
 ასე ბარბაციო მიაცოლებ საღამოს სახლთან,
 ღამე ღლივინით შეჭმულია უქვე ყუამდე,
 და ღამიოვნებს დააეინყდათ სინათლის გახდა,

და ბლერგის ალბი გაქვს, როცა არ გინდა,
 მტკივან სახსრებში მზე შეუშვა, და ოდნავ გათბე.
 ქარმა მოხია გობელენი ძველ ქარგიდან,
 შენ სისხლიანი დაისიეთ თავღები აქვე.

ჩაბუღინები

წიფარებიდან როგორც ზღვების ნატიფი ფშეინეა,
 როგორც ასფალტზე მონანკარე ღვარად წვიშები —
 ქვიან ნაპირზე ნაქვეული ცისფერი შივა,
 ვდაგები ფეხზე და შენს შნის ნწულში ჩავედინები,

მდარე დინებით, გარინდებით და ნებიერი,
 ბაგისმირი ბგერებით და ხავერდიანი
 სხეულით, როგორც მოხვეული შენზე ტიარა,
 როგორც ტოლოთან მოცახვებე მოდილიანი,

ჩავედინები სისხლმარღვებში მერთალი ვენიდან,
 მახვლ კიდურებს მიეყვები ჩემი სიზილით,
 ამრე დინებით, როგორც ცეცხლზე მღელვალი ფერიტი,
 აბრლის ნიაჯ აყოლილი ატმის ბოლილი,

თმაზე გიცურებ, როგორც სილა-მოქვეული ტალღას,
 მოვედინები, როგორც სისხლი გადაჭრილ მკლავზე,
 აღარ არსებობს სხვა ფერები-ცისფერის გარდა,
 გადმოგვეღვრები თვალბინდან, და შენი სახვე

შივა-ნაპირზე ნაქვეული-დგება თანდათან,
 კანის სურნელი, როგორც მთაშო-რძისფერი ნისლი,
 გახვლებს, ასე მიგაქნებს, ასე-ქარდაქარ,
 ჩავედინები, და შენ ზღვაში ნაკადებს ვიშლი.

ჯორჯ ორუელი

ინგლისი, შენი ინგლისი

ახლა, როცა ვწერ, დიდად ცივილიზებული ადამიანები დაფრინავენ მაღლა, ცაში და ჩემს მოკვლას ცდილობენ.

ისინი პირადად მე არა მმტრობენ და არც მე ვარ მათი მტერი, ოღონდ, როგორც იტყვიან, „მოკვლეობას ასრულებენ“. ბევრი მათგანი, ექვიც არ მებარება, გულკეთილი და კანონის პატივისმცემელი კაცია და მკვლელობა სიცოცხლეში არც კი დასიმრებიან, მაგრამ თუკი მოახერხებს ნაკუნებად მაცქვოს კარგად და მიზნებულ ბომბით, ძალი სრულებითაც არ გაუტყვდება ამის გამო. იგი ემსახურება თავის ქვეყანას, რომელსაც აქვს ძალა, მოუტევოს ჩადენილი ბოროტება.

ვერავინ შეძლებს დიხახოს თანამედროვე მსოფლიოს ნამდვილო სახე, ვიდრე გამოარჩევდეს ყოვლისმომცველ ძალას პატრონობისა და ერისადმი ერთგულებისა. ეს ძალა, გარკვეულ შემთხვევაში, შეიძლება შესუსტდეს, ცივილიზაციის განსაზღვრულ საფეხურზე სულაც არ იარსებოს, მაგრამ ვერავითარ შემთხვევაში დაუპორობს. ქრისტიანობა და ინტერნაციონალური სოციალიზმი ჩინჩეარეით მყოფე პატრონობისთან შედარებით. პიტლერმა და მუსოლინიმ თავთავის ქვეყნებში ძალაუფლებას იმიო მაღლიეს, რომ მიხედვით ამას, ხოლო მათმა ოპონენტებმა ეს ვერ მოახერხეს.

ამავე დროს, უნდა აღინიშნოს, რომ ერთი იგი მჭირა-საგან მსოფლმხედველობით განსხვავდება. აქამდე თავს იტყუებდნენ, ადამიანები ერთმანეთს მგვანან, სადაც უნდა ცხოვრობდნენო, მაგრამ, თუ სიმართლე სურს, ვისაც თვალნი ასხია, იცის, რომ ადამიანურ ჩვეულებათა უმრავლესობა სხვადასხვა ქვეყნებში სხვადასხვაგვარია. ის, რაც შეიძლება მოახდეს ერთ ქვეყანაში, მეორეში ვერ მოხდება. მაგალითად, პიტლერის მიერ მოწყობილი იენისის მწენდამ ინგლისში არ მოხდებოდა. და, როგორც დასავლეთში ამავდროულად, ინგლისელები სულ სხვა ხალხია. არის რაღაც ორანჯოვნება იმ სიზღში, რასაც უცხოელები გრძნობენ ჩვენს მიმართ. ევროპულთაგან ცოტას თუ შეუძლია იცხოვროს ინგლისში და ამერიკელებიც კი ხშირად ევროპაში უფრო მინაწირობდნენ გრძნობენ თავს.

როგორც კი რომელიმე ქვეყნიდან ინგლისში დაბრუნდები, მაშინვე იგრძნობ, რომ განსხვავებულ პაერთი სუნთქვამას პირველი სუნთქვიდანვე მრავალი წერილმანი შეგაგრძნობინებს; ლუდი უფრო მშარეა, ხურდა უფრო მძიმე, ბალახი უფრო მწვანე, რეკლამები უფრო მეყვრალა. დიდ ქალაქთა ბრძო, მორიდებული, მკეთრნაკეთებიანი ხალხი, უაზრები კბილებითა და ლახათიანი მიზრა-მიზრით განსხვავდება ევროპული ბრძოხატან. შემდეგ ინგლისის უსახლგრობა გვთანთქავს და დროებით გავიწყდება, რომ მთელ ერს ერთიანი, გამოარჩეული ხასიათი აქვს: მართლაც, არსე-

ბობენ თუ არა ერები? განა ჩვენ, 46 მილიონი შიროვნება ყველა განსხვავებულნი არა ვართ? და ჩვენი სიჭრელე, ქაოსი, დაზგების გუგუნო ლანკამირის საქარხნი ქალაქებში, აღმა-დაღმა მავალი სატყერითო მანქანები ჩრდილოეთის დიდ გზაზე, რიგები შრომის ბირის ნინ, კასრ-მაგიდების ქრიალი სოპოს ლუდხანებში, ხნიერ ქალწულთა მსვლელობა ველისპედებით პოლი ქოშენიონზე, შემოდგომის დილის ნისლი — ყუველივე ეს უზარალო ფრამენტები არ გახლავთ, ეს ინგლისური სცენისათვის ნიშანდობლივი ფრამენტებია. ოღონდ როგორ უნდა გამოარჩიო დამახასიათებელი ნიშანი მთელი ამ დომხალიდან?

მაგრამ გაესაუბრეთ უცხოელებს, ნაიკითხეთ უცხოური ნიგნები ან გაზეთები და იგივე ფიქრები მოგეჯარებათ. დიახ, არის რაღაც გამოჩინება და გამოსაცნობი ინგლისურ ცივილიზაციაში. ესაა ინგლისური კულტურის ინდივიდუალობა, როგორც, ვთქვით, ესპანური კულტურისა. ჩვენი გამოჩინებობა რაღაცნაირად ჩახლართია მსუყე საუზნებებსა და პირქუშ კვირადლებს, ნისლიან ქალაქებსა და მიხვეულ-მოხვეულ გზებს, მწვანე მინდვრებსა და ნითლე, ბოისმაგვარ საფოსტო ყუთებს. ინგლისურ ცივილიზაციას თავისი, საკუთარი სურნელი აქვს. ამავე დროს ინგლისური ცივილიზაცია უწყვეტია, ის მსტვალას წარსულსა და მომავალს, არის მასში რაღაც ფინი და გამძლეობა, ისევე, როგორც ცოცხალ ქმნილებაში. ის შეიძლება პოვნდეს საერთო 1940 წლის ინგლისს 1840 წლის ინგლისთან? მაგრამ შენ რაღა გავს საერთო იმ ხუთი წლის ბავშვთან, ვისი ფოტოსურათიც დედაშენს ბუბრის თავზე გამოუკიდია? არაფერი, გარდა იმისა, რომ ეს შენა ხარ.

და ყველაფერს რომ თვალ დავანებოთ, ეს მანი ცივილიზაცია, ეს შენა ხარ; რაც უნდა გტულდეს ამ დასცინოდეს, ვერასოდეს, ვერც ერთი ხუთი წელი ვერ იქნები ბედნიერი მისგან მოცილებული. მიგნეულის პუდინგი და ნითლე, ბოისმაგვარი საფოსტო ყუთები ხულში შეგვარია. კარგია თუ ცუდი, შენია, მას ეკუთვნის და, ვიდრე ცოცხალი ხარ, ვერასოდეს მოიძორებ მისგან ნაპობეს ნიშან-თვისებებს.

ამავე დროს, დანარჩენ მსოფლიოსავით ინგლისიც იცვლება და ყველა დანარჩენით მასაც მხოლოდ გარკვეული მიმართულებით შეუძლია შეცვლა, და ამ ცვლილებებს გარკვეულ წერტილამდე განჭრეტ. იმას კი არა ვგულისხმობ, რომ მომავალი განსაზღვრულია, აღბათ გარკვეული ცვლილებებია შესაძლებელი, თუკი კი — არა. დითესილი შეიძლება ამოვიდეს ან არ ამოვიდეს, მაგრამ რაც უნდა მოხდეს, თალგამის თესილიდან ძირითურა არასოდეს აღმოცენდება. ამიტომაც შეუძლებ მნიშვნელოვანია შეცვადო და განსაზღვრო, თუ რა არის თამის ინგლისი, მანამ, სანამ მიხედვით, თუ რა ორლის თამის შეუძლია იმ მოვლენებში, რაც ხდება.

II

ეროვნულ თავისებურებათა შეკრება იოლი არ გახლავთ და როდესაც შეკრებენ, ზმირად ტრივიკობად წარმოიგდება ან ერთმანეთთან არავითარი კავშირი არ გააჩნით. ესაზნალები სასტიკად ეჩვენებიან ცხოველებს, იტანაილები ვერაფერს გააკვირებენ, თუ გამაყრებულად არ იმზარეს, ჩინილებს აზარტული თამაშები იტაცებენ. ცხანდა, ეს თვისებები თავისთავად არაფერს მიანიშნებს, და მაინც, უმიზეზოდ არაფერი ხდება, და თუნდაც ის, რომ ინგლისელებს კბილები არ უჯარგათ, რაღაცას გვეუბნება ინგლისური ყოფის შესახებ.

ორიიდე განზოგადებას შემოვთავაზებთ ინგლისის შეხახებ, რასაც თითქმის ყველა დამკვირვებელი დავითანხმება. პირველი ის არის, რომ ინგლისელებს არტიტულთ ნიჭი არ გააჩნიათ; არც ისეთი მუსიკალური ტონიანი, როგორც გერმანელები ან იტალიელები, მხატვრობა და მოქანდაკობა კი ისე არასოდეს გაფურჩხილია ინგლისში, როგორც საფრანგეთში. მეორე ის გახლავთ, რომ, როგორც ევროპელები ფიქრობენ, ინგლისელები მოაზროვნეებდა ვერ ჩაითვლება. მათ ამინებთ ანტიკატული აზროვნება, არ სჭირდებათ არავითარი ფილოსოფია ან „მსოფლმხედველობრივი“ სისტემა. იმიტომ კი არა, რომ „პრაქტიკელები“ არიან, როგორც თეთრონ ხალხისთან ნათლავენ საკუთარ თავს, ერთი განახათ მათი მეოთხედი ქალაქდაცემარებისა თუ წყლთ მომარაგებისა, ან ის, თუ როგორ ებლაუტებიან ყველაფერს, რაც ყავდასული და მოუწევლია: მარლენის სისტემას, ახალიზს რომ არ ექვემდებარება, და ზომა-წონის სისტემას, რაც მხოლოდ არითმეტის წინგების შემდეგნელათვის არის გასაგები, და დაინახეთ, რომ ფეფტებისას და ნაყოფიერებას სულაც არ ესწრაფიან. მაგრამ ინგლისელებს მიმადლებულ აქვთ რაღაც ძალა დაუფიქრებლად მოქმედებისა. ინგლისელთა საქვეყნოდ გაიჩქმელა პირმითხების — ვთქვით, ინგლისელთა ორბანი დამოკიდებულება იმპერიისადმი — საფუძველი აქ უნდა ვეძიოთ. მაგრამ უდიდესი კრიზისის დროს მთელს ერს შეუძლია უეცრად შეკავშირდეს და ერთგვარი ადლოთი იმოქმედოს მართვის რაღაც რეალური კოდექსით, რაც თითქმის ყველასთვის გასაგებია, თუმცა ფორმულად არაფის ჩამოყალიბებია. ვამოთქმა, პიტერბას რომ მოარგო გერმანელებს, ძილში მარაგულ ხალხთან, ინგლისელებს უფრო შეეფერებოდათ; იმიტომ კი არა, რომ რაიმე საამაგო მძინარე სიარულიში.

მაგრამ აქვე ყურადღებას იმსახურებს ერთი უბრალო ინგლისური თვისება, რაც კარგად შეუნიაშავთ თავის დროზე, მაგრამ არცთუ ისე ზმირად განმარტავენ ხოლმე; ეს თვისება ყველავლის სიყვარულია. ყველავლის სიყვარული არის ერთი უპირველესი, რასაც კაცი შეინიშნავს, გაგუდნ რომ მოადგება ინგლისს, განსაკუთრებით მაშინ, თუ სამხრეთ ევროპიდან მიდის. მაგრამ ეს თვისება ხელოვნებასადაც ინგლისელთა უგუნდურრობის ხომ არ ეუნიალმდებება? არა, არაფრისდიდებით, რადგან ყველავლის სიყვარული ხალხშია ფესვგადგმული, ხალხს კი არავითარი ესთეტიკური გრძნობები არ გააჩნია. ყველავლის სიყვარული უკავშირდება მეორე ინგლისურ თვისებურებას, რაც ისეთი განუყრელი ნაწილია ჩვენი ყოფისა, რომ ვეღარც კი ვამჩნევთ. ეს გახლავთ პოიზისა და თავისუფალი დროსტარებისადმი მიდრეკილება, პირადულობა ინგლისური ყოფისა. ჩვენ ყველავლის მოყვარული

ერი ვართ, მაგრამ მარკეტის შემგროვებელი, მემტრედე, დერჯლობის მოყვარული, კუმონების მომჭერელი, ისრტეს მაროლული და კრისკორდების ამომსნელი ერთი გახლავართ. მთელი ქმშამირიკად მშობლიური კულტურა, თავის იყრის ისეთი რაბის ვარწმუნო, რაც მამინაც კი არ გახლავთ ოფიციალური, როცა საზოგადოებრივია, ლუდხანა იქნება ეს, ფეხბურთის მანქა, ბალა, ბუზრის პირას თვეშყრა თუ „საამაგო ფინჯანი ჩაი“. პრობუნების თავისუფლება ლამის ისევე გენამს, როგორც მეცხრამეტე საუკუნეში გენამდა, მაგრამ ინგლისელის პიროვნული თავისუფლება ეკონომიკური უფლებები და მოგებისათვის სხვების ჩაგვრა კი არ არის; საკუთარი ბინა, თავისუფალი დროის შენს ნებაზე გატარება, გასართობის საკუთარი სურვილით არჩევა, ნაცვლად იმისა, ზემოდან ავირჩიონ, თუ რითი უნდა შეიქცეოთ თავი, არის ინგლისელის პიროვნული თავისუფლება. ინგლისელის ყურს ნოუზუ პარტეის სახელს ვერ ვაგაგრებ. ცხანდა, ვერც პიროვნული თავისუფლება გვიშველის რამეს ყველა სხვა თანამედროვე ხალხებზე, ინგლისელებიც დაწონორის, იარღლის მიკერის, განვევის, „კოორინაციის“ პროცესს გადიან, მაგრამ მათი ინსტიტუტები სხვა მხარესა მიმართული და მათთვის თავსამოხვეული ფორმა, ბოლოს და ბოლოს, სახეს იცვლის. აქ ვერაფრისდიდებით ვერ იბოგინებს ვერავითარი პარტული კრებები, ახალგაზრდული მოძრაობანი, ფერადი მისურები, ებრაული მომწვეფლობა ან „სპონზანური“ დემონსტრაციები და ვერც გესტამა.

მაგრამ ყოველ საზოგადოებაში ხალხი რაიმეხვედრად უნდა იყოს დამორიპიტებული არსებულ წყობასთან. ქმშამირიკად სახალხო კულტურა ინგლისისა ის არის, რაც ზედაპირს ქვევით მიდინება არაოფიციალურად და რასაც მეტ-ნაკლებად წარმუშვერთი უყურებენ ავტორიტეტები. ერთი რამ, რასაც კაცი შეამჩნევს მამაბი ხალხზე უფრო დაკვირებისას, განსაკუთრებით დიდ ქალაქებში, ისაა, რომ ინგლისელები ზურსტანები არ არიან. ისინი თავივადკოლენ თამაშობენ აზარტულ თამაშებს, იმდენ ლუდს სვამენ, რამდენის დაღვევასაც ჯამაგირი შეამტებინებთ, უყვართ უნმანური ზურსტან და ყველაზე ენაბრუნება არიან მსოფლიოში. თავისი ხუმტურების დაკმაყოფილება ინგლისელებს განსაკვირებულად ფარისეველური კანონების პირისპირ უბდება (ნე-ბართვის კანონები, ლატარის ატეტები და სხვა და სხვა) ეს კანონები იმისთვისაა გამოგონილი, რომ ყველას საქმში ჩაპყოს ცხვირი, სინამდვილეში კი ყველავლის ნება მოვცეს. ამას გარდა, მდებარე ხალხს არ გააჩნია განსაზრვებული რელიგიური რწმენა და ასე იყო საუკუნეთა მანძილზე. ანგლოკანური ეკლესია რეალურად ვერსადღეს მზარდებლობდა მათზე, მხოლოდ მინამთფლობედი აზნარებები შემორჩინილიყო ნაკრძალად, ხოლო ნონკონფორმისტული სექტები მხოლოდ უმცირესობაზე ახდენდნენ ზეგავლენას. მიუხედავად ამისა, ინგლისელებმა შეინარჩუნეს ქრისტიანობის უღრმესი განცდა, თუმც კი ქრისტეს სახელი თითქმის მიაგინყდათ. ძალაუფლებისადმი თავყანისცემაში, ევროპის ახალბერტილიან, თავისი კვალად დააჩნდა ინგლისის ინტელექციონისა, მაგრამ არასოდეს შეუხებია უბრალო ხალხს. ისინი არასოდეს დამორჩილებიან ძალის პოლიტიკას. „რეალიზმი“, რასაც იაპონურად და იტალიურად ვაზუტები ქადაგებენ, თავზარს დასცემდა მათ. ინგლისური ხასიათის შესახებ ბერტის გაიგებდა კაცი, ფერად, კომიკურ საფოსტო პარათებს რომ დაეკვირვებოდა. იაფუფასიანი საკანცელარიო მალაზოის

ვიტრინებში გამოფენილი ეს ბარათები ერთგვარი დღოე-
რია, სადაც ინგლისელი ხალხი არაცნობიერად იწერს ყვე-
ლაფერს თავის თავზე. იწერს თავისი მოძღვრებული შეხე-
დულებების, სხვადასხვაგვარი სწობობების, ბოლშევიკთაგან
და ფარისევლობის, გადაჭარბებული თავზანიანობისა და
ცხოვრებისადმი ზნეობრივი დამოკიდებულების შესახებ;
ყველაფერი სარკესავით ირეკლება ამ ბარათებში. დახეი-
ლობა ინგლისური ცივილიზაციისა, ალბათ ყველაზე უფრო
ნიშანდობლივი მახასიათებელია ინგლისელიათვის. ამას მა-
შინვე შეამჩნიეთ, როგორც კი ინგლისის მიწაზე დაადგამით
ფეხს. ეს არის ქვეყანა, სადაც ავტობუსის კონდუქტორები
კეთილგანწყობილი არიან და პოლიციელები რვეოლვერს
არ ატარებენ. თეთრ კანიათები დასახლებულ არც ერთ ქვე-
ყვედაში არ არის ისე ადვილი ტრანტორადაც ხალხის გარკვე-
როგორც ინგლისში. ამიტომაც არის, რომ ევროპული დამ-
კვირებლები მუდამ „დეკავენტობას“ ან ფარისევლობას
უნდოდებენ ხოლმე ინგლისელთა სიბუღოლის ომისა და მი-
ლიტაროზმისადმი. ეს გრძნობა შორეულ ისტორიაშია ფეს-
ვადგმული და ქვესაშუალო კლასშიც ძლიერია და მუშათა
კლასშიც. ნარმატებულმა ომებმა ეს გრძნობა შეარყია, მაგ-
რამ ვერ გააქრო. მუხსიერებაში კარგად არის შემორჩენილი
თუ როგორი სტვენითა და შურაცხმყოფელი შეძახილებით
ზვდებოდნენ ქუჩაში ინგლისელ ჯარისკაცებს, ხოლო რეს-
პექტაბელური დუნქების შევატრობის კარის ზღურბლზეც არ
აუჭაჭანდნენ მათ. მშვიდობიანობის დროსაც კი, როცა
ქვეყანაში ორი მილიონი უმუშევარია, ძალზე ძნელია მკრი-
რეციზივანი არმიის რიგების მუცხება, არმიისა, რომლის
ოფიცრებიც პროვიციულ აზნაურთა წრიდან არიან, ტექნი-
კური მოსამსახურელი — საშუალო კლასიდან, ჯარისკაცები
კი — ფერის მუშები და ქალაქის ჯურღულებების მკვიდრი
პროლეტარები არიან. მოსახლეობის ძირითად ნაწილს არც
სამხედრო ცოდნა გააჩნია, არც გამოცდილება და ომი მხო-
ლოდ თავდაცვად წარმოუღებია. ვერცერთი პოლიტიკოსი
ვერს მაღალეს ძალაუფლებას, თუკი ინგლისელებს დაჟირო-
ბებსა და სამხედრო დიდებს შეპირდებოდა და ვერც ვერანაირ-
მა „სიძულელის ჰიმნმა“ ჰქოვა მათ უფლებები გამოძახილი.
1914-18 წლების ომში სიმღერები, რომლებიც თეთი ჯარის-
კაცებმა შეიხრეს და თავის გუნდზე ამღერებდნენ, შურის-
მაძიებლური კი არა, არამედ ოპორისტული და დამცინავ-
დამწებლური გახლდათ. მათი ერთადერთი მტკერი უფრო
სიერებატი იყო.

ჟადილი და დროშების ფრიალი, „იმბრანებელ ბრიტანე-
თთან“ ყოფილია ინგლისში მხოლოდ უმცირესობის სწენე-
და. უზარალო ხალხის პატივითიტიში არც შევირღობა და არც
გაცნობიერებულა. მათ ისტორიულ მესხიერებაში ერთი
საბრძოლო გამარჯვების სახელიც კი არ იწახება. ინგლისე-
რი ლიტერატურა, სხვა ლიტერატურათა მსგავსად, მიიდა-
რია პროიკული ლექსებით, მაგრამ ღირსესიანობაშია, რომ
ყველაზე უფრო პოპულარული ლექსები უბედურებებსა და
დამარცხებებს შეეხება. მაგალითად, ვერსად მოიძიებთ პო-
პულარულ ლექსს ტრაფალგარისა და ვასტროლის შესახებ.
სენ ჯონ მურის არმას კი, უნუფრო ბრძოლებს რომ მარ-
თავდა კორუნაში, ვიდრე ზღეში გავიდოდა და თავს უშვე-
ლიდა (სწორედ ისე, როგორც დიუიკერს ბრძოლისას მოხ-
და), ბრწყინვალე გამარჯვებებზე მეტად ასხამენ ხოტბას.
ყველაზე უფრო ამაღლებული ლექსი ბრძოლის შესახებ,
ინგლისურ ენაზე, მიძღვნილია კავალერის ბრძადასიძი, რომელიც

რომელიც არასწორი მიმართულებით უტყვედა, ბოლო ომში
ინგლისელთა მესხიერებაში ამოკვეთა ოთხი ყველაზე პოპუ-
ლარული სახელი: მონსი, იპრისი, გალიოლი და პასტენდე-
ლი.“ თვითიული ამ სახელთაგანი უბედურებაზე მეტყვე-
ლებს. უდიდეს ბრძოლათა სახელები, რომელთა დროსაც სა-
ბოლოად გატყვედა გერმანიის არმია, უცნობია მოსახლეობის
ძირითადი ნაწილისათვის.

ბრიტანულ ანტიმილიტარიზმს იმიტომ სძულს უტყუო-
ბის დამკვირვებლები, რომ ბრიტანეთის იმპერიის არსებო-
ბას უარყოფს. ეს კი ნამდვილ ფარისევლობას ნაავებს.
სხვის ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, ინგლისმა მისი-
სუთნა დედამინის ერთი მეოთხედი და განაგებდა მას
უზარმაზარი ფლოტის მეოხებით. მამ როგორღა ზედვეენ
ისინი ყელი მოიდრონ და თქვან, ომი უნდობრძაო?

სრული სიზარატულია, რომ ინგლისელები მამრებდ თავს
მოიკატუნებენ ხოლმე, როგორც კი სიტყვა მათ იმპერიანზე
წამოვირდება. მშრობრძოლები ამგვარი ფარისევლობა უტო-
რდებარობდნენ მიდის, მათ არ იციან, რომ იმპერია არსე-
ბობს. აი, მათი სიძულელი კი მუდმივი ფარისადმი მარ-
თალიც ძლიერი ინსტინქტია. ფლოტში მუდარბობით ციტა
ხალხი მსახურობს და ეს საგვარო იარაღა, რომელიც ში-
და პოლიტიკაზე უშუალო გავლენას ვერ ახდენს. სამხედ-
რო დიქტატურა ყველაგან შეიძლება იყოს, მაგრამ ფლოტის
დიქტატურა არავის სმენია. ამრგად, ინგლისის ყოველი
ფენის წარმომადგენლებს მთელი გულით ეჩხიზებათ
ოფიცრული მანქან-გრება, დეზების ჩხარული და ჩემქების
რჩახუნი. ათწლეულებით ადრე, ვიდრე ჰიტლერის სახელი
გაიგონებდნენ, სიტყვა „პრუსიულს“ იგივე მნიშვნელობა
ჰქონდა ინგლისში, რა მნიშვნელობითაც დღეს სიტყვა „ნე-
ციუსი“ ხმარობენ. ამ შეხედულებამ ისე ღრმად გაიდაც
ფესვები ასეული წლების განმავლობაში, რომ ბრიტანე-
თის არმიის ოფიცრული სამუშაოს შემდეგ ყოველთვის სა-
მოქალაქო ტანსაცმელს იცვამენ.

ერთი გაკვერითი, მაგრამ უუქველად სწორი განმარტე-
რამ ამ ქვეყნის სოციალური ატმოსფეროს არის ინგლისის
არმიის სადღელო ნაბიჯი. სამხედრო ალღული ერთგვარი
სარიტუალო ცეკვაა, რადაც ბალეტის მსგავსი და ცხო-
რების გარკვეულ ფილოსოფიას გამოხატავს. მაგალითად,
ბატის ნაბიჯი ერთ-ერთი საშინელი სანახაობა ამქვეყნად,
უფრო მეტად თავზარდამცემი, ვიდრე შოპიკირე ბომბდამ-
შენი; ეს არის ღია მუქარა მიშველი ძალისა; მასში ტყუი-
ბიერებულად და წინასწარწარახალად მოიწან, თუ რო-
გორ ეხეთქება ჩემმა ადამიანის ცხვირ-პირს. ბატის ნაბი-
ჯის სიმახინჯე მისივე არის ნაწილი, ის თითქმის დაგე-
უბნება: „ჰო, მიხინჯე ვარ, მაგრამ არ გაბეულოთ დაცინვა“,
ისევე, როგორც ზულიგანი ეტყვენათ თავის მსხვერპლს.
რატომ არ არის მიღებულა და ანებრალი ბატის ნაბიჯი
ინგლისის არმიამ? ღმერთმა იცის, რამდენი სამხედრო
ოფიცერია ჩვენში, ვინც მოზარული იქნებოდა ამგვარი რამ
ჩვენებულა და ანებრალი, მაგრამ მაინც არ შეიშოვით, რადაც
ხალხი სიცილი დააყრდა. გარკვეულ ზედგონ გადაცილე-
ბული სამხედრო სანახაობის გამართვა მხოლოდ სოფლად
შეიძლება, სადაც მდებოი ხალხი არმიის დაცინვის ვერ გა-
ბედავს. იტალიელებმა ბატის ნაბიჯი მამრს შეითვისეს, რო-
ცა იტალია საბოლოოდ მოექცა გერმანელთა ზედამხედვე-
ლობის ქვეშ და, როგორც მოსალოდნელი იყო, ეს მარში
მათ გერმანელებივით ღაზათიანად არ გამოსდოდათ. ვი-

შის მთავრობა¹⁰ რომ გადაჩენილიყო, ამირება შემოელო უფრო ხისტი სააღლუმო წესები საფრანგეთის არმიის წარჩენებში. ბრიტანეთის არმიამ სამწყობრო მზადება მძიმეა და რთული, აღსაყვ მეთვრამეტე საუკუნის გადამწამთვებით, მაგრამ მანჭვა-გრების მიმანჯალაც არა სცხობა; აქ მარში ოდნავ შელამაზეებული სირაულია, რაც იმ საზოგადოებისათვის არის ნიშანდობლივი, მახვილი რომ მათიანევენ, მაგრამ ამ მახვილს ქარქაშიდან არასოდეს იღებენ.

და მაინც, ინგლისური ცივილიზაციის დაბეჭენილობასი შერეულია ბარბაროსობაც და ანაქრონიზმიც. ჩვენი სისხლის სამართლის კოდექსი ისეთივე ყავღვასულია, როგორც ტაუერში შემორჩენილი მუშკეტები. ნაციტების მოიერმე რაზმელებს მეტოქედ ტიპიური ინგლისური ფიგურა შეიძლება გამოეყვანათ, მოსამართლე, ჩამორჩობის დააჩენი რომ გამოაქვს ხელდახელ; ნიურის ქართი დაგავდებული გებერი ჩუხებისადა, მეტრამეტე საუკუნის აზრებით თავკამოტენილი, შეუზრადებულ განაჩენებს რომ არიგებს მარჯვნივ და მარცხნივ. ინგლისში დღემდე შემორჩენილია დამნაშავეთა ჩამორჩობა და გამოტყვა ცხრა უკლიანი მათრახით. ორივე სასჯელი სამარცხენია და უღმობელო, მაგრამ არასოდეს სერიოზულად არ აუმაღლებიათ ხმა მათ ნინაალმდე. ბაღში შერეულია ამ სასჯელებს (დარჩენისა¹¹ და ბორსტალსაც¹²), ისევე როგორც ინგლისის ამინდასა შეჩვეული. ეს სასჯელები „კანონი“ ნაწილია, იმ კანონისა, შეუცვლელად რომ მიორჩევენ.

და აი, მიუდევთი უმნიშვნელოვანს ინგლისურ ნიშანთისებია: კონსტიტუციონალიზმსა და კანონის პატივისცემას, რჩენებს, რომ კანონი მალა დგას სახელმწიფოზეც და შრომებზეზეც, რომ კანონი სასტიკი არის და სულელურიც, მაგრამ როგორც უნდა იყოს, გაურყენელი განდათ. არ გავგონოთ ვინმე ფრთხობდეს, კანონი სამართლიანია. ყველამ იცის, რომ არსებობს კანონი მდიდრებისათვის და არსებობს კანონი ღარიბებისათვის. მაგრამ არავინ დაუძებს ამ ქვეტენსებებს, ყველას დაბეჭეოებით მიაწინა, რომ პატივი უნდა სცეს კანონს ისეთს, როგორც არის, და ყველა შეურაცხყოფილად და დამცირებულად გრძნობს თავს, როცა კანონი არ კანონობს. გამოთქმები: ამის გამო ვერ დამიქრენ, არაფერი დამიშავებია¹³, ან ამახ ვერ გაბედავენ, კანონსანინაალმდეგოა¹⁴, ინგლისური გარემოს ნაწილია. საზოგადოებას აშკარა მტრებაც ისევე გრძნობენ ამახ, როგორც ყველა სხვა. ჩაიხედეთ ციხის მესახებ დაწერილი ნიგდებში, ისეთებში, როგორც არის: უღელყრდ მაკარტინის „ქედლებს ყურები აქეთ“¹⁵ ან ჯიმ უელანის „მოგზაურობა ციხეში“¹⁶ და დარწმუნდებით, და თვით ისეთი საზუმი იდიოტარჩმაც კი, ომში ნასულაზე უარსმიქმელთა საქმეების განხილვისას რომ ვხევებთ¹⁷, ნარმოაჩენს ხოლმე კანონის პატივისცემას. კანონის დაცვა მოჩანს ცნობილი მარქსისტი პროლეტარების საბასუბოდ დაწერილ წერილებში, სადაც ნიგდებშია, რომ ესა თუ ის ფაქტი არის „შეცდომა ინგლისური სამართლისა“. გულში ყველას სჯერა, რომ კანონი შეიძლება იყოს, უნდა იყოს და, საერთოდ იქნება კიდევ სამართლიანად აღსრულებული. ტოტალიტარულმა იდეამ, რომ არ არსებობს კანონი, არსებობს მხოლოდ ძალაუფლება, ვერ შეძლო უფლავს გადაება. თვით ინტელეგენციამაც კი მხოლოდ თვითრად დაიარა ეს იდეა.

ილუზია შესაძლოა ნახევარსმარადოდ იქცეს, ნილაბმა კი სახის გამომეტყველება შეევალოს. ცნობილი არგუმენტები,

რომ დემოკრატია „იცივია“, ან „ისეთივე ცუდია, როგორც“ ტოტალიტარიზმი, არასოდეს ანგარიშგასანდვი არ არის. ყველა ეს არგუმენტი ერთ ანაზამედ დაიყვანება: ნახევარი პუერის ქონას სულ არქონა სჯერაბო. ინგლისში ვერ კიდევ სჯერათ ისეთი ცნებებისა, როგორიცაა: სამართლიანობა, თავისუფლება და მოუკრიმომელი სიმართლე. ეს ცნებები შეიძლება ილუზიებად ჩაითვალოს, მაგრამ ძალზე ძლიერი ილუზიები კია. რწმენა გავლენას ახდენს მმართველობაზე და ინგლისელი ერის ცხოვრებაც ამიტომ არა შკავას სხვებს. ამის დასტურად თქვენს თავს დააკვირდით. სადაღა კაუქუსი ხველკვებები და კასტორის ზეთი.“ მახვილი ქარქაშია ჩაგებული და, ვიდრე ქარქაშია, ერის გარყვნა გარკვეულ ზეფარს არ გადასცლდება. ინგლისური არჩევნების სისტემას, მაგალითად, ყველაფერი შეიძლება უწოდოთ, მაგრამ აშკარა ყალბიანდობას ვერ დაარქმევ. ნინაარჩევენი სიყალბეები მრავალად ხდებიან ფულიანი კლასის ნებასურვილით, მაგრამ ვიდრე ღრმა ცვლილებები არ მომხდარა ხალხის ცნობიერებაში, ის მთლიანად ვერ გარეყვება. საარჩევნო კუთხეში შესულს დამაბნობიანი კაცი არ გხვდება და არ გიბრძანებს, ხმა ამახ მიეციო; ვერც სიყალბეს ნახავ ხნების დათვლის და ვერც ამქარა შექრობაობას. ფარსიტობაც კი მალავს დამცველად ხველკვებებას. სახრწობილის მომსჯელი მოსამართლე — ეს შრომტი შერიკაცი, აღსიფერ ნამოსახსამში რომ დახვეულია, ცხენისმთავრით შარიკი დაუხურავს, ვისაც დინამიტის აფეთქება თუ შიპავედრებს, რომელ საუკუნეში ცხოვრობს, კანონებს მხოლოდ-დამხოლოდ წიგნის მეშვეობით განმარტავს და, რაც უნდა მოხდეს, ერთხანს არ გაეკარება — ინგლისის ერთ-ერთი სიმბოლური გამოხატულებაა. იგი სიმბოლოა რეალობისა და ილუზიის, დემოკრატისა და შრიველგვივის, სისუფლისა და ზრდილობის უცნაური ნახავისა, კომპრომისების დახვეწილი ბაღისა, რთაც ვერ თავის ჩვეულ სახეს ინარჩუნებს.

III

ისე ვისაუბრე „ერის“, „ინგლისის“, „ბრიტანეთის“ შესახებ, თითქოს შესაძლებელია 45 მილიონი სული ერთ მთლიანობად წარმოიდგინოთ. მაგრამ განა ცნობილი არ არის, რომ ინგლისში ორი ერია, მდიდართა და ღარიბთა? განა ვინმე გაბედავს თქვას, რომ რაიმე საერთო მათ შორის, ვისაც 100 000 დღაც ვისაც სტერლინგ აქვს შემოსავალი და ვისაც მხოლოდ ერთი გირვანჯა სტერლინგი კვირამი? და უსლესი და სკოტლენდელი მკითხველებიც განკრებიან, რადგან სიტყვა „ინგლისი“ უფრო ხშირად ვახსენებდი, ვიდრე „ბრიტანეთს“, თითქოს მთელი მოსახლეობა ლონდონსა და ლონდონის მოსახლურე საგრაფოებში იყოს თავმოყრილი და არც ჩრდილოეთში და არც დასავლეთში საკუთარი კულტურა არ გააჩნდეთ.

თუკი ვინმეს სურს უკეთ გაერკვეს, ვერ ნაკლებდამნიშვნელოვან საკითხს მოაფიროს ნათელი. სიმართლეა, რომ გერმანიადებული ბრიტანელი ერები თავს ერთმანეთისაგან ძალზე განსხვავებულად მიორჩევენ; მაგალითად, სკოტლენდელი მალდონდი არ დაგერება, თუ ინგლისელს დაუძახებ. დაბნეულობა გვეუფლება, როდესაც ჩვენს უწმულებს, სულ ცოტა, ექვსს, სხვადასხვა სახელს უწოდებთ: ინგლისს, ბრიტანეთს, დიდ ბრიტანეთს, ბრიტანეთის უწმულებს, გაერთიანებულ სამეფოს და, დიდი

აღფრთხიანების ნუთებში, ალბიონს.¹⁷ ინგლისის ჩრდილოეთსა და სამხრეთის შორის არსებული განსხვავებები ძალზე გახვიადებულია გვაქვს წარმოდგენილი. მაგრამ ეს განსხვავება მაშინვე ერება, როგორც კი ორ ბრიტანულ ევროპულ დაუმორისირებდა. ძალზე ძნელია ისეთი უცხოელების პოვნა, ამერიკელთა გარდა, ვინც ახსვავებს ინგლისელსა და სკოტლენდელს ან, თუნდაც, ინგლისელსა და ირლანდიელს; ფრანგისთვის ბრეტანელი და ოკერნელი სხვადასხვაა; ხოლო მათისგანველითა კილი ჩაიხვეწა, რომელიც ყბადა აქეთ აღებული. და მაინც, ვამბობთ: „საფრანგული“, „ფრანგული“; და „საფრანგული“ ერთ მთლიანობად, ცალკე ცივილიზაციადა გვაქვს გააზრებული და, არსებითად, ასევე არის. ასევე ჩვენც, გარედან რომ შემოგვხედონ, თვით კი ვი და იორკშირელიც კი ნათესავებად მოჩანან.

და თვით სხვაობაც კი კლებობსა და მდიდარია და ღარიბის შორის, როცა ერს გარედან უყურებ. ინგლისში სიმდიდრის უთანაბრობაზე ლაზარუსი არის. ეს უთანაბრობა აქ უფრო მეტია, ვიდრე ევროპის რომელიმე ქვეყანაში და დასარწმუნებლად უახლოესი ქუჩის ჩავლა და დათვალიერება იკმარებდა. ეკონომიკური თვალსაზრისით, ინგლისი მართლაც ორ ნაწილადაა დაყოფილი, იქნებ სამ და ოთხ ნაწილადაც. მაგრამ, ამავდროს, ხალხის დიდი უმრავლესობა თავს ერთ ერად აღიქვამს და დარწმუნებულია, ინგლისელები ერთმანეთს უფრო ჰგავან, ვიდრე უცხოელებს. პატრიოტიზმი ყოველთვის უფრო ძლიერია, ვიდრე კლასობრივი მტრობა და მუდამ უფრო ძლიერი, ვიდრე ყველანაირი სახის ინტერნაციონალიზმი. გარდა 1920 წლის მოკლე დროის ერთი მონაკვეთისა (სტეფენი შორს რუსეთისაკენ¹⁸ მოძრაობა), ბრიტანეთის მუშათა კლასს არასოდეს უფიქრია და არც უშეშებოდა ინტერნაციონალიზად. ორნაგვარი მთელ მსუცქეროდნენ, თუ როგორ თანდათან ახარობდნენ მათ ამხანაგებს და ერთი გავიცივითაც არ ამოსდგომიან მხარში.¹⁹ მაგრამ როგორც კი მათ ქვეყანას (ქვეყანას ლოდ ნაფულისა²⁰ და მრ. მონტენეგო ნორმანისა²¹) საფრთხე დაემუქრა, ისინი შეიცვალნენ. ინგლისში მტრის შემოჭრის საფრთხე რომ გაჩნდა და ენტონი იდენმა ქვეყნის დასაცავად მოხალისეობა²² მოუწოდა, ოცდაათმა საათში მეოთხედნი მილიონი კაცი გამოემხურა და შემდეგ, ერთ თვეში — მილიონი კაცი. ეს ციფრები, მაგალითისათვის, ომში მონაწილეების უარყოფილების რომ შეედადართა, დავინახავთ, თუ რაოდენ ძლიერია ტრადიციული ერთგულება სიახლეებთან შედარებით.

ინგლისში სხვადასხვა კლასთა პატრიოტიზმი სხვადასხვანაირია, მაგრამ რაღაც ძაფი ყველას აკავშირებს; მხოლოდ გაეუროპელებული ინტელიგენცია დგება განზე. პატრიოტიზმი, როგორც დადებითი ემოცია, საშუალო ფენების უფრო ძლიერია, ვიდრე მათალ ფენებში — მაგალითად, იაფფასიან სახალხო სკოლებში უფრო უყვართ პატრიოტული დემონსტრაციების მოწიხვა, ვიდრე ძვირადღირებულ სკოლებში — მაგრამ ამკარად მოღალატე მდიდრები ლავალკისლინგის²³ მსგავსნი, ძალზე ცოტანი არიან. მუშათა კლასში პატრიოტიზმი ღრმადია გამეფდარი, მაგრამ გაუცხოებითიერებულია. მუშა კაცს ვული არ შეუფრთხილდება ოუნიონ ჯეკს²⁴ დანახვაზე, მაგრამ ინგლისელთათვის დასახსიათებელ „კარნაქტლიზმისა“²⁵ და „სენიფიზმისა“²⁶ მუშათა ფენაში უფრო აქვს ფესვი გადებული, ვიდრე ბურჟუაზიაში. ყველა ქვეყანაში ღარიბები მდიდრებზე უფრო ნაციონალი-

სტიზები არიან, მაგრამ ინგლისელი მშრომელი ყველას ატყარებს უცხოელებისადმი სიძულვილით. მაშინაც კი, როცა წლების მანძილზე საზღვარგარეთ ცხოვრება უბედობა, არც უცხოურ საქმელს ეწყვიან და არც უცხო ენას სწავლობენ. თითქმის ყველა, მშრომელთა ფენიდან გამოსული ინგლისელი უცხო სიტყვის სწორად გამოთქმას ქალაქონობად თვლის. 1914-18 წლების ომის დროს ინგლისის მუშათა ფენა მეტად დაუახლოვდა უცხოელებს და ამის ერთადერთი შედეგი ის გახდა, რომ სამშობლოში ჩამოიტანეს სიძულვილი ყველა ევროპელისადმი, გარდა გერმანელებისა, ვისმა სიმამაცემაც მოხიზლა ინგლისელები. ოთხი წელი გაატარეს საფრანგეთის მიწაზე და ლეონი კი არ შეიფარეს. ინგლისელთა იარაკეტილობა, უცხოელთა არაფრანგულადება ის სიბრძნეა, რაც, დრო და დრო, ბევრ მწარეს აწინგინებს ხოლმე, მაგრამ ეს ყველაფერი ინგლისური მისტიკის ნაწილია და ინტელექტუალებს, ვისაც ერთხელ და სამუდამოდ განუზრახავთ ამის თავიდან მოცილება, ზარალი მეტი მოსულია, ვიდრე სარგებელი. ძირისძირიდანვე რომ გაესიჯოთ, ინგლისური ხასიათის სწორედ ეს თვისებაა, ტურისტებს რომ აღიბოძოს და კარს უქეტავს თავდასმამელებს.

ახლა დავუბრუნდეთ ორ ინგლისურ თავისებურებას, რაც ალბათ უფრო ალაღებებზე შევნიშნე წინა თავის დასაწყისში. ერთი თავისებურება არტისტული უნარის ნაკლებობაა. ეს ალბათ მეორე გზაა იმის სათქმელად, რომ ინგლისელები ევროპულ კულტურას არ განეკუთვნებიან. მაგრამ არის ხელოვნების ერთი დარგი, რაშიც ინგლისელებს დიდი ნიჭი აქვთ გამოქმედებულნი, სახელოდრი — ლიტერატურა, მაგრამ ლიტერატურის ის დარგია ხელოვნებისა, საზღვრების გადაკვეთას რომ ვერ ახერხებს. ლიტერატურა, განსაკუთრებით პოეზია და ყველაზე მეტად ლირიკული პოეზია, ერთგვარი ოჯახური მახვილგონიერებაა, რასაც ან ცოტათიერი, ან არათათარი ლირეულია არ გააჩნია არსა, საკუთარი ენის ვარაზ. საუკეთესო ინგლისელ პოეტებს, გარდა შექსპირისა, თითქმის არ იცნობენ ევროპაში; მხოლოდ სახელოდრი იცანან. ორიოდე პოეტი, რომელთაც ფართოდ კითხულობენ, გახილავთ მაიორი, რისადმი თაყვანისცემასაც არასწორი მიზეზი უდევს საფუძვლად, და ოსკარ უაილდი, ვინც ებრალებათ, როგორც მსხვერპლი ინგლისური ფარისევლობისა. და ყოველგვარს უკავშირდება, თუმცა გაუგებარია რატომ, ფილოსოფიური ნიჭის ნაკლებობა, ის, რომ თითქმის არც ერთი ინგლისელი არ საჭიროებს პზორეების მონესრინებულ ნისტიქებს და არც ლოგიკა მიანიია აუცილებლად.

ეროვნული ერთიანობის შეგრძნება, გარყვეულობად, „სილოტბევას“²⁷ ენაცვლება. რაკ პატრიოტიზმს ყველაფერი შეიძლება ეწოდებოდ, მაგრამ უნივერსალურს ვერ დავარქმევთ და მდიდრებიც კი ვერ გამაქცივან მის გაფლანგვა, დგება ხოლმე ფაზი, როცა უცრად მთელი ერი ერთიანდება და ერთსულოვნად მოქმედებს, როგორც საქონლის ჯოგი, მეგლი რომ დასხიბა თავს. უცქელია, სწორედ ეს ფაზი იყო, როცა საფრანგეთის უბედურება დაატყდა;²⁸ რვა თვე საკონტებში ყოფნის შემდეგ, როცა ვერ გაეგოთ, თუ რის გამო იყო ომი ატილობი, ფრანგები უცრად მიხედნენ, თუ რა გზას უნდა დადგომოდნენ. პირველ გაეყვიან ამოა დონუქერკიდან და მეორე წინ აღდგომოდნენ შემოსევას. ეს გოლიათის გამოღვიძების პკავად სწრაფად საფრთხეა ფილოსტემელები თავს დაევისხნენ, სამაისამ ამას მოჰყვა ერთობლივი მოქმედება და

შემდეგ კი, ეპ, ცვლად სწრაფი მუბრუნება ძილას. დანანვერე-ბული ერის ფეხზე დასაყენებლად შეიძლება დიდი სამშენ-დობო მოძრაობა გამომდგარიყო. მაგრამ ეს იმას ხომ არ ნიშნავს, რომ ადგილი ინგლისელებს ყოველთვის სწორ არჩევანს უსწარავებენ? სრულებითაც არა, შესაძლოა მხოლოდ ერთი და იგივე გახდეთ. 1931 წლის საყურადღებო არჩევნების³⁷ დროს, მაგალითად, ჩვენ ყველამ ერთსულეულად დავეშუთით შევდომბა ვადარეული ღორბებით³⁸ უტვირთები გამოვდექით. მაგრამ, სინდისს ვფიცავ, ვეცვობ, იმის თქმაც შეგვეძლოს, ჩვენი სურვილის წინააღმდეგ დავექანეთ თავივეყო.

აქედან გამომდინარე, უნდა ვიფიქროთ, რომ ინგლისურ-რი დემოკრატია ისეთი ცბიერი არ არის, როგორც ხანდახან ჩანს. უცხოელი დამკვირვებელი ხედავს დიდ ქონებრივ უთანასწორობას, უსამართლო საარჩევნო სისტემას, მმართველი კლასის ზედამხედველობას პრესაზე, რადიოსა და განათლებაზე, და დასაკენის, არსებულ დიქტატურას მხოლოდ თავაზიანობის გამო უნოადებენ დემოკრატისო; მაგრამ ამგვარი დასკვნა გამორიცხავს იმ ანგარიშგასანე შეთანხმებას, რაც სამშუხაროდ, არსებობს წინამძღოლსა და სამწყსოს შორის; რაც უნდა ვაგვაგანაროს ამის აღნიშვნამ, მაინც ცხადია, რომ 1931-1940 წლებში სახელმწიფო ხელისუფლება გამოხატავდა ხალხის უმრავლესობის სურვილს. და ვითმენდით ქონებისებს, უმუშევრობასა და ღარიულ საგარეო პოლიტიკას. პო, ვითმენდით და ითმენდა სწორედ საზოგადოებრივი აზრი. ეს იყო ლაშობის ხანა და ამ დროის ლიდერები, ბუნებრივია, მდარეუ და უფერული იყვნენ.

რამდენიმე ათასი მემარცხენის მიერ გამართული საწინააღმდეგო კამპანიის მოუხდავად, ცხადზე უცხადესია, რომ მოსახლეობის დიდი ნაწილი ჩემბერლენის საგარეო პოლიტიკის³⁹ უკან მიჩანალებდა. უფრო მეტიც, ჩემბერლენის გონებაშიც ამკარად იგივე ჭიდილი გამართულიყო, რაც უმრავლო ადამიანთა მტკუნ-გონებაში. მისი ობონენტები აცხადებდნენ, ჩემბერლენი ბნელი და ცბიერი ინტრიგანიაო, ინგლისის მიყიდვას იზრახავს პიტლურისათვისო, მაგრამ ჩემბერლენი გამორჩეულად ბერიკატი უფრო იყო, ვინც რაც შეეძლო ყველადერს აკეთებდა თავისი მტკუნის მზეუტავი გამოანათების შექნებით. სხვაგვარად მხელი აიხსნას მისი პოლიტიკის წინააღმდეგობანი, დამარცხების წინ გადადგომი გზების არჩევისას რომ გამოქვდავანდა. ისევე როგორც ხალხის უმრავლესობას, ჩემბერლენს არც მშვიდობისათვის სურდა მსხვერპლის შეწირვა, არც ომისთვის და საზოგადოებრივი აზრი მის უკან მიჩანალებდა მთელი ამ ხნის განმავლობაში, მისდევდა ერთმანეთთან შეუთავსებელ პოლიტიკურ ნაბიჯებს. საზოგადოებრივი

აზრი მის უკან მიჩანალებდა, როცა იგი მიუხედავად⁴⁰ გაემგზავრა, როდესაც შეეცადა შეთანხმებას რუსეთთან, დაეცა შემკრად პოლენის⁴¹, როცა შესარულად დაიბრუნა და უნადინოდა ჩაება ოში. მხოლოდ მაშინ ყოველივე მის წინააღმდეგ შემოტრიალდა, როცა ამგვარი პოლიტიკის შედეგები ცხადი გახდა; უფრო სწორად, ყოველივე საკუთარი ლეთარჯის, შვიდი წლის ლეთარჯის წინააღმდეგ შემოტრიალდა. ამის შემდეგ ხალხმა თავისი განწყობილების შესაფერისი ლიდერი ამოარჩია. ეს იყო ჩერჩილი, ვინც, ყოველ შემთხვევაში, ის მაინც იცოდა, რომ ომის მოგება უპრობლემად არ შეიძლება. მოგვიანებით ამბობთ აირჩევენ ახალ ლიდერს, ვისაც ეცოდინება, რომ მხოლოდ სოციალისტური სახელმწიფოები იბრძვიან ფუტეტურად.

ნუთუ იმის თქმა მინდა, რომ ინგლისში ჭეჭმარტივ დემოკრატიაა? არა, ამას რა მათქმევინებს, ამას დეილი ტელეგრაფის⁴² მკითხველიც კი ვერ მოიხელებდა.

ინგლისი ცველახე უფრო კლასობრივი ტევენანა დედამიწის ზურგზე; ეს არის სნობობისა და პრივილეგიების ქვეყანა, რომელსაც ძირითადად ბებრედი და სულელები მართავენ. მაგრამ მის შესახებ არსებულ ყველ ჩამონათვალში უნდა გამოვარჩიოთ ემოციური მთლიანობა, ინგლისის თითქმის მთელი მოსახლეობის მიდრეკილება, ერთგვად გახედვად და იმოქმედოს უდიდესი გაჭირების დროს. ეს არის ერთადერთი დიდი ქვეყანა ევროპაში, რომელიც იძულებული არ არის, ასობით და ასობით თავისი შვილი განდევნოს ან საკონცენტრაციო ბანაკებში ჩაყაროს.

უკვე წელნიდა ომი დაიწყო და გაზეთები თუ ჰამფლეტები, სადაც მოაგრებს აინებენ, აქებენ და ხელსა და მოთხოვენ კაპიტალიზმს, ქუჩებში იყიდება მ ბელსად არეი უშლის. მიიტომ კი არა, რომ სიტყვის თავისუფლებას დიდად აფასებდა, არამედ — არაფრად რომ არ ავდებენ. სრულიად უსაფრთხოა ნება დაბრთა გოიყაროს „შევიღობის ამბები“⁴³ მსგავსი გაზეთები, რადგან მოსახლეობის 95 პროცენტი მის ნაკითხვას არასდროს აინებდა. ერთ უხილავ ჯაჭვით არის შეკავშირებული ჩვეულებრივ დროს მმართველი ფენა გაგვარცვავს, ცუდად გაუთვლება ქვეყანას, საბოტაჟს მიმართავს, სიბნელურში ჩავივარავს, მაგრამ დაე სახალხო აზრმა მხა მოგვანდინოს, დეე მძლავრად დაგვტყობს ქვემოდან და გაგვაგებინოს, რომ განცდებს ვერ ერება და უნდელდება მისი ამოულებლობა. მემარცხენ მწერლები მიელ მმართველ კლასს პროფანდისტობას აბრუნებდა და ყველადერს მეტისმეტად ამარტივებენ. თვით პოლიტიკოსთა იმ ვინრო წრეშიც კი, ვინც დღეს მივითვლება, საეჭეთა „შენებულ“ მილატტენი იყვნენ. ინგლისში არსებული ლაშობა და

ლონდონის ხედი

გადაგვიარებ იშვიათად მიდის ამ ზომამდე. გადაგვიარებ ინგლისში ყოველთვის თავის მოტყულებას ნაავაგს, თითქოს მარჯვენა ხელში ამ იცის, რას აკეთებს მარცხენა. და რადგანაც ამჟამად მემგონია მოუცემებელია, ის შეზღუდულიყო. ანის დანახვა ყველაზე უკეთ ინგლისური პრესის საშუალებით შეიძლება. პატიოსანია ინგლისური პრესა თუ უპატიოსნო? მწიფლობისთვის დროს ინგლისური პრესა მეტისმეტად უპატიოსნოა. ყველა გაზეთი ხელისმომწერთა ნყალორით არსებობს; ხელისმომწერები კი არაპირდაპირ ცენზორობენ გაზეთებში დაბეჭდილ მასალებს. დაიხ, არ მეგულდება ინგლისში ერთი გაზეთიც კი, პირდაპირ რომ იყოს ნაყიდი გატყინილი ქაითი. საფრანგეთში, შესაძლო რესპუბლიკის¹ დროს, ორიოდე გამონაკლისის გარდა, უფეჭელად ყველა გაზეთის ყიდვა შეიძლებოდა უშუალოდ ადგილიდან, თითქოს ბლომად ყველს ყიდულობდნენ ნონით. საზოგადოებრივი ცხოვრება ინგლისში არასდროს ყუფილა ამქარად სკანდალური. ისე არ დატყენებულა ერთი განხეთქილებისაკენ, რომ სიცრუის მარცვალის ჩაგდება ყოფილიყო შესაძლებელი.

ინგლისში არ არის ძვირფასი თვლებით მოოჭვილი კუნძული, როგორც შექსპირის ხშირად ციტირებულ ნაწევრტშია მოხსენიებული, არც ჯოჯოხეთია, როგორც დრ. გებელს² გვიხატავს. ინგლისი უფრო ოჯახის გვაგონებს, მაკაც ვიქტორიულ ოჯახს, ამ ოჯახში ბევრი მახინჯი არ დაბოვიანობს, მაგრამ კარადები ჩონჩხებით ისე გამოტყინილა, კარებს ამტყრევენ. ამ ოჯახს მდიდარი ნათესავებიც ჰყავს, ვინაც მდაბლად უნდა დაუქრა თავი და ღარიბი ნათესავებზე აბუჯად რომ არიან ავტებულნი; ოჯახის შემოსავლის წყარო კი მკაცრადაა გასაიდუმლოებული. ამ ოჯახში ახალგაზრდებს გასაქმნა არ აძლევენ და მიიქვით ძალაუფლება უპასუხისმგებო ბებრების და ლოკისმოუჯახტული მამიდების ხელშია. და მაინც, ეს არის ოჯახი. ის საკუთარი თნა აქვს და საერთო მოვინებები და მტრის მოახლოებისთანავე რიგებს ამტყდრებენ. ეს არის ოჯახი ძნელად სამართავი ნევრებით — თისი მართავს ისევე ძნელია, როგორც ინგლისის დახასიათება ერთი ფრაზით.

IV

ვატერლოოს ბრძოლაში მოპოვებულ გამარჯვებას აღბნო იტონის³ საბამაშო მინდვრების მდელი მიჯაღლითა, მაგრამ ყველა მომდევნო მიწა პირველი ბრძოლის მარცხიც იქვე ვინწვნიო. ერთ-ერთი უშთავრესი და ყოველის-მომცველი ფაქტი ინგლისის ცხოვრებაში, ვანელილი სა-მოცდათხეთმეტი წლის მანძილზე, მმართველი კლასის ძალის და უნარის დატყეითება.

1920-დან 1940 წლამდე დაქვეითებული პაროცის ქითური რეაქციის სისწრაფით წარმოიშობა. და მაინც, ამ წუთისათვის, როცა ეწერ, ჯერ კიდევ შეიძლება საუბარი მმართველ კლასზე. იმ დახასიათი, ორი ახალი პირი და სამი ახალი ტარი რომ გამოიყვალა, ინგლისური საზოგადოების კენწერო თითქმის ისეთივეა, როგორიც მეცხრამეტე საუკუნის შუა ნახევრი იყო. 1837 წლის შემდგომ ძველმა მინისმფლობელმა არისტოკრატებმა თანდათანობით დაკარგა ძალა, მაგრამ, ნაცვლად იმისა, გამქრალიყო ან ადგილზე გაყრუებული, ვაჭრებზე, მფაბრიკებზე, ფინანსისტებზე დაქორწინდნენ; ამათ, თავის შხრივ, არისტოკრატები შეეცალეს და მალე ზედმინწვნიო დემსგავსენ კიდევ. მდიდარმა გემთმფლობელმა თუ ბამბელებს მრეველმა სოფლიო აზნაურის ალივ იმოვ. ამ დროს მისი ვაჭები სწორად მოქცევასა და ლიბერალდენ კერძო სკოლებზე, რომლებიც სწორედ ამ მიზნით დაარსდა, ინგლისის მართავდა ახლად გამდიდრებულ-გააზნაურებულთაგან წარმომდგარი არისტოკრატია და, თუ წარმოვიდგენი, რაოდენ ენერგიას ფლობენ სხვათა დუბმარებლად დაინაურებული კაცები და, იმასაც თუ წარმოვიდგენთ, რომ ისინი ფულის დახმარებით იკავდებოდნენ გზას იმ ქალასაკენ, რომელსაც, სხვათა თუ არაფერი, საზოგადოებრივი საქმიანობის ტრადიცია მიუდევდა, შესაძლებელი ხდება ვირწმუნოთ, რომ ამ გზის გავლის შემდგომ უნარბიანი მმართველი მოვიდოდნენ ასპარეზზე.

და მაინც, მმართველი კლასი როგორცაა გადაგვრდა, დაკარგა უნარი, გამბედაობა, სისასტეკეც კი, და ის დროდ დედგა, როცა იფინისა და პალეოტის⁴ მსგავსი გუდადებულა არაბობის ნიჭით, კაცებად წარმოჩნდნენ, ხოლო რაც შეეხება ბოლდუნს⁵, მისთვის გუდადებულა არაბობის ნოდებაც კი ზედმეტია; იგი მხოლოდ პარწში გაწინილი სიცარული გაბლდა. ნაკლოვანებით ინგლისის სამინიო პრობლემების დაბანყვეების მეოცე საუკუნის ოციან წლებში მრავლად იყო, მაგრამ ბრიტანეთის საგარეო პოლიტიკა, 1931-1939 წლებს შორის, მსოფლიო საოცრებებს განკუთვნიება. რა? რა მოხდა? რისგან იყო, რომ ყოველ გადამწყვეტ მომენტში ასეთი შეუმცდარი ადლის მქონე თვითელი ბრიტანელი სახელმწიფო მოღვაწე არასწორად მოქმედებდა?

უშთავრესი ის იყო, რომ მდიდარი და გაბატონებული კლასის არსებობას გამართლება აღარ მოეცებებოდა. ისინი ისხდნენ თავისი ვრცელი იმპერიის და მსოფლიო ფინანსური ქსელის შუაგულში, თავიკრძა მოსაზრებით ორჯობდნენ, ხარჯობდნენ რაოდენ და ხარჯობდნენ — ოღონდ რაში აზრავდნენ? შუა მართალია, მართალია, ბრიტანეთის იმპერიაში ცხოვრების მრავალი მხარე უკეთესი იყო, ვიდრე მის ფარგლებს გარეთ; და მაინც, იმპერია არ ეითარდებოდა, ინცოვებს შუასაუკუნეებრივი ძილის ეძინა, დომინიონები გამოცაროვლებულიყვნენ, ინლისელები უცხოელებზე ეჭვიანობდნენ და ქვეყნის შიგნით არ უშეშდნენ, ხოლო თითი ინგლისი ჭობახებთია და უშეშევრებით გავსებულყო. მხოლოდ ნახევარ მილიონ ადამიანს, ქალაქებზე აგარაკებში მცხოვრებს, თუ აქვს ვანსაზღვრული სარგებელი არსებულ სისტემისაგან. გარდა ამისა, მცირე ბიზნესმენთა მისწრაფებაში, გაერთიანებულნიყვნენ და გამსხვილებულნიყვნენ, სულმთლად გამოაქალაქმქონებელთა კლასს ფუნქცია და ისინი უფრობო შესაკუთრებლად აქციეს; მათ საქმეს კი დაქირავებული მენეჯერები და ტექნიკური პერსონალი აკეთებდა. ინგლისში კარგა ხანია არსებობს სრულიად უფუნქციო კლასი; ისინი ცხოვრობენ ფულით, რაც ძნელად თუ იციან, საიდან მოდის; აუწი მდიდარს⁶ ის ხალხია, ვის ფორტოსურათებსაც ტიტულარსა თუ ბასიტენდარში⁷ გამოფენენ ხოლმე, ჰგონები მათი ნახვა გესურს. მათი არსებობა გაუპრობლემელი ყველა წესის მიხედვით. ისინი ჩვეულებრივ პარაზიტები არიან და უფრო ნაკლებ სტრადებიან საზოგადოებას, ვიდრე არსებობენ ესაჭიროება ძალის.

1920 წლისათვის მრავალმა ადამიანმა იცოდა ყოველივე ეს. 1930 წლისათვის კი მილიონებმა შეიტყვეს. მაგრამ, რო-

გორჯ ჩანს, ბრიტანეთის მმართველი ფენა ვერ გამოუტყდა თავს, რომ სარგებლობის მოტანა აღარ შეეძლო. თავს თუ გამოუტყდებოდნენ, მაშინ უფლებამოსილებაც უნდა ატყა-როს, რადგან მათ არ შეეძლოთ რიგითი ბანკიტებად გადაქცეულიყვნენ, არ შეეძლოთ ამერიკული მილიონერებისთვის ჯოჯოხეთად ჩასჭიდებოდნენ უსამართლო პრივილეგიებს და მიწინააღმდეგენი ქრთამებითა თუ ცრემლსაღვინებებთან ერთად დაემარცხებინათ. ბოლოს და ბოლოს, ისინი გარკვეული ტრადიციის მქონე კლასის მიეკუთვნებოდნენ, კერძო სკოლებში განსწავლულყვნენ, სადაც ქვეყნისათვის თავდადება, როცა საჭიროა, ერთ-ერთ უდიდეს ადელტშიდად მიჩნეული. მათ მაშინაც კი შეშპარიტ პატრონობადად მოაქცინდათ თავი, როცა თანამემამულეებს ძარცვავდნენ. ერთადერთი თავშესაფარიდა დარჩენიდათ — სისულელე. ისინი მხოლოდ იმიტომ ტოვებდნენ საზოგადოებას არსებულ მდგომარეობაში, რომ ვერ ხვდებოდნენ, თუ შესაძლებელი იყო რამიმეგვარი გაუმჯობესება. ძნელი იყო, მაგრამ მაინც შეეძლეს და მაღაწიეს ამგვარ ყოფას; უფრო მეტად იმით, რომ წარსულს მიაპყროს თვალა და უარი თქვას შეემჩნიათ ცვლილებებში, გარწმუნო რომ ხვდებოდა.

ბუერი რამ არის ინგლისში, რაც მმართველი ფენის ამგვარი მოქმედებით აიხსნება. ამით აიხსნება სასოფლო ცხოვრების დაცემა, რასაც ფეოდალური მოწყვეტებითიანს მენარსუნებას უნდა ვუმაღლოთ და რაც მინდათ ირეკება ყველაზე უფრო ენერგიულ მშრომელებს. ამით აიხსნება კერძო სკოლების ადგილზე გაყენა; ეს სკოლები შეცხრამებულ საუკუნის ოთხმოციანი წლების შემდგომ ოდნე თუ შეიცვალა. ამით აიხსნება სამხედრო უუნარობა, რაც კვლავ და კვლავ ანცივიერებს მსოფლიოს. გასული საუკუნის ორმეოცდაათიანს წლებშიდად მოყოლებულა იდგა, ორმოცდამეც ინგლისს ჩაებნობდა, ინყებოდა მარცხების სერიით, რის შემდგომაც საქმეს ასწორებდა ხალხს, ვინც შედარებით დაბალ სოციალურ სახეობურზე იდგა. არისტოკრატის წრიდან გამოსული უმაღლესი სარდლობა ველარასდიდებით ვერ მოეწეზადა თანამედროვე ომისათვის, რადგან ასე რომ მოქცეულიყვნენ, თავს უნდა გამოტყდებოდნენ, მსოფლიო იცვლებოდა. ისინი ყოველთვის მომეკლებულ შეთოდებასა და იარაღს ეჭიდებოდნენ, რადგან თითოეულ ომში უცვლელად ხედავდნენ წინა ომის განმეორებას. ბურებთან ომის წინ ზუსტებისთანა ომისათვის მოეწეზდნენ. 1914 წლის ომის წინ — ბურებთან ომისათვის, ხოლო ახლანდელი ომის წინ — 1914 წლის ომისათვის. დღესაც კი ამათიდა თათბარა ცაცინ ინგლისში მხიტი საბრძოლველად იწვევინება, იარაღით, მხოლოდ კონსერვის ყუთის გაახსნელად რომ გამოდგება. ღირსშესანიშნავია, რომ საზღვარი და, ამ ბოლო დროს, საპაერო ძალები უფრო ეფექტურია, ვიდრე რევოლუარული არმია. მაგრამ საზღვარ ძალები მხოლოდ ნაწილობრივ, ხოლო საპაერო ძალები სულ არ ენაღვლება მმართველ კლასს.

უნდა აღინიშნოს, რომ, ვიდრე მემუდობა იყო, ბრიტანეთის მმართველ კლასს თავისი მეთოდები საქმედად კარგად გამოადგა. მსიხვე ხალხი ამკარდა უთმენდა. რაც უნდა უსამართლოდ ყოფილიყო მონყობილი ინგლისში, გახლავდილი მაინც არა ყოფილა კლასობრივი ომებით და არც საიდუმლო პოლიტია უფუადყოლებდა ვინმეს. იმპერიანა სიმშვიდე სუფუდა, ისეთი სიმშვიდე, როგორც არც არასოდეს ყოფილა სადმე ამხელა სიფრცევე. და მთელს ამ ვრცელ არეულზე დე-

დამინის თითქმის მეთოდებზე, უფრო ნაკლები შეიარაღებულ ხალხია, ვიდრე რომელიმე პატარა ბალკანური ქვეყანა დისასჭიროებდა. ხალხის მართვისა და მისადმი ლობწარული, ნეტავნობი მოპყრობაზე ბრიტანულ მმართველ ფენას თავისი მხედრულბუნა აქვს. ეს მხედრულბუნა მართლაც თანამედროვე ადამიანებს, ნაცისტებსა და ფაშისტებს შეეფერებოდა. და რა ხანია ცხადია, რომ ბრიტანეთის მმართველი კლასი ვერაფერს გაანყობდა ნაცისტებისა და ფაშისტების გარედაწ მემოტევის წინააღმდეგ.

ბრიტანეთის მმართველ ფენას არ შეეძლო ებრძოლა ნაცისტებისა და ფაშისტების წინააღმდეგ, რადგან მათი არაფერი გაეკებოდა. და ვერც კომუნიზმის წინააღმდეგ იბრძოლებოდა, კომუნიზმი ევროპაში სერიოზული ძალა რომ ყოფილიყო. ფაშისტებისა რამე რომ გაეკეთა, სოციალიზმი უნდა ენასვალა, რაც მათ ათულებდა გაეცნობიერებინათ, რომ ეკონომიკური სისტემა, რითაც ისინი ცხოვრობდნენ უსამართლო, არაეფექტური და დრომომჭული იყო. მაგრამ თავი იმისათვის გამოინერტნეს, რომ თვალა არაფრისთვის გაესწორებინათ. ფაშიზმს ისე ხვდებოდნენ, როგორც 1914 წელს კავალერის გენერლები ხვდებდნენ ტყვედამტარებულებს — არაფრად ჩაავტეს. აგრესიას და ციცავ-ფლტების მრავალბუნა ბრიტანეთის მმართველი კლასს მხოლოდ იმას მიახვედრა, რომ მისტიკური და მუსლიმანი კომუნიზმის მტრები იყვნენ. ამის შემდეგ მსჯელობა დაიწყეს, დამეგობრობდნენ თუ არა მას, ვინც ბრიტანეთის დივიდენდებს აცლიდა ხელიდა. ამას მოჰყვა ჭეშმარიტად შეშფოთებულნი სექტეკალი, როცა კონსერვატიული პარტისი ნებუნები პარლამენტში ხმა-მალაი მისალმებით შეეცებნენ ცნობას იმის შესახებ, რომ ბრიტანულ ბომბლებში, ესპანეთის რესპუბლიკური მთაგრობისათვის საკვები რომ მიჰქონდა, იტალიანს თვითმფრინავებმა დაბომბეს. მაშინაც კი, როცა მიხედნენ, ფაშიზმი საზოგადოაო, მაინც მოეწეზდებოდა დარწა მათთვის ფაშიზმის არსებობადა რეკლამიკური ბუნება, უსარწმუნარი სამხედრო ძალა, რისი მოხმობაცა და ტაქტიკა, რისი გამოყენებაც ფაშიზმს შეეძლო. ესპანეთის საამოტალკო ომის დროს, ყველამ, ვისაც კი იმდენი პოლიტიკური ცოდნა ჰქონდა, რამდენიც სოციალიზმზე დაწერილი ექვსკენიანი ჰამფლტებიდად შეიძლება შეიძინო, იცოდა, რომ თუ ფრანკო მოეიმარჯებოდა, სტრატეგიულ საფრთხედა შეუქმნიდა ინგლისს; და მაინც, გენერლები და ადმირალები, ვინც მათელი ცხოვრება საამირიო საქმის შესწავლას შეიწყნეს, ვერ მიხედნენ ამას. პოლიტიკური უფეკობა ინგლისის მთელ ფეოდალურ ცხოვრებას მოსამდებია: მინისტრთა კაბინეტს, ელქებს, კონსულებს, მოსამართლეებს, მაგისტრატებს, პოლიციელებს. პოლიციელი, ვინც „სიითებს“ აპატივებს, ვერ ერკვევა იმ თეორიებში, „სიითელი“ რომ ქვადგება; და რომ ერკვეოდეს, თავისი თანამედრობა ფულიანი კაცის მცველია, აღარ მოეწონებოდა. ფეოტორი თვით სამხედრო დაზურევაკი უთმედოდ დაბნეულა, რადგან არაფერი იცის ახალ ეკონომიკურ დოქტრინებსა და იატაკქვეშა პარტიების ქსელზე.

ბრიტანეთის მმართველი ფენა მაინცდამაინც არა ცდებოდა, როცა ფეოტობდა, ფაშიზმი ჩემს მხარეზეყო. ფაქტია, რომ ყოველ მდიდარ ადამიანს, თვით ებრაელი არ არის, ნაკლებად უნდა ემინოდეს ფაშიზმისა, ვიდრე კომუნიზმისა და დემოკრატული სოციალიზმისა. ეს არასოდეს არ უნდა დაგვაგვიწყნარებ, რადგან მთელი გერმანული თუ იტალიური პროპაგანდა ამის დასამადად არის მმართველ

ლი. საიმონისა, შორისა, ჩემბერლენის მსგავს ადამიანებს ბუნებრივი ადგილი ჰქარნახობო, შეუთანხმდნენ ჰიტლერს; მაგრამ — აქ ინგლისური ყოფისათვის დამახასიათებელი ნიშანი იჩნის თავს, რაზედაც უკვე მოგახსენეთ და რაც ერთგულად ერთობის ღრმა განცდა დახლავთ — შეთანხმებულ იმპერიის დახმარება და საკუთარი ხალხის მონად გაყოფა დაუჯერებელია; მართლა გადაგვარებული კლასი ამას უყოყმანოდ იხამდა, როგორც საფრანგეთში მოხდა, მაგრამ ინგლისში მოვლენები სხვაგვარად განვითარდა. პოლიტიკოსები, მონურ სიტყვებს რომ წარმოთქვამენ „დამპყრობლისადმი ერთგულების მოვალეობის“ შესახებ, ინგლისში ძნელად თუ დათრეზნებიან. თავისი შემოსავლისა და პრინციპებს შორის მუყაფობისას, ჩემბერლენის მსგავს კაცებს, შეუძლებელი იყო უარესის გარდა რაიმე მოეტანათ ორივე მსოფლიოსათვის.

ერთი რამ ყოველთვის გვიჩვენებდა, რომ მმართველი კლასი ნებომრავად მართლაც სალია; ომის დროს ისინი მზად არიან თავი გასანირონ. მრავალი ჰერცოგი, გრაფი და მათი მსგავსნი დაიღუპნენ ბოლოდროინდელი სამხედრო კამპანიის დროს ფლანდრიაში. მსგავსი არაფერი მოხდებოდა, ეს ადამიანები ცინიკოსი არამხატვლები რომ ყოფილიყვნენ, როგორც ხანდახან ნაოლავენ ხოლმე. მთავარია უკუდაბარ გავიგოთ მათი ზრახვები და ნურც მათი ქმედებების წინასწარმეტყველებას შევცდებით. მათგან არც გამცემლობას და არც სილაჩრებს არ უნდა ველოდეთ, უნდა ველოდეთ მხოლოდ გონებალწეობას, გაუცნობიერებულ საბოტაჟს და შეუცდომელ ალღოს, გამუდმებით შევდომებებს რომ ჩაადენინებს ხოლმე. მმართველი ფენის წარმოადგენელი უზნეონი არ არიან ამ მთლად არ გაუზნეოებულად; უსწავლელი არიან, გვაა და გვ. მხოლოდ მაშინ, როცა ფულსა და ძალაუფლებას დაკარგავენ, მათ შორის უმჯობესნი მიხედვით, თუ რომელ საუკუნეში ცხოვრობენ. იმპერიის ჩამორჩენა იძებნება ნლებში, ყოველ ინგლისელზე დააჩნია კვალი. განსაკუთრებული, პირდაპირი გავლენა კი საშუალო კლასის რი მნიშვნელოვან ფენაზე იქონია. ერთი სამხედრო ანუ იმპერიალისტური სამუხალო კლასი გახლავთ, საყოველთაო მეტსახელად ბლემპენი რომ შურქმევიანია; მეორე კი — მემარცხენე ინტელიგენცია. ეს ორი თითქოსდა მტრული ტაში, სიმბოლური მონინაღმდებენი — ნახევარი ხელფასით თადარიგში გასული პოლიკოენიკი, ხარისკისერა, დინოზავრივით დიდი და ტყვეპირილი; და განსწავლულობით თავმოშონენ ცხოვრანული თაღიერებულობა, მხარეით წერილისერა ინტელიგენტი — მენტალურად შეკამრებული არიან, გამუდმებით თანამოყმედებენ; რაც უნდა იყოს, ერთსა და იმავე ოჯახში არიან დაბადებულნი.

ოცდაათი წლის წინათ ბლემპის კლასი უკვე კარგავდა სიცოცხლისუნარიანობას. კობოლგის მიერ ხოტბამქსნამული საშუალო კლასის მრავალშემოიანი, გაუპრანჭავი ოჯახები, ვისი ვაჟებიც ოფიცრებად მსახურობდნენ არმიასა თუ სახელმწიფოსა და ხროვად მსახურობდნენ უამბო ადგილათს მთელს დედამიწაზე, თუკინდან იროუდამდე, 1914 წლისათვის მეტად მცირდა. ისინი ტელეგრამად განაავლინა. ადვირთვულ მსოფლიოში, რომელიც სულ უფრო მეტად იმართებოდა უაიტპოლიდან, მცირე ადგილია რჩებოდა პიროვნული ინიციატივისათვის. კლავის, ნიკოლსონის, გორდონისა მსგავსი კაცები თავის ადგილს ვეღარ პოულობდნენ

თანამედროვე ბრიტანეთის იმპერიაში. 1920 წლიდან მოყოლებული ყოველი გოჯე იმპერიის კოლონიების უაიტპოლის მარნუხებში იყო. საღად მოაზროვნე, ზეციურიზებული ადამიანები, მუქი ფერის კოსტუმებში გამოწყობილი და მკაცრი ფეტის ქუდებით თავდახურული, ფაქიზად დაკცილი ქოლგები კაუჭით რომ ჩამოაყრიდით მარცხენა მკლავზე და მოამბეჭდავად გვანდღიდნენ თავის კუჭშიმუქკრულ შეხედულებებს ცხოვრების ავ-კარგზე, მაღაში თუ ნიგარში, მომხასას თუ მანდალებში, ეს ერთდროს, იმპერიის მშენებლები კლერკების დონემდე დაეცნენ და სულ უფრო ღრმად იმარცხებიან ქაღალდებისა და ტელეგრაფის ნითელი ლენტების გროვში. ოციანი წლების დასაწყისში მთელი იმპერიის ტერიტორიაზე შეიძლება შეგეწინა ხნიერი ჩინოვნიკები, ვისაც უუეთესი დღეები ენახათ და დასუტებულნი მოწინააღმდეგეები მიმდინარე ცვლილებათა ქვეშ და ამგვარი მოვლენების შემდეგ თითქმის შეუძლებელი გახდა ნაგეჭუებისა ახალგაზრდა მკვნებარე კაცები, იმპერიის ადმინისტრაციის სამსახურში ჩამდგარიყვნენ. ასე ხდებოდა ხელისუფლებაში, ასე იყო კომერციაშიც. დიდმა მონოპოლისტურმა კომპანიებმა ჩაყალბა უშარავი წერილი გაჭირა. იმის ნაცვლად, რომ თავდადასავლების საძიებლად და სავაჭრად ნსაულოყვენ ინდოეთში, ბომბეისა და სინგაპურის ოფისების საკმაზე მოკალათდნენ. ხოლო ცხოვრება ბომბეისა და სინგაპურში უფრო მოსახლები და უსაფრთხოა, ვიდრე ლონდონში. იმპერიალისტური განცდები მძლავრად არის შემორჩენილი საშუალო კლასში, ძირითადად ტრადიციის გავლენა, მაგრამ იმპერიის ადმინისტრაციის სამსახურისკენ ლტოლვა ექნა. ორიოდე უზნარიანი კაცი თუ ნაგა სუცის აღმოსავლეთით მათგან, ვისაც თავის არიდება შეუძლია.

მაგრამ ერთი უშთაერესი დამსახურებელი იმპერიისა და გარკვეულწილად მთელი ინგლისური მორალისა მეოცე საუკუნის ოცდაათიან წლებში მემარცხენე ინტელიგენცია გახლდათ. ინტელიგენცია რაღაცენიარად გაიზარდა და დაუსხლტა იმპერიის შეგუბებს. უნდა აღინიშნოს, რომ დღესათვის ვერსად ნახათ ინტელიგენტს, რაიმე აზრით „მე-მარცხენე“ რომ არ იყოს. ალბათ უკანასკნელი მემარჯვენე ინტელიგენტული იყო ტ.ე. ლორენსი“. 1930 წლის შემდეგ ყველა, ვინც შეიძლება ინტელიგენტულად ვივარაიო, შეუწლებლავად ეწინააღმდეგებოდა არსებულ წესებს. იმპერიის რომ, ეჭვგარეშეა, ჩამოყალიბებულ საზოგადოებაში მათი ადგილი არ იყო. იმპერიაში, რომელიც ადგილივც გაყრილიყო, არც ვითარდებოდა და არც იშლებოდა, და ინგლისში, რომელსაც ის ხალხი მართავდა, ვისი მთავარი ღირსებაც გონებალწეობა იყო, „სიტყვიანი“ საეჭვო გახლდათ. იმდენი გონება თუ გამოვალნდებოდა, რომ ტ.ე. ვლიტის ლექსებს ჩანდომოდი და კარლ მარქსის თეორიისა გავგეო, მაღლა შეგომი თვალუფროს მიადგებდნენ, რომ მნიშვნელოვანი სასახური არ გეპოვნა. ინტელიგენტული საკმე მხოლოდ სალიტერატურო მიმოხილვებსა და მემარცხენე პოლიტიკურ პარტიებში პოულობდნენ.

ინგლისელი მემარცხენე ინტელიგენციის მენტალტების შესწავლა ნახევარი დუფინი საკვირაო და ყოველთეორი გაზეითიდან შეიძლება. ამ გზეითიდან მამინე თვალში გვექნა მ ზოგადად უარყოფითი და გაანწლებული მიმართება და ისიც, რომ მათ სრულებითაა არ გაანიათ რაიმე კონსტრუქციული წინდადებები. აქ ცოტა რამეს თუ იშვი კაცი, გარდა უპასუხისმგებლო განტქებისა, იმ ხალხს რომ ახასიათებს, ვ-

საც არც პქონია და ვერც ვერასდროს ელიოსება ძალაუფლებას. მეორე ნიშნდობლივი თვისება გახლავთ ემოციური ზურგლივით ხმალი, ვინც იდეათა სამყაროში (ცხოვრობს და ნაკლები კონტაქტი იქნის რეალობასთან. მრავალი მემარცხენი ინტელექტუალი დღესვე მშვიდობისმოყვარე იყო 1935 წელს, მსახედე გაკოვდა და გერმანიის წინააღმდეგ ომისათვის მოემზადებოდა 1936-39 წლებში, და სწრაფად გაგროვდნენ, როცა ომი დაიწყო. თუნდაც ძალზე ზოგადად შევხედოთ და თუნდაც ზედმინეითი კონკრეტულად, ქუშიშარიტად ის ხალხი, ვინც ყველაზე მეტად „ანტიფაშისტო“ იყო ესპანეთის ომის დროს, ყველაზე მეტად დამნებებელი არიან ახლაც და ამასვე მიანიშნებს მართლაც მნიშვნელოვანი ნიშანი, ინგლისის ინტელიგენციის უმრავლესობას რომ სწევია — ისინი განცალკევებულნი არიან ქვეყნის საერთო კულტურისაგან.

თავის მისწრაფებით ინგლისის ინტელიგენცია ასე თუ ისე ევროპეიზებულია. კერძოდ პარიზიდან ეზიდებიან, ხოლო მეზიდულნი მის კოვიდან მოაქვთ. თავისი ქვეყნიდან მისაყოფელთა სიყვარულს რაღაც განსხვავებული აზროვნების კუნძულზე გაეყოფნენ. ინგლისის ალბათ ერთადერთი დიდი ქვეყანაა, სადაც ინტელექტუალებს ერცხვივით თავისი ეროვნება. მემარცხენე ნრეებში ყოველთვის იგრძნობა, რომ არის რაღაც სამარცხენო ინგლისელობაში და ვალდებული ხარ იქირქილო ყოველგვარ ინგლისურ ნესსა თუ ზეულებზე: ცხენების შევიწროიდან დანეებული, მიგვინების პუდინგით დასამაგებელი. უცნაურია, მაგრამ უდავი სიამაყლება, რომ ინგლისელი ინტელექტუალი უფრო მეტად დაირცხვენა „ღმერთი, ჰეგელიდ მეუფს“ მოსმენისას ვეზზე ადგობას, ვიდრე ღატკათა ყუთიდან ფულის მოპარებას. თავის და კრიტიკული ნების მანიძილე მემარცხენეებზე მთელ ეს ხსმოდენენ და ამხსენებდნენ ინგლისელი ზნეობას, ცდილობდნენ გაეკრცვილებინათ შეხედულება, რაც ხანდახან პაციფიზმი იყო გატეხილი, ხანაც ანტიპროტესტად პროფესული გახლდათ, მაგრამ ყოველთვის მატრონიკარული იყო. საკითხავია თუ რა გავლენა მოახდინეს, თორემ ზეგავლენა რომ მოახდინეს, ცხადია. და თუ ინგლისელი ხალხი ნლებს მანიძილე ზნეობრივად და დაქვეითდა, რომ ფაშისტური სახელმწიფოები მსჯულობდნენ: — „დეკადენტური“ ხალხი და მათთან ომი საბოში არ არისო, ამისათვის მემარცხენეთა ინტელექტუალები საბოტაჟს ნაწილობრივ, მაგრამ მაინც პასუხი მოეთხოვება. ორივე გაზუთი „ნიუ სოციუმენის“ და „ნიუს ქორნიკის“¹⁰³ მიუხეზნის შეთანხმების წინააღმდეგ გააკრიოდნენ, მაგრამ მათაც კი რაღაც მომომქედეს, რომ ეს შეთანხმება შესაძლებელი გამადარყო. აი ნელადაც განუწყვეტელმა მიტყუებამ ბლიპებისა, თვით ბლიპებიც კი შეცვალა და უფრო მეტად, ვიდრე ოდესმე, გააძლიერა ინტელიგენტი ახლადგარდების მიზნად შეიარაღებულ ძალებში. იმპერიული ცხოვრების უზრაობის გამო სამხედრო საშუალო კლასი მაინც გადაგვარდებოდა, მაგრამ ზურედ მეზარცხენეობის გამლაგავართობებამ დაარქავა ეს პროცესი.

ცხადია, ინგლისელი ინტელექტუალების განსაკუთრებული პოზიცია ბოლო ათი წლის მანიძილე, პრიზიცია ამკანად ნეგატური არსებებისა, პრიმიტიული ანტიბლიპებისა, გამომწვეული იყო მმართველი კლასის სიწოდებით. საზოგადოებას ისინი არ სჭირდებოდა და არც გრძობდნენ ქვეყნიანთვის, ქორსა თუ ლხინში“ მზადყოფნას. ბლიპნიცია და განსწავლულებიც ბუნებისაგან დადგენილად თვლიდნენ,

რომ განმეორებულად უნდა ყოფილიყო პატრონიზმსა და ინტელიგენტობას შორის. თუ პატრონიზმი ხარ ზღუესკვედ მეცეზინი“ უნდა იკითხო და ნსმამალა უნადოდე ღმერთს, რომ „ჭკუისკოლოდნი არა ხარ“. თუ ინტელექტუალი ხარ, უნდა იქირქილო ოქნიონ ვეის ხილისასა და ფიზიკურ გამწევიობას პარპაროსობა უწოდო. ცხადია, ამ უფუნური ურიოდისთვის გავრცელება აღარ შეიძლება. ზღუესკვირელი განსწავლუნი, მექანიკურად რომ ქირქილებს, ისეთივე მოქმულია, როგორც კავალერის პოლკოვნიკი. თანამედროვე ერი ვერც ერთს ვერ მოითმენს. პატრონიზმი და ინტელიგენტობა კლავ ერთად უნდა დადგენს. ფუტკია, რომ ვომობთ და ძალზე თავისებურ ომში ვართ ჩამბუნნი, რამაც ეს შესაძლებელი უნდა გახადოს.

V

ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მოვლენა ინგლისის განვითარებაში ბოლო ათი წლის მანიძილე გახლდათ საშუალო კლასის გაერცობა ზევით თუ ქვევით. მოხდა ისე, რომ წონასწორობა შეიცვალა და მოქედდა საზოგადოების მთელი კლასიფიკაცია, კაპიტალისტებად, პროლეტარებად და წერილობურწუხაზად (მცირედ მექონებლებად) რომ იყოფოდა.

ინგლისის არის ქვეყანა, სადაც ქონება და ფინანსური ძალაუფლება ციწრფილანთა ხელშია თავმოყრილი. ციტკაოდენს თუ ახადია ინგლისში რაიმე, გარდა ტანსაცმლისა, აუფებსა და, შესაძლოა, სახელოს. ვალებობა კარგა ხანია გადაშენდა. დამოკიდებული მალაზიების მულტიბლნი განადგურდნენ, წერილი ბიზნესმენები შექირდნენ და თითებულა ჩაოთიფლებიან. მაგრამ, ამავე დროს, თანამედროვე ინდუსტრია მთი გართულდა, რომ უკვე ვეღარაფერს გახებენ უამრავი მენეჯერის, ინჟინრის, გამყოფელის, ქიმიკოსის და ყველა სახის ტექნიკოსების გარეშე, ვინც საკმაოდ ადვილად ხილებს იღებენ. ხოლო ხელფლებს კი, თავის მხრივ, აიქნს პროფესიონალ ექიმებს, ექველებს, მასწავლებლებს, ხელოვანი და ა.შ. ამიტომ განვითარებული კაპიტალიზმის ტენდენცია საშუალო ფენის ზრდა და არა გაქრობა, როგორც ადრე გვევლიან.

მაგრამ ამაზე უფრო მნიშვნელოვანია საშუალო კლასის იდეებისა და ჩვეების გადასვლა მუშათა ფენაში. ბრიტანეთის მუშათა კლასი ახლა ყველმხრივ გაცილებით უკეთ ცხოვრობს, ვიდრე ოუდაათი წლის წინათ. ეს ნაწილობრივ ფიზიკური მეცნიერების წინსვლის შედეგია. ყოველთვის არ ითვალისწინებენ, რომ მეტად მეზღადულო ყოფიმიც კი ცხოვრობს პირობები ქვეყანაში შეიძლება ისე გაიზარდოს, რომ იმადგროულად ხელფასები არ იზრდებოდეს. გარკვეულ ზომამდე ცხოვრების დონეს ციფილიზაცია სწევს, ისე, თითთვის მისი ფეხსაცმლის იარაღიცა. რაც უნდა უსამართლოდ იყოს ცხოვრება მოწყობილი, განსაზღვრული ტექნიკური მიღწევები მთელი საზოგადოების კუთვნილება ხდება, რადგან მონამოვართა გარკვეულ ტიპს აუცილებლად საზოგადოება უნდა განაგებდეს. მაგალითად, მილიონერი ქუჩებს მხოლოდ თავისთვის ვერ გასაბნებს და დანარჩენ ხალხს სიმწოდში ვერ დატოვებს. ციფილიზებული ქვეყნების ყოველი მოქალაქე სიამოვნებით სარგებლობს კარგი გზებით, მიკრობიბისაგან განმწინდელი წყლით, პოლიციის მფარველობით, უფასო ბიბლიოთეკებითა

და გარკვეული სახის უფასო განათლებით. სახალხო განათლებ-
და ინგლისში ყოველთვის სულს დაფავდა უფულოების გამო,
მაგრამ მაინც გამოსწორდა უმეტესწილად მასწავლებელთა
თავდადებად მივლედობითა და იმიტომაც, რომ კიბოვის ჩვე-
ულება მეტწილად გავრცელდა. მიდღარი და ღარიბი გარკვე-
ულ დონეზე, ერისა და იმავე წინგებს კითხულობენ, ერისა
და იმავე ფიცილებს ნახულობენ და ერისა და იმავე რადიოგადა-
ცემებს უსმენენ. ხოლო განსხვავება მათი ცხოვრების წესს შო-
რის შემავრო მასობრივმა პროდუქციამ, იაფფასიანმა ტან-
საცმელმა და სახლების მშენებლობის გაუმჯობესებამ. რო-
გორც გარკვეულად ჩანს, დღეს მიდღარსა და ღარიბმა ტან-
საცმელი, განსაკუთრებით ქალებისა, ნაკლებად განსხვავედ-
ბა, ვიდრე ოცდაათი ან ორმოცდაათი წლის წინათ განსხვავედ-
ბოდა. რაც უკლებია სახლებს, ინგლისში ჯერაც არის ქოხნაბები
და ეს ლაბა, ციცილიზაციაზე შერჩენილი, მაგრამ ბოლო ათი
წლის მანძილზე ძალზე ბევრი სახლი აშენდა ძირითადად ადგი-
ლობრივ ხელისუფლთა მიერ. თანამედროვე მუნიციპალური
სახლი, აბაზინთა და ელექტროგანათებითი, უფრო პატარასა,
ვიდრე ბირტის მაკლერის ვილა, მაგრამ ეს თვისობრივად იგივე
ყიდის სახლია და არა ფერმერის კოლეჯი, კაჯი, ვინც მუნიცი-
პალურ სახლში გაიზარდა, ამკარად უფრო მეტს ასაშუალო ფე-
ნის წარმომადგენელს, ვიდრე ქოხნაბში გაზრდილი.

ყოველდღე ამის შედეგია მანერების საერთო შერბილე-
ბა. ეს იმიტომ ხდება, რომ თანამედროვე ინდუსტრიული
მეთოდებს სულ უფრო ნაკლებად მოითხოვს კუნთების და-
ძაბვას და დღიური სამუშაოს დამთავრებისას ხალხს მეტი
ენერჯია ეზოება. მრავალი მუშა, ვითქვამს, მსუბუქ მრე-
ველობაში, მართლაც უფრო ნაკლებს მუშაობს ხელით,
ვიდრე თქვია ან ბაყალი. გემოვნებით, ჩვევებით, მანერე-
ბით და თვალსაზრისით მუშათა კლასი და ასაშუალო ფენა
ერთმანეთის უახლოვდებიან. გარკვეული დონით რჩება
უსამართლო განკერძობება, მაგრამ რეალური განსხვავება
ქრება. ძველი „პროლეტარი“ — უფერული, გაუპარავი,
მძიმე შრომით კუნთებდაბერილი — ჯერაც არსებობს,
მაგრამ ასეთების რიცხვი თანდათან მცირდება; ასეთობი,
უფრო ჩრდილოეთ ინგლისში, მძიმე მრეწველობის მხარე-
ებში შემორჩენილან.

1918 წლის შემდეგ გაჩნდა ის, რასაც მანამდე ინგლისში
არ უარსებია — გარკვეული სოციალური კლასი. 1910 წლი-
სათვის ამ კუნთულებზე ყოველი ადამიანისათვის შეიძლებო-
და აადგილის მოძებნა, ტანსაცმლის, მანერებისა და აქცენ-
ტის მიხედვით, ახლა კი აღარ ხერხდება. სხვას რომ თავი და-
ვანებოთ, ამას ვერ შეძლებთ ახალ თაუნშივებით, რომლე-
ბიც იაფფასიანი ავტომობილების გამარჯობებისა და მრეწვე-
ლობის საშპრეთით გადმონაცვლების შედეგად განვითარ-
დნენ. მომავალი ინგლისის ჩანასახის სანახავად მსუბუქი
მრეწველობის რაიონებსა და მაგისტრალური გზების გას-
წერივ მიდებარე დასახლებებს უნდა მიაშურო. სლავში, დე-
განგეში, ბარნეტში, ლეჩურტში, ჰეისში — მართლაც
ყველაზე, დიდი ქალაქების განაპირას — ძველი სტილი თან-
დათანობით იცვლება რაღაც ახლით. იმ ახალ ვრცელ სიმრავ-
ლებს შუისა და აფორისა, აღარ შეიშინევა ძველი ყიდის ქა-
ლაქებში არსებული მკვეთრი განსხვავებები ქოხნაბებს და
სასახლებებს შორის ან სოფლად, ფოლოკური სასახლეებსა და
დაფხავებულ კოტეჯებს შორის რომ იყო. შემოსავლები
კვლავ მეტად შორიშორის ერთმანეთისათვისაა, მაგრამ სხვა-
დასხვა დონეზე ერთი და იგივე ცხოვრება მიედინება; ერთი

და იგივე ცხოვრება მიედინება რაციონალიზატორულ ბინებ.
ეს თუ მუნიციპალურ სახლებში, ბეტონის გაზტკევილობის
დასწრევე თუ საცურაო აუზების მოშველ დემოკრატიისა. ეს
არის დაუოკლებელი, უკულტურო ცხოვრება, კონსერვების,
ფიქსი პოსტის, რადიოსა და შგანვის ძრავების გაშემქმო
თავმოყრელი. ეს არის ცივილიზაცია, რომელშიც ბავშვები
იზრდებიან და ზედმინეწვით კარგად იციან მაგნეტოების მე-
სახებ, ბობლისა კი არაფერი გაკვებათ. ამ ცივილიზაციის მე-
ტყუთენება ხალხი, ვინც ძირითადად შინ არის და ყველაზე მე-
ტად ეკუთვნის თანამედროვე მსოფლიოს: ტექნიკოსები და
მალაღებლფასიანი კვალიფიკაციური მუშები, მფრინავები და
მათი მექანიკოსები, რადიოს ექსპერტები, კინოპროდუქტორე-
ბი, პოპულარული ჟურნალისტები და წარმოებამი მომშუავე
ქიმიკოსები. ეს არის გაურკვეველი ფენა, რაზეც ძველი, კლას-
სობრივი განსხვავებანი ინებს მსხვერპლს.

ომი, თუკი არ დავმარცხდებით, გააქრობს არსებულ კლას-
სობრივ პროლეტარიათა უზრავლესობას. სულ უფრო ცოტა
ხალხი რჩება, ამ პრივილეგიების მწარჩუნება რომ სურს. არც
იმისა უნდა გვეშინოდეს, როგორც კი სტილი შეიცვლება,
ჩვენს განსაკუთრებულ სურნელს დაეკარგავთ. დიდი ლონ-
დონის ახალი, ნითელი ფერის ქალაქები ჯერ რამეზენვითი,
მაგრამ ეს მხოლოდ წერლმშინია, რაც ცვლილებებს ახლავს.
როგორც უნდა გამოვიდეს ინგლისი ომიდან, ღრმად შეიფერე-
ბა იმ თავისებურებებში, ზემოთ რომ ვსაუბრობდი. ინტელექ-
ტუალებს, ვინც რუსიციზებულ ან გერმანიზებულ ინგლისს
მოილან, იმედი გაუტყრუდებთ. დახვეწილობა, ფარისებრი-
ბობად, დაუფლებლობა, პატრივიციზმა კანონისადმი და სე-
ტყულილი უნიფორმისადმი დარჩება ისევე, როგორც შგნეუ-
ლის პუდინგი და ნილიანი ცა. ძალზე დიდი უზედრება უნდა
მოხდეს, ხანგრძლივი დამონება მტრის მიერ, რომ ეროვნული
კულტურა დაინერეს. საფორდო ბირავ აღიგვება პირისაგან
მინისა, ცებნისა და გუთნის ტრატორი შეცვლის, მინათმფლ-
ბელთა სასოფლო სასახლები ბავშვთა დასახლებულ ბანაკე-
ბად გადაკეთდება, იტონისა და პეროუს მატჩი“ დაიწყება
მეციემა, მაგრამ ინგლისი ინგლისად დარჩება, მარადიულ
ცხოველად წარსულსა და მომავალს შორის რომ განაღოლა
და, როგორც ყველა ცოცხალ არსებას, აქვს ძალა ისე შეიცვა-
ლოს, რომ ველარ იცინო და მაინც იგივედ დარჩეს.

1940-1941

ინგლისურიდან თარგმანი
პაატა და როსტომ ჩხიტიძე

შენიშვნები

1. საფრანგეთის დამარცხების შემდეგ, 1940 წლის შუა ხა-
ნებში, გერმანელთა საპარო ძალები დღისით ესხმოდნენ
თავს ინგლისს; ჯერ პორტლანდი და აეროდრომებს ბომბავდნენ.
შემდეგ, სექტემბერში, ლონდონსაც. მტრის დანაკარგი, დღის
სინაღლეზე ფრენის გამო, დიდი იყო და სექტემბრის შუა რიც-
ხევიდან 1941 წლის გაზაფხულამდე გერმანელები ინგლისის
ქალაქებს, განსაკუთრებით ლონდონს, დამთ ბომბავდნენ. 30
000-ზე მეტი მოქალაქე დაიღუპა. მაოგან ნახევარზე მეტი
ლონდონელი; 3 500 000 სახლი დაინგრა და დაზიანდა.
2. ერნსტ რეჟისა და მისი მოიგროშთა მკვლელობა 1934
წლის ივნისში.
3. ბოძის მსგავსი ნითელი საფოსტო ყუთები ქუჩებში.

4. ინგლისურ ნებართვის კანონებში საითივებელი დუქნების (სალონები) გაღებისა და დახურვის საათები, მაგრამ არაფერია ნაქვებში კერძო კლუბებს. ლტარისის აქტივები დიპტენება უპირები გასართომ-გამოსართომ, რაც ხელს არ უშლის უზარმაზარ დანახარებებს ფეხბურთის მატარებზე.

5. ასახელებს, ლექსი ერნსტ ლიხაურისა (1832-1837) პოპულარული იყო გერმანიამ შორეუ მოსოფლო ომის დროს; მისი რეჟისორი: ლემერო, დასავლ ინგლისი; — როგორც აკბომენ, მისაღებდაც კი იქცა და ინგლისურ ენას სწავლობდა (დასავლ) შესიძინა.

6. ვთქვამ, მე არ შეეძალ ამ სისხლიან არმიამი, თუ არა ლედი ომპი, აღარ მინდა ხეტალი, უფროსება მინ დეარზე და კახის ხარჯზე ვიხიზრომ, მაგრამ ის გზენება, რომლითაც იბრძოდნენ, აქ არა ჩანს.

7. სერ ჯონ მური (1761-1809) მეთაურობდა ბრიტანელთა უკანდახევას კორუნიისკენ 1808-09 წლების ზამთარში, პირენეის ომის დროს. მან დაიწყო ვეჯუკიცია და უკუვადო ფრანგების შემტევმა, მაგრამ საბუნებრივად დაიჭრა. მის სიკვდილს ლექსი მიუძღვნა ჩარლზ ვოლფმა (1791-1823) და გამოაქვეყნა 1817 წელს. დოქტორის საბრძოლო ტყენა (1940 წლის 26 მაისიდან 4 ივნისამდე) გადმოვიტყვებ, თუ როგორ გადაუტრყნეს ვა გერმანელებმა ბრიტანეთის სავაჭრული ძალებს (ითიქმის ათას სხვადასხვა სახის ხომალდს).

8. თუმცა იტყვიდნენ, რომ მცდარი ბრძანება მიიღეს. მსუბუქი კავალერიის ბრიგადამ იტრში მიიტანა რუსებზე ბალაკლავასთან 1854 წლის 20 სექტემბერს. ყირიმის ომის დროს. მათი გმირობა ხელდასხმულია ლექსში „მსუბუქი კავალერიის ბრიგადის შეტევა“, რაც პოეტმა-ლაურეატმა ტენისონმა იმავე წელს შექმნა.

9. ესაა ადგილი, სადაც 1914 წელს გაიმართა ბრძოლა. იპრის უიმედო ბრძოლა მოყოლია ბრიტანეთი, იმავე წლის ბრიტანეთში, ამ ბრძოლაში პირველად გამოიყენეს მომხმარებელი გაზი. პასრედელი დახლდა მესამე და ყველაზე საშიშელი ბრძოლები იტრის კავშირებს, ეს იყო შეტევის მცდელობა ტალახის გავლით 1917 წლის ივნისსა და ნოემბერს შორის. ბრიტანელები, რაც მტკნარა ხოცა, ხოცა, რაც არა და ტალახში ჩაიხრჩო. სულ რაღაც პირმოცდაათათს დაქირავდა-დახოცილი იყო. გალიბო-რის კამპანია გახლდათ მცდელობა, გაეხსნათ ახალი ფრონტი დარდანელზე შეტევიდა და კონსტანტინოპოლის აღება. კამპანია კარგად დაიწყო 1915 წლის თებერვალში და მარცხით დასრულდა წლის ბოლოს.

10. საფრანგეთის დაცემის შემდგომ გერმანელებმა შექმნეს პარიზენტული მთავრობა მარშალ პეტრის ხელმძღვანელობით ვიშიში, ქვეყნის არაერთპირებულ წინაღობა.

11. ციხე დეკონორის ტაბოებში.

12. საერთო სახელი არასრულწლოვან დანამაჰეთა სკოლებისათვის.

13. ქვესათარია „აონლიანი კატორის ჩანანარევი“ (1936).

14. გამოქვეყნდა 1940 წელს.

15. ომში ნასვლახე უარსთქმელო უფლება ჰქონდათ წარდგომოდნენ ტრიბუნალს, რომელიც შედგებოდა მოსამართლისა და სამოქალაქო პირისაგან, ისინი თავის დაცვისას პასუხობდნენ კიბივებზე. ვთქვამ: „რას მომიშქმედებ, თუ დიანახავ, რომ გერმანელი დას ვიკუპატორებენ?“

16. კასტორის ზეის დიდი რაოდენობით იყენებდნენ დაკოთხისას.

17. დიდი ბრიტანეთის უძველესი პოეტური სახელი.

18. 1920 წელს, როდესაც განიდა სამიწობა, რომ ბრიტანეთი პარიზეთის მხარეზე ჩაებმდა ომში საბჭოთა რუსეთის წინააღმდეგ, დაიწყო ინტერვენციის სანიანალმდეგო დემონსტრაციები. ლონდონელმა დოქტორებმა უარი თქვეს, გემები ამუნიციით დაეტვირთათ, ხოლო ტრეიდერ იურიონებმა განაცხადეს, გაფიცვებას მივმართავთ, თუკი საჭირო გახდებოდა.

19. მართალია ისინი ესპანელებს ფულით შეეწინნენ, მაგრამ მანერ მთლი თანხა ესპანეთის დახმარების ფონდებისა მიდრომდელო საფუძვლით მატარების საბრუნავი თანხის ხელ პრეფერენცია არ უფრდა.

20. უილამ მორისი, პირველი ფიკრული ნაწილი, ბრიტანეთის ავტონომიუბის პირენერი — ინგლისელი ჰენრი ფორდი“.

21. ინგლისის ბანკის მმართველი 1920-44 წწ.

22. დედნი ვადავდა საჯარო საქმიანა მინისტრის თანამდებობიანი 1938 წელს. ჩემპერლენისაშენი პრეტესტის წინადადება ჩერჩილის სამხედრო მინისტრი 1940 წელს და გერმანია საფრთხის გამო რადიოთი მოწონდა ხალხს სამოქალაქო არმიის შესაქმნელად, რასაც ჯერ ადვოკატირე დაცივის მოხალისეები ერქვა და შემდეგ სამშობლოს დამცველები. იდენი პრემიერ-მინისტრობდა 1955-57 წლებში.

23. პიერ ლავალი. მემარჯვენე ფრანგი პოლიტიკოსი, პეტრის პრემიერ-მინისტრი 1942-44 წწ. დახვრიტეს ნაცისტებთან თანამშრომლობისათვის, 1945 წელს. კიდეც კვილინი, ნორვეგიელი ნაცისტები, ვისი სახელიც ამგვარ მოღალატეთა ზოგად სახელად იქცა.

24. ბრიტანეთის ეროვნული დროშა, რომელშიც გაერთიანებულია ვერტის 58. გიორგისა (ინგლისი), 58. დავითისა (უელსი) და 58. ანდრეასი (სკოტლენდი).

25. უცხოელთა სიძულელი.

26. 1940 წლის მაის-ივნისში.

27. 1931 წელს ეკონომიკური კრიზისის შედეგად, დაემხო ლიბერლისტული მთავრობა და ხელისუფლება მოიპოვა „ეროვნულმა“ მთავრობამ, სადაც ყველა პარტიის წარმომადგენელი შედიოდა — აღარ არსებობდა ექვთვლიანი ოპოზიცია. ასეთი რამ ბრიტანელები იყო საყოფლთაო არჩევნების დროს. აღმინისტროსში მეთაურობდა კონსერვატიული პარტია. თუმცა რასშიც მაქლინდელი, ლიბერლისტა ლიბერო, გაწვეუ მიერმინისტრად. იგი შეველა ტორნი, სტენლი ბოლდუინმა, 1935 წლის ივნისში, და მერე საყოფლთაო არჩევნება განამტკიცა კოალიციური მთავრობის არსებობა ომის ბოლომდე. ცუდათიან წლებში, ჩერჩილის მცდელობის მიუხედავად, გააქიანებულა გადაიარაღება და ინგლისის მთავრობა თავზე ხელს უსვამდა ეკრპმელ დიქტატორებს.

28. ისეში უმნიშდური სულები გაუმდენა მემლილის სხეულიდან და გადმარედა ღორებში შეშვდა და „მოკლე კოლტი, ასე, ორი ათასამდე სული, ზღვის კბოდეგ მიანყდა და წყალში ჩაიხრჩო“ (მარკოზი 5:13).

29. არტურ ნველი ჩემპერლენი (1869-1940) — მან პრემიერ-მინისტრის პოსტზე შეველა ბოლდუინი 1937 წ. იგი ატყვევდა დაამოხმის პოლიტიკას მიუხეზნის ხელშეკრულების დროს 1938 წელს, რთაც გერმანიამ მითითის ჩეხოსლოვაკიის ნაწილი იმ დაპირებით (რაც ექვს თვეში გადათქვა პიტლერმა) თანამხმად, რომ სხვა ქვეყნების მიმართ სხვა მოთხოვნები აღარ ექნებოდა.

30. ჩემპერლენის გაფრენა მიუნხენისაკენ იყო მისი მესამე ვიზიტი პიტლერის 1938 წლის სექტემბრის განმარტობაში. ხელშეკრულების ხელი მოაწერეს 29 სექტემბერს პიტლერმა, მუსოლინიმ, ჩემპერლენმა და საფრანგეთის პრემიერმა, დალადიომ.

31. 1939 წელს გერმანიის ფაშები შევიდნენ პრანსა და დაიკავეს დანარკენი ჩეხოსლოვაკია. როდესაც ხმები დაიწიხა, მოლონესმა დაესხიან თავსო, იმავე თვეში, ჩემპერლენმა, აღმყოფულზემა პიტლერის მიერ მიუნხენის ხელშეკრულების დარღვევით, მოლონესს შესთავაზა ბრიტანეთის მფარველობა; ანგლო-პოლონურ ხელშეკრულებას ხელი მიუწერნა აპარლს.

32. კონსერვატიული ანგლო-პოლონური ხელშეკრულება გახვითი.

33. უმთავრესი პაციფისტური ორგანიზაციის, „მშვიდობის მომხრეთა კავშირი“, გახვითი.

34. 1871-1946 წწ.

35. პიტლერის პროპაგანდის მინისტრი.

36. ამ შენიშვნას უყლინგტორის დუკას მიანერენ.

37. ამ წელს გამოვიდა პირველი სარეფორმო ბილი, რომელიც საარჩევნო პრინციპები გააფართოვა.

38. პატიფაქიძე, ლორედ პალეაქსი იყო მთავრინაცვალის ინდოლოგი, საგარეო საქმეთა მინისტრის ჩემბერლენის მთავრობაში.

39. სტენდო ბოლდუნი, პრემიერ-მინისტრი 1923-24, 1924-29, 1935-37 წლებში. პასუხი მოთხოვნება იმისათვის, რომ ინგლისი არ ჩაება უსამართლო სამოქალაქო ომში და გამახატავდა ინგლისის უმშვიდობიანეს განწყობილებას მსოფლიო ომებს შორის.

40. მადლიერ საზოგადოების ქორების მიმომხილველი გაზეთები.

41. 1879.

42. კონსერვატორ პარლამენტართა სიხარული გამოწვეული იყო იმით, რომ მათ სჯეროდათ, უმჯობესი იყო ფაშისტების გაემარჯვათ ესპანეთში, ვიდრე რესპუბლიკელ-სოციალისტებს, ვისაც საბჭოთა კავშირი ემხრობოდა.

43. ფრანკოს ყრანკო (1892-1975) — ესპანეთის ნაციონალური დიქტატორის ნინამოლი.

44. გოზ ოლსნერუ საიმონი — მუშაობდა მრავალ დიდ თანამდებობაზე. იყო ჩერჩილის ომისდროინდელი ადმინისტრატორის ლორდ-კანცლერი.

45. სემუელ ჰორი — კონსერვატორი პოლიტიკოსი და კონფიდენტო მომგებელი. იყო საგარეო საქმეთა მინისტრი 1935 წელს, ეთიოპიის კრიზისსა და დიპლომატიური წარმომადგენელი მადრიდში, სამოქალაქო ომის დროს.

46. პოლკარნიო ბლოში გამაოგინა კარიკატურისგმა დევიდ ლოუზი, რათა დევიცინა კონსერვატორული მადლი კლასის გონებალუნჯისათვის.

47. ბირმის მთავარი მდინარე.

48. რობერტ კლაივი (1725-74) აღიზარდა აღმოსავლეთ ინდოეთის კომპანიაში და გახდა მონიწივე გენერალი. ერთ დროს უნარიანად მართავდა ბენგალის.

კიკონტ პრაივი ნელსონი (1758-1805) — უდიდესი ბრიტანელი ადმირალი, ტრაფალგარის ბრძოლაში გამარჯვებული და აქვე დაღუპული.

„ომი მშვიდობა“, „თავისუფლება მონობა“, „უმცრება ძალა“ — ეს ლოზუნგებია გამოკიდებული ჯორჯ ორუელის (1903-1950) წარმოსახვითი სახელმწიფოში, რომელსაც წინასწარმეტყველებლურ რომანში „1984“ გამოხატავდა. მის სატირულ ნიჭიერებას ჯიჯანათ სეიფინის მუშაობა არელებს. იქნებ იმეტიპია, რომ უფრო ადრინდელ რომანში „ცხოველთა ფრმა“ იმავე ალტერნატიული გზისათვის მიემართა, სეიფინს ასე მარჯვედ რომ გამოეყენებინა „გულიერების მოგზაურობაში“.

„1984“ სხვა სტილოური მანერის შეიქმნებოდა, მაგრამ საბატონის სიმძაფრე შენარჩუნებოდა და, თანაც, ეს რაღა იყო, ეს გასაოცარი წინასწარმეტყველება:

სამჭოური იმპერიის რღვევის ხანად 1948 წელს ნავარაუდელია 1984 წელი.

გაიკვირდა რამდენიმე ათწლეული და ეს თანისფებება ურჩხული ჩამოსხლედეებას რომ დაიწყებდა, თარიღები 1985 წელია დადებული. ამ წელს საბოლოოდ გადაწყდა მისი ბედი, რასაც უამრავი და უამრავი მემსწრე და თვითმოდული ვერაფრისხილებით ვერ იკვრებდა და ილუზიები უფრო ეკონა, სურვილის გაიკვირება რეალობასთან.

არადა, ჯორჯ ორუელმა ჯერ კიდევ როდის იცოდა ეს და ახვალა დოკუმენტური მომხმარებელი დაგეგმვების, არა მხოლოდ თარიღი, არამედ რღვევის მიწანაც მიხეზთა სურათი — უტყუარი და შეუფარადებელი.

„დიდი ძმა გიყურებს“ — ეს ლოზუნგიცაა გამოკიდებული მის წარმოსახვითი სახელმწიფოში და ეს „დიდი ძმის“ თვლები დასმენა-ჯაუჭუმობის ის ინსტიტუტი, უმაღლეს საფეხურზე რომ აუხი-

ჯონ ნიკოლსონი (1822-57) — ჯარისკაცი, ადმინისტრატორი ინგოლოგი, მოკლეს დელის აღვის დროს.

ჯორჯ გარდნერი (1833-85) — მონადელობა მიიღო პეიკინის აღებაში (1860) და იმ დღიდან ჩინელ გორდონს უწოდებდნენ. მარჯიანებით იყო სულანის გუბერნატორი. ალყა შემოარტყეს პეკინში 1864 წელს და მოკლეს ორი დღიანი ადრე კონტრინების მამული ძალის მოსვლამდე.

49. ცნობილია, როგორც „ლორენს არაბი“ (1888-1935), არაბებს აქეზებდა ამბოხებულებივენ თურქების წინააღმდეგ მსოფლიო ომის დროს.

50. „ნოუ სიეთისმენი“ დაარსდა 1913 წელს, როგორც ფაშისტური საზოგადოების (სოციალიზმი რეფორმებით) ეურნალი და ამჟამადაც გამოხატავს ინტელექტუალური სოციალიზმის თვალსაზრისს; „ნიუს ქრონიკლი“ — ყოველდღიური გაზეთი ლიბერალური შეხედულებებით. აღარ გამოდის.

51. ედინბურგში გამოცემული კონსერვატული მიმართულების ლიბერალური ეურნალი, დაარსდა 1817 წელს.

52. ინტელექტუალთა ერთი ჯგუფი, კემბრიჯის კონგეს კოლეჯიდან და ტრინიტი კოლეჯიდან; აგრეთვე ლონდონის ბლუმსბერის რაიონიდან; აქ გაერთიანებული იყვნენ ლეონარდ და ვირჯინია ვულფები, ლიტონ სტრეჩი, ჯ.მ. კეინსი და სხვები. მანერულობა და კარნაქტილობა, განდგომამ საზოგადო აზრისა და პრაქტიკული პოლიტიკისაგან ისინი ოფიოლური გახადა ლორენსისა და ორუელისათვის; ორუელი „განსავალის“ სწორედ მათ დასახასიათებლად ხმარობს.

53. ითვფისიანი საერთო ბუნები, რასაც ადგილობრივი ქალაქის მუნიციპალიტეტი აქირავებს.

54. ქალაქები, რომლებიც ჩაღლაბა დიდმა ლონდონმა.

55. პოპულარული (და ინტელექტუალური) სურათებიანი გაზეთი 1938-57 წწ.

56. ყოველდღიური კრიკეტის მატჩი არისტოკრატიულ სკოლებს შორის, რაც ლონდონში იმართება და მადალი ფენის გასართობს მიეკუთვნება.

მთარგმნელებისაზე

დათო ამ ქვეყანაში და ეს სახელმწიფო წყნა უპირველესად მას დაყრდნობა.

აკრატულესიო ჯორჯ ორუელის სახელი საბჭოთა იმპერიაში, მაგრამ ამ წინასწარმეტყველური რომანის სახელწოდება მაინც გაუსხლებლობა ცენზურას, უილიამ ფოლკენერის დიალოგების თარგმანში ამ სახეს უცვლელად რომ ჩატოვებოდა. ჩვენ რატომ ამოგვეშალა, და თუ ცენზურას არ გამოეპარებოდა, დაე იმთა გადაესკათ ნითილი ფანქარი.

ველეა კუთხე-კუნჭულიდან იყურებოდა „დიდი ძმა“.

ეს სათაური მაინც გამოჩნებოდა.

ეს რომანი ქადაგებ უნდა თარგმნილიყო, თორემ გადადებდა აღარ ეგვიანება, კიდევ კარგი, „ცხოველთა ფრმა“ მაინც ამტყვევდა ქართულად (მთარგმნელი მზია კეკელიძე).

როგორც დაუჯერებელიც უნდა გეჩვენოთ, სამჭოუთე ამ სატირის ავტორი თავისი მსოფლმხედველობით სოციალისტი გახლდა, მარქსიზმი ისიც აყვავებინდა და კომპრომიტიზმიც საესებით მართლებდ იცავდა ესახებოდა. სამჭოუთე დასაცავდ არ უნდა ვიბრძოლოთ, — ისიც ამასვე ამტკიცებდა; — პროლეტარები ყველა ქვეყნისა ძმები არიან და ამიტომ უმთავრესიც კლასობრივი ბრძოლაა.

სიმბრძენ ცოლა დაგვიანებით ვნევევა.

ჯერ გერმანულმა თვითმფრინებებმა ყუმბარები უნდა დაუშინონ ლონდონს.

და ჯორჯ ორუელს უნდა გაახსენდეს, რომ ინგლისელია, არა გერმანელი პროლეტარია ძმა, არამედ დიდი აღმობის მკვიდრი, ხოლო პატრიოტიზმი იმ ძალად წარმოადგინოს, რომელიც შესაძლოა შესუსტდეს ცივილიზაციის გარკვეულ სა-

ფებურზე, მაგრამ მასთან შედარებით ქრისტიანობაც და ინტერნაციონალური სოციალიზმიც ჩინიხვარიით გამოჩნდეს.

თურმე პატრონიზმი უფრო ძლიერი ყოფილა, ვიდრე კლასობრივი მტრობა და ყოველთვის უფრო ძლიერი, ვიდრე ყოველგვარი ინტერნაციონალიზმი.

ყუბარები ცვიცა, შეშინებული ლონდონელები თავმჯდომარე იმალეზიან, ჯორჯ ორუელი კი საწერ მაგიდას უხის და აუღელვალად განვარძობს წერას თავისი საუკეთესო ესეისა „ინგლისი, შინი ინგლისი“ — შინაგან წინააღმდეგობათა მიუხედავად, მსოფლიო ესეისტიკის მიღწევათა შორის რომ დამკვიდრდებოდა.

რალფ ისევ უკან ექაჩება, რალფ ისევ სოციალურ პრობლემებს წრის კაცობრიობის უშთაქვს ტკივილად, მაგრამ მისაგნებლისათვის მაინც მიუვლია, სამშობლო უშოვნია ხანგრძლივი გაცუცხოების შემდგომ და უკვე ველარფისდიდე-

ბით ვეღარ შეგავება გერმანიზებულ თუ რუსიზებულ ინგლისს. აქ ყველაფერი ისევე დარჩება, როგორც ნისლიანი ცამის თავზე. იგი მარადიული ცხოვრებით განვება წარსულსა და მომავალს შორის, და როგორც ყველა ცოცხალ არსებას აქვს ძალა, ისე შეიცვალოს, რომ ვეღარ იცნო, მაგრამ იკავოდ დარჩეს, ინგლისიც ასევე შეინარჩუნებს თავისი ცივილიზაციის უწყვეტობას.

ინგლისი, ორუელის ინგლისი.

„დიდი ძმა გაყრდნობა“ — კვლავაც ჩავეცემის ჯორჯ ორუელის გაფრთხილებას შეუნიღბები თუ შენიღბული დიქტატურის მოსალოდნელობაზე, თუკი ყალბსა და აბსტრაქტულ იდეებს ავყვებით და ჩვენსავე სულში აღარ დაუწყებთ ძებნას ჩვენჩვენს ინგლისს, მაგრამ, ძებნის ამ ფენს ვერაფერი ვერ შევდრება, ვერც ვერაფერი გადაწონის და მაშინ როგორ ავადაც გინდა იმზირებოდნენ დიდი ძმის თვალზე.

გამოსაზრება

თამარ ლონდაძე

პოეზიის კამკავა ნვეთაბი

ბევრია ჩემისთანა, ანუ ისეთი ადამიანი, რომელიც ყოველდღიურმა საზრუნავ-საფიქრალმა ღამის ჩაყალბოს... არ მინდა გამოგტყდე, რომ უკვე ჩამყალბა და მომავალში შესაძლო მოქმედებად მივიჩნევ, ვითომ ჯერ არ მომხდარა, ვითომ სამომროება კი არსებობს, მაგრამ...

მაგრამ იმიტომ, რომ ამ პრაგმატულ სამყაროში ოაზისები, სულის მოსათქმელი სამყაროები, მადლობა ღმერთს, კიდევ არსებობს. ჩემთვის ასეთი თავმჯდომარე პოეზიაა.

ვიღაცას სურვილი უჩნდება, ია-ია და ათასი სხვა ყვეელი გააბაროს რკინა-ბეტონის კონსტრუქციებით ნამენებ, მკაცრად დაოთხკუთხედებულ ბინაში... ყოველდღიური მიცაღერსოს, ნყალი დაუხსნას, დროდადრო აივანზეც გამოდგას მზის სხივებთან პირისპირ შესახედრად. აღბათ, ასეთ დროს ჭოთინს კულტივირებულ ყვავილებს უჩნდებათ იმის გაცედა, რომ ისინიც ბუნების შეილებს არიან, მინისა და მზის შვილები, სიყვარულისა და სითბოსთვის, სიცოცხლით ტკობისთვის გაჩენილები და თვითონაც უხვად გასცემენ „შესანიშნავს“ — თავის „ჩუშ“ და „ნელა“ მშენიერებას. თითქოს ვრცელ ვადებიზმებულ მინდორზე ამოსულყვიენ სხვა თაობის მსგავსათა გვერდით და მინისა და მზის შერეობით გაჩენილ მაცოცხლებელ ენერგიას ისრუტავდნენ ცეარნამთან ერთად ფესვით, ფოთლებით, ღეროთი თუ ზეცისკენ მიქცეული გულისგულით.

რაც მომჩატრება, პოეზია ნვეთ-ნვეთობით მანვდის. მისმა კამკავა ნვეთებმა გააღვიძა დაღლილ გულში რალფაც ძალა, რადესაც ნოდარ ადიშვილის ლექსები ნავიკითხე („ჩენი მწერლობა“ 11, 2009).

რასაც გრძნობ, ის ხომ გამოკოილი არ არის. ამას გიდასტურებს გული და გულისგული ეპასუხება ნაკითხულს...

სულაც არ გვავარ უნდო მკითხველს, რომელსაც ეეჭვება, რომ არ უყვებიან მართალს. ნაცნობია სტრიქონებადქცეული განცდები, როდესაც ყველაფერი შეგიძლია, როდესაც ყველაფერი იოლია... არც მიტოვებულ სამყოფელს უპირველესი ნიშანს შეუშინდები — ობობას ძაფით მოქსოვილ ბადებში არ გაებმება ოცნება:

ისე ყვავილობს ალუბლის ტოტი,
ვერ შეუბუდვას ძაფი ობობას.
რა უნდა ამ დროს დაფრთხობას ქოტის,
რა უნდა გადავარებას ლოდის,
რა უნდა კაცის გულის მოღობას...

თითქოს
შარშანაც ამ ყვავილს ფთხოვდი
სხვისთვის შორეულ ჩვენს ახლობლობას.

ეს სათუთი პოეზია მასში ჩასახლებული თეთრი მიტოტი „ჩემს სადარდელს უსტვენს“. აქ არის იასამანი, მართალია, „შემქანარი“, მაგრამ მისი დანახვა რალფ მინახებულს აღივებს, გაუმხილელს გიმხელს... გაზაფხულის ჯიბრზე მოსული თოვლი, პოეზია თეთრი ნუშის გაცინებად რომ აქცევს, და ცხადს შერეული სიზმარი, რომელიც ბედის საძებნელად გზაზე დამდგარს საგზალს მოგაგნდის...

ამ პოეზიის სევედა სულაც არ არის გულგატეხილობა, მისი მოლოდინი სულაც არ არის უიმედო... მუდმივობის ბიორბადლ ტრიალებს... სულ მუდამ გიცვარს, სულ მუდამ ელი, სულ მუდამ ღიაა კარი, რომ ყოველდღიურობას გაქცეულმა თითქოს გზისპირას მიტოვებული ძველი ბაღის კარი შეაღო, ჩამოჯდედ იქვე. ყური მოუგდო სანატრელ მყუდრო სირუშეს და გულში შენთვის თქვა, რაც პოეტისგან გაგეგონია:

აქამდე მახსოვს ყელმოღერება
ნეწორს, ყვავილის, ნიავის, სტვირის.
ვერ ვტირო, თორემ რა მემღერება,
ზოგს რომ ჰგონია, რა უნდა ტირილს.

ირანის შაჰისა და დედოფლის ვიზიტი საბჭოთა კავშირში

დედოფალ სორიას მოგონებაები

1956 წლის ზაფხულში ოფიციალური მინვევით საბჭოთა კავშირში გაემგზავრეთ. ბრუშოვის ეპოქა იყო და მრავალწლიანი უთანხმოებისა და ცივი დამოკიდებულების შემდეგ ირან-საბჭოთა კავშირის ურთიერთობებს უკეთესობის პირი უჩანდა. ირანის შაჰისა და დედოფლის მინვევით საბჭოეთში ამ ურთიერთობათა გამყარება სურდათ. თერანში ორი თვითმფრინავი გამოგვიგზავნეს. მოსკოვში ჩაფრენამდე გზად ბაქოში შევიწერდი, სადაც საბჭოთა აზერბაიჯანის ოფიციალური პირები დაგვხვდნენ. ბაქოშივე გადმოგვცეს ქვეყანაში ჩვენი ვიზიტის პროგრამა, რომელიც ორივე ენაზე — რუსულად და საპარსულად — იყო შედგენილი.

მიღების ცერემონიალი ვრცელი და საფუძვლიანი იყო. კომუნისტური რეჟიმის დასაწყისი და მინვევით ჩვენი მონარქია პირველი ოჯახი ვიყავით, ვინც ამ ქვეყანას ეწვია. ამდენად, მათთვის ჩვენი სტუმრობა საინტერესო იყო.

ჩვენთვის კრემლის სასახლის ის ნაწილი მოეზადებინათ, რომელიც ადრე იმპერატორის ოჯახს ეკუთვნოდა, ახლა კი საბჭოთა მთავრობის სამუდამო სასახლად იქცა. აქ იყო ერთი მისაღები დარბაზი, ორი საძინებელი, სასტუმრო და სააბაზანო ოთახები. დარბაზსა და ოთახებში ულამაზესი ძვირფასი ხალჩიები დავაეთ.

მოსკოვში ოთხი დღე დავყავით. სადაც მივიდოდით, ყველგან ნაირ-ნაირი საქმელ-სასმელი გვხვდებოდნენ. მასპინძლები ჭამა-სმამი გამაოგნებელ მადას ავლენდნენ, მითქვამს ასეთი წვეულება ძალიან იშვიათად, ან სულ არ ენახათ. ყოველი დანესებულებისა და სანარჩოს მონახულება ხანგრძლივი, სამ-ოთხ საათიანი სუფრით მთავრდებოდა. სუფრაზე, როგორც წესი, ალკოჰოლის აბეულებით ბოთლი იცვლებოდა, რომელთა უმეტესობა მაგარი რუსული არაყი გახლდათ.

ყურადღებას იქცევდა საბჭოთა კავშირის ბელადის, ბრუშოვის, ქცევა. იგი თითქმის ყველა ღონისძიებასა და წვეულებას ესწრებოდა, სუფრასთან ჩემ გვერდით ვდებოდა და დაჭრებით მიზიდავდა, რაც შეიძლება მეტი მსჯედა მეტყმა. მიმტანთა ყურადღება, რომლებიც ლანგრით მთავაზობდნენ კერძებს, არ აკმაყოფილებდა და

მასხედება: მოსკოვში ჩამოსვლის პირველ დღეს კრემლი ჩვენი საცხოვრებელი აპარტამენტის მისაღებ დარბაზში შაჰს ეუბნარი, ჩვენს პროგრამაში დიდი თეატრის მონახულება არ შედის, არადა, დიდი სურვილი მქონდა, მსოფლიოში სახელგანთქმული თეატრი შენახა, განსაკუთრებით — ბალეტ-მეთეი. ამ საუბრიდან ნახევარ საათსაც არ გაუვლო, რომ ჩვენი მასპინძელი ოფიციალური პირი შემოვიდა და გვკითხა:

— ზომ არ იწებებენ მათი უდიდებულესობა შაჰი და დედოფალი, რომ მოსკოვის დიდ თეატრში საბალეტო წარმოდგენას დაესწრონ?

მინვევა მივიღეთ და ულამაზესი საბალეტო დადგმა ენახეთ. თავის მხრივ, დიდი თეატრიც შეუდარებელი აღმოჩნდა.

ეს ამბავი შემთხვევითობას მივაწერე. მაშინ კი გავოცდით, როცა შაჰს უთხარი, თუ შემთხვევა მოგვეცა, ქრცინის ქურქი მინდა ვიყიდო—მეთეი, მეორე დღეს კი საბჭოთა მთავრობის სახელით ქრცინის ულამაზესი და უძვირფასესი ქურქი მომართვეს საჩუქრად. შაჰმა ჩამწერულა, ალბათ, ჩვენს ბინაში მიკროფონები დგას და საუბარში სფრთხილე გვმართებოდა.

იმ ღამით შაჰმა, იცოდა რა, რომ ჩვენს ლაპარაკს უსმენდნენ, მითხრა:

— ამ საღამოს ერთი პატარა თვითმფრინავი მომივიდა თვალში. რომ შეიძლება მოგეს, სიამოვნებით ვიყიდდი. თერანში ძალიან გამოგვადგებოდა.

რუს მასპინძელს ჩვენი ფიქრები ნაეკითხა და მეორე დღეს საბჭოთა მთავრობამ შაჰს პატარა თვითმფრინავი უსახსოვრა.

საბუნდევროდ, ჩვენი მოგზაურობა დასასრულს უახლოვდებოდა, თორემ ეს ვიზიტი საბჭოთა კავშირს ერთობ ძვირი დაუფადებოდა.

საუკეთესო ნაწერებს თავისი ჩანგლით მიდებდა თვფშე. როგორც კი თვალს მომკრავდა, აღმატებით ეპიეთებოდა ამკობდა ჩემს მწვენიერებას და ამ ზოტის ფონზე თავის პოლიტიკურ ზრახვებსაც მიმხვლდა: მეუბნებოდა, ასეთ ღამას ქალს ყველაზე უკეთ შეუძლია, შაჰი ჩვენიად გულითადი მეგობრობისთვის შეგავლიანოს.

...კრემლი ცხოვრების ხანიდან რამდენიმე საინტერესო ეპიზოდი

მასხედება: მოსკოვში ჩამოსვლის პირველ დღეს კრემლი ჩვენი საცხოვრებელი აპარტამენტის მისაღებ დარბაზში შაჰს ეუბნარი, ჩვენს პროგრამაში დიდი თეატრის მონახულება არ შედის, არადა, დიდი სურვილი მქონდა, მსოფლიოში სახელგანთქმული თეატრი შენახა, განსაკუთრებით — ბალეტ-მეთეი. ამ საუბრიდან ნახევარ საათსაც არ გაუვლო, რომ ჩვენი მასპინძელი ოფიციალური პირი შემოვიდა და გვკითხა:

— ზომ არ იწებებენ მათი უდიდებულესობა შაჰი და დედოფალი, რომ მოსკოვის დიდ თეატრში საბალეტო წარმოდგენას დაესწრონ?

მინვევა მივიღეთ და ულამაზესი საბალეტო დადგმა ენახეთ. თავის მხრივ, დიდი თეატრიც შეუდარებელი აღმოჩნდა.

ეს ამბავი შემთხვევითობას მივაწერე. მაშინ კი გავოცდით, როცა შაჰს უთხარი, თუ შემთხვევა მოგვეცა, ქრცინის ქურქი მინდა ვიყიდო—მეთეი, მეორე დღეს კი საბჭოთა მთავრობის სახელით ქრცინის ულამაზესი და უძვირფასესი ქურქი მომართვეს საჩუქრად. შაჰმა ჩამწერულა, ალბათ, ჩვენს ბინაში მიკროფონები დგას და საუბარში სფრთხილე გვმართებოდა.

იმ ღამით შაჰმა, იცოდა რა, რომ ჩვენს ლაპარაკს უსმენდნენ, მითხრა:

— ამ საღამოს ერთი პატარა თვითმფრინავი მომივიდა თვალში. რომ შეიძლება მოგეს, სიამოვნებით ვიყიდდი. თერანში ძალიან გამოგვადგებოდა.

რუს მასპინძელს ჩვენი ფიქრები ნაეკითხა და მეორე დღეს საბჭოთა მთავრობამ შაჰს პატარა თვითმფრინავი უსახსოვრა.

საბუნდევროდ, ჩვენი მოგზაურობა დასასრულს უახლოვდებოდა, თორემ ეს ვიზიტი საბჭოთა კავშირს ერთობ ძვირი დაუფადებოდა.

მაჰმუდ თოლუის ნინიდან „ზიზიკი თანხა“

ანანი მცხაია*

ცხოვრებაში ჩემი მეგობარი მუდამ შემთხვევა იყო. 1962 წლის შობის დღესასწაულის შემდეგ ლოს ანჯელესში ასევე შემთხვევით შევხვედი დონი დე ლაურენტისს, იტალიელ კინოპროდუსერს. მას აბრეც ხშირად შევხვდებოდა რომაა და მინტე კარლო და ყოველთვის თავაზიანად და კეთილგანწყობილ მხოვდა, ბედი კინოსტუდიებისათვის და ამეკავშირებინა, თუმცა ყოველ ვაჯრზე უარს ვუთხრებოდა. ამგურადაც, ბევრელი პილში, საერთო მეგობართან სტუმრობისას, ჩემი ევროპაში დაბრუნების წინა საღამოს, იგივე დაივიწყა.

ხუთიოდე წელია, თერინიდან ნამოვედი და უსაქმო ქალურმა ყოფი დაიშალა. ხელოვნების სფეროში ნარმატებული კარიერა ჩემი სიმანველის ოცნება იყო. ოცნება, რომელსაც შაბთან კორინების გამო შეველიერატომ არ ვცადა, იქნებ დღეს ავიხდინო იგი?...

- ბატონ დე ლაურენტისს ვეკითხოვ:
— რატომ გაკონიათ, რომ გამოიშვებ?
— უბრალოდ მპასუხობს:
— სინჯებს გავაკეთებთ.
— ერთი პირობით, რომ ეს სინჯები საიდუმლოდ დარჩება. თუ შედეგი არ დაგვაკმაყოფილებს, ფირებს გაუანადგურებთ...

1963 წლის 12 მარტს მე და დედაჩემი რომში გაფორმდით. ისე, რომ მამარქმისთვის არც აკებისნია, რატომ გავიშვებავრეთ ასე უტერად იმ ქალქში, საიდანაც სულ რამდენიმე თვის წინათ მთვარუნდით...

...ნაქირავებ სახლში მთელ დღეებს სცენარების კითხვაში ვატარებ... რევისორებს ვხვდები. ბატონი დე ლაურენტისი სხვადასხვა რევისორის მთავაზობს, რომელთაც არ ვიცნობ. ვყოყმანობ, თავს ვიკავებ. მინდა, კარგ ფილმში ვითამაშო და ვისკონტისა და პაზოლინის მსგავსი რევისორი მყავდეს. კინოსი არაფერი გამეგება.

სინჯები დილის სამ საათამდე გრძელდება. ზოგი — ფერადი, ზოგი — შავ-თეთრი. საშუალო პლანი, მსხვილი პლანი. ნამოვედი ნამოვა... დალილი-გასაათებული ვარ...

მეორე დღეს, ნამოვადღევს, კინოჩვენების დარბაზში, ბატონი დე ლაურენტისი ჩემკენ მოდის. ძალიან გახარებულია.

— ლაბორატორია მთელ ღამეს მუშაობდა. ყველა ფირი გააქვდაღევს. შესანიშნავია. თქვენ ბრწყინვალე ხართ! შესანიშნავია... ბრწყინვალე... არ მეცერა. გავზიადებისაში იტალიელთა სიყვარული კარგად ვიცი.

შუქი კრება და ეკრანზე პირველი კადრები ჩნდება. ვერ ვცნობ იმ ახალგაზრდა ქალს, ეკრანზე რომ ჩანს, მაგრამ თანხთან საკუთარ თავს ეგოულობ მასში. კარგი მსახიობი ვარ? არა, ბრწყინვალე ნამოველიდ არა ვარ, მაგრამ უტანელღევ არ შეუქმის. ბევრი თუ თემოშვე, უტეკად ვითამაშებ. ბატონი დე ლაურენტისი თვალებით მეკითხება. ვთანხმდები. მინდა, რომ ვცადა.

კონტრაქტი გაფორმებულია. ხელშეკრულების მიხედვით, ფილმი, რომელშიც მთავარი როლი მარგუნეს, წლის ბოლოს უნდა გადაიღოს. უფლება მეძლევა, ავირიო რევისორი და, ასევე, სამი შემოთავაზებული სცენარიდან

— ერთ-ერთი, თუ რომელიმე სცენა არ მომეწონა, მასზე უარის თქმაც შემიძლია. ყველაფერი გაკეთდება საიმოსოდ, რომ ფილმი მაღალი ხელოვნების მოთხოვნებს შეესაბამებოდეს. ბოლო პუნქტის თანახმად, მე მხოლოდ სახელთი ნარუნდება — სორია.

მამაჩემის განწყობა მაფიქრებს. ასევე მალეღევებს შაბის რეაქციაც. შაბი ვერ იტანს, როცა მისი სახელს ჩრდილს აყენებენ.

ბატონ ლაურენტისს ვუთხრებ:
— ერთი პირობით: არავითარი ხვეწნა-კოცნა.

რომში მოდამა მოკლემეტრათინი ფილმები, რომლებსაც სხვადასხვა რევისორები იღებენ. ლაურენტისი მარმინუნებს:
— სამი მოკლემეტრათინი ფილმი უფრო ადეილია, ვიდრე ერთი სრულმეტრათინი.

სამ რევისორის მთავაზობა: მიქელანჯელო ანტონიონის, მაურო ბოლონიასა და ფრანკო ინდოვიჩისა, სრულიად ახალგაზრდა კაცს, რომელზედაც არაფერი მსმენია. ინდოვიჩა? გაბორტესტება:
— არ მინდა, ვიღაც უცნობმა რევისორმა ფილმს საღრთებ შეუქმნას. თავიდან მესამე ფილმისთვის ფრანსუა ტრუფოს გარაუდობდით. რატომ შეცვალეთ?

მისწინ, რომ ანტონიონი და ტრუფო ერთმანეთს ვერ ეწყობიან, ფრანკო ინდოვიჩი კი ანტონიონის ასისტენტი იყო და მისთვის საცესტო მისაღება.

დე ლაურენტისი გადაჭრით მეუბნება:
— უნდა დათანხმდეთ, თორემ ანტონიონიც უარს იტყვის.

რა გზა მაქვს, თანახმდები:
— კარგი, შევხედები იმ თქვენს ინდოვიჩსა.

ფილმი მილანის ეკრანებზე გამოდის... „ერთი ქალის სამი სახე“, იმის ნაცვლად, რომ ბლომად ფული მოხვებება, „ნარუნატებლად“ ფასდება. გასაოცარი კი ისაა, რომ მისი ყველა ეგზემლარი სადაღაც ქრება. შაბინშაში? მის ხელწერას ჰგავს. შაბმა კონფისკაცია გაუკეთა იმ ქალის სახეს, რომელსაც მისი ბორკილები აიხსნა.*

სპარსულიდან თარგმნა მზის ბურჯანაქანი

* შამშუდ თოლუი წიგნის სხვა ნაწილში ამ ეპიზოდის შესახებ წერს: „როცა სორია ერთ ცნობილ იტალიელ პროდუსერს დათანხმდა, რომ ფილმში მთავარი როლი ეთამაშა, შაბი ამ ამბავს გადაჭრით აღუდგა წინ და გააფრთხილა, თუ გადაწყვეტილებას არ შეცვლიდა, მასთან ყოველგვარ ურთიერთობას განწყვეტდა. მაგრამ მსახიობობა სორიას ახალგაზრდობის ოცნება იყო და ამ ცდუნებაზე უარი ვერ თქვა. ახალგაზრდა აქვს, ვერანა, რომ შაბის გაფრთხილება და შეძარა, როგორც ხშირად სხვა დროს, სიტყვებდ დარჩებოდა და კვლავ მოუზრუნდებოდა მასზე გული. შაბი კი ამგურად არ „პლუფობდა.“ იგი არ აპირებდა შევეუბოდა იმ ამბავს, რომ მის საყვარელ მუღულს, მის პირველ და უკანასკნელ სიყვარულსა და ირანის ყოფილ დედოფალს, რომელსაც მის უდღებულესობა და პრინცესა იხსენიებდა, ეკრანზე მსახიობი მამაკაციებთან ტრაგიული გაუმართა. როგორც კი სორიას პირველი ფილმი იტალიაში ეკრანზე გამოჩნდა, შამშა გაუფრინარ ფასად შეიძინა მისი ყველა ეგზემლარი და განადაღვრა, მსახიობობაზე ოცნება კი სორიას ველშევე ჩაუშინა.“

* ეპიზოდი შამშისა და სორიას განქორნიების შემდგომი ხანიდან, როდესაც სორია მხოლოდთან ერთად ევროპაშია.

ეკა ბუჯიაშვილი

არსებობს ასეთი ანდერკიცი

*

ნაკოპ გოგებაშვილის სკლის მოსასხენივლად

ვერ შინდისის მიმდებარედ, მემორიალთან უნდა შეეჩერდეთ, საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისთვის დაღუპულ ჯარისკაცთათვის რომ დაუდგამთ ამ სოფლების მკვიდრთ, თავიანთი ხელით ააღუპართათ, ეს ჯვარი და დაცხრილულ ველზე ნაპოვ უცნობი ჯარისკაცის ჩაფხუტსა და გამსკდარ ყუმბარებში გაუსიმბოლოებიათ ბედისწერა ჩვენი ქვეყნისა, შავ დაფაზე ამოუტვიფრავთ 16 სახელი და გვარი იმ მამულიშვილებისა, კიდევ ერთ სისხლიან აგვისტოს რომ შეენიწინე, მტრისგან ნაფეხენ ქართულ მიწას რომ გადაეფარდნენ და გმირებად შეიღვინ მარადიულობაში.

ნაკოპ გოგებაშვილის საკლასო ოთახი

იენისის ცბელი დღეა. მზიანი ქარი ქრის გადაშლილ ველებზე და სახვში გვექმს სამშობლოს პაერს, საიდანღაც თითქოს კვამლის სუნნი რომ მოჰყვება.

პატარა გიორგი ჩხვიძე შემოსაზღერულ არესაც გადააბიჯებს, ახლისაც მივა შემორიალითან და თითქოს ვინმეს უსწავლებიათ, კრძალვით ჩაიმუხლებს, თვალს გაუსწორებს ჯვარს, დასაბამიდან რომ მოაქვს ქართველობას... და ნატვრის: ამ თაობამ მაინც იცხოვროს თავისი უღი და გაბრწყინებულ საქართველოში, ამ თაობას მაინც არ ექცეს ტრაგიკულ ბედისწერად „აგვისტოს შეილობა“, შეილობა აპროლისაც, მარტისაც... შეილობა პატარა ერისა.

მზიანი ქარი ქრის ქართულ ველებზე, რომელთაც ახსოვთ, იციან საიდან მოაქვს ქარს კვამლის სუნი, ასე საბედისწეროდ დატრიალებული პაერში ახლავ.

ვერ ქონგურები მოგხვდებათ თვალში, ცაში აჭრილი, ამყავდ აღმართული ოთარ ჩხვიძის მამამაპისეულ სახელზე, რღდაც ძველისძველის, არაქულის, ნარასული დიდების

სიმბოლოდ, იმ სიმაღლედ, საიდანაც ასწლეულებს სწვდება ქართველი კაცის მზერა.

მერე ამრიალულ მუხას შენიშნავთ – განტოტვილსა და გადაშლილს, თითქოს მთელ ეზოს რომ უნდა გადასწვდეს, ათწლეულებს რომ თივლის და მატთანედ ქცეულა იმ მოუღებებისა, აქაურობას რომ ახსოვს.

ოთარ ჩხვიძის შემოქმედებაში გადასულა ეს ყველაფერი თავისი პერსონაჟებთან, ქვეყნის ბედისწერის სიმბოლოდ რომ ქცეულან და გზას გვიხსნიან მწერლის სამყაროსკენ, ოთარ ჩხვიძის ამ ეზო-კარვით რომ შემოუღობა და არაერთხელ ეწვინია იმპერიული რეჟიმის შემონარცხება.

ვერ კი შევლნითა...
ამაოდ ჩავვლო ყოველ მინყფობა-მონყფობას ამ ზღუდეებთან...
ვერ მოერღვითა ეს ქონგურები...

მკვიდრი იყო საძირკველი ციხისმაგრისა, სიტყვით რომ ეშენებინა, სიტყვით რომ გაეღვინა და განმეტკიცებინა.

აქაც, ამ სამყაროშიც შრიალეობა მუხა – ქართული ფესვით ნასაზრდოები.

აქაც, მშობლიურ ჭალაში მამა-ბიძების ხსოვნის მემორიალებად დანყოილი ლოდეზივით ეზიდებოდა ჩვენი ქვეყნის უცვლელსა და სიხარულსაც.

აქაც თავისი მარადიულობა შექნა ყოველ ქვას, ჩაყრილ ვაზსა თუ თბილ ხნულს, რომელშიც იმედად და რწმენად ღივდებოდა ქართული სიტყვა, სამშობლოსთვის შენირული, ქართული ცნობიერების დასაცავად ამოზრდილი წინაპართა მინიდან.

აი, ამ საყვაროს ნაწილია ეს ეზო-კარვც, ეს „დევეების მაგიდაც“, რომელთანაც, ვინ იცის, რამდენ დიდ ადამიანს დაულოცია სამშობლო.

ახლაც სტუმრები შემოკრებილან მის ირგვლო, სოფლის ცნობისმოყვარე თვალს რომ მოუცილებია აქამდე, ახლა ფუტეა და ოჯახს რომ უდღევრძელეზენ ოთარ ჩხვიძის და ამ მინის ნაჟური ღვინით სევამენ – იმ დიდი რწმენის სადღევრძელოს, რომელსაც მთელი თავისი შემოქმედება უდუნა მწერალა.

მზიანი ქარი დაქრის ხეხილის ბადებში, მემორიალად ქვეულ ჭალაში, ყველცვეულის ძველთაძველი ეკლესიის ეზოშიც, სადაც ახლახან როსტომ და პაატა ჩხვიძეებს, თანასოფლებლებთან ერთად, ძველი საფლავები გაუთხრიათ და მზის გულზე ამოუზიდავენ ლოდეზი წინაპართა სამარეებისა, იმ პირველი როსტომ ჩხვიძისაც, იტრიადენ რომ ჩამოსულიყო ყველცქვეულში და აქ დაემკვიდრებინა ფუტე თავისი შთამომავლობისათვის.

მერე კი...
მოდიოდნენ და მოუყვებოდნენ... წინაპართა სისხლი

ამრებოდა ამ მიწას, სისხლი, ოთარ ჩხვიძეს შემოქმედებ-
ში რომ გააღწედა, ახლა იქ ამხედრდებოდა, იქ დაუნყებ-
და ძიებას თავის გზასავალს... და გაიკვალავდა კიდეც.
იმ გზაზეც მზინი ქარები ქრდა... და სამშობლოს პაერი
სცემდათ სახეში მტკიცე ნაზიჯით მიმავალ მგზავრებს.

ისე როგორ იქნებოდა...

აბა, ისე როგორ იქნებოდა, აქეთ წამოსულს ვარიანშიც
არ შემოველი, იაკობ გოგებაშვილის სახლთან მომუხრუხე
ცივი და ანკარა ნყაროთი არ გაგრილებულიყო და შერე
შენც არ ეტყვი ამ რიტუალის მონაწილე.

ტრადიცია უკვე ეს ყველაფერი როსტომ ჩხვიძისთ-
ვის, ალექსანდრე ორბელიანის საზოგადოებისთვის და
ყველა იმ ადამანისთვის, ვინც თუნდაც ერთხელ ზიარე-
ბია ამ მაღლს.

ტრადიციის ერთგულება ისიც, რომ ყველი ზაფხუ-
ლის დასაწყისში ისინი იაკობ გოგებაშვილის სახლ-მუხუ-
ვუმს სტუმრობენ და ამ დღეი მოვლანის მოსახსენიებელ პა-
რაკლის იხიდან. ახლაც, გოგებაშვილია ეზო-კარზე აშე-
ვლილ ღვთისმშობლის მიძინების ტაძარში მამა თადეოზ
ქებაზე აღაულებს წირვა-ლოცვას... და იაკობ გოგებაშვი-
ლის ღვალზე რომ ისაუბრებს, მის წმინდანად შერაცხვის
აუცილებლობასაც აღნიშნავს.

იმუნენ შეკრებულები (რელიციონარად ამაყები, რაღაც-
ნარად სვედიანებიც) მარიამ, ნატო, როსტომ და პაატა
ჩხვიძეები, მაცა ჯაფარიძე, რატი და გიორგი ოუთაშვილები
და ელისაბედ ჩხვიძე, ლევან ბრეგვაძე, ივანე ამირხანაშვი-
ლი, უსა შერვაშიძე, ნინო ვახანიძე, ნინო დეკანოზი,
ქეთევან, ელენე და აკაიო ფანჭულაშვილები, კოკი, ნათია
და ლია ასანიძეები, ლევან, ეკა და გიორგი ჩხვიძეები, მურ-

მან ჩაჩუა, ლევან კიკნაძე, მარინე გიგაშვილი, კარლო
ცერცვაძე, მაღალა გონაშვილი, მაღალა დედეიანიანი,
დავით გიორგობიანი, დავით ტყემელიაძე, თემურ
მესალაშვილი, ზვიად მაშალაშვილი.

მადლი ავსებს მათ გულებს, ტაძარსაც ავსებს და... მე-
რე მთელ სოფელს, მთელ ქვეყნიერებასაც მოსდებს ამ
მადლს ვარიანული ქარი.

საერთოდ ქარიანი ყოფილა ვარიანი...

ქართველები არ დაუკლია მისთვის დროებასაც – იმ
რეჟიმსაც, ერთი ქართველი კაცია მარტოდმარტო რომ ამ-
ბოხებოდა, მარტოდმარტო რომ ჩასდგომოდა კრიჭამი,
მხრებით მოპქონდა წმიდათაწმიდა სამებად გასიმპლო-
ეებული ბურჯი ქართული ცნობიერებისა და ფრად დად-
გომოდა ენას – საძირკველს ეროვნულობისა.

აკი ამიტომაც ის თვითონაც ერისა და ეროვნულობის
ბურჯად ესახებოდა ოთარ ჩხვიძეს.

აკი ამიტომაც ანდრეაძე დაებარებინა შვილებისათ-
ვის: გოგებაშვილს მიმიხედეთო. მის სამყაროს გაუფრ-
თხილდეთო.

იაკობ გოგებაშვილის სამყაროში შეგვიძლება მუხუ-
მის თანამშრომელი ნათია ადუაშვილი. ამ ფუძეზე თავისი
წილი ციხე-სიმაგრე აუგო ერისკაცს, ციხესიმაგრე ქართუ-
ლი ცნობიერებისა, რომელსაც მტრისთვის კარი არსათი
ედა ვერც შეეღწეათ.

ჰოდა... ისე როგორ იქნება, ამ გზაზე მოხვედრილმა
აქეთაც არ შემოიაროს ქართულმა კაცმა, დღეი მოვლანის
სული არ მიიხსენოს, ქართული სათავეებიდან მოჩუხუ-
ხე ნყაროებით არ გაგრილებდეს...

ახლა სხვა ქარი შესწინია ანკარა ნაკადულებს, ახალი
დროების ქარი ცდილობს მის ამღვრევას, თუმცა აქაუ-
რებს ეს არ აზინებთ.

საერთოდ ყოველთვის ქარიანი ყოფილა ვარიანი.

პულსარაჟი

გორხასს სამოგლობი
დაბრუნებას უპირაბე

არგენტინაში პერონისტმა დეპუტატმა მარია ბუატრის
ლენცმა პარლამენტს შესთავაზა, მიეღოთ გადაწყვეტილება
მწერალ ხორხე ლუის ბორხესის (1899-1986) ნების
გადასვენების თაობაზე, რომელიც ამჟამად ეწინევაში, პლენ-
პალეს სასაფლაოზე განისვენებს. წამოწყებას მხარი
დაუჭირა არგენტინელ მწერალთა საზოგადოების თავმჯდო-
მარემ ალუბანდრო ვაკარომ, რომელიც ირწმუნება, თითქოს
პოეტის ახალგაზრდობაში გამოთქვას სურველი დაკრძალუ-
ლიყო საოჯახო აკლდამაში ბუენოს აირესის რეკოლტას
სასაფლაოზე. ბორხესის ქერვის – მარია კოედამას –
მკვეთრი პასუხი კი ასეთია: „დემოკრატიულ საზოგადოებაში
არც რომელიმე პარტიას და არც ცალკეულ პიროვნებებს
უფლება არ აქვთ შეეზონ ისეთ წმიდათა წმიდას, როგორიც
ცხადარაი“. პირველი მწერალი მართი მარგას ლიოსა პერო-
ნისტების ამ ინიციატივას „სახარულ მოქმედებულ ფარსს“
უნოდებს და მიიჩნევს, რომ აკს იდეა თვით არგენტინის
პრეზიდენტ კისტიბა ფერნანდეს დე კინსეროსა და მისი
მეუღლის, ეკს-პრეზიდენტ ნესტორ კორნესისგან უნდა

მოდოდეს, თუმც კი მათი ხელისუფლება სინამდვილეში იმას
განასახიერებს, რასაც ბორხესი მთელი თავისი ცხოვრებითა
და შემოქმედებით ებრძოდა და უპირისპირდებოდა: დემა-
გოკიას, პოპულიზმს, ცუდ გემოვნებას და უულგარეულობას“.

უთანამოებო მწერალმა და პერონიზმს შორის გასული
საუკუნის 40-იანი წლებიდან მოდის, როდესაც ეგერალ ზუან
პერონის პრეზიდენტობის დროს ოპოზიციონერ ბორხესს 1946
წელს დაატყვებეს სამსახური ეროვნულ ბიბლიოთეკაში და
ბაზრებში ფრინველთა ინსპექტორად გაამწყესს.

„საყოველთაო უმასობათა ისტორია“ ავტორს დიდახს
არ სცნობდნენ თავის ქვეყანაში. იგი მკვლად 60-იანი
წლებიდან, ფრანგი როჟე კაიოუს თარგმანების წყალობით
იხეჭქს სახელს.

„საყოველთაო უმასობათა ისტორია“ ავტორს დიდახს
არ სცნობდნენ თავის ქვეყანაში. იგი მკვლად 60-იანი
წლებიდან, ფრანგი როჟე კაიოუს თარგმანების წყალობით
იხეჭქს სახელს.

ფრანგულად თარგმნა
ლია რუსუაძე

გუზაზ მეგრელიძე

კონსლიტატი სანდრო ახმეტელსა და სიმონ ჩიქოვანს შორის

ეს საბუთი ასახავს სანდრო ახმეტელისა და სიმონ ჩიქოვანს შორის მომხდარ კონფლიქტს. იგი ჯერ კიდევ 1928 წელს დაიწყო, როდესაც ამ უკანასკნელმა ტენდენციურად გააკრიტიკა რუსთაველის თეატრის მალაღმბსატრული სპექტაკლები "რღვევა" და "ანზორი". იმდროინდელი ჩიქოვანი ფუტურისტ მწერალთა დაჯგუფებაში შედიოდა. ისინი ნიკოლის ტურაძე იყვნენ განწყობილი კლასიკური ნაწარმოებებისადმი (სხენებელი პიესები დანტის ეპიკური დრამის ფორმით და შეიცავს კლასიკური დრამის კომპოზიციურ ელემენტებს). ს. ჩიქოვანმა არ მიიღო ს. ახმეტელის მიერ შექმნილი სტილი. 1928 წელს გამართულ საქართველოს მწერალთა ცრილობაზე მან "რღვევას" ობიექტულური გემოვნების სპექტაკლი უწოდა, უარყო საინტერესო რეჟისურა ("ჩვენ იქ ვერ ვნახეთ რეჟისორი").

იმავე წლის თურნალ "მემარცხენეობის" მეორე ნომერში გამოაქვეყნა წერილი უტაქტო სათაურით: "ერთი ტვინის ევოლუცია", რომელშიც დაუსაბუთებლად უარყო ს. ახმეტელის მოსაზრებები. სპექტაკლ "ანზორის" შესახებ დაწერდა რეცენზიას სიმონ ჩიქოვანი ასე ამთავრებდა: "ასეთია დაახლოებით ის თეატრალური ვანკანალია, რომელსაც "ანზორს" უწოდებენ. დამარცხება უნდა აღიარებულ იქნას დამარცხებლად, ქართული ხელოვნების ყოფაში მოსიძოს სადღერძეობაზე მხატვრული შემოქმედების დაფასება და ნათლმამობა".

ბუნებრივია, ასეთი არაობიექტური, პირად შეურაცხყოფამდე მისული შეფასება ფეთქებდა ხასიათის მქონე ს. ახმეტელს გააღვიძებდა.

ამას გარდა, 1933 წელს დაიწყო ახალი უთანხმოებანი ს. ახმეტელსა და მწერლებს შორის. კამათი მიმდინარეობდა ქართული თეატრისა და დრამატურგიის ურთიერთობის, რუსთაველის თეატრის სტილის შესახებ. შექმნილი ვითარება ნათლად გამოჩნდა იმავე წლის 19 აპრილს გამართულ მწერალთა რესპუბლიკურ თათბირზე. თავის გამოსვლაში ს. ჩიქოვანმა აღნიშნა: "როდესაც გმირულ თეატრს ქმნით, საიდან იღებთ საფუძველს. დასაყრდენი სად გაქვთ, რა დრამატულ მასალაზე იწყებთ მუშაობას. ჩვენი თეატრის ავტორიტეტობას წარმოადგენს, რომ ის დრამატურგიას ეყრდნობოდას. ამიტომ ვუთქვი, რომ ჩვენში არსებობს ცალკე სპექტაკლები და არ არსებობს თეატრი".

შეუძლებლია ასეთ შეფასებას დაეთანხმო, როდესაც ამ ხანებში თეატრმა უდიდეს წარმატებებს მიაღწია. ვფიქ-

რობთ, მსგავსა ტენდენციურმა შეხედულებებმა განაპირობა მოგვიანებით მომხდარი კონფლიქტიც, რომლის ოქმი მკითხველს დაინტერესებს (საქ. ლიტერატურისა და ხელოვნების სახელმწიფო არქივი. ფ. 8, ანაწერი 2, საქმე 16).

საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის პრეზიდიუმის სიმონ ჩიქოვანის

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

გთხოვთ გამოსთავთ თქვენი მსჯავრი ახმეტელთან მომხდარ ინციდენტის გამო.

სიმონ ჩიქოვანი
5 ოქტომბერი 1933 წ.

ო ქ მ ი

საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის პრეზიდიუმის გაჯართობული სხდომისა საბჭოს წევრებთან და პეტროვან ერთან.

20 ნოემბერი 1933 წ.

დავანრინე: ა. მ. მ. ტორაშვილიძე, ნ. მინიშვილი, დ. დობროტაძე, პ. ჩიქოვანი, ბეს. ჯენტი, დ. ლორთქიფანიძე, ლ. ქიჩაძე, მ. ჯავახიშვილი, რ. გვეტაძე, ს. თალაკვაძე, მ. რაფიანი, ი. ლისაშვილი, კობოხიძე, ბ. გ. ზუაფიძე, ს. უელი, სულიაშვილი, მ. დადიანი, ს. შანიშაშვილი, ტ. ტაბიძე, ირ. აბაშიძე, პ. ქიქოძე, გ. ნატროშვილი, ბენაშვილი, საბჭოს წევრთა და პეტროვის უმრავლესობა.

თავმჯდომარე: მ. ტორაშვილიძე
მდივანი: ნ. კლდიაშვილი

მოსიზინეს: ა. მ. მ. ტორაშვილიძის ინფორმაცია ცეკას დადგენილების შესახებ, რომელიც ეხება, საერთოდ მწერლებისა და რუსთაველის თეატრის ხელმძღვანელის ა. მ. ახმეტელს. კერძოდ კი ჩიქოვანსა და ახმეტელს შორის მომხდარ ინციდენტს. ა. მ. ტორაშვილიძე აღნიშნავს, რომ ცეკამ გამოიტანა საკმაოდ მკაცრი დადგენილება ამ საკითხის ვარშემო გამოწვეულ არანორმალური ურთიერთობის შესახებ. ამ მიზნით, რომ გამოახსნულ იქნეს საერთო ენა მწერლებსა და რუსთაველის თეატრში მომუშავე ზოგიერთ ამხანაგს შორის, არ მოხდეს ჯგუფობრობა, როგორც, მაგალითად: ა. მ. ქიქოძის მიერ ახმეტელის წინააღმდეგ განცხადებაზე ხელის მოწერის ჩატარება, რითაც ადგილი ჰქონდა ჯგუფობრობის განახლების ცდას. ცეკა აღნიშნავს, რომ რუსთაველის თეატრი არის საბჭოთა თეატრი და მწერლებმა კავშირი უნდა იქონიონ ამ თეატრთან და არ მოხდეს ისეთი გამოსვლები, როგორც მაგალითად ჰქონდა ადგილი ა. მ. ახმეტელის ხელმძღვანელობით მოსკოვში რუსთაველის თეატრის ყოფნის დროს. ცეკა ასეთ საქციელს არ დაუშვებს, როგორც პარტიულ, ასევე უპარტიო ამხანაგების მიერ, ვინაოდან რუსთაველის თეატრის

სიმონ ჩიქოვანი

ხელმძღვანელს ახ. ახმეტელს მწერლების ერთი ჯგუფი ისეთ პირობებს უქმნის, რომ იგი მიიყვით ისეთ უხერხულ და ვულგარულ მოქმედებაში, რომ მწერლებს დიუკორდაც ექნება. ცეკა აგრეთვე საყვედურს უცხადებს ახ. ნაროშვილს და ზომილოვს, რომლებმაც ფრეციის გასულ სწოლობა ახმეტელის წინააღმდეგ საყვედურს და გულისწირვას გამოსთქვეს. ახ. ტროსკელის აღნიშვნას, რომ ხელისუფლება და პარტია მწერლობას შემოქმედებით მუშაობისათვის საყვედურს უქმნის და უნებს ყოველგვარ დახმარებას მატერიალური პირობების გასაუმჯობესებლად. ამ დროს კი მწერლობა ენება ჯგუფობრიობის შექმნას, რომელსაც პარტია დაუნდობლად ებრძოდა და ებრძვის დღესაც. ასეთი გამოსვლებისათვის არაფერს ზოვავს. ამას ჩვენ ვერ დავფარავთ, ვამხელთ და ძირშივე ევედებით აღმოფხვრათ.

ზემო აღნიშნულის გამოსწორების მიზნით ცეკამ დაადგინა — მოწვეული იქნეს დეკამბრის თათბირი ხელეულების საცილებზე. ვაჟიორკეს ის კონფლიქტები და უსიამოვნო მოვლენები, რომლებიც დღეს ადგილი აქვთ მწერლებსა და რუსთაველის თეატრში მომუშავე ზოგიერთ ამხანაგს შორის. თათბირის ორგანიზაცია ცეკამ დაავალა ახ. ორაველიძეს და მ. ტროსკელს.

ახ. შ. ქიქოძეს ცეკამ გამოუტანა სასტიკი განაჩენი მის მიერ ჯგუფობრიობის ცდების შესახებ და იგი ტფილისის ორგანიზაციული მუშაობიდან მოხსნილ იქნა და შიავილია რაიონებში.

ახ. ტროსკელიც ხალხს უხვანს იმ გარემოებას, რომ ცეკას დახვედრება სწორია და იქ აღნიშნული ფაქტები სრულ სისწრაფეს წარმოადგენენ. ამიტომ მის უკერავინ უფულებულებს. მომავალში საჭიროა ასეთი რამ აღარ განმეორდეს, როგორც მწერლებს, აგრეთვე ხელეულების სხვა დარგებში მომუშავე ამხანაგებს შორის, პარტიული იქნებათ თუ უპარტიოები.

ახ. ტროსკელის ინფორმაციის გამო მწერალთა შორის აზრთა სხვადასხვაობა გამოითქვა. კამათი მონაწილეობა მიიღეს შემდეგმა ამხანაგებმა:

ახ. ლ. ნორმინიშვინი — იმის გამო, რომ მწერალთა კავშირის ზოგიერთმა წევრებმა ხელი მოაწერეს ახმეტელის უხერხულ და დამუხმებელ მოქმედების წინააღმდეგ დაწერილ განცხადებას, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ მწერლობა მოქმედება ცეკასა და პარტიის წინააღმდეგ, არ აფასებებს მისდამი ხელისუფლების ყურადღებას. მწერლობა სრულად იხედვარ რომის არავითარი ჯგუფობრიობის შექმნას.

ახ. ს. შანშიაშვილი — აღნიშნავს, რომ საერთოდ, მოქალაქე ახმეტელი მწერალთა მიმართ არ არის კეთილსინდისიერად განხილული, რომ მან შექმნა დრამატურების შორის ისეთი აუტანელი ატმოსფერო, რაც არავის არ უნდა ევატობოს. ეხება იმ ფაქტს, თუ როგორ უხდის საერთოდ ავტორებს კუთვნილი პირობების, რომელიც მათ ძირითად გასარჩევლს შეადგენს და რომ ცეკამ დიდ დახმარება გაუწია დრამატურების რუსთაველის თეატრიდან კუთვნილი პირობების მიღების საქმეში. ახ. შანშიაშვილი ფიქრობს, რომ ცეკას ახმეტელის მოქმედების შესახებ დადგენილების გამოტანის დროს არ ჰქონია სწორი ცნობები. ამიტომ იქ გამოიხატებულნი უნდა ყოფილიყვნენ არა მარტო ახმეტელი და ქიქოძე, არამედ მწერლებიც და დრამატურებებიც, რომ ახმეტელის წამებულ სახე გამოჩინდებოდა. აგრეთვე ეხება მოსკოვის შიავილიზებს, თუ რა ჩაიდინა ახმეტელმა იმ მიზნით, რომ ავტორებისათვის კუთვნილი პირობები არ მიეცა, როგორც გამოაცხადა საკუთარი

სანდრო ახმეტელი

თავი ყველა პიესების თანაავტორად, როგორი შეურაცყოფა მოაყენა მან პირად შანშიაშვილს და დადიანს, რომ მათ პიესებზე დრამატურად თითქმის მთელი გასტროლები და ამავე დროს იგი იწუნებდა მათ. აგრეთვე, მოქალაქე ახმეტელმა მოსკოში ყველას გასაცანად განაცხადა, რომ მას საქართველოში კულცივიტური დრამატურები არ ყავს.

აგრეთვე ეხება იმ ფაქტს, რომ მოქალაქე ახმეტელმა, როცა ავალმუშის ქვერემა იჩილა "ყაჩაღის" თარგმანის შესახებ, მან შანშიაშვილს მისცა ცნობა, რომ ის თარგმანი რომელსაც ეძღა რუსთაველის თეატრი დგამს, არის შანშიაშვილის, ხოლო როცა შანშიაშვილზე მოუვიდა გული, მან კეხი შეაბრუნა და მონებმა მისცა ავალმუშის ქვერეც, რომ ეს თარგმანი ეკუთვნის მის განსვენებულ ქმარს. ეს ახ. შანშიაშვილს მიანიშნავდა და უმუხვლად და მოუტეველად. ახმეტელმა ისეთი სილა, როგორც დრამატურებს გაარტყა, კერძოდ კი შანშიაშვილს და დადიანს, არც სიმონ ჩიქოვანს მოხვედრია და არც არავის. საციობი ახმეტელისა და დრამატურების შესახებ არის სასამართლოში და ახლოს ხანს აღბათ გამოირკვევა, თუ ვინ სტყვის და ვინ მართალია. საერთოდ ახ. შანშიაშვილს მიანიშნა, რომ ძირშივე მოკეთილი და აღმოფხვრილი უნდა იქნეს უხეში, თავებდური გამოსვლები ყველას მიერ და მიუ უმეტეს ახმეტელის მიერ.

ახ. შ. ჭიჭინაძე — გულისკვილით აღნიშნავს, რომ თითქმის მთელის შორის ჯგუფს ახმეტელისათვის მიუყენებლის დაუმსახურებელი შეურაცყოფა, ხოლო ახმეტელი ყველას მიმართ ძალიან კეთილსინდისიერად იყო განწყობილი. ცეკა აღნიშნული დადგენილების გამოტანის დროს ხელმძღვანელობდა თუ არა თათბირზე შედგენილ საქმიანდროულ ანგარიშებით, საიდან გამოიღწერებოდა ის აზრი, რომ თითქმის მწერლებმა შეურაცყოფა მოაყენეს ახმეტელს და ისეთ ზომიად მიყვანეს, რომ მას სხვაინდარე შეუძლო

მოქცეულიყო, თუ არა ის, როგორც მოეცა ახ. ს. ჩიქოვანს.

ახ. შ. ლაღვიანი — ეხება მოსკოში მომხდარ ამბებს და საჭიროდ მიაჩნია კომისიის გამოყოფა ახმეტელის მოქმედების დღის სინათლეზე გამოსატანად და საქმის საბოლოოდ გამოსარკვევად.

ახ. მ. ტროსკელი — აღნიშნავს, რომ როგორც ახმეტელი ცეკამ იყო გამოიხატებული, მან თქვა, რომ მწერლების ერთი ჯგუფი მისი პრესტიჟის დაცემის მიზნით ყოველ ზომებს ემართებოდა. ცეკა დაურწმუნო მის განცხადებას. სხვაინდარე არც შეეძლო მოქცეულიყო, რადგან ეს არის ცნობილი საბჭოთა თეატრის და მისი დახმარება მოთხოვნა როგორც პარტულს, ასევე უპარტიო მწერლებს. ცეკას აუცილებლად მიანიშნავდა იმის გამოჩნების მიზნით განმეორებითი თათბირი მოინდობის, რათა იქ მწერლები უფრო გამეორებულად და წინასწარ გათვალისწინებული მოსაზრებებით გამოიხედნენ.

ახ. მ. ლევიტარამ — ის გარემოება, რომელიც შეიქმნა ახმეტელსა და ზოგიერთ მწერალს შორის, არ არის ნორმალური. ცეკას დადგენილების ის მუხლი, სადაც უპარტიო თათბირის განმეორებითი მოწყობაზე, აგრეთვე ამხანაგების მიმართ გამოცხადებული სხვადასხვა სახის საყვედური, სრულად უნდა იქნეს მიღებული და ცხოვრებაში გატარებული. მომავალი მუშაობის სწორ და სასურველ წინადადება დაყენების მიზნით დადგენილება უნდა იქნეს მიღებული.

ღაბღმინას: ცეკას დადგენილება მიღებულ იქნეს სახელმძღვანელოდ და იქ აღნიშნული მუხლები გატარდეს ცხოვრ-

ბაში, რათა თვითკრიტიკა უფრო ღრმად გაიშალა და აშხანაგებს შორის მტკიცე ურთიერთობა დაეყარა.

დეკემბრის თვეში თანახმად დადგენილებისა, მოწვეულ იქნეს თათბირი ხელშეწყობის საკითხებზე.

ამ სხდომით კონფლიქტი არ დამთავრებულა. კანაითი გაგრძელდა სხვა შეხვედრებზე, სადაც სიტყვით გამოვიდა აკ. ვასაძე, რომელიც ს. ახმეტელის თანამოაზრე, უახლოესი მეგობარი და თეატრის ინტერესების დამცველი იყო. ეს სიტყვა, რომელიც ჯერ არ გამოქვეყნებულა აკ. ვასაძის შთამომავალმა გიორგი ვასაძემ გადმოცა. იგი მნიშვნელოვანია იმით, რომ აკ. ვასაძის წინამორბედს ახმეტელის დადგმის კონცეფციას, მიესის იდეურ მნიშვნელობას და თეატრის პოზიციას.

„ს. ჩიქოვანისთვის რუსთაველის თეატრში რაც არ უნდა გააკეთა, არ ჩასაყ სადღერო ახმეტელის ნაწილობრივად, ბუნებრივია, ბუნდოვანია. ს. ჩიქოვანისთვის „ანზორი“, რომელიც რუსთაველიურ სპექტაკლადია ცნობილი მთელ საკავშირეო მასშტაბით და რა თქმა უნდა ბუნდოვანია მისთვის „თეთრულდის“. ბუნდოვანია მისთვის მოხსენებაც, მაგრამ ეს უმთავრესად მაინც მოხსენების კრიტიკაა შეუდგა და ერთხელ კიდევ დაერწმუნდი, რომ საერთოდ თეატრალური და ხელოვნების საკითხები ს. ჩიქოვანისთვის ბუნდოვანია.

სიმონ ჩიქოვანისთვის, რომ „თეთრულდის“ პირველი ვარიანტიც ბუნდოვანი იყო ამას მტკიცებდა არ უნდა, როდესაც იგივე ვერაიოვან განსხვავებულ ვერსიას ე. დღიანის მეორე ვარიანტთან შედარებით, რომელიც უნდა ჩვენი სპექტაკლის ტექსტია.

ს. ჩიქოვანს, რომ საერთოდ დაკვირვების უნარი ჰქონდეს, იგი მაშინ დადიანის „თეთრულდის“ პირველ ვარიანტში დაინახა და ყალბ ადგილებს ფორმალურის შხრით, რაც შემდეგ ჩვენთან შეთანხმებით შალვა დადიანმა სძლია თავის მეორე ვარიანტში და ნაწილად წარმოჩნდა, თუ რაც შეიძლება ამ მასალისგან მიღულ თეატრის დამუშავების პროცესში. სახელდომრ ქორის ძველი კლასიკური ტრაგედიის ყალბობა, რომელიც მუსიკაშია და ყალბი იყო. მეორე, „თეთრულდის“ სულთ დღაბარაკი არცოდნის სიხშირით უწყვეტად უხვირო იყო იმ დიად იდეისათვის, რაც პიესის დედაწარს შეადგენს და მესამე, უარყოფითი სურათებითა და ადგილ-ადგილ სპეციფიურ სეანურ მოვლენათა ამხელა დიალოგით, პიესას ძირს ეწყოდა და „ნითად ხალტურის“ მნიველს აყენებს.

სიმონ ჩიქოვანს, რომ ამას დაწახვის უნარი ჰქონდეს, მაშინ დაინახა „თეთრულდის“ უკანასკნელ რედაქციას, სადაც ბაბუის და ახალგაზრდების ორი ქორის სულ სხვა კონსტრუქციით გამოიშა, ვიდრე ელნორ ტრაგედიაში და დრამატული ფორმის შხრით იგი ჩვენი აზრით, ტრადიციულ ქორის ფორმას დაძლედა. ახალგაზრდების ქორი, ბაბუის ქორისთან დაპირისპირებით, თავის ზღმის პროცესს გადმოცემს. ბაბუები კი პირიქით, თავიანთი დამღის პროცესს გვიჩვენებს. ს. ჩიქოვანს ეს არ ესმის.

მას ისიც არ ესვენია ბაბუები სეანებით არიან თუ არა. ბაბუები სეანებით ოფიციალურად 1867 წლამდე არსებობდნენ. მათი ფუნქცია დღესაც ეკლესიაშია და სიძველეთა დაცვა-მოვლის გამოხატება — ენ. ხვიცი ბურის შავჯარის წარმოადგენენ. ჩიქოვანი იმბაში მართალი, რომ ჩვენს მიერ სცენაზე გამოყენებული ბაბუები სეანებით დღეს აღარ არსებობენ. ვინა ამოყვენი შეიცვალდა ან იდგის, ან ფორმის შხრით? პიესა უფრო გაეაღრმავდა და ძველი სეანების იდეურ ბაბუები, რითაც ის ემარტვის დღევანდელ საბჭოთა სეანებს, უფრო საამაჟროზე გამოვიყენებთ. სწორედ ბაბუები ძველი სეანების ქორი, რომელსაც კარგად ესმის, თუ რისთვის იმბრების საბჭოთა მთავრობა და გელახანებია. სეანეთში, — ვკვი, რომ ისინი სეანე-

ბია, ვისაც სურს ჩვენი მოთების მყუდროება შეხალაონ რკინის ხმაურით — მთავრობა ჩვენთვის ყველა ერთია... მაგრამ ესე-ბა“ იძიანის მოთხზე ბაბი, იხსენი ჩვენი ოჯახში“ ევედრება შეხუთი, ათუ შეე მოხუცს და შეგიძლიან, მოიმბნება მეს ოჯახში შურის მძიამებლად, გააყოლ თეთრულდეს, ხელი უკან, გა-დახატურის იგი იგივე მოვიდა მისთვის რომ განგაძაროს სულ-ლორის ჩვენი სამსულოდნად, დავკალბაროს და შემდეგ ჩვენი ნიხიარზე ახიხიითის თაენართმევიანა“. ხედვე სიმონ რა ძნე-ვად გამოხატვობი შარადა მოუგონია რუსთაველის თეატრის გონიერ აღმამიანისთვის ბაბუების სახით და ჩვენ შენისთანებისთვის გასაძრავდ იარლივი რომ დავენროთ, მაინც ვერ გაიგებს და ან ღირს კი შობამდე?

სიმონ ჩიქოვანისთვის ბუნდოვანია რაღაც ფორკურდანი ნასვლა და ეთნოგრაფიული რიტმის, თუ მოძრაობის პათეტიკამდე აყვანა. თან ამბობს მევერელი უფრო მითილია, ვიდრე სვანი და სვანი უფრო სტატურად მოძრაობს ვიდრე მეგრული და თქვენ ეტ ხტუნავს სტატურაზე. თუ სვანი უფრო სტატურია, ვიდრე მეგრული ეს ჩიქოვანის გამოკვლევაა და თუ სიმონ ჩიქოვანი გვეგრძობის იმისთვის, რომ ქართული სპეციფიკური რიტმი და მოძრაობა პათეტიკამდე აყვავს, ვამა ჩვენს ვაკე-კოხას! ეს სეპე არც ისე ადვილი და ხელნაშაპსაკრავია, რომელიც ბერ უკაცს ეკონია.

დღემდე ყველა თეატრი დღემანის ზურგზე სა მთავად მოძრაობას იცნობს სცენაზე ბერძნულ-ელონობის მომგველ-ბული მოძრაობა, რომაულ-იტალიანური ანარხიული, ანუ მოკლ ვესტრანი მოძრაობა და თუ ჩვენ შეეძლია ქართველი კაცის მსურავი, პარმონული მოძრაობა, რომელიც თითქმის ფეხს არ აკავებს დღემანისაზე ისე დადის. ან, ამის ორგანიზაცია ნაწილობრივ თუ მაინც შეეძლება, რველუციურ-სოციალისტური ხელოვნების წინაშე დამანაშავენი ვქნებოთ? არა მგონია. ვისაც სცენაზე და საერთოდ ხელოვნებში მოძრაობის ორგანიზაციის რაინდების, მათ ეს რუსთაველის თეატრის დიდ დევნაში ჩაუთავალეს სრულიად საკავშირო ოლიმპიადაზე.

უნდა განვიხილოთ, რაა ნათელი სიმონ ჩიქოვანისთვის „თეთრულდში“ ჩემთვისაც ნათელია ამხ. ჩიქოვანი, რომ თქვენ ვერც მუსიკის ფუნქციამდე პროლოგში. ჩვენ მუსიკის დანიშნულება ასე ვგვიშობა და ასე ვანახორციელით კვიცი, რომ მუსიკა ისეთად რეპლიკა, როგორც სიტყვიერი და არა ილუსტრაციული სიტყვისა და მხატვრობის განცდილს სცენაზე მუსიკალური შეკამათება ძველი და ახალი სეანეთის უფრტიურში, მუსიკალური შეკამათება პროლოგში. მუსიკალური რეპლიკა შაორის ღლინი მითხებ სურათში გელახანის სცენაში. მუსიკალური შეკამათება ახალგაზრდების „ძქლს ახალი ვიკრევიწია“ და ბაბუების „სობრედალეს სორთმწიამი“, მუსიკალური დიალოგი ბაბუების მეორე აქტში გელახანის გამგაზრდების წინ, როდესაც ერთ სიტყვას არ ამბობენ არც სიმღერაში, როდესაც სოთრანი ავეჯანებს და გელახანის არ მიპყვება თეთრულდეს და მუსიკალური შეკამათება მეორე აქტის ფინალში. „თეთრულდში“ ორნა ტრუსია მუსიკა იმდენად დაკვირვებითა და მოფორებით აქვს დაწერილი, რომ იგი განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია. აიღეს, სეანური სტივირ გელახანის სცენაში და დღის ვლოვა მესამე აქტში, ბაბუების მუსიკაც რომ ამ გაეისსენით, რომელიც ჩემი აზრით მუსიკალურ ხელოვნებში ტრადიციულ პარმონი ზირებულ ხალხურ სიმღერათა დაძველის საუფიოი ნიშნობია. მაგრამ ს. ჩიქოვანმა სხვა რა გაიგო, რომ ეს გაეგო! მას თურმე ასე სცოდნია, რომ ტრადედიამი კომიკური ელემენტის შეტანა აუკმაღელ-ლია. ვინ უხერა ეს? ჯერ ერთი „თეთრულდით“ იმით ვამა-ყობთ, რომ ჩვენი აზრით, იგი ძველი ტრადიციული ტრადედიის დაძვევაა. დრამატურულიადაც და სცენურიადც ტრადედიის ახალ პრინციპებს აყენებს. მეორეც, მუსიკის რთული ტრადედიაც არ უნდა აიღოს, რომ უშაღლეს ტრადედიულ მო-

მენტებს წინ კომიუნური სცენები არ მიიღოფს და პირიქით, აიღო „ამპლტაი“ აიღო „ოტტოლო“, აიღო „მაკეტაი“, აიღო „ლორი“ და რამდენი დავთალა!

და ბოლოს, სიმონ ჩიქოვანმა მიიღოფის თეატრი გვიწოდდა და იტირა, რომ ამით ჩვენ დიდად შეურაცდევო ახს. სიმონი ვინ შენ ეს ფრანა მოგანოდა, იმ შენს შეგობრებს გადაეციო, რომ ვინც მთაში ვარდა, ის პარკიც ივარყებდა ვაი იმას, ვინც ბარში ან კუტაია, ის მთაზე თავის სიცოცხლეში ვერ ავა და შენი ჭკუის დარიგება, რომ ჩვენ სავანი უნდა შევისწავლოთ და ისე უნდა გამოვიდეთ სალაპარაკო, ჩვენ არ გვჭირდება. შენი ჭკუა და გამოცდილება კვლავაც მათ მიზნადგან, რომელთაც საქართველოში პრინციპული თეატრალური ბრძოლა, თეატრალური ინტრიგისა და ჭორიანობის საშუალებად გადააქციეს.“

ამ სიტყვაში აკ. ვასაძე საუბრობს პიესის სცენური ვარიანტის შემუშავებაზე, ცალკეული სცენების რეჟისო-

რულ გადაწყვეტაზე, მუსიკალური გაფორმების მნიშვნელობაზე, სცენური მოძრაობის მნიშვნელობაზე და ს. ჩიქოვანის პოზიციის მცდარობაზე, რომელიც სპექტაკლის ობიექტური განხილვიდან კი არ გამოიმდინარებოდა, არამედ რუსთაველის თეატრის მონინააღმდეგე ჯგუფის პოზიციის გამოხატავდა.

ამ პერიოდის შესახებ აკ. ხორავა იგონებს, რომ მარჯანიძის მიზნობითან ბრძოლამ მწვავე ხასიათი მიიღო და რუსთაველის თეატრის წინააღმდეგე დაჯგუფებები შეიქმნა.

აკ. ვასაძეც აღნიშნავს, რომ „თეთრულდის“ დადგმა თეატრის გარშემო შექმნილ რთულ სასოჯადოებრივ ატმოსფეროში მიმდინარეობდა. სწორედ ამ ვითარების ამსახველი მოყვანილი ორივე დოკუმენტი და ნათლად წარმოაჩენს არსებულ თეატრალურ დაპირისპირებებს.

დეტაქტივი

ლორენს ბლოკი ამერიკელი მწერალია. დაიბადა 1938 წელს, ქალაქ ბუფალოში. 18 წლისა უკვე მუშაობდა უმცროს რედაქტორად ნიუენს გამომცემლობაში. 20 წლის ასაკიდან მთლიანად მწერლობას მისდევს. გამომცემული აქვს დეტექტიური რომანები და მოთხრობათა კრებულები: „პორნოსურათების საქმე“ (1961), „პირველი სიკვდილის შემდეგ“ (1969), „დაბოლოებული ჯიქის სახლის“ (1981), „გამტეხი, სპინოზას რომ სწავლობდა“ (1983) და სხვ. 1979 წელს მიენიჭა ნირო ვულფის სახელობის პრემია მოთხრობისათვის „ქურდი, რომელსაც უყვარდა კობლენის ციტრიზა“.

ლორენს ბლოკი

წყურპილი სიკვდილისა

პოლიციელმა დაინახა, რომ მანქანა შეჩერდა ხიდზე, მაგრამ მაინცდამაინც არ შეუჩერებულა. გამვლელებს უყვართ დაყრდნობა მოაჯირზე – განსაკუთრებით გვიან საღამოს, როდესაც ტრანსპორტის მოძრაობა მიწყდება; მათ შეუძლიათ განმარტობებით ყოფნა და არ უფრთხიან, ვაით რომელიმე ობუნჯმა მძღოლმა გამაყრუებელი სიგნალით შეგვაშინოს. მოხდენილი ფოლადის პარაბოლად გადაზნექილი ხიდი დამყრუებდა ღრმა მდინარეს, რომელიც თითქმის შუაზე ჰყოფდა ქალაქს; ხიდის შუა ალაგადან მშვენიერად მოჩანდა ძველი რომი აღმინისტრაციული და საქმიანი ნაგებობანი, თავმოყრული ქალაქის მარჯვენა ნახევარში და ფცილსაფქვაი ნისქილები – მარცხენა ნახევარში. შორს გაფენილიყო პორიზონტის სწორი ზოლი, წყალს კი თავს დასტრიალებდნენ თოლიები. ხიდი ყველაზე მოხერხებულად ადგილი იყო იმითთვის, ვისაც ქალაქის თვალღირება უნდა. მართალია, ახალგაზრდებს განმარტობა ურჩევთ და ამიტომაც ირრევენდნენ სადგომებს, კინოთეატრებს ავტომობილისტთათვის ანდა განმტოებებს ძირითად მოსეძად მდინარის ჩრდილო სანაპიროს გასწვრივ, მაგრამ ლანდშაფტის სილამაზეთა ჭყრეტის მოყვარულნი ხშირად ჩერდებოდნენ ხიდზე რამდენიმე წუთით, რის შემდეგაც თავის გზას აგრძელებდნენ მეორე ნაპირზე.

ხიდი თვითმკვლელებსაც იზიდავდა. თავდაპირველად პოლიციელს ეს არც უფიქრია; ასეა თუ ისე, კაცმა მოასწროს გადმობრომა მანქანიდან და წელა დაიძრა ფეხით ქვეითთა გზისკენ ხიდის კიდებზე; მიაღწია იქამდედა ხელი ყოყმანით დააყრდნო მოაჯირს. იყო რალაც უჩვეულო ამ ვულ ფიგურაში, შუალამისას რომ გაირინდა უკაცრიელ ხიდზე, ან ეგებ შემფოთებას ინვევდა ნაცრისფერი ღამელი უბინდუნდი და ნისლი, რომელიც ეშვებოდა მდინარეზე. პოლიციელმა შეხედა უცნობს, ერთი შევიგინა და გამოთვალა, შეეძლებ თუ არა, თვითმკვლელს ხელი შეეწევალო.

ქვეითთა გზით უცნობისკენ გაემართა. ამჯობინა, რომ არც დაეყვირა და არც თავისი სასტკვენი ეხმარა – წინდო არ იყო მისი წარმოდგენა, როგორ იმოქმედებდა იმ კაცზე მოულოდნელი ხმა. რომელიღაც მომენტში მოაჯირზე დაყრდნობილი ხელები დაიძაბა და უცნობმა ფეხის წვერებზე აიწია. პოლიციელი უკვე მზად იყო ეყვირა და წინ გაჭრილიყო, მაგრამ უცნობი ისევ მოშვდა – ხელეში მოუღუნდა – სიგარეტი ამოიღო ჯიბიდან და მოუკიდა. პოლიციელი მიხვდა, რომ დრო თავზე საყრელად ექნებოდა. ასეთი ტიპები საბუდისურენ ნაბიჯამდეც კი ვერ ძლევბენ უსიგარეტო.

როდესაც მათ შორის ამ მეტრზე მეტი აღარ იყო დარჩენილი, უცნობი შემობრუნდა, ოდნავ შეირბა, მერე კი თავი მორჩილად ჩაქნა. ოცდათხუთმეტი წლისა იქნებოდა, ტანმალა, ვერძელი და ვიწრო პირისაზე ჰქონდა, ღრმად ჩამყვადარი თვალები კი სქელ ნარბეჭებზე ჩამალულყვენ.

- მშვენიერი ღამეა, - ნარმოთქვა პოლიციელმა.
- დიხ.
- სიღამაზეთი ტკბებით?
- სწორედ ვგრევა.
- მე კი, თქვენ რომ დაგინახეთ, რატომღაც მომინდა მოვსულიყავი და დაგლაპარაკებოდი. ასეთ ღამეს ზოგჯერაც უცებ დაგატყდება თავს მარტოობის გრძნობა, - პოლიციელმა ვიბეჭებზე ხელი დაიჭაპუნა, მაგრამ სიგარეტს ვერ მიაგნა. - მომიტყევეთ, მოსაწევი ხომ არ გექნებათ? მე გამათავდა.

უცნობმა სიგარეტი მიანოდა. ფილტრიანი გამოდგა, პოლიციელს კი ჩვეულებრივი ერჩია, მაგრამ, ცხადია, არ დაუყოღლა. უცნობს მადლოდა გადაუხადა, მისი სახითებლადან მოუკიდა სიგარეტს, ხელახლა გადაუხადა მადლოდა და გვერდით ამოუდგა, ხელები დაანსო მოაჯირზე, ოდნავ გადაიხარა, შემყურებდა ქვეითი მიწავალ მდინარესაც და შორს გადაშლილ ქალაქსაც.

- ღამაზე ხედია აქედან, - შენიშნა მან.
- მართლა?
- აბა რასაკვირველია. რალაცნარიად გამოშშინებს, გამშვიდებს.

- მე ასე არ მომჩვენებია, - ჩაილაპარაკა უცნობმა. - უფრო იმას ვფიქრობდი დიხ, იმაზე, თუ როგორ უნდა მოიპოვო ისმქველად კაცმა.

- მე რომ შეიხოთ, ამისთვის ყველაზე უმჯობესია, მთელი სიცოცხლე ვირივით იმუშაო, - განაცხადა პოლიციელმა. - სულერთია, ყველაფერი ადრე თუ გვიან თავის ადგილზე ხდება. ხდება ხოლმე, რომ იდინხანს ვერ აანწყობ საქმეს, მერე კი, შენ ხარ ჩემი ბატონი, თავისით მოგვარდება.

- თქვენ მართლა გჯერათ ეს?
- აბა რა, მჯერა.
- თუნდაც მაგ სამსახურში ყოფნისას?
- თუნდაც, თუნდაც, - მიუჯო პოლიციელმა. - სასტიკი სამყაროში ვცხოვრობთ, მაგრამ განა ეს ახალია? უკეთესი არც გვიანდა, ყოველ შემთხვევაში, მე ასე მეჩვენება. მდინარის ფსკერზე კი ნამდვილად სხვას ვერაფერს იპოვიო.

უცნობი კარგა ხანს დუმდა, მერე ძირს ისროლა სიგარეტი; იდგნენ და უცქერდნენ, თხელ, მანათობელ ზოლად რომ ჩაიქროლა სიბნელეში და მერე კი გაისმა ნაზი, შიშინა ბგერა, რომელიც წყალთან ცეცხლის შეხებისას ჩნდება.

- სრულებით არ ისმის, - ჩაფიქრებით ნარმოთქვა უცნობმა.
- ჰო.
- აი, ჩვენც ასე, უმარაველსობა, - ცოტახანს გაჩუმდა, მერე კი პოლიციელს მიბრუნდა, - მე ეფუარდ რაიტი მქვია. - პოლიციელმაც ნარდგინა თავი. - მე მგონი, ამას ვერ გაგებდავდი. დღეს მაინც ვერ გაგებდავდი.
- ანკი რატომ უნდა გამოსცადოთ ბედი, ხომ სწორია?
- კაცმა რომ თქვას, ვგრევა.

- თქვენ ხომ სწორედ ამას აპირებდით, არა? მოხედით აქ, მოაჯირს გადაეყუდეთ და ჩაფიქრდით. ყოველ ჩვენებას უნებს ხოლმე მიახლოება უკანასკნელ ზღვარამდე. სინამდვილეში ეს არაა გამოსავალი, და ბევრნი, ალბათ, ნაწონებ ვერ კიდევ მანამდე, სანამ წყალში ამოყოფენ თავს, მაგრამ უკვე გვიანია. არ შეიძლება ძალზე დიდხანს გამოსცადო ბედი, თორემ შეიძლება დაგჯახნოს. უჩიჩინებ, ალბათანებ, ის კი აიღებს და დაგამარცხებს.

- კაცმა რომ თქვას, მარათალი ბრძანდებით.
- თქვენ კი, ერთი მითხარით, რა განუხებთ?
- არა, ბატონო არაფერი განსაკუთრებით.
- ექიმს მიმართეთ?
- დროდადრო ვნახულობ.
- ხდება ხოლმე, რომ ისინი გვშველიან, - გამაზნევა პოლიციელმა. - ეგებ თითო ფინჯანი ყავა დაგველია?

იმ კაცმა პირი გააღო, რალაც რომ ეთქვა, მაგრამ გადაიფიქრა, ახალ სიგარეტს მოუკიდა, კვამლის ზოლქვი გამოშუშა და თვალთ გააყოლა, ქარმა აქეთ-იქით რომ გაფანტა კვამლი.

- ყველაფერი რიგზე იქნება, - ჩაილაპარაკა მან.
- თავს ხომ არ იტყუებთ?
- შინ წავალ, გამოვიძინებ. სულ აღარ ვიცი ძილი, განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც ჩემი ცოლი...
- ააა! - გაევიგო, თავი დაუქნია პოლიციელმა.
- მოკვდა. სხვა არავინ შეავდა და ახლა აღარც ისა შეავს.

პოლიციელმა ხელი დაადო მხარზე. - მისტერ რაიტი, ოდესმე ეს გაივლის. უზრალოდ უნდა გაუღოთ, მორჩა და გათავდა. მოთმინებთ, ადრე თუ გვიან ტკივილი დაგამაგებთა, ზოგჯერ შეიძლება გვეწონო, ამ დანაკარგს ვერ გადავიტან და ცხოვრებამ ყოველგვარი აზრი დაკარგაო.

- ნულარ გააგრძელებთ, ყველაფერი გასაგებია.
- თქვენ მართლა დარწმუნებული ხართ, რომ ფინჯანი ყავა არასურთ?
- არა, სჯობს შინ წავიდე. მამაკრით, რომ შეგანუხებთ.

შევეცდები მოვეშვა. ასეთი რამ აღარ გამიმეორდება.

პოლიციელი თვალს ადევნებდა, როგორ დაძრა მანქანა მისმა თანამოსაუბრემ და საკუთარ თავს ეკითხებოდა, მისი დაკავება ხომ არ ღირდაო. მერე დაასკნა, საქმრო არ არისო. შეიძლება ჭკუიდან შეირყე, თუკი გადაჰყვები ყველას, ვისაც თავის მოკლა მოეპრინაება - მით უმეტეს, რომ ეს კაცი მხოლოდ ფიქრობდა თანუცხველობაზე. და თუკი უთვალთვალე ყველას, ვისაც მსგავსი აზრები შეიძლება მოუფედეს თავში, კაცმა რომ თქვას, ამდენი ღონე სადა გაქვს

პოლიციელი ხიდის კიდისკენ გაემართა. თავის პოსტს რომ მიადგა, მაინც საქმროდ ჩათვალა, რამდენიმე ჩანაწერი დაეტოვებინა მოცემული შემთხვევის შესახებ, ამიტომაც ბლოკნოტი და ფანქარი ამოილო ჯიბიდან და ჩაიწერა სახელი - ეფუარდ რაიტი. და უკეთესად რომ დაემახსოვრებინა ამ კაცის ვარგებობა, დაუშტას: „სქელი ნარბეჭი, მოუკვდა ცოლი, წყალში გადახტომას აპირებდა“.

ფსიქიატრმა ხელი გადაუსვა თავის ნამახულ წვერს და ტახტზე მწოლიარე ავადმყოფს შეხედა. წვერისა და ტახტის მნიშვნელობა, როგორც არაერთხელ გათმუცხველებია

ცოლისათვის, მათი ჩვეულებრივი არსებობის ფარგლებს სცილდებოდა, პაციენტები ხედავდნენ მასში განცალკევებულ ინდივიდუუმს, მთელი საზოგადოებრივი ინსტიტუტის ერთგვარ ეჭრონიფიკაციას. ცოლს კი სძულდა ნვეერი და იმასაც ეჭვობდა, რომ ტახტის იყენებდნენ მხოლოდ და მხოლოდ ამერიული მიზნებისათვის. თუმცა მთლად მტყუნარი არა ყოფილა, რამდენადაც ფსიქიატრი ამ სარეცელზე არაერთხელ დანყვილებია თავის ქერათმიან მდივანს. თვალები დახუჭა, მესსიერებაში აცოცხლებდა რამდენიმე ალტკინებულ ემიზონს პანას მონანილობით.

უბალიოდ მიაპყრო მზერა მორივ პაციენტს.

– სიცოცხლე აღარ მიხარია, – ჩაილაპარაკა პაციენტმა. – შეიძლება ითქვას, რომ ძალღებმა აღურა ვარსებობ.

– ყველანი დღევანდელი დღით ვცხოვრობთ, – უაღვგილოდ გამოეპასუხა ფსიქიატრი.

– მაგრამ განა ყოველთვის ნამებად უნდა გადაგექცეს ცხოვრება?

– არა.
– გუშინ საღამოს კინალამ თავი მოვიკალი. არა, გუშინწინ იყო. კინალამ ნყალში გადავბტი მორისის ხიდიდან.

- და მერე?
- პოლიციელი მომადგა. და საერთოდ არც ვაპირებდი გადახტომას.
- რატომღა?
- არ ვიცი.

ყველაფერი იყო, როგორც ყოველთვის – ისევე უსასრულოდ მიედინებოდა ექიმის საუბარი პაციენტთან. ექიმს უკვე ნასწავლი ჰქონდა მოსმენა პაციენტისა სრულიად დაუფიქრებლად; რაღაცას მაშინააღურად პასუხობდა, მოქმედებდა როგორც ყოველთვის, მაგრამ არც კი აყურადებდა იმას, რასაც ეუბნებოდნენ. „საინტერესოა, – გაიფიქრა მან. – რაზე სარგებლობა მომპექს ამ ადამიანებისათვის? ეგებ, მათ უბრალოდ სჭირდებოთ, რომ თავიანთი სათქმელი თქვან და აკლიათ მხოლოდ რაღაც ილუზია მსმენელისა. და ვაითუ ჩემი პროფესია სხვა არაფერია, თუ არ თამაში ინტელექტუალურ დროში. მღვდელი რომ ვიყო, – თავში გაუელვა ნალელანამ ფიქრმა, – დანაკარგისა თუ რწმენის მერყეობის ფაშ მემგმლო ნასვლა ეპისკოპოსთან, ფსიქიატრებს კი არა მკაყათ თავიანთი ეპისკოპოსები. ერთადერთი, რაც აკლია ამ პროფესიას, ესაა დემოკრატიული იერარქია, უკლასიკური რელიგიები კი ამგვარად ვერ ჩამოყალიბდებოდნენ“.

ამასობაში ფსიქიატრს უამბობდნენ სიზმრებს. მისი პაციენტები, თითქმის ყველანი, ტკებოდნენ თავიანთი სიზმრების გადმოცემით და ეს ერთიც კმარაოდა უსაყველო სასონარკვეთის წყაროდ ფსიქიატრისათვის, რომელსაც თავისი ერთი სიზმარიც კი ვერ გაუბსენებდა. ხდებოდა ხოლმე, რომ თავს არწმუნებდა, ყოველივე ეს საყველოთათო თვალთმაქცობა არისო და ათავითარი სიზმარი საერთოდ არ არსებობსო; და მხოლოდ ამიტომ ისმენდა აკადემიური ინტერესით ამ სიზმარს, დროდადრო შეხედავდა საათს და ოცნებობდა, რომ მალე გასულიყო ეს უკანასკნელი ორმოცდაათი წუთი.

ფსიქიატრმა იცოდა, რომ გატაცება სიზმრებით მომშობდა ცხოვრებისადმი ინტერესის თანდათანობით დაქვეითებას, სიცოცხლის დასრულების მომძღაერებულ წაადილს, რასაც ჯერჯერობით აკავებდა შში და მორალური აკრძალვანი. ანუალებდა ფიქრი, ნეტავი კიდევ რამდენ ხანს შეძლებს ჩემი პაციენტი დამლუქველი ცდუნების დათრგუნვასო. უკვე სამი კვირა იქნებოდა, რაც აქ დადიოდა და მტკივნეული პრაქციის მხოლოდ გაუღრმავებდა.

და აი, მორივი სიზმარი. ფსიქიატრმა თვალები დახუჭა, ამოიოხრა და თითქმის აღარც უსმენდა. გაიფიქრა, სულ რაღაც ხუთი წუთიად დარჩაო. გაორბეს ხუთი წუთიც, ეს ქტიონა

ბოლოს და ბოლოს წაეთრევა და ფუშფუშა ქერათმიან პანას დაიყოლიებ, გარკვეული ფიციკური ვარჯიში ერთად ჩავატაროთ. სწორედ წინა საღამოს ერთ წიგნში ისეთი რამე ნაიკითხა, რომ პირდაპირ გადაირევი კაცო.

მხატვარი ბადრი გავნიძე

ექიმმა შეხედა პაციენტს – სქელი ნარბეზით დაარდილულ ღრმად ჩამჯდარ თვალებში დანაშაულისა და შიშის გრძობა ილანდებოდა.

- ექიმო, მე მინდა, რომ უკუტი ამომირეცხოთ, – თქვა მან. – მისამართი, გვონებ, არ შემშლია თუ უმჯობესი იქნება, რომ საავადმყოფოს მიემართო?
- და რა დაგემართათ?
- აბები?
- რომელი აბები? საიმი?
- დაახ.
- სახელდობრ რომელი? და რამდენი მიიღეთ?
- პაციენტმა დაასახელა ნაწალი. ოცი აბი დავლიო.
- ათი – ეს უკვე ლეტალური დოზაა, – შემწოთდა ექიმი, – და რამდენი ხანია, რაც ეს მოხდა?

– ნახევარი საათია გასული. არა, ნაკლებიც. ოცი წუთი იქნება.

– და მერე მამხინვე მიხედით, რომ დროა სისულელეებს მოეშვათ, ხო? რამდენადაც ძალმიძს განვსაჯო, თქვენ ჯერ არ დაგიძინიათ. ოცი წუთი? კი მაგრამ ამდენ ხანს ლოდინი რა საჭირო იყო? ვერაფრით ვერ გადაგვენწყობათ მოსკლა? კაი ბატონო, ვეცდები, გიშველოთ.

თავისთავად არ უჭის ამორცხება დიდად სასამართლო პროცედურა აუცილებელია, ხოლო შემდგომი ანალიზი კუჭის შიგთავსისა – მით უმეტეს. და როგორც ექიმმა შენიშნა, დროც გვარიანად წაიღო. საბედნიეროდ, ამებს ვერ მოგხსნართ გახსნა და სისხლში მოხვედრა.

– წუ გემინიათ, ცოცხალი დარჩებით, – თქვა ექიმმა.
– გმადლობთ.
– არა ღირს მგადლობად. მე მომიწევს ვაცნობო ეს, სადაც ჯერ არს.

– არ მინდა, რომ შეწუხდეთ. მე ხომ ისედაც ვიყოფივები აღრიცხვაზე ფსიქიატრთან. ეს კი მხოლოდ და მხოლოდ უბედური შემთხვევა გახლდათ, მეტი არაფერი. ექიმო, თუ შეიძლება, ნუ გააკეთებთ ამას.

– ოცი აბი? – ექიმმა მხრები აიჩეხა. – აჯობებს, რომ პონორარი ახლავე გადამისაღოთ. ვერ ვიტან ანგარიშის გაგზავნას პოტენციური თვითმკვლელობისთვის. არაფერი არ შეიძლება დარწმუნებული იყო.

– ამ ფულით უკეთესს ვერაფერს იშოვით, – უთხრა ნოქარმა. – მაგრამ თუკი ფასი არ დაგაფრთხობთ, შეიძენთ იარაღს, რომელსაც გაცილებით მეტი აქვს დამიზნება და სრულს სიმორცხეც. ეს დაგიჯდებათ სულ რამდენიმე დოლარით ძვირად

– არა, ეხეც გამონადგება. და კიდევ ვაზნები მომეცით, ერთი კოლოფი.

ნოქარმა კოლოფი დახაზუ დადო.
– ეგებ ორი კოლოფი მოგართვათ?
– არა, ერთიც მეყოფა.

– თქვენი ნებაა, – თქვა ნოქარმა. – დახლს ქვემოდან გამოაძვრინა სარეგისტრაციო დავთარი და სათანადო ფურცლებზე გადაშალა. – თუ შეიძლება, ხელი მოაწერეთ აი აქ. ეს ინიტო, რომ შტატის ხელისუფლებამ მშვიდად იგრძნოს თავი.

როდესაც კლიენტმა დავთარი დაუბრუნა, ნოქარმა შეამოწმა ხელმოწერა.

– ახლა კი, მისტერ რაიტ, თქვენს საბუთებს მინდა თვალი შევავლო. საკმარისია მძლღის მონშობა. – გამოწვდილი ნიგნაკი აიღო, ხელმოწერა შეამოწმა, სარეგისტრაციო ნომერი ჩაიწერა და კმაყოფილებით დაუქნია თავი.

– გმადლობთ, – ჩაილაპარაკა კლიენტმა, ხურდა რომ მიიღო. – დიდი მადლობა.
– მადლობა თქვენც, მისტერ რაიტ, – თქვა ნოქარმა. – ვიმედოვნებ, რომ დიდებულად გამოიყენებთ ჩვენს იარაღს.

– ნყალი არ გაუფა.

იმავე საღამოს, ცხრა საათზე ედუარდ რაიტს მოესმა, რომ კარზე რეკადნენ. ხელში ჭიქით ჩავიდა ქვემოთ, დაცალა კოტეჯილი და მიუახლოვდა გასასვლელს. გარეთ

რომ გაიხედა, მყისვე იცნო მომსვლელი, წამით შეუყვამნდა და მერე გააღო კარი.

სტუმარმა რევოლვერის ლულა მიაბჯინა მასპინძელს მუცელზე.

– მარკ...
– შინ შემიბატოქე, აქ ცივა-
– მარკ, მე ვერ გამი...
– აბა ერთი!

უკვე სასტუმრო ოთახში ედუარდ რაიტმა რევოლვერის ლულას შეხედა და მიხედა, რომ სიკვდილი ეწერა.

– ედ, შენ ის მოკალი, – წარმოთქვა მარკმა. – მას შენთან გაყარა უნდა, შენ კი ამას ვერ აიტანდი, განა ახე არაა? მე ვთხოვე, ერთად მოეზორდეთ აქაურობას და ყველაფერი დაგიფრთხოთ-მეთქი, შენც დაგიფრთხობო, მაგრამ არ დამიფრთხა და შენ მოკალი ის.

– შენ ვაგივეთლებარ!
– ურიგოდ როდი მოაგვარე ეს საქმე, ხომ ასეა? უბედური შემთხვევის ინსტრუქცია მარჯვედ მოაწყვე. საინტერესოა, სინამდვილეში როგორ გააკეთე ეს ყველაფერი?

– დავარტყი მას.
– დავარტყი და მოკალი? ასე უბრალოდ?
რაიტმა ნერწყვი გადაყლაპა. ჯერ რევოლვერის შეხედა, მერე – მარკს.

– რამდენჯერმე დავარტყი. ჰო, რამდენჯერმე. მერე კი კიბზე ჩავაგორე, სარდაფში. მაგრამ შენ ვერ ნახავლ პოლიციამ და ეს მშვენივრად მოგეხსენება. ისინი ვერაფერს დაამტკიცებენ და არ დაგიჯრებენ.

– ჩვენ არ ნახავლ პოლიციამ, – თქვა მარკმა. – თავი-დანვე არ გაპირებდი მავათთან წასვლას. ეგერი ვერასლოდით ვერ მიხედვითან მკვლელობის მოტივს. შემძლო შეკარნახა, მაგრამ ვაგეუშმდი. ახლა კი, ჩემო ედუარდ, საწერე მაგისად მიუჯექი! ახლავე! აი, ასე. აიღე ქაღალდის ფურცელი და კალამი. ის გააკეთე, რასაც გეტყვი. ასე აჯობებს შენთვის. მინდა, რომ წერილი დანერო.

– მაგრამ შენ არ...
– დანერე! არ ძალმიძს, დიდხანს ავიტანო ეს. ამჯერად კი მიზანს არ ავაცდენ. ხელის მოწერა არ დაგაფრთხობს.

– ამას არ გავაკეთებ.

– გააკეთებ, ედუარდ, – მარკმა რევოლვერის ლულა მიაბჯინა თანამოსუბრის აირთოლებულ კეფას.

– შენ ვერ შეძლებ, – ჩაილაპარაკა რაიტმა.

– შეძლებ.

– მარკ, ჩამოგახრჩობენ. შენ ვერ მოახერხებ თავის დაძვრენას.

– ედუარდ, მე რა შუაში ვარ შენს თვითმკვლელობასთან?

– არავინ დაიჯრებს, რომ თავი მოიკალი – თუნდაც სიკვდილისთანა ბართი დატვტოვ

– შენ მხოლოდ დანერე, ედუარდ. მერე რევოლვერს მოგცემ და მარტოდმარტო დაგტოვებ შენს სინდისთან. ზუსტად ვიცო, რასაც გააკეთებ.

– შენ...
– მე არ მინდა შენი მოკლა, ედუარდ. მე მხოლოდ ის მინდა, რომ შენ დანერო ბართა – ჩემს დასამშვიდებლად. მერე აქ დაგტოვებ.

რაიტს მაინცდამაინც არ სჯეროდა მარკისა, მაგრამ რევოლვერის ლულას შეიგრძნობდა კეფაზე და ხედებო-

და, რომ არჩეული არ გააჩნდა. დანერა, რასაც მისგან მო-
თხოვდნენ და ხელზე მოაწერა.

- აუთი მობრუნდი, ეღუარდ.
რაიტი მიბრუნდა და გაცივებით მიაჩერდა სტუმარს,
რომილც სრულიად გარდასახულიყო. - ხელფურთი სქე-
ლი წარგები, პარიკი, ღრმად ჩამჯდარი თვალები
- ეღუარდ, როგორა გგონია, ახლა ვისა გვაგვარ?
- არ ვიცი.

- შენა გვაგვარ, ეღუარდ. რასაკვირველია, მთლად არა.
ჩვენი მსგავსება ვერ მოატყუებს იმათ, ვინც კარგად გიც-
ნობს. ჩვენ ორივეს დაახლოებით ერთნაირი სიმაღლე და
კომპლექცია გვაქვს. თუკი დაფუძავტებთ წარბებს, თმას,
გრძობით ოდნავ შეეასწოროთ

თვალები - როგორ უნდა იყოს დაინტერესებული ამა-
თს ის კაცი, რომელიც ეღუ-
არდ რაიტად ასალებს თავს
და მისი საბუთები მოეპოვე-
ბა? ეღუარდ, მან ზომ ყვე-
ლაფერი იღონა საიმისოდ,
რომ შენ დაგმგავსებოდა.
- შენ რაო, ეღუარდ რაი-
ტად ასალებდი თავს?
- ჰო, ეღუარდ.

- მაგრამ რისთვის?
- შენი ხასიათი რომ გა-
მოგგონა, - უსასუხა მარ-
კმა. - შენ ეს-უხა ამტკიცებ-
დი, თვითმკვლელთა ტიპს
არ მოვეკუთვნები და ჩემს
თვითმკვლელობას არავინ
დაიჯერებსო. თუმცა, ჩემო
ეღუარდ, გაგაოცებდა ის,
რაც ახლახან ჩაიფინე. აღ-
მოჩნდება პოლიციელი, რო-
მელმაც დაგარწმუნა, ნყა-
ში არ გადაამტარიაყვი მორისის ხიდიდან. აღმოჩნდება
ფსიქიატრიც, რომელიც მკურნალობდა შენს ღრმა დეპრე-
სიას, ზოგიერთი კლასიკური სიმპტომი და ფანტაზიები
რომ ახლდა. და ბოლოს, მძელი არ იქნება იმ ექიმის პოვნა,
რომელმაც აგერ დღეს კუჭი ამოკრიეცხა.

მან ეღუარდ რეგულერი მიხაზრინა მუცელზე.
- ამოპირეცხა...
- დიხ, შენი კუჭი. ძალზე უსიამო პროცედურაა, ეღუ-
არდ. ახლა ხომ წარმოიდგინე, შენი გულსათვის რამდენი
რამ გადავიტანე? ნაღდი წამება იყო. იცი, ვშიშობდი კი-
დეც, ანდენ დავიდარაბაში, პარიკი არ ჩამომივარდეს-
მეთუკი. მაგრამ გაიკვება, რომ ეს ახალი რეზინები კარგად
იჭყერენ. ინსტრუქციაში მითითებულია, რომ „თქვენ შე-
გიძლიათ ატაროთ პარიკი მდინარეში ან შხაპქვეშ ბანაო-
ბის დროსაც“. - თავიანი ერთი ყალბი წარბი მიოფიხანა თი-
თით. - ხედავ, როგორ მომერგო?

ეღუარდს არაფერი უთქვამს.
- ეს ყველაფერი ხომ შენ ჩაიფინე, ეღუარდ. მიკვირს,
რომ ვერაფერი გაგისენებია. მართლა, ხომ არ მეტყოდ,
ეს რეგულერი სად იყიდე?

- მე...
- ეს ცოცხლად უნდა გეუდგეს მესხიერებაში. ერთი სა-
ათიც არ გასულა მას შემდეგ, რაც მალახოიამ უხევედი და
რეგულერი იყიდე და ზედ გახვალის ერთი მოკლევიც მი-
აყოლებ. ხელც კი მოაწერე, ვიყიდეო. და მძღოლის მოწ-
მობის წარედგინეც დაგჭირდა.

- ჩემი მძღოლის მოწმობა საიდანაა გატეხ?
- ყალბი მოწმობა გავაკეთე, - მარკმა ჩაიხითხითა, -
პოლიციას, რა თქმა უნდა, ეს ვერ დაარწმუნებდა, მაგრამ
პოლიციელთათვის არც მიჩვენებია. ნოქარზე კი გასჭრა,
როგორც დაგვიარებია. აკურატულად გადაწერა მისი ნო-
მერი. ასე რომ, ეღუარდ, სწორედ შენ იყიდე რეგულერი.
- სტუმარმა თითები გადა-
უსჯა პარიკს. - განა ნამ-
დვილს არა ჰგავს? თუკი
ოფესმე გავმეოტლები,
უქმველად ზუსტად ასეთს
ვიყიდი. - მან გაიცინა. -
ეღუარდ, მივიცი ეს ბოლო
კვირა, შენ მთლად სასონარ-
ქვეთილი თვითმკვლელივით
იქცეოდი. ერთი იანგარიშე,
რა ხალხი იქნება მზად, ეს
რომ დადასტუროს!

- და ჩემი მეგობრები რას
იტყვიან? თანამშრომლები
ოფისში?

- ისინიც გამიწვენენ დახ-
მარტებს. მას შემდეგ, რაც კა-
ცი თავს იკლავს, მისი მეგობ-
რები მაშინვე იწყებენ იმის
გახსენებას, ბოლო ხანებში
რა უცნაურად იქცეოდაო.
ყველას სურს თავიანი ნელო-
ლი შეიტყობო, თვითნაც
ხომ იცი. შენ კი მართლაც
შეძრწუნებული იყავი მისი სიკვდილით. ეს როდიც უნდა
გეთამაშა, განა ასე არაა? ოჰ, ეღუარდ, შენ არ უნდა მოგეკ-
ლა ის. მე მიყვარა ის. შენ უნდა გაგეშვა ის, ეღუარდ.

რაიტს ოყლნა დაასხა.
- შენა თქე, შენს მოკვლას არ ვაპირებო. შენა თქე,
რეგულერიან მარტომარტო დაგტოვებო

- ნუ დაიჯერებ ყველაფერს, რასაც გაიკონებ, - ჩაე-
ცინა მარკს და რეგულერის ლულა ძალზე სწრაფად,
ძალზე მარჯვედ ჩაუღო პირში რაიტს და სასხლეტი დაუშ-
ვა. მერე საკუთარი თითის ანაბეჭდები წამალა იარაღიდან
და ზედ მიადო თავად რაიტის ხელისგული. მერე მავიდა-
ზე დატოვა სიკვდილისწინა წერილი, რაიტის საფულეში
ჩაადო ფსიქიატრის საეიზიტი ბარათი, ხოლო პიჯაკის ჯი-
ბეში ჩაუწეროთა ქეთიარი იარაღის მალახიდან.

- შენ არ უნდა მოგეკლა, - ჩაილაპარაკა რაიტის
გვაძმის მისამართით. ამის მერე ოდნავ გაიღიმა და უკანა
კარიდან გავიდა გარეთ - კუნაპეტ ღამეში.

წინისის მსოფლიო დედაქალაქი

2011 წელს წინისის მსოფლიო დედაქალაქის საპატიო
წოდება ნუნენოს-არჩვის (არგენტინას) მიუნიციპა-
ლსათი გადაწვეტილება მიიღო გამომცემელთა,
წინითი მოუჭერეთა და ბიბლიოთეკართა საგანგებო
კომისიან, რომელიც ოუნესკოს ეკითხი მოქმედებს.
დედაქალაქის ტიტული სიმბოლურია, მაგრამ მისი
მანიჭებია იმ საქალაქო პროგრამების მიხედვით ზორ-
ცილებება, რომლებიც წინისის კოხხეისა თუ სიყ-
ვარულას წასახალისებლად იქმნება.

2010 წელს წინისის მსოფლიო დედაქალაქის ტიტული
ბერიუთიდან ლიუბლიანას გადაეცემა. ასეთი წოდებ-
ის მატარებელნი უკვე იყვნენ მადრიდი, ალუქან-
დრია, ტურინი, მოგოტა, ნიუ-დელი, ამსტერდამი,
მონრეალი და ანტვერპენი. წინისის მსოფლიო დედაქა-
ლადის პრეტენდენტ ქალაქებს ირჩევიან გამომცემ-
ელთა საერთაშორისო ასოციაციის, საბიბლიოთეკო
ასოციაციის საერთაშორისო ფედერაციისა და ინს-
ტიტუტების და წინითი ვაქრობის საერთაშორისო
ფედერაციის წარმომადგენლები.

ბატონო როსტომ, კარგია, რომ თქვენი ურნალის ფურცლებზე კვლავ განახლდა დიკუსია მიხეილ ჯავახიშვილის „ჯაყოს ხიზნების“ გამო — ვგულისხმობ გიორგი გოვიალაშვილის საპოლემიკო სტატიას „შე მიხეილ ჯავახიშვილის მჯერა“ („ჩვენი მწერლობა“, 5, 2009). აგრეთვე თქვენს გამომავრებას სხვებულ სტატიას „წერატლის დაშლის ხელშეწყობა“ („ჩვენი მწერლობა“, 6, 2009). კლასიკოსების ახლებური ნაკითხვა ყოველთვის და მუდამ სასარგებლოა. ამ შეგნებით არის ნაკარნახევი ჩემი მკარე ესეიტი, რომელიც შესაძლოა ვინმეს მერეხელურიც მოეჩვენოს, რაკილა კატეგორიულად არ ვიზარებ საზოგადოებაში დამკვიდრებულ აზრს „ჯაყოს ხიზნების“, როგორც ქართული კლასიკური მწერლობის უდავო მფედრის, შესახებ. ოპონენტებს კი მინდა წინასწარ შევახსენო, რომ „ხოტბა ფაქტებია, ისიც რიგინად მერეული“ (ქ. ლაბარუერი). ისიც წინასწარ მინდა ვუთხრა, რომ წერაწინ შემეფიბრება მიხეილ ჯავახიშვილის სიყვარულში, ოღონდ სიყვარული არ ნიშნავს ხბოს აღტაცებას, თუმცა მადლიერებით მივიღებ ნებისმიერ არგუმენტებულ შენიშვნას თუ მტიციებულებას.

ზურაბ ლაერელაშვილი

არც დასრულებული,
არც სრულყოფილი...

„ჯაყოს ხიზნების“
კომპოზიციისათვის

კლასიკად მერაცხულ „ჯაყოს ხიზნებს“ ცუდი სასახური გაუნია პუბლიცისტიკურმა აღტაცობამ — დღეს ეს ნინეი უდავო მფედრად არის აღიარებული. არადა, ქართველ მკვლევართაგან ორმა-სამმა თუ გაბედა ფტიკციენა, რომ მიხეილ ჯავახიშვილის ეს ვრცელი მოთხრობა (და არა რომანი!) უსტი ქმნილებაა. როგორც მაქნარია, ისე მიადაგებლათა არგუმენტი უკვე სხენებული პუბლიცისტიკური ბქტულბობაა. მიქებარნი დიდ გამბედაობად და ვაკაცობად უთვიან ავტორის ბოლშევიზმის აქკარა თუ ფარულ მხილუბას და პროფეტური ნიჭით მომადლებულ შემოქმედად მაჩნიათ, მონინაღლმდეგეთა აზრით კი, „ჯაყოს ხიზნების“ პუბლიცისტიკური ელერადობა კარგად დაიჩინებული შეელოდა და რუსული რანზონიული იდეოლოგიის მიხედვით არის ანუიბილი (იხ. ვარაგავა), თუმცა ქრტიტოგოსებიც და მხოტბენიც ოთითქოს უსტიკვლად შეთანხმებულან, არ ასხენონ „ჯაყოს ხიზნების“ კომპოზიციური სისუსტე, რის გამოც მიხეილ ჯავახიშვილის ეს ქმნილება უკუ ბაგებს შვაგას — ფესხე ვერ დგება და შისი ტანის სიმრთელეც უსტიკვლად მორღულა. „ჯაყოს ხიზნებში“ მწერალმა სცვდა შეუთავსებელნი შეუთავსებინა — არც იდეოლოგიური სიმწვავე გაენელებინა და არც ნატურალიზმისთვის ელადაც. ეს ის ნაკლია, რითაც აგრე სკოლდის მეტებამეტე საუკუნის რუსული ლიტერატურა, რომლის გაელენაც მიხეილ ჯავახიშვილმა ვერა და ვერ მოიშორა, თუმცა ეს ვარგებულად ვეროპოული ნატურალიზმისკენ იხრებოდა. იხ. ვარაგავას ზუსტი შეფასებით, თეიმურაზ ხევისთავი რუსული ლიტერატურიდან გადმონერცილი ტიპია. დავამატებდი: თეიმურაზ ხევისთავი — ეს თავადი მოქიპინა, ქართული სინამდვილეში ხელოვნურად გაყოცხლებული. დანარჩენი პერსონაჟები კი ნატურალისტური ხერხით არიან გამოქმენილი. რა აერთებს ამ ორ

სხვადასხვა ბანაკს? მწერლის სურვილი, როგორმე განახოვადოს ნატურალისტური თემატიკა და აიყვანოს ის სიმბოლურ სიმაღლემდე, მაგრამ სურვილი სურვილად დარჩა, „ჯაყოს ხიზნები“ კი უშედეგო ცდა — გამოუტბატა ინტელიგენტის ბედი ბოლშევიკურ საქართველოში.

მკვლევარები ასევე უსტიკვლად შეთანხმებულან, თითქოს „ჯაყოს ხიზნების“ მთავარი პერსონაჟი თეიმურაზ ხევისთავი და თითქოს ნანარმოებიც იმ თარგზე ანუიბილი, გვიჩვენოს ქართველი ინტელიგენტის ბედი თუ უბედობა მეოცე საუკუნის დასაწყისისათვის, დაკვირვებული თვლი კი ოოლად შეამჩნევს, რომ „ჯაყოს ხიზნები“ სხვა იდეოლოგიდნ არის ამოზრდილი და პროფეტული სამოსელიც აქკარად ხელოვნურად ადგას ტანზე. აქ ორი პარალელური ხაზი ისე მისდევს ერთმანეთს, გგონია, სადაცაა გადაიკვეთებინან, მაგრამ ხელოვნებას თავისი კანონები აქვს — შეუთავსებელს ვერ შეათავსებ და ჯაყოს ხიზნებშიც ამიტომ დარჩა აგრე გათიშული ორ ნაწილად, რომელთაგან ერთი ეითომ ინტელიგენტის კრიზისს გვიხატავს, მეორე კი ქალის სახით განსიმბოლავებული ინსტიტუტის მძლავრობას დაშინანზე. ავტორს სურდა თეიმურაზ ხევისთავის სახით ქართველი კაცის დეგრადაცია ეჩვენებინა და უთვისებო ტიპინა შემოეკავრა ხელში. წინააღმდეგ ვაგრეგებულად აზროსა, მიხეილ ჯავახიშვილს პერსონაჟების ფსიქოლოგიური ასახვა არ ენარეგებოდა, განსაკუთრებით ეს ოქმის მის ქალ პერსონაჟებზე — ის ყოველთვის და ყველგან გვიჩვენებს ინსტიტუტის მძლავრობით დათრფუნულ მფედრს, თავისეე ენების სიმბითომ რომ ისრისებდა. მარგოს სახითაც მწერალმა იგივე სიტუაცია დაგვიხატა — თუ როგორ იცვლის ინსტიტუტის გავლენით ქალი პარტნიორის და ცვლადი ცვრდება ამის გამო. „ჯაყოს ხიზნების“ კომპოზიციაც ამით სარგდება — ნანარმოები უთოოდ ჩაფიქრებული იყო როგორც მარგოს თავგდასავალი (თომას მაინს „შეცვლილი თავების“ შვაგესი ხელოვნური პრობლემტიკით), რასაც მწერალმა რატობლაც ინტელიგენტის კრიზისი მიასართა და დიდი აჯახისადალაც მიილი. რა ვადაკვირა, რომ თავადვე გრწიბობა თავისი ქმნილების წვეტილეობას და მოინდობა კიდეც მისი დახერულება, მაგრამ ვერ დაასრულა; მიზეზი — „ჯაყოს ხიზნების“ ორნაწილიანობა, რომელთა შედუღებაც არც ერთ მწერალს არ ძალუძს დედამინახე.

და მართლაც, როგორ უნდა შეუერთო პროფეტული წინასწარჭერტი ინტელიგენტი იმპოტენციას? რატომ არის თეიმურაზი იმპოტენტი ყველა სხვა „სიკეთესთან“ ერთად? რატომ არის მარგო ასე უმინარსო და რატომ უყვარს ვერ თეიმურაზი, ხოლო მოვლანებით ასე ოოლად ნებდება ჯაყოს? ადამიანური ყოფის ტრადიზში მწერალს ინსტიტუტურ საწყისებამდე დავაყვას და სურს დეკარნმშურის, რომ ბნელი ძალა ისევე ოოლად იმორჩილებს ადამიანს, როგორც ჯაყოს მარგო დაიმორჩილა. შვე-თეთრი ტონებით შელებილი ეს კონ-

ცეცხლი იმ პრიმიტიულ რელიგიებს გვაგონებს, რომლებშიც კეთილსა და ბოროტს ბრძოლა ბავშვური გულუბრყვილობით არის ასახული. „ჯაყოს ხიზნები“ სქესის რელიგიაა — ინსტიტუტისადმი მონური თავმჯდომარეობა და მორჩილების რწმენით გავლენილი. მწერალი აქ თავისივე კონცეფციამი გაბნეულია — ცალკერძ მას უნდოდა საზოგადოებრივი მორალის პრობოთობა ეწვედნენ და ამ პრობოთობის თვალსაზრისით გამოსახატავდნენ სქესობრივი სფერო ირია (ეს ლამის ერთადერთი ზერიან მიხილ ჯავახიშვილის მწერლურ არსენალში, რის საშუალებათაც ის ცდილობს პერსონაჟის ფსიქოლოგიური განცდები გვაჩვენოს), ცალკერძ კი იგრძნოს ინსტიტუტის შემზარაობა და სცადა ლავანი ამოედო მისთვის, მაგრამ სქესის თავისუფლებით შეზღუდული მოდერნული კონცეფციები ოღონდ ვეღარ დათმო. არ ვიცი რამდენად არის გამოკვეთული შოკი საუკუნის მოდერნული ფსიქოლოგიური კონცეფციების გავლენა მიხილ ჯავახიშვილზე, კერძოდ, რომლის ფსიქოანალიზისა. ის კი ვარგად არის ცნობილი, ფრანკოების ან მოთხრობის წერისას იგი ხშირად გადაკითხავდა ხოლმე ფროიდის ნაშრომებს. ამ გავლენის უკვალ ჩანს „ჯაყოს ხიზნების“ სავარაუდო ფინალის თაბაზე უკლის ნიგნაკში ჩანანერებშიც — მწერლის ფიქრი კვლავ მარგოს უტრიალებს, სურს მოთხრობის სიუჟეტური ხაზი ისევ მას დაუკავშიროს; სავარაუდო ფინალში მარგო უკვე შესაშვ პარტნიორს ირჩევს — „ხალხის“ ნრიდან გამოსულ ნინიკას; აქვე ჩანს მიხილ ჯავახიშვილის კონცეფციური სისუსტეც — ძლიერი ადამიანად მას მხოლოდ დაბალი დენებიდან გამოსული პროიექტება მიანიჩა. ასეც რუსული ლიტერატურის ექთა — გაიხსნებოთ ტოლსტოის შემოქმედება, სლავოპოლიტორ-ნაროუნიკული მოღმასთით შეფერული. მწერლის სათქმელიც ამკარად იკვეთება — ჯაყოს სახით მოუღეღნი ბნელ ძალას

მხოლოდ ხალხის ნრიდან გამოსული გაუბზარავი და ძლიერი პროიექტება მოერევა, მკოდნე ადამიანი კი სუსტია საქმიოაც და ჯანიოაც. მოშველ ძალის ეს კულტი საწყისშივე ახშობს ყოველგვარ ეთიკობიოლორ ანთროპოლოგიურ შეხედულებას, რაც ეთიკობიოლორ ჯავახიშვილის ჰუმანიზმს უდევს საფუძვლად. საქმე ის რდიოა, თეორიარზი ან მხვა ვინმე არის-ტოკრატულ კლასის რომ ეკუთვნის — ან მხერალი ამკარავს ეთიკავანება ძლიერების კულტს, ნიქმენარო ზეკაცის ხილით შემოსილ ერთგვარ ნაროდნიკულ ხატს. უკვე ხსენებული მოდერნული ფსიქოლოგიის გავლენით ამკვარი ზეკაცის პირიუწული სიძლიერე უთოვად გულისმობს დიდ სქესობრივ პოტენციას. სწორედ ეს ბიოლოგიური შეხედულებანი იქცა დაბრკოლების ლოდად ჩვენი კლასიკოსისათვის, კომპოზიკურად შეკერა და დენერლებანი „ჯაყოს ხიზნებში“. მან ვერ შეძლო მკდარი ანთროპოლოგიური თუ ჰუმანური კონცეფციის საძირკვლისთვის ხელოვნების ნათელი ტაძარი დაეტენებინა. „ჯაყოს ხიზნებში“ არც დასრულებულია და არც სრულყოფილი — ის ჩვენიოის, მეთხველებისათვის, რჩევა დასახანი მარცხის ნიშნად, როცა უდიდესი მწერლური ოსტატობა და თუნდაც კომპოზიციის აგების უნარი ავტორის გაუმართლებელი მსოფლმხედველობის დანოლით ხერხმალში გადატყდა და მიხილ ჯავახიშვილსაც გვაშვებით მოფენილ ველზე მოუხდა უსარგებლოდ ხმლის ქნევა. „ჯაყოს ხიზნებში“ ვერ იპოვიტ ცოცხალ ადამიანს, ის ჩანსასამივე მოშთობილი პერსონაჟების სასაფლაოა და მწერალიც ამაოდ ცდილობს მიცვალბულები ვაციკცხლოს. ამიოტმაც დიდ მნიშვნელობა აიარ აქვს, დასრულებულია თუ არა „ჯაყოს ხიზნებში“ — მიხილ ჯავახიშვილის ამ ქმნილება დაბადებუდანვე შეწყვიტა სიცოცხლე და მისი რეანიმაცია უშედეგოა.

პირიტიკა

ნატა ვარადა

ადამიანის სიყვარული თუ ადამისგცოდნოვა?!

ნელს „საბა“ ზემხასია.*
სადაც ვინდა მიხიდე, ლიტერატურასთან შორი-ახლოს მყოფი ორზე მეტი ადამიანი თუ დგას, იქ აუცილებლად ამას გვიგონებ: ნელს „საბა“ ზემხასია. „საბაზე“ ნელს ზემხას მოთხრობები პირველადია ნარდენილი, თუმცა ნიგნაკში თუ მეთხებე გამოცემა და შესაბამისად ის საუკეთესო პროზის ნომინაციას ნიაკუთვნეს.

ნიგნი ბაკურ სულაკაურის გამოცემილობამ მარმან გამოსცა. ყდად ზემხას სენეარის მიხედვით გადაღებული ფილმის „ვენტინის სათვალს“ პოსტერია გამოყენებული, სათაური კი „მრავალჯერადი ბოთლები“ ერთ-ერთ გამორჩეულ მოთხრობას ჰქვია და ის დანარჩენი ათი პროზაული ნაბარმოებშიც მეტ-ნაკლებად საინტერესო და ასევე მეტ-ნაკლებად ავტორის ხელნერისთვის დახანასათებელი მოთხრობაა, რომელიც ამ კრებულში მოხვდა და სადაც არა

მარტო ავტორის პერსონაჟების და გმირების ცხოვრებას, არამედ ავტორზეც ნიუანსბორივად საქმარისად ბევრ რამეს ეცნობოთ. ზოგადად მთარული ფრაზა, ავტორი თავისავე გმირებს უკან ამოკეთარება ხოლმე და არც არსებობს პროზაიკოსი, თავისი ბოგარდული მტრინები რომ არ გაუროის ნანარბოებშიო. ზემხასთან ძიება არც გჭირდება, რადგან ავტორი სრულიად თამამად, ოდნავ მუხლი მჩრტი მარჯვენა ფეხივცა კი ნარსდგება ხოლმე მკითხველის ნინამე და საკუთარ თავზე თავისსავე გამოგონილ პერსონაჟებს აამტყვეულებს.

ახალგაზრდა, თუმცა უკვე საკმაოდ სახელოვანი, მწერლის გურამ მგერელიშვილის მოთხრობები მათემატიკური ამოკანებს თუ ფსიქოლოგიურ ტესტების ჩამოგავს ფორმით. მოთხრობების აგებულება, მწერალის მრავალმხრივი აზროვნების გარდა, შესაძლო მოუღენების ერთობ-

ლივად და სხვადასხვა რაკურსით წარმოჩენის ნიჭზეც მიგვითითებს და თუ შევძლებთ, ეს ასე ჩავუთვალთ, მაშინ მისი ხასიათის ერთ მნიშვნელოვან შემდეგ მივალთ. ის საკმაოდ ინტერესიანი უნდა იყოს და ეს ინტერესი, ვინ იცის, ადამიანთშორისადაც იქნებოდეს კიდევ, სუ გამომცემლობასს ვთმობთ. როცა ადამიანი ვაიჭერს, გიყვარება, გიყვარება კიდევ და, სადაც სიყვარულია, იქ ზრუნავდა და სურვილიც, რამდენადაც გახადო უფრო უტყუელი და ბუნებრივად კი და ათას ვარიანტს და გადათამაშებას სთავაზობ.

პირველი მოთხრობა "მწერალი" დღეს უკვე იმდენად ასოცირდება ზემხას სახელთან, რომ უფისოდ რაიმე წერილის დანერგას აზრიც კი ეკარგება. ზემხას საეიზიტი მოთხრობაც იქნებ "მწერალი" იყოს, თუმცა, ჩემი აზრით, მისი ვასია(უ) ციკლი ბევრად უფრო ახლოსაა მწერლის სულიერ მდგომარეობასთან და მისი შემდეგი ლიტერატურულ-მწერლობის განვითარებაც ამგვარი ტიპის ეპიზოდითაა მოსალოდნელი.

"მწერალი" ერთი კაცის უცნაური ისტორიაა. ეს კაცი შესაძლებელია თქვინ კარის მეზობელც იყოს ან თქვინ თანამშრომლის ოჯახის წევრი, ანაც სულაც თქვინვე უახლოესი მეგობარი. ახალგაზრდა მწერლის სოციალური მდგომარეობა მტკიცებულადაა აისახება მისგან ოჯახურ ცხოვრებაზე. დღევანდელი მისი ირონიული ხმა და გამოძახილი მწერალი (არა პერსონაჟს) კარგად, მოხერხებულად აქვს ნასროლი და ბოლო დაჭერილი ოქროს თევზებით მარჯვლად ათამაშებს სალიტერატურო რეალობის სიწინარეს. სწორედ მზარე ირონიით, მაგრამ გულისტკივლით წერს, სადამდე შეიძლება მივიდეს ახალგაზრდა კაცი, რომელიც საკუთარ თავს მწერლად კი მოხსენიებს, მაგრამ მეტი არჩევანი აღარც კი აქვს, ვარდა ასეთი განმარტების ტექსტის წერისა: ახალგაზრდა ნიჭიერი და სიმპათიური მწერალი ვინცს სამუშაოს, ქსელური მარკეტინგი ნუ გამოუმზადებენ. შემდეგ ეს ტექსტი იკუმშება და წერილი მდგომარეობის შესაბამისად, ანუ წერილი რომ აღარ ყოფილია ცაცს, მხოლოდ ორი სიტყვით "ეტქებს სამუშაოს" შემოიფარგლება.

"მწერალი" ისეთი მოთხრობაა, მანილიზმის ფუნქცია რომ უნდა შეითავსოს. ხშირად გააღიმებს მკითხველს, ჩათარევს, თავის თავს წარმოადგენინებს, იქნებ ტექსტებს შორის მწერლის სილუეტსაც კი მოაკვირვინოს თვალს, მაგრამ ითხოვს რომ მორჩეს თანადრობისათვის ერთად აუცილებლად დადგირევის კიდევ, როგორ შეიძლება შევძლება რეალობა, ვარშემო არსებული სიტუაცია და იქნებ ადამიანებიც.

მოკლედ, ამ ტექსტს "გაიჭირება რას არ მოვაფიქრებინებს და მერე ვაგაკვირებინებს კაცსაი", შეიძლება დაეარქვათ და შემდეგ მოთხრობაზე გადახიანცილებთ.

"ქმები" გურამ მეგრელიშვილის პირველი მოთხრობაა, რომელიც სალიტერატურო პრესაში გამოჩნდა. რედაქციამ რატომ აარჩია ეს მოთხრობა ჩემთვის უცნობია, თუმცა ეპიგრაფი "ვარიაციები ქალაქის თემაზე" გარკვეულ ინტერესს აღძვრს, ხოლო, შემდეგ როცა ნაიკითხავ და ევრანთარ ვარიაციას ვერ იპოვი, ხვდები, მწერალი როგორ ნიჭიერად ეთამაშება თავის ერთგულ მკითხველს.

"ქმები" უფრო ლათინო-ამერიკული მწერლებისთვის მახასიათებელი სტილითა და სულისკვეთებითაა გააუფიქრებელი. ქართული ხასიათი ანუ ტემპერამენტი, რითიც საზრთველებს მიეგმივავსებთ — სისხლის ყიფილი და შურისმაძიებელი ზრახვანი, მწერალმა კარგად გამოიყენა სათავისოდ და მწვენიერი მოთხრობაც შექმნა. კრებულში, ვფიქრობ მოთხრობას

თავისი, განცხებილი ადგილი უკავია და საერთოდაც, უნდა ითქვას, რომ ამ პერსპექტიულ პროზაიკოსს გამოკეთილად საკუთარი სტილი, ხელწერა გააჩნია. მიუხედავად თემების სხვადასხვაობისა, ასევე უამრავი ტექნიკური მწერლობის (რეალიზმუნდა) შესაძლებლობისა, არც ერთი მოთხრობა არ გას მერვს, არ მერვდება მისი კარგადი მონისა და თუმცა არ შეიძლება დასაწყისშივე არ მიხვდეთ, მერე და მერე ნყალი არ გავა, რომ ეს ზემხას სტილია.

კრებულში თანმიმდევრებაა დაცულია. როგორც ჩანს, წლების მიხედვით აარჩია გამომცემლობა ეს მოთხრობები, თუმცა, გულდასაწყვეტია, რომ არანაქველ საინტერესოს მოთხრობები, რომელიც ამ ავტორის განვრთნილ კლამს ეკუთვნის, კრებულში ვერანაირად ვერ მოხვდნენ. არც ქრონოლოგიის, არც თემატიკის და არც სხვა ღრეულებებისხდა გამო.

ვასია(უ) ციკლი, როგორც ზემოთ სადაც უკვე აღვნიშნა, კრებულში მთავარი ღერძია.

სამი ნიმუში, როგორ გახდა ვასია(უ) მანიაკი, როგორ ვერ გახდა გმირი და როგორ ვერ შეიყვანა საკუთარი თავი, საკმაოდ მნიშვნელოვანი მოთხრობების ციკლია. მწერალმა ქვესათარად მიგვიჩვენა კიდევ: ავტობიოგრაფიულისავითააო, თუმცა მე დავარქმევდი, რომ ეს ძალიან გულწრფელი მწერლობის მოსაზრებები, ფიქრები და შეხედულებებია, ერთი კაცის სახელის გარშემო შემოკრებილი.

ვასია(უ) ერთი ჩვეულებრივი, რაგიით თანამოქალაქეა. მას ძალიან უნდა, რომ რეალიტი იყოს გამოჩეული, მაგრამ შინაგანი ბუნება თუ სინდისის ხმა, რომელიც ძალიან განვითარებულია დაახლოება განგებდა, არ აძვეს ვასია(უ)ს, იყოს ამ დროის შვილი. დიდი ძალისხმევის მიუხედავად, ვერაფრით გახდა ისეთივე გაქნილი და ჩალიჩა, როგორცაა მისი მეუღლის — ლუარას — საყვარელი, მისი უფროსი და ასევე სხვანი.

ვასია(უ) ძალიან დიდ დროს ახარჯავს საკუთარი ქვეყნის ანაღის და ხვდება რომ მორჩილი ხასიათის გამო სულ ზარალშია. საკუთარი ადგილი ვერ უპოვნია თუ მოუპოვებია და ასეთი ყოფა იძულებულს ხდის გაბოროტებს და ბოროტებანი ჩაიდინოს.

ზემხას სტილი აქაც შეუდრეკელია. თანამედროვეობა, სოციალური პრობლემები და სადაც ამის ნაეულა პულსებით მვეტაევი სინდისის ხმა, რომელიც ხასიათობს ჩვენს დროის ადამიანებს, რასაც ექიფება მწერალი და თავის გმირებს, ამ ერთფეროვნებისგან მომახზრებელი, აუტანელი ყოფიერების სიმსუბუქედან ამითრევას აიძულებს, თვალნათლივაცა ნინა პლანზე გამოტანილი. სუბმა ვასია(უ)ს აწიშვლებს, აწიშვლებს პირველ რიგში საკუთარი თავის ნინამ და შემდეგ დაუწინებლად გამოყავს საჯაროდ, ათასობით მკითხველის ნინამუც.

კრებულში ამ ციკლის შემდეგ კლემინციას აღწებს. დანართანი მოთხრობები მკითხველზე წარუშლელ შთაბეჭდილებას ახდენენ. "მრავალჯერადი მოთლები", მართლაც მრავალჯერადად გაფიქრებინებს, როგორი ამოებაა ნუთოსოფელი და ყოფა და შემდეგ კი უკვე ისეთ საეთო თემებზე შექმნილ მოთხრობებს უნდა ჩაუუკვირდეთ, როგორცაა ადამიანთა შემქმნელის და თვით ადამიანების მარადიული ურთიერთდამოკიდებულება, რელიგიური განწყობა ჩვენს ყოველდღიურობაში.

დასაწყისში დამიმასსოვრეთ ალბათ, რომ ვთქვი, ზემხას ადამიანთა მოკიდებულების მაგისტრია-მეთვთ, აზრს არ ვიყუ-

ლი. ნახტვს მისი — ერთომდაც ჯოისის თემზე — შექმნილი ვარიანტი „ლილი“.

ადამიანისმცოდნეობა და ადამიანისმოყვარეობა თუ არა, სხვა რა უნდა დაარქვა ამ მოთხრობის შექმნას?

ერთი შინაბეჭდი ქალი, რომელიც ღვთის შობით და პატრიარხის სახელის გამო ევრანაირად ვერ ბედებს საკუთარ თავს ენებებისა და სხეულტრეირი ნეტარების უფლება დართოს და უმორჩილესი ბუნებით ცდილობს, მარტოდმარტომ გაუძლოს ცხოვრებას, არ შთანთქას წუთისოფელში.

ასევე, ყოფიერებაში გატარებული რამდენიმე საათით, მწერალი ლილის სახით წარმოგვიდგინებს ადამიანს, რომელიც სხვა დანარჩენთაგანს, თანამედროვე ადამიანთაგანს, უკვე წარსლის ცოცხალ ნაშთად არის დაძვლებული და ირონიული კინიკური დამოკიდებულებისთვის არის განიწილი. საკუთარი თავის უარყოფა ხომ ჩვენი დროის ახალი ადამიანისთვის წარმოუდგენელი და მიუღებელი თვისებაა. სულელიც კი შეიძლება უნდო ადამიანს, რომელიც შენს გვერდით ცხოვრობს და მორიდებულებს ან სიმორცხვებს ანაც ღვთისმოშიშობას გამოავლენს.

მწერალი შეუმჩნეველად, მაგრამ თანაუგრძობობს ლილის, თუმცა სიმწარესაც გაურკვევს ამ ფარულ სიყვარულში და აშეშეს, რომ ეს ადამიანი თავის პატარა ენებებთან მერძობლია და, თუ ცოტას გაიხედ-გამოიხედავს, იქნებ მარტოდას თვითონვე დაუსვას ნერტილი.

„ისიც მოკლეს“ ამ კრებულიის კიდევ ერთი გამოირჩეულია, განეჭვინებულია მდგარი და ამასთან, მწერლის საერთო მაღალი დონის შესაფერისია.

თხრობისას ავტორი განსაკუთრებულად ავლენს იმ დანახასათებულ ხასს, რომელიც აქტიურად მიყვება მთელი შემოქმედებითი აქტიუობის მანძილზე. ვიზუალური აზროვნება და ასევე ვიზუალურად ამზის გადმოცემის ხელოვნება გურამ მცგრელიშვილის პროზას ხდის მეტად თანამედროვე, ახალი დროის თუ თავისი დროის შესაბამისს და არამოსაწყენ ნაკითხვად პროზად და ასევე დარჩება ის ქართულ ლიტერატურის ისტორიაში.

შემოქმედებითი ტექნიკა იმდენად მაღალ დონეზე აქვს მწერალს, რომ კითხვისას მორევებით ჩამორევი ხდება აზრი და სიტყვები, თითქმის ხელშეუსაბუნები ხდებაინ. პერსონაჟთა შემოსვლა და მათი მეტყველება რაღაცით სპორტულ სახეობას ჩამოგავს, ერთგვარ მართაობის, რომელიმეც ყველა ერთბაშად ვართ ჩათრეული და თითქმის ერთმანეთის ვალში თუ ფიზრში ვდგავართ. საერთოდ, მწერლის სტილი რამდენიმე ვარიანტის გადათამაშებაც, თითონ მწერლის შემოსვლაც პერსონაჟად, ნანარმოებებისთვის ფსიქოლოგიური ტესტების გარეგნული ფორმის და სახის მიცემა — სხვა გზას თითქმის აღარც გიტოვებს, თუ არა, ამისთანა სხვა დანარჩენი „ლიტერატურობებისათვის“ მზადყოფნა გამოაცხადო. თუმცა მოთხრობის რამდენიმე ვარიანტად გადაწერისთვის და ყველა ვარიანტის თვითონ მწერლის შემოსვლის განწყობის ნინასნარი შექმნა — ეს უკვე მკითხველზე განხორციელებულ რეკლამზე მითია.

„ისიც მოკლეს“ ერთი შეიღებულადი დედის განიწილი ფრაზა. თავის დამშვიდებას და თვითურებისას, რომ შავს და არის კიდევ. რატომ მოკლეს და რისც რომ ისიც არ არის, იმ, ვის

კი მკითხველი თავისით უნდა მიხედვს და მწერალიც მთელი ამ ორობტროლის მანძილზე თავდაუზოგავად ცდილობს ამ განწყობისკენ ნაცოყოლოს. დროის და ქალაქის დაკორექტების გარეშეც ადვილად გასაგებია, კაცობრობისთვის მარადიული ვადამეურელი პრობლემა რიგვარ ერთნაირად იქნებ ხოლმე თავს. მაგრამ ადამი გაქუნის დღიდან სირატელმის მიზბადელია და პრობლემის გადაბარლების (აქ გველსა და ევაზე), სხვისკენ ხელის ვამწერას (აქ სხვა თანამოქალაქეები) ბავშვური სიფუტით ვერ გადასწყვეია და იუნებ ვერ კოდე არ ამონურლია და ძალაში რჩება, თანამედროვე მწერლის ძირითადი მითაც — ამხლოს ის, რაც ვეტყვი და რასაც ვყვალავ მეტად ვავრებოვართ.

ზემხას თვალდაბუქული თუ ენდობი მის სამყაროში სამოგზაურად, თორემ სხვაანაირად მასთან ერთობა იქნებ ოპონენტობად კი გექცეს.

რამდენი კითხვა გავიჩნდება, ორჯერ მეტ პასუხს მოგაპებინებს. რამდენი მისი პერსონაჟი გაგაბრაზებს, იმდენივე გულს მოგვლობს. რამდენჯერ ორიონულია გაილინებ, იქნებ იმდენივე ცრემლიც მოგაწმენდინოს და საბოლოოდ ყაბულებია და ხელგანშევათ.

კრებული მედგა და, დარწმუნებული ვარ, ახალი ნიგნი, რომელიც გამბიდრებული იქნება ზემხას მიერ შექმნილი უფრო მეტად მძაფრ ლიტერატურით, ვფიქრობ, აზრს, რომელიც მოარული კი არადა კარგად გამყარებულია ლიტერატურული ნრეგებში, რომ ზემხას მაგარია, საღი კლდესათუი ურყევს გადებს.

გურამ მცგრელიშვილის და მის შემოქმედებით ნაღვანს თითქმის არაფერი აკლია სრულყოფილებამდე. დრო და გამოცდილება მწერლის კიდევ უფრო მაღალ ლიტერატურულ მწვერვალს დააღამებინებს. ის, რომ ვაჯავადებს თავისი მოქნილი ენით, ღრმად განალებობია და მსოფლმხედველობით, უკვე არახალი ამბავია ქართული ლიტერატურის უახლესი ისტორიის მკვლევართათვის... ასევე, თუ ვაითვალისწინებთ ამ კრებულში შესული მოთხრობები რა ასაკში არის შექმნილი, ექვის საბაზი აღარ რჩება ვალაორთ, რომ საქმე გავქვს დიდ ქართველ მწერალიდან და ნელს რომ „საბა“ ზემხასს ამას ნყალი არ გავუვა, და თუ „საბა“ არა, იქნებ შენსა პირველი ქართველი მწერალიც აღმოჩნდეს, რომელიც ნობელს გამოკრავებს ხელს.

ნელს თუ არა, მომავალი ხო, ჩვენია? იცნებას კაცვი რომ მოუკლავს და წერას კიდევ მწერალი.

* ეს მამიტური სტრიქონები დაიწერა „საბას“ მეშვიდე ცერემონიამდე. უნაგრო ბუნებისა და ლიტერატურის სიყვარულით განმსჭვალულ ავტორის პერონა, რომ ეს განწყობილება სუფვს ყველაზე, რასაც ლიტერატურის სახელი შექვია, და ვერ წარმოუდგენია, რომ „საბა“ ორგანიზატორთა და, შესაბამისად, თორის წყვრთა ინტერესები სრულიად დავილუბულია ლიტერატურას, რაც მათთვის მხოლოდ და მხოლოდ საფარულია „კუბოკური“ და პოლტიკური ურთუნქტურული მსოფლმხედველობის გასამღვანებლად. იგულისხმება საერთო სულსცეცხობა, თორემ თორის წყვრთა შორისაა შეიძლება გამოიყონ ნამდვილი მკითხველი და „საბას“ გამარჯვებულია შორისაც — ნამდვილი მწერალი. ხომ ხდება ხოლმე გამარჯვების... რაც შეუძება გურამ მცგრელიშვილს, ეს მართლაც ჩინებულ მწერალი ამ გამოწკლისთა შორის არ აღმოჩნდა.

თათია ჯგუშია

მეუნარბიას სოფელი

ზეიად კვარაცხელია ჩემი მეგობარია. ალბათ ორივე კარგები ვართ, მხოლოდ ის მეუნარბიას ქუჩაზე ცხოვრობს, ჩემსას კი ერთი კომუნისტრ რევოლუციონერის სახელს ეძახიან.

მეუნარბიას ქუჩიდან მეუნარბიას სოფელში, ცაიშიში ჩასულს ბრეჟნე-ბაბუასგან ხშირად გაეგონა იონაზე, მერე ჩვევას ან ულაღაბა — უყო კირკიტა და ვეროვანი დაკვირვება.

ბოლოს „ილბუზზე ფეხი შედგა“ და მუზეუმის აღდგენაზე დაიწყო ფიქრი. შემოიკრიბა თანამოზრებები: ჯაბა გერსამია. — ცოტა გრიმასილის ქუჩაზე ცხოვრობს, მაგრამ რა? მუზეუმის აღდგენისთვის „მეუნარბიელი“ არც ისე მუშაველი რეჟისორია. კახა ფარცველია, — მისჩრება ფოტო-ექსპოზიციის შესადგენად.

თუმცა მანამდე: დიდი ჩამონათვალის შედგენა მომინევს. მონყენის საშიშროება თითქმის არ არსებობს, მეგრელებისთვის ნიშნად მხოლოდ საუბრის ტემპის წყალობით თუ უფრო იმიტომ, რომ ველადეა, არაფერი გამოჩნჩეს და უკლებლივ მოვასწრო ყველა სახელს.

ყვითელი და შავი. ჩვენ ვირჩევთ ნათელ მხარეს. სინათლესაც ურჩევინა ჩვევანი. „ბილიანი“ — პროექტის გენერალური სპონსორია. არც მხარდაჭერა მოგვკლებია, სახელმძღვანელო, ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის გამგეობისა და დადიანების სასახლეთა ისტორიულ-არქიტექტურული მუზეუმის მხრიდან.

ყველაფერი კი ისე დაიწყო, როგორც დიდი ქალაქების აღმოჩენებზე შეთხზულ მითებშია: ტყე არა, მაგრამ არანაკლები გააკაფეს, მიდამო მოასუფთავეს. თვითონ შეევენარი, ან მიუღწერილი ზუგდიდში სულ ერთი დღით ჩასულმა.

ჩვეულნებისამებრ, ყოველად მეგობრები მოვიძიებ. არავენ იყო ქალაქში, იონა მეუნარბიას მუზეუმი ჩამოიშალა. მათთვის და ცაიშიში, აი, რომ ივლი, ივლი და პატარა გორაკს მიადგები, იქ იხირო ბილეს დაინახავ. ჩაუხვევ და ან გზაც რომ ტაძრამდე მიდის... მაგრამ, მოდი, მთლად ტაძრამდე წუ მიხვად, თუნდაც იმიტომ, რომ კარიბჭესთან მარტო არ იდგე, იქ მერე ახვიდე — ერთად!

დაფარველი ჭიბკარი შევადე, სახლი ცოტა შორს დგას და ვიფიქრე, ალბათ ხმა ვერ გაიგონეს და იმიტომ არ გამოიხვედეს, ან უბრალოდ, ყველა ერთნაირად აუღეს და აჭირალებს კარს...

მიჭები მუშაობენ. ნამის სისწრაფით ჩნდება კედლებზე ფოტოები, ხელნაწერები, განახლებული ექსპოზიცია. ნაქაჩრევედ დამონტაჟებული ფილმივით ვუყურებ, ნაკლები ხანგრძლივობისთვის გადასაფარი კარები რომ ამოაჭრეს. რაღაც სასაცილოდ ეცხმარები. მუშები დახვავებულ პატარა ლურსმნებს ვაზედი და თან შეკითხვებს ვაპარებ:

— ის კაცი ვინ არის, აი, ეზოში რომ მუშაობს? სულ წინ და უკან რომ დარბის?

— სოფლის გამგებელია, ზახა ჯანფლაგა. ყოველდღე აქ არის, გვერდში გვიდგას, ხელს გვაშველებს...

— ის ქალი? ფარდები რომ დაკიდა, ახლა იატაკს აპრიალებს და წარწერების ფოტოების ქვეშ სულ მცირე ვიკრევის!

— ეგ ქალბატონი დარეჯანი. დარეჯან გარდავა. მუზეუმის დირექტორად უნდა დანიშნონ და, თუ ქვიანად არ იქნები, მეორედ აქ მოსვლაში ხელი შეგეშლება!

ალარ ვამოტისტები.

— კიდევ იცი ვინ დაგეხმარა? — სასიამოვნო ინფორმაცია აქვს ჩემთვის ვაბას. — მამა გიორგი ჯგუშია. ლეკო ბეჭვია, მურმან მირცხულავა. კიდევ, მმ... — (თვალს ქუჩავს და იხსენებს).

— რომერტ აბასანიძე! — შეახსენებს და უპირატესობას გრძობს ზეიადი.

— მხატვარი როა? კერამიკოსი...

— ჰო, ჭაღები შემოსწირა მუზეუმს.

კიდევ?

— ლამაზი ზარგანია. ქურნალისტი. იონას ფოთში მოღვაწეობდა ფოტოები იმან მოგვანოდა... თითქმის ყველაფერი ნესტრგვია.

5 ნოემბერი. გზამ ისევ ტაძართან მიგვიყვანა, ოღონდ ერთად. აქ მეუნარბიების საგვარეულო საძეაღეა, მამა მალასხი მალაშვიდი იხდის. მუზეუმსკენ დაღმართზე ვეშვებით.

ჩაიბრვის პირზე მყოფი კიდევ ერთი კულტურული მემკვიდრეობა გადარჩა. ქველმოქმედება კი არა, ამის მცდელობაც შორს იყოს, არ გამოჩნდება ბატონ როსტომს, მსწრაფლ მიაშურებს, დახედავს, ხელებს რაღაცნაირად გადააქდობს ერთმანეთზე და შეაგულიანებს: „ახალგაზრდები, ან კი თქვენ!“

შესვალად ჯორჯამე თუ ვაგბანე კვარაცხელია მოჰყვება თვით ამ ინიციატივის შესახებ, რომ იონა მეუნარბიას მხოლოდ თავისთავში დაფასება არ იყო საკმარისი, მისი შიშობედა ფართო საზოგადოებაში პოპულარიზაციის იმპლანტებდა და ამისთვის არც თავი დაუზოგავს და აღარც ვარაუდობდა პირდაპირ მუშაობის მორიდება.

როსტომ ჩხვიძე, თვითონაც არაერთი ბიოგრაფიული რომანის ავტორი, თბილად საუბრობს წინამორბედთა ღვაწლზე, მათი ღირსებისა და ნაკლის წარმოჩენა არ შეუძლებია, მღატორ იოსელიანი იქნება ეს თუ გერონტი ქიქოძე, არჩილ ჯორჯამე თუ ვახტანგ ჭელიძე, კიდევ უფრო ადრე გიორგი მერჩულე, სულაც ამ ეპოქის ფუძემდებელი ქართულ სინამდვილეში. მათთან ერთად განსაკუთრებით აღინიშნება იონა მეუნარბიას დამსახურება, რადგან მცირე ხნამეტე ასწლეულში მან თითქმისდა სრულიად უმნიშვნელი და მეორეხარისხოვანი საქმე იყისრა და პირადად აღასრულა, შუქი შემოიტანა ქართველი მოღვაწეთა ბიოგრაფიულ ბუნდოვნებაში.

სხვათა ცხოვრების აღწერილი თვითონაც მოქცეა ბიოგრაფიულ ქრონიკებში, — სისაბრულო აღნიშნავს ბატონ როსტომი და იგულისხმებს თავის რომანს იაკობ გოგებაშვილზე და დეტექტიურ ცდას ილია ჭავჭავაძეზე, სადაც ერთ-ერთ გამორჩეულ პერსონაჟად იონა მეუნარბიაც გვევლინება.

დერეფანში მალხაზ მესხია შეენიშნე, შალვა დადიანის სახელობის სახელმწიფო დრამატული თეატრის მსახიობი. ხელში ნაცნობი ნიგინი ეჭირა, ეკლიანი და პატარა გზა". ფოტოცლის კიდეებს აწვავლებდა.

შეკითხვის დსამა უაღვლოდ მივიჩნიე და პირდაპირ პასუხზე გადავიდე:

„იონა მენუნარგიას მონოლოგი უნდა ნაიკითხო და ტექსტი გეშელება, გული მიგრძობს...“ — მალხაზმა უხერხულად გამოიღმა, დამსწრეებით გადავსებულ ოთახს გადახედა და გასასვლელად მოემზადა. დარწმუნებული ვარ, გზად იმ სამ-ოთხ ნაწიში ექოდ გაიქცეობდა ჩემი ნაადრევი, საავდრო პროგნოზი: „ტექსტი გეშელება! გეშელება... შლება...“

ზევიადმა ლევან ბრეგვაძეს გახედა მიპატივით თვალით, რათა ხელშეახებდ ნარმოაჩინოს იონას ბუნება, თუ როგორ იყო „ჩასაფრებულ“ თითოეულ მწერალთან უბის ნიგნაკით ხელში და ინერდა მათ ყოველ სიტყვას, მაშინდელი გადმოსახედიდან წერილმანს, შემდგომში და ახლა კი უაღრესად საჭირო დოკუმენტს, აუცილებელ შტრის გამოჩენილ მოღვაწეთა პიროვნული ლაბორატორიიდან.

იონა მენუნარგიას სახლ-მუზეუმის გახსნაზე

ბოლოს ბატონმა ლევანმა სახლ-მუზეუმს გადასცა მამამისის, ტყობულელი გეოლოგისა და მიბლიოფილის, სოლომონ (ლტუშა) ბრეგვაძის ნიგინი საუბახო მიბლიოთეკიდან — იონა მენუნარგიას „ცხოვრება და პოეზია ნიკოლე ბარათაშვილისა“, სოლომონ ცაიშვილის რედაქციით გამოცემული 1945 წელს.

სიკეთეს და მადლიერებას გაგრძელებასათვის გადაება საგალაზღები, რომლებიც ელექტრის ღვთისმშობლის ტაძრის გუნდმა (ვახო გვიგელაია, მერაბ ბიგვაია, ორესტი სოჭინაია, ბუბა სორიაია, ბეკა კუმულარია, ზაალ ზარქუა) შეასრულა.

უხუცესმა ცაიშელმა და „იონაობების“ ორგანიზატორმა სუტა აღმასიამ მონატრებით გახსნა ის დრო, როცა ცაიში „ჩვენი დიდი სამშობლოს“ ყოველი კუთხიდან ჩამოდინდენ ბალნეოლოგიური კურორტზე სამკურნალო და, გარდა სასანაულოქმედი თერაპიული ნყლეებისა, სტუმრებს ზედმეობდა მეგრული სტუმარმასპინძლობა და იონა მენუნარგიას სახელი.

შთამბეჭდავი იყო ოთარ ჭითანაეას სიტყვა, მისთვის ჩვეული ბუნებრიობითა და კოლორიტით... თუ გულუბეობა, გულუბეობა იყოსო, იონას სახლ-მუზეუმს ფოტო აშუბა, რომელზეც გამოსახული არიან დავით ერისთავი და იონა მენუნარგია. ფოტოზე აკაკი ნერეთლის ნარწერა ფანქრიო:

ძღუნდა და საკურთხად სამარადისოდ საამქვეწნიო და საიმსოფლო, ღირსმა ერის-ძემ, ფოტო ერისთავმა სამშობლოსათვის დამსჯა „სამშობლო“.

შეხვედრა დაამშენა იფეამ — ცაიშიამ ზუგდიდამდე გავლებული გზის იონა მენუნარგიას გამწირად სახსლდების შესახებ...

ზურამ ცხონიამ არც ამჯერად უღალატა არტისტიმს. ამ დროს მენ მხოლოდ ხელებს უყურებ, სიტყვებს რომ ალაგებენ, ადგილს უცვლიან, სიმძლის, სიღრმის, ელერადობის მიხედვით. ხელებს უყურებ, სიტყვები თვითონ მივლენ სასმენელთან: „იონა მენუნარგიამ თავის მიოგრაფიულ რომანებში აჩვენა დონე! ევროპიზმი შემოიტანა, რომორც სტილური, ისე შემეცნებით... ის ისეისტური ნაკადი, რომელიც მის ნანერებს ახლავს. საოცრად იკითხება... როგორც ადამიანი, იგი ნარმოგვიდგება უსათონეს პიროვნებად, მაღალი შინაგანი კულტურის მატარებლად. კაცი, რომელსაც ყოველგვარი ფაშოლარობის გარეშე შეეძლო საათობით ემუსაიფა გრივოდ ორბელიანთან, ეკატერინე ქავე-

ჭაქაქეთთან, იაკობ გოგებაშვილთან, ქართული კულტურის ბურჯებთან...“

ელგუჯა თავბრქიძე ნიკო ნიკოლაძისა და იონა მენუნარგიას ურთიერთობაზე ისაუბრებს: „ალსანიშნავია, რომ ორთავეს მალაღო თანამედრობა ეჭირა, მაგრამ აშას მათ შემოქმედებანზე არავითარი გავლენა არ მოუღებინა. უდიდესი ღირებულების მქონეა იონა მენუნარგიას ეპისტოლური მემკვიდრეობა, თამამად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ მისი წერილების თითოეული აბზაცი არის ერთი ნოველა.“

მივსახლბედი ინიციატივას — უნდა არსებობდეს იონა მენუნარგიას გამწირო! უფრო მეტიც: სკოლა, და არამარტო ზუგდიდში, არამედ საქართველოს სხვა ქალაქებშიც, თუ გვირდა ქართველობა!..“

... მუზეუმის რომ ეტოვებდით, ფოტოებს გავხედე და ვიფიქრე, ალბათ არავინ მიიღებს შურაცხყოფად, ამ გამეშებულ, შავ-თეთრ სახეებს რაც შეიძლება სწრაფად ვასანაულო ორიოდ სიტყვა და ისიც, ჭკარამდე მისულ სტუმრებს რომ მივახაზო: „კი ხალხი კი მიდიხართ, მაგრამ რისზე ნაკლებნი ვრწმობით!“

როცა დავიკმაოდ, შევჩერდი, მოგტრიალდი და შინ მიმავალ ზეიადსა და ჯაბას გავაყუდო თვალი.

ორივე საოცრად ცარგები არიან, მხოლოდ ერთი მენუნარგიას ქუჩაზე ცხოვრობს. შაბათ-კვირას კი... შაბათ-კვირას მენუნარგიას სოფელში.

მარშან ფურნალ „ჩვენი მწერლობაში“ (2008, #15) დაგვხვდება ცნობილი მეცნიერის, ფილოსოფოსისა და ფსიქოლოგის ოთარ ტაბიძისადმი მიძღვნილი წერილი „მეცნიერი და მახვილმეხიცივე“, სადაც ვეცდებით წარმოვიჩინოთ მისი ოპორისტული სხარტულა-კაფიური, ახლა მინდა საზოგადოებას ცოტა რამ ვაუწყო. ამ დიდებული მეცნიერ-მეკვლევარისა და მრავალმხრივი ნიჭით დაჯილდოებული პიროვნების მწერლურ მიდრეკილებაზე.

მისი თანამშრომლები და მეგობრები საგანგებოდ აღნიშნავენ ბატონი ოთარის მწერლურ გატაცებასა და ამ დარგში მის საქმიანობაზე. ზურაბ ცუცქერიძე ახლახან გამოცემულ შესანიშნავ მოგონებებათ ნიშნში „ჩვენი ეზო“ ვიყვებება: „ოთარ ტაბიძეს ჩვენი ეზოს ვარჯთ (საუბარია მიხილვ ზანდუკელის ქუჩის პირველ ნომარზე, სადაც ფსიქოლოგიის ინსტიტუტი და რამდენიმე სხვა სამეცნიერო დაწესებულება მდებარეობდა. — ზ.დ.) ნაკლებად იცნობდნენ როგორც პოეტს, დიდებულ ლექსების ავტორს, არც არის განსაკვირი. ბატონ ოთარს არასოდეს უცდია თავისი ლექსების გამოქვეყნება. ერთხელ ჩვენმა საერთო მეგობარმა გვიცამსინაძემ შეიხბა: ოთარ, რატომ არ აქვეყნებ ლექსებს, სხვებს მაგის შესამედი ღირსების ლექსებიც არ აქვთ და პოეტებად მიიჩნევენო. მე რომ ვიყო, უსათაოდ გამოვაცუყვნებდიო.“

— მე რომ იყო, ჩემო გვიო, რა გენაღლება, გამოვაცუყვნებდი, ალბათ, სახელსაც მოიხვეჭდი, მაგრამ ჩემი საქმე სხვაგვარად არის. საქართველოში ორი გენიოსი პოეტი აყავთ ტაბიძეებს — ვალაკტიონი და ტიციანი. მე კა უნდა დავწერო ისეთი, რომ შესაძლო ტაბიძე, როგორც პოეტი, სასაცილო არ გახდეს? ალბათ, მართალი იყო ბატონი ოთარი.

უფრო ადრე ანხორ ბრეგვაძე წერდა, რომ ბატონი ოთარი „მოცალეობის ფაშს მხატვრული ლიტერატურის შედევრებასც თარგმნიდა გერმანული და რუსული ენებიდან“ [ქართული ფილოსოფოს-ანთროპოლოგები].

ოთარ ტაბიძე მწერლობის დიდი ტრფიალი რომ იყო და ამ დარგში თვითონაც ცდიდა კალამს, ამას თვალნათლივ გვიჩვენებს მის ოჯახში დაცული არქივის ზერელე გადათვალეირებაც. კერძოდ, აქ საკმაოდ არის პოეტური ჩანაწერები, სიტყვასთან ჭიდილის მაგალითები, უფრო მეტად თარგმანები [უნდა აღვნიშნო, ფუნაქორიები და სხარტულები არ შემინიშნავს]. ნიშნადა აქ წარმოვადგინო სერგეი ესენინის სამი ლექსის თარგმანს, რომლებიც სხვებთან შედარებით უკეთ დამუშავებული ჩანს. მეც საგანგებოდ და ხაზგასმით უნდა შევნიშნო, რომ ბატონ ოთარს თავისი მხატვრული თხზულებების გამოქვეყნება არასოდეს უცდია, თუმცა გარკვევით ჩანს, მის სწორებასა და სრულყოფაზე ხშირად ზრუნავდა (ამ ლექსებზეც არაერთი შენიშვნა და ვარაზატი აქვს მინერილი).

ზორის დარჩია

სერგეი ესენინი
საარსული მოტივები

ცან ამ ნამიერ ცხოვრების ყადრი, ისედაც ცოტა გვეტლუვა შეება.

ყოველ უშნოსაც განგების ნებით მადლი რაიმე თავს ედგმის ნათლად. შენც მავ ღანგების მშვენიერებით სხვაც არ დაატკო, ცოდვია მართლა, დედა-ბუნებამ რომ დავანათლა. წყნარად დარბიან ვარდები ველად. გული სხვა ქვეყნის არის მდომელი. გეტყვი სიმღერას, კარგო, რომელიც თვით ზაიამსაც არ უთქვამს ძველად... წყნარად დარბიან ვარდები ველად.

ზაფრანის მზარის საღამოს შუქი, წყნარად დარბიან ვარდები ველად. მიმღერე, კარგო, რამე მსუბუქი, ზაიამი რომ მღეროდა ძველად. წყნარად დარბიან ვარდები ველად.

მთვარის სხივებში ბრწყინავს შირაზი, ვარსკვლავთა გუნდი მოგვავს ფარვანებს. მე ვგმობ სპარსელებს, ქალთა სინაზებს და მშვენებას რომ ჩადრტქემ ფარავენ. მთვარის სხივებში ბრწყინავს შირაზი.

იქნება სიცხემ გრძნობა ჩაუქრო, როცა მალავენ სპილენძის სხეულს? ან, მოგვანონონ რომ თავი უფრო, ვრიდებიან მზით დანვას წყეულს, როცა მალავენ სპილენძის სხეულს?

ჩემო ძვირფასო, რად გინდა ჩადრი, დამიხსსოვრე კარგად ეს ცნება,

მუნ ამბობდი, რომ საადი მხოლოდ გულში კოცინდა. თუ ღმერთი ვნამს, დამაცადე, რომ ვისნავლო, დროც მინდა!

შენ მიმღერე: „ამ ლამაზებს სჯობს ევერატის ვარდები“. ვიმღერებდი სულ სხვა მზაზე, მჭონდეს მილიარდები.

მე დავგლეჯდი ვარდებს, ნარებს, მე ზომ ერთი მახარებს, რომ ამ უფრცეს ქვეყანაზე არეინ სჯობდეს შავანეს.

ალექსას რომ მთხოვ, განა ვითომ ჩემგან აღთქმას პოუბდი. პოეტი ვარ და ამიტომ გკოცნი როგორც პოეტი.

ბორასანში არის ერთი კარი, ბჭეს ვარდების აფენია რიგი. იქ ფერია ცხოვრობს ნყნარზე ნყნარი. ბორასანში არის ერთი კარი, მაგრამ მე კი ვერ შევალე იგო.

საკმარისად მაგარი მაქვს მკლავი, თმაში ოქრო და სპილენძი ყრია. ფერისადაც ხმა აქვს მომზიბლავი. საკმარისად მაგარი მაქვს მკლავი, ის კარი კი ვეღარ შემიღია.

სიყვარულმა რისთვის გამამაგა. ვის ვუმღერო; ანდა რას მარგია? — თუ სულაც არ ეჭვიანობს შავა,

თუ ის კარი ვეღარ შემიღია. სიყვარულმა რისთვის გამამაგა.

დროა უკვე რუსეთს გავემართო. ო, სპარსეთო! გტოვებ სამუდამოდ? ვერ გიხილავ ვერასოდეს, მარტო ჩემი ქვეყნის სიყვარულს გამო? დროა უკვე რუსეთს გავემართო.

გეთხოვები, ო, ფერია, ჩემო. მერე რა, რომ ვერ შევალე კარი, შენ მანახე ლამაზ ტანჯვის გემო, ჩემს მზარეში შენ გიმღერებს ქნარი. გეთხოვები, ო, ფერია, ჩემო.

თარგმნა
ოთარ ტაბიძე

ვაჟა ხორნაული

ლეხსად ქცეული კაცის ცხოვრება

*

შავურა არაბული

რისთვის მოდიან პოეტები ამ ცოდვილ ქვეყანაზე? სიყვარულისთვის. ამ ღვთაური გრძნობით გულანთებული ადამიანი ვერასოდეს იქნება მშვიდი და დალბენილი, რადგან მისი გული და გონება სამყაროში ყველაზე დიდი საოცრების, სიცოცხლისთანავე ერთად მოზიბილ მარადიული მშვენიერების – პოეზიის წმინდა ეკლითაა აცროლი.

მართალი პოეტი ზეარაკია, ხოლო მისი თავგანწირვა – სიყვარულის ფარი და მახვილი. არაა აუცილებელი, ვარსკვლავებს წყვეტდე, დაფინს გვირგვინს ეთამამებოდე. ქვეყანას ერთნაირად სჭირდება წყარო, მდინარე თუ ოკეანე. მართალი და მოკრძალებული (ხოგჯერ შემუმწველივ) ნაბიჯებით სარული – ეს უკვე დაპირისპირებაა უკეთური ძალების მიმართ და აქედან იწყება შემოქმედის ტანჯვა. სადაც სიყვარულია, იქაა სიმართლე და, სადაც სიმართლეა, იქაა განსაცდელი: ტრადიციული საზოგადოების გულგრილმა და სისასტიკე. ქვეშაობრივი პოეტი, თუნდაც ვოკოხობით სქონდეს გამოვლილი, მაინც ყველის თვალეობით უყურებს ქვეყანას და, აი, „ვილიდი“ ამ სასწაულისთვის: გლიორება და საწამლავი, ენაფოტი, მახე და მახვილი, მაგრამ ეს ყველაფერი რა სახსენებელია იმ სამინღლებასთან, რასაც ჰქვია ადამიანის თანდათანობითი მკვლელობა. ასე თან-

დათან კვდებოდა მზარე სინამდვილის მიერ გამეტებული მახურა არაბულიც, რომლის პოეტური კრებული „აუღელტეხილი“ 2005 წელს დასტამბა გამოცემლობა „ეროვნულმა მწერლობამ“ (შემდგენელ-რედაქტორი ეზზარ კვიციანივილი, მხატვარი თინჯიზ მირზაშვილი).

ახლაც თვალწინ მიდგას უნივერსიტეტის ახალგაზრდა მწერალითა გაერითაინება „პირველი სხივის“ მიერ გამართული პოეზიის საღამო, რომლის შესახებაც წერს ეზზარ კვიციანივილი „აუღელტეხილის“ შესავალ ნოტიში

„ღექსში გაზარჯული სიცოცხლე“: „წრის ხელმძღვანელმა, მეტად ეკლილმა და დანჯეც ლიტერატორებზე უანგაროდ მზრუნველმა ტარიელ კვანჭილაშვილმა ხაზგასმულად, ერთგვარი სიამაყითაც კი გამოაცხადა შემდეგი გამოსვულის ვინაობა – მახურა არაბული. შავგვრემანი, ეკიციით შემართული ყმანვილი, ტალღისებური მოძრაობით, მკვირცხლად გაემართა ტრიბუნისაკენ. მისი სადავემშეებულ, არაგვის ტალღებებით მართოლვარე, ვაჟაკიური ლექსები მომწონდა და ისიც კარგის ნიშანი იყო, რომ დამსწრეთა ტაში ხშირად ისმოდა“.

იმ საღამოზე შაბურა არაბულის ლექსებიდან ერთი განსაკუთრებით დამამახსოვრდა. იმ ლექსის სტროფებსა თუ ცალკეულ სტრიქონებს ხშირად ამბობდნენ მისი მეგობრები. „უღელტეხილი“, როგორც ნიჭის ანოტაციაშია ნათქვამი, „შაბურა არაბულის რჩეული ლექსების შედარებით სრული კრებულია, რომელიც პოეტის გარდაცვალებიდან შემდეგ გამოქვია. „უღელტეხილს“ რჩეული ლექსების კრებულად მოიხსენიებს ემზარ კიკტიანიელიც. დასაინანია, ზემოთ ნახსენები ლექსი რომ არაა შესული ნიჭში. შეიძლება, რომელიმე სტროფი გამომრჩეს, ან ესა თუ ის ტაბები არა-ზუსტად გადამოცეც, რის გამოც ნინასარ ვუხედი ბოდიშს მკითხველსაც და ამ ქვეყნიდან ნაადრევად ნასულ მეგობარსაც. იმ პოეტური საღამოს მერე ლამის ოთხი ათეული წელია გასული, ხოლო ის ლექსი ასე ჩამარბა მუხსიერებაში:

**ქარები ჭოუხს მგლებით ხრავენ,
ჩამავებულა კლდეა თორანი
და, როგორც ერთი მტკაველი ღამე,
ცაზე გულღმა გდია ყორანი.**

**ვეღარ მოასწრო თვალის მოვლება,
ვესროლე, მკვდარი ჩამევა ხეცში,
დეე, ყორანი ჯიჯგნოს ყორნებმა,
ყორანი გახდეს ყორნების ხეცში.**

მე მოვეალ ერთი მტკაველი ღამე.

ასე დაიწყო. კიდევ ერთი სათელი აენტო ქართული პოეზიის ჭერმალად ტაძარში, მაგრამ მარადიული ჯურღმულებიდან მონაბერე უასაკო და მღვრე ქარები რომელ სანთელს გაახარებენ?!

რეში მისამართი გაიგო და მესტუმრა. ქირით ცვხოვრობდი კონსტანტინე გამსახურდიას „კოლხური კოშკის“ ზემოთ. მეორე მდგმური ვინ არისო, მკითხა. გიგლა სარიმ-ვილია-მეთუე. შენუხდა შაბურა – ორი ქართველი მწერალი დედაქალაქში თათრის მდგმური რატომ უნდა იყოსო! ამგვარი ნუხილი – მამულის ბედთან დაკავშირებული – „უღელტეხილის“ ფურცლებსა შემორჩენილი, როგორც ჭრილობა, ღია და მოუშუშებელი:

**ჩემს სხეულშიაც გაივლის უხი
ანუ ორპირი ქარი თებერკლის
მოიგინახულებ რუისს და ურნისს,
რას შერება ჩემი შხარე ბებერი.**

**მოიგინახულებ მცხეთას და შატლს,
მოიგინახულებ კრწანისს და დიდკორს.
მტრები? მე დედაც ვატყრე მათი!
ნარსულში ვარ და ხმალს ვიქნევ თითქოს.**

პატარა მამულის დიდი სატყევერი იგრწნობა უმცროსი ძმის – ამირან არაბულისადმი მიძღვნილ ლექსშიც:

**ნეტავ ერთი დღით ღრუბლად მაქცია
და ველ-მინდვრები დამანამინა**

**ნუ ვაბატებო დევურ საქციელს,
დედა ვუტიროთ დევებს, ამირან!**

„მამულო საყვარელო, შენ როსლა აყვავდები?“ – ეს კითხვა ნინასარის გულისა და გონების ტკივილი, მისი კუბოს ეკალი; ეს კითხვის ერისთვის ჯვარცხულია ბიოგრაფიკის პროლოგიცა და ეპილოგიც, სამშობლოს დროშის ცრემლი და ფერმკრთალობა

ამ კითხვამ შაბურა არაბულსაც უმრავლა დარდი და სინანული და, სამწუხაროდ, ქვემოურთა შორისაც არაინანა პასუხისგამცემი.

ქართული პოეზიის უდიდესი სასწაულები რეამარცვლიდან ლექსთანა დაკავშირებული (მოთა რუსთველი, დავით გურამიძე, ვაჟა-ფშაველა, აკაკი წერეთელი); ამ საზომმა განსხვავებული ფერებიცა და მფლოდიურობით გაიბრწყინა მეოცე საუკუნის პოეტთა შემოქმედებაშიც (გალაკტიონ ტაბიძე, გიორგი ლეონიძე, ანა კალანდაძე, მუხრან მაჭავარიანი, შოთა ნიშნიანიძე, თედო ბექიშვილი). რეამარცვლივანი ლექსის ხიბლი (სამყაროს შექმნის დროინდელი უზრალეობა და იდუმალეობა) განსაკუთრებით მთის რეგიონებში დაბადებულ შემოქმედთა ნაკლებარშია გაცხადებული, რაც სრულიად ბუნებრივია, ვინაიდან ეს სასწაული მთათა საუფელშია შობილი (ფშავი და ხევსურეთი, ხევი და მთიულეთი). ამ მშრლ, არც შაბურა არაბულის „უღელტეხილია“ გამოხატვისი:

**ა, იმ ქედს იქით ქეღია,
ქედთან – პატარა სოფელი.
მახსოვს, ზაფხულის ღამეებს
მარცვლავდა ჭრიქინობელი.**

**ვიცი, აცელილ მინდორზე
დადგება ღრუბლის კარავი,
სოფელთან ტყეში შველია,
უბეში დასამალავი.**

**ა, იმ ქედს იქით ქეღია,
ქედთან – პატარა სოფელი.
იმ ბეშეშეობაში ღამეებს
მარცვლავდა ჭრიქინობელი.**

ამ ლექსის კითხვისას შაბურა არაბული იმ ხელგამოღულ მასპინძელს მოგვაგონებს, რომელიც ნინასარისეული ხელადით საკუთარ ბაღში მოკამეკე წყაროს წყალს გვთავაზობს. ეს ლექსიც ზალხური პოეზიის მადლითაა დამშვენებული, მაგრამ მისი მინაგანი დინება და ინტონაცია, სიმსუბუქე და მოხსლტელობა ავტორისაა, მისი გულისა და გონების სევდიანი სითბოთა გაჯერებული და სხვისაში არ შეგვემლება:

**არხოტ ხევსურთა კოშკები
ღრუბელთ მატყელითი სჩერენო
– ამ ბილიკებზე ლურჯაის
იმედით თუ გაქვს, ჩევენო
– ღამით წყალდანჯალ ჩავივლი,
ხევსურთ არ დავეაქვებო,**

**თუ ვერ წაეახსი ცხენები,
ჩემს მთებზე როგორღა ვეჩვენო
არხოტ ზევსურთა კომპანიის
ღრუბულთ მატყლეოთ სწეჩნო.**

ამ სტრიქონების გადამიედეს ხან კომპეტის ფიქრიანი მჭურა გავახსენდება, ხან – პაპისეული ფანდური, ხან კიდევ – ბოლიკი, შორიზონტის ტაქტური მოდი ახლა და იკითხებ, რა არის პოეზია! არა, კითხვით როგორ არ იკითხავ?! მაგრამ, თუ ბიჭი ხარ, პასუხი გავცი – თუნდაც მიახლოებით.

მაშურა არაბულის პოეზია იმ მდინარეს წაავსებს, ძველ-სიძველე კალაპოტში რომ მოედინება, მაგრამ, ამავე დროს (და ესეა მისი გამარჯვება!), საკუთარი ხმითა და სიწმითი გავაგრძნობინებს წუთისოფლის ჩრდილსა და სინათლეს. „უღელტეხილი“ მოცულობით პატარაა, მაგრამ მასთან ურთიერთობისას ბევრი რამე მიიპყრობს მკითხველის ყურადღებებს: საინტერესო შედგა („კალოზე ვედო სტეტეფორის მივარე და მასთან ერთად მთვარეს ველნავით და ნინა ხარის სინათლიან თვალებს გაჰქაჩნდა სვედის სერული ზეცამდე და მგავდნენ მენები დახოცილ თევზებს და დივა ღამე ხარის ტერფებით გადადიოდნენ ჩრდილები კვერზე, ვით ზევსურეთის ძველი კერები“); ღატოლა პირველყოფილი მშენებრებისაკენ („ასათუშოდა ქვები გვეწყო მომცინარი, ღონიერ მთაზე ბეჭებმინდობილი, დევების ქებაში გვეწყო კოკონი და ნაქალაქარ გულებს ვითობდით“); მწარე სინამდვილთა წაჭარბი ახალგაზრდა კაცის ტკივილი („ცივა გარეთ და მეტროში სასიამოვნოდ თბილა ღამეს მეტროში გვაჯავც, რადგან არა მაქვს ბინა შირიალებს თეთრი ბალახი, ნეტავი მათობინა“, „მთებზე თოვლია ისე, თუშცა მათი მივის, როდის ვიყავი ბოლოს ბედნიერი და მშვიდი? ამ ხალხის გადასკიდე, სიხარულს აღარ ველი როდის ვყოფა ჩემთვის ყველაინ ველი?“ „გადავიტანე ზამთარი ამ ჩემი ნაბადისძველათი, მე სხვებზე მეტად მცოცაოდა, მე სხვებზე მეტად ვიღვავდი“); ბუნებისაგან მომადლეული ნიჭი სხვისი სატკივარის გულთან მიტანისა („რადგან სიყვდილის შვილა ისაც, ბევრიც ვეცადო, ვერ გადარჩენე და ბიჭი, ოცადარიმბტი წილისა, დაყრდნობილია ორგულ ყავარუნს ვიდრე სიყვდილ თავისა მიზნას, სხვათა სიყვდილით მომკვამს მრავალჯერ“); სვედა გაუცხოებისა და გულგრობისა გამო („გულის სისხლით ვწერ და იმედია, არ დაამბუნებს ამ ლექსს ცენზორი ორი საროული გვაშორებს, მაგრამ თითქოს ორი მთა არის ჩვენს შორის“ „ვედარ ბაღა-ხოხს მუღის ნუჭო, ქვეყანა დარჩათ მსტაცებლებს და პოეტებიც (ვის უკვირო?) კალამს კვლავ სხანაში ანებენ“).

მაშურა არაბული იყო უპრეტენზიო, რუმი და საოცრად მოკრძალებული. „ნიგნიდან ნიგნამდე ოსტატებდებოდა, ნღებთან ერთად საწუნხარც ემატებოდა. როგორღაც არ წყალთანად ყნოსიდა და სახესაც ღრუბელთ მოქცალა, შუბლს იფუთავდა თუ გახსნიდა. ისედაც ზედმეტად მორიდებულ, კიდევ უფრო სიტყვაძვირი, გულწაფრბობილი გახდა, მატყნილად ქალღალდს უმხედდა თავის საფიქრალს, ცხოვრების შუ-

აგულში ტრიალს განდევნილი სიმყუდრევე ამჯობინა, მაგრამ მეგობართა ენარ წრეში არც ქიქა არაყზე და ბოქმურ საღამოებზე ამბობდა უარს (ქმზარ კვიტიამილი)“. სიყვარულშიც არ გაუმართლა. რამდენი სიბორო, სინანულ და ტკივილია იმ ღელსებში, რომლებიც ეძღვნება ადამიანს, ცხადსა და სიხშირეში რომ შეხაროდა. ამა ქვეყნის ძლიერია-გან დავიწყებელი, მგლებს ალყაში მოცუვულ შევლს მოვა-გონებდა. ძალთან ხშირად გაუმთავარი მოცუვლი იყო მისი მეგ-ზური. სიტყვაძვირობითაც გამოირჩეოდა. დუმილით გესა-ურებოდა, მერე და მერე ეს დუმილი ძალიან სვედიან სიწ-მში გაადიხარდა. მკაცრი ეჭვი აეკვიტა: „სიხშირად მოვე-მთბისკენ, მივიწინა სულები, ჩემი დაბადების დღეს ხომ არ ავფერსულები?!“ მერე ამ ეჭვის ცივი წათვებიდან წინათ-გრძობის მშენიერი და სვედიანი ყველი ამოიხარდა:

**დაწერიდან მოჩანს ნვიმა ირიბი
და ამღვრული თერგის სათავე,
ალბათ, ქალბუცი დამიტრებენ
და, ალბათ, დოლსაც გამომართავენ,
ადრე დილაა, ვხვდავ ტირიფებს,
ქარები ღრუბლის ფთილას ართავენ.**

ახლოვდებოდა სულ სხვა ნაპირი. ჩრდილისა და სინათ-ლის მოძრაობა უფრო და უფრო მშობლიური და ნაწელია-ნი ხდებოდა მისთვის. ბოლო ლექსი მოახლოებული აღსას-რულის სიწმემში სვედიანი სიმშვიდით მედინი დღეების ექია: „მსაყვედურებენ, ლექსიდან სვედიანი ხმა ჭონახო მენ შეენი, უფალო, მანურას, ღმერთის მოჩანსო“. და ერთ მწუნარე დღეს სოფელ ჯუფათას ახალი სამარე შეემატა, ხოლო საფლავის უბრალო ყვეს ახეთი ემიტაფია გამოჩნდა:

**მივალ წავედი, ჯვარი გენვრო,
ჩემო მთებო და ჩემო ნისლებო**

რისთვის მოდიან პოეტები ამ ცოდვილ ქვეყანაზე? სიყ-ვარულისთვის. ამ საოცრებისათვის მოუდა მანურა არა-ბულიც, ხოლო ქვეყანამ სიყვარულზე სიყვარულით არ უპასუხა – მისი ალალი ბუნება იუცნავა, მისი სატკივარი არ გაითავისა. ასეთა ქვეყანა – მშენებრების მსახურ-თათვის ზურგის შექცევის დიდოსტატი. ქვეყანა – გიგან-ტური ობობა, რომლისგანაც მოქსოვდა, სისასტიკის სუს-ხში გამონრთობულ აბლბუდას ვინ იცის, რამდენი შეენი-რა, ან შეენირება!.. ამ ჯოჯოხეთით სინამდვილეს „უღელ-ტეხილის“ ავტორი ვერ შეერკინებოდა, რასაც გნიალურ ნინამორბუდა ბედისნერაც ავარძობინებდა. „რაც უნდა ჭირი მომკერძო, ბილთი არ მავეკერი ზავითა“ – ამ რწმე-ნით ცოცხლობდა. ეს რწმენა მიზეზი იმ ტრავმებისა, რომ-მელმაც სიმარტოეის უდაბნოში გარიყა, მაგრამ ლექსი უდაბნოშიც იწერება და ბოლოს იქ აკიაფდება, საიდანაც ავტორი განდევნეს. პოეტი ერთგან ამბობს, ლექსად ვიქე-ციო, ხოლო ლექსად ქცეული ადამიანისთვის ერთადერთი ბედნიერება ესაა – აღმართიდან აღმართზე ამაველი ეკლი-ანი ბილიკი, რომელიც ზამთარ-ზაფხულ მწვანე და, როცა იქნება, ადრე თუ გვიან, ზეციურის კალთაში დასრულდება, პოეზიის ნამშემორბობელი.

13 ივნისს 1865 წელს, სენდომოუნდში, დუბლინის ზღვისპირა გარეუბანში დაიბადა უილიამ ბატლერი იეიტსი — პოეტი, პროზაიკოსი, დრამატურგი, სოციალური და პოლიტიკური მოღვაწე, ნობელის პრემიის ლურჯიკაბი.

მისი სიტყვებითვე რომ უქვიათ, კარიერა დაიწყო როგორც „უქანასკნელმა რომანტიკოსმა“. მისი ადრეული პოეზია სევდიანი, იდეალურებით სავსე და პრე-რაფაელიტების განწყობით არის გაჯერებული. მისი შემოქმედების ადრეული ხანა უმეტესად ირლანდიული საგების, ლექსდების და მითების გამოძახებლია. მაგრამ 1900-იან წლებიდან იგი რეალიზმისკენ ინტენსივად შემოხრებულა — მითების მიხედვით, რომ თუ პოეტი მთლიანად მონყდება რეალიზმს და თავს მხოლოდ მითოლოგიურ, იეიტსის მიხედვით, საყაროს შეაფარებს, ეს ნიშნავს, რომ მხოლოდ შინაგან მგრძობილებას დაემყუდრო, რითაც უკმაყოფილო იქნება ირლანდიული ლიტერატურის აღორძინებისათვის და ერთგვად ეროვნულად ცვლის გეგმს და იღვწის ირლანდიული ლიტერატურის აღორძინებისათვის და ერთგვად ეროვნულად დაზოგავს მისი მუდმივი თანხლები. უკვე მწერლური მონიჭების ხანაში ქმნის ისეთ შედეგებს, რომლითაც იგი გაცილებით მაღლდება სხვა ინტელიტურულ ენაზე მწერლებზე. მისი შემოქმედება არის სარკე ადამიანის გამომცდელითა და ყველა ამ მოვლენების, რაც კი მისი მღვდლური ცხოვრების მანძილზე მომხდარა.

განუზომელია იეიტსის, როგორც პოეტის ოსტატობა, და განუზომელია მწიგნობარი, ხელი მოსკილი ისეთ საქანასკნელად დაკრძალვის, რასაც მისი პოეზიის თარგმნა შეუძლია. და თუ ვაგებდეთ და ასეთი სითამაშე გამოვიჩინებ, მხოლოდ იმიტომ, რომ ქართველი მკითხველისთვის გამეზარებინა ყოველივე ის, რაც უკვე განმსჯელია იეიტსის პოეზიაში. არ ვიცი, რამდენად შეძელი ეს, რადგანაც თარგმანი სრულყოფილად ვერასოდეს ვერ ასახავს დედანს, ვერ ჩაიტყვის ყველა დეტალს, რადაც მოაქვდა, მაგრამ ხანდახან სურვილი სძლევს დაბრკოლებებს და ვგვიბძგებს ასეთი სითამაშისაკენ. სწორედ ამიტომ ვთხოვ მკითხველს მიტყუებას.

უილიამ ბატლერი იეიტსი

მეორედ მისვლა

ბრუნავს და ბრუნავს, ფართოფედა ჯვარა ძალუშად, ველარა სწავლება ჭორ-შეგარდებს ხმა ბაზიერის დანაწევრებულ საგნებს ველარა აქვედის ლერი, აღვირახსნილი ანარქია სამყაროს ებრძვის. ნაკადი, სისხლილი დაბინძურა, მოდის ულევად და შივ ირჩობა უმანკოთა წეს-ჩვეულებად, საუკეთესოს დაპყლება თვითდაჯერება, ხოლო უარესს მგრძობილებობის ვნება ქრევა.

გამოცხადება კარს მოგვაგვდა უკვე ნამდვილად, მეორედ მოსვლა კარს მოგვაგვდა უკვე ნამდვილად, მეორედ მოსვლა! ეს სიტყვები არც მითქვამს სრულად, რომ ჩემი მზერა შეაფუთა სამყაროს სულმა; უდაბნოს ქვიშებს გადაფარა ჩრდილი ვეება, ადამიანის თავი ლომის სხეულზე ეება, მზის მზერა ჭკონდა უმონყალი, თან ცარიელი, ამოძრავება ზანტ ბარძაყებს ნაბიჯით ნელით, უდაბნოს ჩიტიბა ტრიალებდა მშვიდად ჩრდილი. კვლავ დგება მწუხრი; თუმცა ახლა ნამდვილად ვიცი ოც საუკუნეს ძილქუში რომ ქებაავით ენება, შვე ზანტებში გადახარდა რწევამ აკვნისა; რა უბუნ მხეცის ფამბა დაპკრა უქანასკნელმა, რომ ნელმოხრილი ბეთლემს მიდის დასაბადებლად?

გაცურავა გიხანტიისკავე

რა დარჩენიათ ამ მოხუცებს, ამ უცხო მხარეს, სადაც ქალ-ვაჟინი ერთმანეთის მკლავებში ნვანან და მომაკვდავი თაობები, — ჩიტები, არეს

ატკობენ სტეფენი, სანამ ცხელი ზაფხული ნავა; აქებენ ჭორბს ორავლით და ზუთხით საესეს, აქებენ ყოველს რაც ჩნდება და რაც ქრება მარად და ისე იპყრობთ ხორციელი მუსიკის ძალა, რომ ინტელექტის მარად ძველებს არ თვლიათ არად.

II
საცოდავია კაცი მეტად როცა ბერდება, ჯოხზე ნამოცემულ ძონძებსა ჰვავს მობრილი ნელში, ვიდრემდე სული ტაშს შემოკრავს და ამფარდება ყოველ ძონძისთვის თავის მოკვდავ შესაძისელში, აქ არ სწავლობენ საგალობლებს სულს რომ ედება, არამედ ამქმნილი დიად ძველებს გარდასულ წლებს. სწორედ იმიტომ გადავცურებ ზღვები და ახლა ნწინდა ქალაქის — ბიზანტიის ვესწრაფვი ნახვის.

III
ო, პრძენი, ღმერთის წმინდა ცეცხლში რომ დგახარა მარად,

ვით მოიქროვილ მოზიკის კედელზე ხატნი, გადმოდით ჩქარა, დატრიალდით ისე ვით ჯვარა და ჩემი სულის მომღერალი — ოსტატნი გახდით. შთაბრთნე ეს გული სურვილებით სწეული კვლავად, გამომწყვდეული ამ მომაკვდავ ცხოველის კვასში, რომელიც ახლაც საუკეთარ თავს შეიცნობს მწელად და მარადიულ ხელოვნების მამყოფე მძევლად.

IV
რადგანაც ერთხელ ბუნებიდან ნავალ საესებით და აღარასდროს არ მივიღებ ჩემს ჩვეულ სახეს, ბერძენ ოსტატობა იმ ნახელეს დევმსგავსები, ოქროთი ნაჭედს ან ოქროსფერ მინანქრით ნაფერს, ძილს რომ დაუფრთობოს იმპროპატორს იდეალ ნებით. ან ოქროს ტახტზე შემომჯდარი ვუმღერებ ჰანგებს თვით ბიზანტიულ დიდებულებს და ქალბატონებს, ნამყოს, მყოფადს და ნარმავალზე — კვალს რომ არ სტოვებს.

ქართუკი, ნავი და ხაგვანი

„რას კერავ ასეთს, ასე რომ ელავს?“

„მე ვკერავ ქურთუკს მწუხარებისას, მისი დანახვა მოხიბლავს ყველას, შევკერავ ქურთუკს მწუხარებისას, მოხიბლავს ყველას“.

„რას აგებ ასეთს, გაშლილი აფრით“.

„მე ნავს ავაგებ მწუხარებისას, სწრაფად იცურებს დღისით და ღამით, იცურებს ნავი მწუხარებისა დღისით და ღამით“.

„ასეთ ქათქათა მატყლით რას ბეჭავ?“

„მე ბეჭავ ხამლებს მწუხარებისას, რათა იაროს მსუბუქ ნაბიჯით. არ შეაწუხებს კაცთ სმენას ბერავს, მსუბუქ ნაბიჯით“.

შხვადრა ტირიფების ბაღში

მე და ჩემი სიყვარული ტირიფების ბაღში შევხვდით, მთელი ბაღი გადმოკვთა მან თოვლივით თეთრი ფეხით, მთხოვა, ტრფოვით დაემტკვარაყავ, ვით ხე ფოთოლით სიხალისით, მე ვერ ნორჩმა და უგნურმა არ ვინამე სიტყვა მისი.

მე და ჩემი სიყვარული მდინარესთან შევხვდით ახლოს, მან თოვლივით თეთრი ხელი უნაზესად მზარზე მახლო, მთხოვა ყოფით იხარეო, ვით ბავაზი ხარობს მიწდვრად, არ ვინამე და ახლა კი ცრემლმა თვალნი დამიბინდა.

ჟღალი პანსაპანის სიმღერა ირლანდიაზე

გორაკზე კუმენ სტრენდის, ყავისფერ, ბებერ ასკილს, მარცხნიდან მქროლი, შავი, ქარი ხმელ ფოთლებს აცლის, ჩვენც სიმაპაცეს გვაცვლის, როგორც ხმელ ფოთლებს ქარი, თუმც შევიწინებთ გულში შავ თვალთა ნაპერქკალი, ქეთლინ, ასულო ჰოლინჰეინის.

ნოკარაზე ქარმა, შეპყარა ღრუბლის მთებში, ისე იტუხა ზეცამ შესძრა საფლავის ქეებიც, ისე აღბორდა გული, რომ გუგუნს ჰგავდა მების, მაგრამ, მოუდრიკეთ ქედი, რომ დაგაიკონოთ ფეხნი, ქეთლინ, ასულო ჰოლინჰეინის.

ყვითელ ნყალს კლუთნაბეარის ნაპირი ნაულეკავს, სველი ქარები ქრინა, ზეცა ზარით რეკავს. ჩვენე ტანი და სისხლი ნიაღვრას ჰგავს მბორგავს, რეკავდნის სანთელზეც წმინდა არის შენდამი გრძნობა, ქეთლინ, ასულო ჰოლინჰეინის.

ჯადოსნური სიმღერა

(იმღერებოდა ჯადოსნური ქვეყნის ხალხის მიერ დიარმუიდიმ და გრანბიმ, სატორნილო ღამით, კრობლენის ქვეშ)

ჩვენ ვართ მცხოვანნი, მცხოვანნი და მზიარულები ო, რა მცხოვანნი! ათასი წლისა, ამბებიც გვაქვს ათასწლოვანი: აჩუქეთ ახალ სამყაროს ბავშვებს სრული სიზუმე და სიყვარული, ცვარნამიანი საათები ხანგრძლივი ღამის, ცა ვარსკვლავებით გადფარული. მიეცით ახალ სამყაროს ბავშვებს კაცთაგან შეება, განა ამ ქვეყნად უკეთესი სხვა რა იქნება! ჩვენ ვართ მცხოვანნი, მცხოვანნი და მზიარულები, ო, რა მცხოვანნი! ათასი წლისა, ამბებიც გვაქვს ათასწლოვანი.

ქილისპირული

შენს სასთუმალთან გადმობრილან ანგელოსები, გადქანცულნი მიცვალებულთ ოზერის მოსმენით.

ციდან უფალი შემოგვცინის სიკარგი თენით, შეიგნი მცურავნი ხალისობენ ღეთის აგრე ლებნით.

გაკოცნი და ვოხრავ, რადგან უკვე წინასწარ ვიცო, გაიზრდები და მომაკლდები, — გახდები სხვისი.

სიწყარულის სევდა

ქონგურების ქვეშ ბელურების ჟივთივმა ერთხმად. რძისფერმა ზეცამ, მბრწყინავ მთვარის ამოგორებამ, ხშირი ფოთლების შრიალმა და უცნაურ ხმებმა ჩაახშო კაცთა სხენება და მათი გოდება.

ნითელტურუნება და მწუხარე აღსდგა ასული, სწუხნდა სამყაროც დიდებული, ცრემლმორთული, ვით ოდისეცა მლეღვარ ზღვაში გვით გასული, როგორც ამაყი პრიაშოსი, მოძმეთ ძლეული.

აღსდგა და უმალ ჟივთივის ხმა მოედო სივრცეს, მოწმენდილ ცაზე მთვარეც უკვე ცისკიდეს გასცდა, ფოთლოთ ჩივლი კი უეცრად გაისმა ისე, თითქოს შერწყმა ყოველგვ გოდებას კაცთა.

თეთრი ჩიტები

ნეტავი ვიყოთ, საყვარელო, ზღვის ქაფის ზემოთ მოფარფალები
თეთრი ჩიტები!
სანამ ნაელდება და განქარდება, შორ მტკიუროს ალით
ვიღლებით.
მიმწუხრის ცისფერ ვარსკვლავის კრიოზმა დაეკიდება ზეცის
კაბადონს,
გაღვიძებული, საყვარელო, ჩვენს გულში სევდა,
ჩაიფურფლებსა ვგონებ არასდროს.
დაღლა თანა სდევთ იმ მეოცნებეთ, — ცვარანმდაფენილ
ვარდსა და შროშანს,
აჰ, არ მიენდო, საყვარელო, ოცნებას მათზე,
და მტკიურიც დაივინყე, რომ აღარც მოჩანს,
არც იმ მიმწუხრის ცისფერ ვარსკვლავზე, რომ ქრება,
რადგან, მსურს ვიქცეთ იმ თეთრ ჩიტებად, ზღვის ქაფის
ზემოთ, რომ ძალუთ ფრენა!
თანა მდევს ხილვა კუნძულთა ნეცების და დანაანის შორი
ნაპირის,
სადაც ჟამს აღარ ვემახსოვრებოთ, სედაც გაქრება
ფარხმალდაყარილი.
ვარდსა და შროშანს შორს მოვიტოვებთ, ცეცხლიც მუქართ
ვერ აენთება;
ნეტავი ვიყოთ, საყვარელო, თეთრი ჩიტები, ზღვის ქაფის
მიღმა ნაკვილოდ ფრთებმა!

იიდი ნატროს ზაციურ კსოვილს

ნეტავი მქონდეს ზეციური უცხო კსოვილი,
ამოქარგული ოქროსფერ და ვერცხლისფერ შუქით,
ცისფერი, ნაზი, დაბინდული ფერის კსოვილი,
შექმნილი ღამის ან აისის მიმქარალი შუქით,
მე ფიანდაზად გაგიშლიდი ამ კსოვილს ფებთქვეშ.
მაგრამ, მე ღარიბს, დამრჩენია მხოლოდ ოცნება,
მე ფიანდაზად გაგიშალე ოცნება ფებთქვეშ,
იარე ფრთხილად, არ გათელო ჩემი ოცნება.

ო, არვის ეტრფო იცოვებ ვიღაც გულით

ო, არვის ეტრფო იცოვებ ხანგრძლივ;
თუმც მას შევნირე სიცოცხლე მთელი
მამინც გადავებ მოდიდან, როგორც
სიმღერა ძველი.
ახალგაზრდაობის წლები ვიფიქრებ,
არ გვაოცებდა ფიქრთა მსგავსება
გვეძალეობდა გრძნობები ოდეს;
თითქოს ვიქცით ერთსულ არსებებად.
მაგრამ ო, დადგა დრო და უარმყო;
ო, არვის ეტრფო სიცოცხლე მთელი,
თორემ, მოდიდან გადახვალ, როგორც
სიმღერა ძველი.

არ არსებობს მეორე ტროა

ან რისთვის დაედო მას ბრალი ნეტავ,
თუმც სატანჯველად გადმოქცა დღეები ჩემი,
უგნურ კაცს ვინაც შეასწავლა სიმშვიდე დღეთა,
ერთმანეთს სტყორცნა პატარა და დიდი ქუჩები.
სურვილის ტოლი სითამამე ჰქონია განა?
რა ამშვიდებდა მის გონებას და ნებას მისას,
მისი მარტივი სიდიადე ცეცხლს ნაავად,
მისი მშვენება გვაგონებდა დაჭიმულ ისარს.
და ნუთუ არის ბუნებრივი, რომ მის ასაკში
იყოს ასეთი ეული და განსჯიდეს მკაცრად?
რად გვაჭყენებდა თავს ისეთად რაც სულ არ არის?
თუ არსებობდა სხვა ტროა, რომ ექცია ნაცრად?

პოლიტიკა

*„ჩვენს დროში კაცის ბედისწერა განაპირობებს
მის მნიშვნელობას პოლიტიკაში“
თომას მანი*

განა კი ძალმიძს მივაპყრო ყური,
როცა ქალწული იქვე ახლოს დგას,
რომაელების, ესპანელების
ანდა რუსების მძაფრ პოლიტიკას?
მოგზაურმა კი მშვენიერად იცის,
თუ რას ქადაგებს ხალხის წინ იგი,
პოლიტიკოსი — მოაზროვნე და
ამასთან ერთად სწავლული დიდი.

იქნებ სიმართლეს ქადაგებს ომზე,
სადაც მტრობაა ზღვარგადასული,
მე კი, ო, ვნატრობ ჭაბუკად ვიქცე,
რომ მკერდს ჩავიკრა ნაზი ასული.

სიყვარულის თანაგარძნობა

თქმაც კი არ უნდა, ტრფილი დიდი,
რომ თანაგარძნობას თვის გულში ფარავს;
ხალხი, რომელიც ყიდულობს — ყიდის,
მალა მცურავი ღრუბლების ფარა,
ცივი, ნოტიო ქარების ქროლა,
თბილისი ნარაფი უზე ჩრდილს რომ აფენს,
წყლის რუხ-თაგვისფერ ნაკადად სრბოლა,
ჩემს შევყვარებულს უქმნიან საფრთხეს.

სიყვარული

ტუჩები გრძნობენ ფიალას ღვინის
და სიყვარულს კი გრძნობენ თვალები,
ესაა, რაც ჩვენ ნამდვილად ვიცით
ფაშს სიბერის და გარდაცვალების.
ტუჩებთან მიმაქვს ფიალა ღვინის,
ხოზრავ და გელტვი ჩემი თვალუბით.

ინგლისურიდან თარგმნა
მადეა ზაალიშვილი

მორის დრიუონი

ალენილი ალი

- სუთმაბათის მოზდა, მეხიე, მოხუცმა მანდილოსანმა ნაღვლიანად გააქინა თვით. დიახ, სუთმაბათის... იმ დღეს ასე მოიხსენიებდნენ. მარტინიკაზე ვინც კი ამ კატასტროფას შეესწრო, არაფერ ამბობდა „1902 წელს მოზდა“, ან „მ მაისი იყოო“. უბრალოდ ამბობდნენ „სუთმაბათის“, თითქოს მას შემდეგ არც ერთ დღეს აღარ ერქვა ასე.

სენ-პიერის ვათელიორებდით ამ უბედურებიდან ოცდაათექიმეტი წლის შემდეგ. ნუთუ ეს იყო ანტილის კუნძულეების დედაქალაქი? ნუთუ აქ, ამ ზღვისპირა დასახლებების ადგილას ოდესღაც იყო ოცდაათათას მცხოვრებიანი აფეაგებული ქალაქი მდიდრული სახლებით, სავაჭრო დაწესებულებებით, ტაძრით, თეატრითა და მთის დამრეც ფერდობზე ტერასებად შეფენილი პარკებით?

ამ ქალაქის ნახევარი ეუკალიპტიდან ამოფრქვეული უზარმაზარი რუხი ტალახის ნაკადის ქვეშ გაქრა, დანარჩენი კი ტროპიკულმა მცენარეულმა წაიღო. აქა-იქ გადარჩენილი ქვის სახლებიც, რომლებსაც დღესაც აჩნდა ცვეცხლის კვალი, ნანგრევებს ჰგავდა.

ველეზერო ერთფეროვანი ჩანდა. რუხი იყო სანაპიროს ქვიშაც, სადაც უსარგებლოდ ამოჩრილიყო რამდენიმე საზღვაო ზარბაზანი და კარქაბის კოჭები. ნაცრისფერი იყო საცობადი ქალა, ძველი გემიც, რომელიც ოდესღაც სანაპიროს ემსახურებოდა, ახლა კი, ღუნაჩაშეჭეული, სუფს ღაფაფდა. დაბალი ცის ქვეშ პარკიც კი ლავიფერი იყო.

მეტისმეტად დიდი მოედნის შუაგულში, რომელსაც საინდოლოებლად ერთი ბეც კი არა ჰქონდა, ფერგადასული დიდების ნაშთი, შირნიჯაოს უზარმაზარი, ორ დამშრალაუზიანი შადრეფანი მოჩანდა. მის ორგვლივ სამი მაკანიანი ტიტლიკანა ბიჭუნა თამაშობდა. რამდენიმე ბერიკაცია და ძველმოედრ მადრასის კაბანი მეტისი ქალი უწიათოდ ბაასობდნენ თიქვით საესე ქალათის გვერდით.

ის-ის იყო შეგუბდით ამ ხანდაზმულ, ლამაზაკეთებიან, თვალგებანაინებულ მანდილოსანს, რომელიც უფოოდ კუმბულის ძველი, ევროპული საზოგადოების წარმომადგენელი იყო. ჭადარაბთიან, საბიჯგ ჯიხზე დაყრდნობილ ქალბატონს უხედებოდა თეთრი შლაპა და ოქროს ყელსაბამი. იტყოდით, სიამოვნებს მოგზაურთა ცნობისმოყვარე ყურადღება, და ხალისიანად, ღმიწლით პუცებოდა.

- სუთმაბათი იყო...

კარგად მახსოვს თუ არა? მშვენიერად, ბატონო! მთელი ჩემი ცხოვრება! წინა დღის ნავედით სენპიერიდან. მართალია, ოთხმაბათის უმნიშვნელო ამოფრქვევა იყო, მაგრამ მთელი ქალაქი შეუფოიდა. დედამჩემმა დაითანხმა მამა, პლანტაციებში ნაესულიყავით, სადაც, ჩვეულებრივ, უფრო გვიან მივდიოდით ხოლმე. სასონარკვეითი-ლებაში ჩავყარდი - იმ დღეს ოცი წლისა ვხედებოდი და დანიშ-

ნულიც ვიყავი, მეფელისი ჩიბალა... მამამჩემმა, ჩემი სინაწული რომ გაეკარვებინა, საქმრო დამიპატავა პლანტაქში ორი დღით. პლანტაციებში ჩემი ერთ-ერთი ბიძაშვილი, პიერი მუშაობდა. მანაც მთხოვა, ცოლად გავეყოლიდი, მაგრამ უარი ვუთხარი სხვა ყმანცილის გამო. ხომ იცით, ოცი წლისანი დიდად არ დაგიდევენ სხვის წყენინებას, ხანდახან სიამოვნებთ კიდევაც. პიერს ძალიან ფუჟიანად და ცოტა უხეშდაც ვთვლიდი. ჩემი საქმრო კი...

ნასადილევს ჩემი და, კლერი პიანონის მიუჯდა. პიერი მოღუშული დაბორიალობდა. გასაღიზიანებლად ვუთხარი: შერთე კლერი, გამოგყევა-მეთქი... და პარკში ნავედი სასკიერნოდ საქმროსთან ერთად. მშვენიერი პარკი გვერნდა პალმების დიდი ხეებით. პიერმა დაგვიანაბა, როგორ ვადავებოთ ერთმანეთს...

ჯოის დაყრდნობილი ქალბატონი ერთ წამს გაყურდა. - მეორე დღეს, - განაგრძობსეუ, - როგორც კი გაევიფიქრე, ჩემი ბიძაშვილი ინგლისური ორთქვალით გაპყვა ვასკილვებლად. თვლი მოვკარი, ხეივნის ბოლოში რომ იყვნენ, და კინალამ დაუთხავე: დაბრუნდით, ნუ ნახვალთ ქალაქში-მეთქი. პიერი უჩვეულო იყო, სუნთქვა ჭირდა, დამფრთხალთვა-ლებიანი ძალღებე ერთ აფგლზე ტრაპობდნენ. ჩიტების გუნდები შორიდან უღვიდნენ მთას. მერე ნორვის მოსახმენად ნავედი სოფელში - ამაღლება დღე იყო. მოუდანზე მისულემა შეენიშნეთ, ხალხი ჯგუფ-ჯგუფად იდგა ყვიროდნენ.

- სენპიერი ცვეცლმა ვახვეული! სენპიერი ინეის! ცეცხლი ანეის! ნახვადგურში ზუვა დეუს! მამამჩემმა ნახვლა დაპირა. დღესაქმს ვაშუება არ უნდოდა და გული შეუღონდა. ნაწი აგებულებისა იყო. ნერვებიც არა ჰქონდა ნუსრიგში. პირველ რიგში მისთვის უნდა მოგვეხედა.

მხატვარი ცირა პაპინაშვილი

ისეუ, - როგორც კი გაევიფიქრე, ჩემი ბიძაშვილი ინგლისური ორთქვალით გაპყვა ვასკილვებლად. თვლი მოვკარი, ხეივნის ბოლოში რომ იყვნენ, და კინალამ დაუთხავე: დაბრუნდით, ნუ ნახვალთ ქალაქში-მეთქი. პიერი უჩვეულო იყო, სუნთქვა ჭირდა, დამფრთხალთვა-ლებიანი ძალღებე ერთ აფგლზე ტრაპობდნენ. ჩიტების გუნდები შორიდან უღვიდნენ მთას. მერე ნორვის მოსახმენად ნავედი სოფელში - ამაღლება დღე იყო. მოუდანზე მისულემა შეენიშნეთ, ხალხი ჯგუფ-ჯგუფად იდგა ყვიროდნენ.

- სენპიერი ცვეცლმა ვახვეული! სენპიერი ინეის! ცეცხლი ანეის! ნახვადგურში ზუვა დეუს! მამამჩემმა ნახვლა დაპირა. დღესაქმს ვაშუება არ უნდოდა და გული შეუღონდა. ნაწი აგებულებისა იყო. ნერვებიც არა ჰქონდა ნუსრიგში. პირველ რიგში მისთვის უნდა მოგვეხედა.

შუადღისას ჩემი ბიძაშვილი პიერი დაბრუნდა ტანისამოს-
შემოვლულილი. ხელებსა და სახეზე კანი ატკრეცილი და
დამსვდარი ჰქონდა. ბარბაცით მოდიოდა. როგორც კი თვალი
შევაღვი, ვიყვირე:

- პიერ! პიერ! სიმონი სად არის?

თავით ზემოთს კენ მანიშნა და უბედური ამბავი გვამცნო.
ნასვლელის ცხენი ისე შოთითავდა, პიერი ძლივს იკავებდა
თურმე. ქვალას მიახლოვებულვებმა კი პაერის გოგონდის
მძიმე სუნს იგრძნეს. უცებ დაინახეს, როგორ აბრიალდა ტყე
და ლერწმის მინდვრები. მათ წინ მიმავალი ეტლი ჩირაღდა-
ნივით აენთო. ცეცხლის ღრუბელი მოინეწვდა და ყველაფერს
ნთქავდა. ცხენი გაგვიყდა. ეტლი გადაბრუნდა. ფერდობზე
გადავარდნილმა ჩემმა ბიძაშვილმა დაინახა, როგორ შთან-
თქა ტანსაცმლით ეტლზე გამოდებული საცოდავი ჩემი საქ-
მის მითარევე ალმა. ყველაფერი თვალს დახანძრებამში
მოხდა. მეორე დღეს ჩემი დანიშნულის ნეშტი გზის პირას
იპოვეს.

უცებ ქალი უფრო სწრაფად ალაპარაკდა, თითქოს უნდო-
და ყველაფერს თქმა მოესწრო და თან ეწინიდა, არაფერი გა-
მომჩვენა:

- ყველაზე უცნაური, იცით, რა იყო? ხარი ნახეს, რომელ-
საც ერთი გვერდი დანახშირებული ჰქონდა, მეორე კი - საღ-
სალაბათი. ავად გაიხედი, მაგარა, როგორც ჩანს, ოცი წლისა-
ნი დარდით არ კედებთან. ჩვენ თითქმის გავკოტრდით. ჩვენი
სახლი სენაიერში დაინგრა. მამაჩემის ბოროტობი, ბელღები
და სანუთხებიც... ჩემი ბიძაშვილი შემეშულდა. მის ყოველ და-
ნახებზე ვფიცრობდი, რატომ მაინცდამაინც ის? რატომ ეს
არ დაილაშა? მოუხდევად ამისა, ორი წლის შერე ვაე-
ყვეცი ცოლად. მის შემდეგ ჩემი არსებობა ზუსტად ისეთი იყო,
როგორც დაპირი თეთრკანიანი ქალებისა - სახლი, ბავშვე-
ბი... ცხრა შვილი მყავდა. იცით, არის რაღაც-რაღაცები, რა-
ზეც მამაშლი არ ლაპარაკობენ. კუნძულზე ყველა ერთმა-
ნეთს იცნობს. და მანაც, ხანდახან მოგარდებდა ლაპარაკი...
ჩემი ქმარი რამდენიმე წელია, რაც გარდაიცვალა. მღვდელ-
მა, ვინც წესი აუტყო, მისი აღსარება გამაწილა. იმ ხუთმბათის
მოუუტუტევივით. მღვდელმა მიითხრა, იმდღეს ექვანიზობის-

გან ისე ყოფილა გადარეული, რომ მთელი გზა თურმე მხო-
ლოდ იმაზე ფიქრობდა, როგორ მოეკლა ჩემი საქმრო და მე-
რე თვითონაც დაღუპულიყო. ცხენს არ გაუტაცნია ეტლი,
პირიქით, გაეკოტრებულა, ფეხი არ მოუცვლია. პიერმა მათ-
რები ურტყა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, და, როცა ეტლი
ადგლიოდან მოწინადა აღწილი ალისკენ, თვითონ ისკუბა. მო-
მაცვდაც, ალბათ დამემინებებით, სიმძაღელ სწევვია, ხანდა-
ხან ასეთ რაზეზეც კი ითხოვს პატივებს, რადგან იცის,
უარს ვერ ტყვეიან.

მხოუცი მანდილოსანი გაჩუმდა, მთას შეპყურებდა და
მომჩვენა, რომ სახეზე ნაოჭები გაუსწროდა.
სამხრეთ განედებისთვის ჩვეულებრივ, უცებ ჩამონვა
მრუმე ბინდი მკვდარ სენაიერზე. ნადირისფერი იყო ცა, ნაც-
რისფერი იყო ზღვაც.

გამომშვიდობებლად, ისე, რომ სახელის კითხვაც ვერ
მოვასწარი, მხოუცი მანდილოსანი მტკიცე ნახევარ, ვაზის
კაკუნით გაგვეკრიდა. ბრინჯაოს მადრეჯის წყაღვამწარალ
აუხებთან შეუხვია.

თავის წყურების მალაზიის წინ მჯდარი მუცელგამდმვდე-
ბულ და ფეხბგაჩარხულ კომერსანტს მივუხალღოდი. აპურ-
დული შეჭალავებული თმის ქვემოდა ნარეცისსილიანების
ნაღვლიანი მზერა მომპარო.

- რა პქვია იმ ქალბატონს, მე რომ ეგსაუბრებოდი, აი,
იქით რომ მიდის?

- იქით?... აა, ეგ მდმუხაზულ არბელაა, პლანშედანი.
- ქმრის გვერდი რაღაა?
- მედლეუმენ თავი გადააქენია -
- არაა... გათხოვილი არასოდეს ყოფილა.
- ამ წუთას მიიხრა, ცხრა შვილი მყავდა!
- არა, არა, ამა შვილი ჰყოლია არასოდეს... ისე ყველა
ხოლმე რაღაცებს. ბიძაშვილი მეურვეობს, მაგრამ ყოველ-
თვის იცრ აჩერებს ხან. არბლო გვიხა, იმ ხუთმბათის დაე-
მართათ.

ფრანგულენოვანი თარგმანა
ლინა დარაჰვილიძე

საორტი

კვირ გამრეკელი

ჭადრაკის ტრფიალს რომ ეხვციან

1942 წელს ცხოვრება თვითმკვლევობით დაასრულა
გამორჩნილმა ავსტრიელმა მწერალმა შტეფან ცვაიგმა.
მის საწერ მომდინაზე კი იპოვეს „საჭადრაკო ნოველის“
ხელნაწერი, რომელიც დაუყოვნებლივ გამოქვეყნდა. იგი
მრავალ ენაზე ითარგმნა (მათ შორის ქართულადაც) ოსტატ
არჩილ ეზრალიძის მიერ), უამრავ ქვეყანაში გამოიცა და
„ნოველის“ მისხდვით არაერთი ფილმიც შეიქმნა. ცვაიგი
ხომ ისედაც პოპულარული იყო და პოპულარული, მაგრამ
როდესაც მის საუკეთესო ნაწარმოებებს ასახელებენ, „სა-
ჭადრაკო ნოველასაც“ აუცილებლად ახსენებენ ხოლმე.

მაინც რითი უნდა აიხსნას „საჭადრაკო ნოველის“ ესო-
დენი წარმატება? მისი მთავარი მოქმედი პირობის, ჭადრაკ-
ში მსოფლიო ჩემპიონი მიროკო ჩენტოვიჩისა და მისი მოწინა-

აღმდევის, დოქტორ „ბ“-ს უჩვეული ბედისწერითა და კონ-
ტრასტული სახეებით. ისინი ერთმანეთს საოკეანო ლი-
ნერზე შეხედნენ, რომელიც ამერიკის შერეობული მტატე-
ბიდან ლათინური ამერიკისკენ მიემართებოდა და ყაბით
ითამაშეს. ავტორი ნათლად გამოსატყვის თავის სიმბათიას
დოქტორ „ბ“-სადმი. იგი ოურისტია, რომელმაც მოახლოდა
თავი დაედინა ფაზისტური ჯურღმულეობისათვის. დაპ-
ტიმრებული იყო ავსტრიის ანშლუსის დროს. თავი უკრეს
ჯურღმულეობში, სადაც მარტოდმარტო იმყოფებოდა, ხმის
გამცემები არაეინ ჰყავდა. მისგან მნიშვნელოვანი ცნობე-
ბის გათქმას მოვლოდნენ და ამიტომაც ნაშების ასეთი
ფორმა დაუნესეს. დოქტორმა „ბ“-მ კვლავ გაუქლო ამ არა-
ადამიანურ პირობებს, თანახმა იყო დანებებოდა და ყველა-

ფერი ეთვა, მაგრამ მოულოდნელად ხელში ჩაუვარდა საჭადრაკო ნიჭი! ჭადრაკზე აქამდე არავითარი წარმოდგენა არა ჰქონდა. მაგრამ ინტელექტმა და მტკიცე ნებისყოფამ ხელი შეუწყო გარკვეული წლის თავისებურებებში. უკვე იმდენი, როგორც მოძრაობენ ჭადრაკის ფიგურები. ზენის-ს-გან გააკეთა „ჭადრაკის დოჟო“, ჰურისგან კი – ფიგურები. ამის შემდეგ 150 „დაფაზე“ გათამაშა ნიჭში მოიახმებულ სულელურ ან პარტია, შემდეგ ზებარდა დაისწავლა ისინი, გონებაში სისტემატურად აღადგენდა მრავალ ბრწყინვალე კომბინაციას. ამით მან საბოლოოდ დასლია დროისა და სივრცის დამორგულებელი ერთფეროვნება, სულერად აღდგა, უკვე არაფრის დათმობას არ აპირებდა და მზად იყო ნაციტ მეციხოვნეებთან ბოლომდე ებრძოლა. როცა შემდეგში ციხიდან გამოვიდა და მსოფლიო ჩემპიონ მიროს ჩინტოვიჩს შეხვდა, პარტია ალიონისისა და ბოგალოვოვის (პესტინი, 1922 წელი) ორბარძილას დაამთხვია, რომელიც სწორედ იმ საჭადრაკო ნიჭიდან ახსოვდა.

დოქტორ, ბ-საგან განსხვავებით, ცვაიგი ძალიან მუქი ტონებით ხატავს მიროს ჩინტოვიჩის. მსოფლიო ჩემპიონი ფრიად უჩვეულო ბიოგრაფიის კაცია. ბავშვობაში არაფრით გამოირჩეოდა, სწავლა უზარბოვანა და ნიჭიერა დასახარებად ვერ იტანდა. ამ უსწავლელმა ბიჭმა შემთხვევით ისწავლა სვლეტი, ჭადრაკისადმი უდიდესი ინტერესი გამოიჩინა და, ამის შემდეგ მას არასოდეს მოსცილებია. იმდენად დიდი ნიჭი აღმოაჩნდა, რომ საერთაშორისო ტურნირებში დაიწყო მონაწილეობა და 17 წლისამ არაერთი პრიზი მოიპოვა, 20 წლისა კი მსოფლიო ჩემპიონი გახდა. მისთვის მთავარი ფული და სამედიერე შეიქმნა, დანარჩენი აღარაფერი აინტერესებდა. მისი უმეცრება უკვე ყოველსმოხვედელი იყო, ზიზღი გარემოთაში – ასევე უსაზღვრო. საკუთარ თავზე შეხედულებასა და ძალებს რწმენას კი ნო იკითხავთ. რა თქმა უნდა, ჩინტოვიჩის ესოდენ პირქუში სახე მთლიანად ცვაიგის ფანტაზიის ნაყოფი იყო. რეალურად კი მსოფლიო ჩემპიონი (თქვენ წარმოიდგინეთ, დღემდე მათი რიცხვი მხოლოდ თხუთმეტია!) სულ სხვანაირები იყვნენ.

კიანგარაღებს რა გამოაღებს და ჩინტოვიჩს თითქმის გამოეხარა რეალური პროტოკოლიანი ტურნირებში მრავალფეროვნების შორა (შორის) კოსტორის (1887-1963) სახით. თითო შორა აღმოეთუებული იყო, ვის რა დაფუძვეო. ამ შესანიშნავმა მოჭადრაკემ საერთაშორისო ტურნირებში მრავალი პრიზი მოიპოვა, 1924-26 წლებში კი მსოფლიოს გარემოში იმოგზაურა, სხვათა შორის, თილისისა და ბათუმში ერთდროული თამაშის სეანსებზე გამართა.

ახლა კი გავეცნობ მტყფან ცვაიგის აზრს საჭადრაკო ხელოვნების შესახებ: „ჩემთვის პირადი გამოცდილებით იყო ნაცნობი „სამეფო თამაშის“ საიდუმლოებრივი მოშიბილახობა. ეს ერთადერთი თამაშია ადამიანის მიერ შექმნილია შორის, რომელიც შემთხვევითობაზე არ არის დამოკიდებული, აქ ყველაფერს გონება წყვეტს, უფრო ზუსტად კი ნიჭის თავისთავი გამოიყენება. და განა „თამაშის“ წილდა ჭადრაკისათვის შეურაცხყოფელი არ არის? ეს თამაში ხომ სულ საპირისპირო ცნებებს აერთიანებს, ძველიც არის და მუდმი-

ვად ახალიც. თავისი არსით იგი თითქმის შეცხებიერობა, მაგრამ წარმატება მხოლოდ ფანტაზიის მეოხებით მოაქვს სად არის მისი დასაწყისი და სადაა დასასრული? მის მარტეც წესებს ბავშვებზე კი დაისწავლება, მისი ხიზლი გარეწერებისათვისაც კი არ არის უცხო. ამ დროს ჭადრაკის ვინორ კვადრანტი რაღაც განსაკუთრებულ, სრულად შეუდარებელ ოსტატურად წარმოიბო, ადამიანებს, რომლებიც საჭადრაკო ნიჭით არიან დაჯილდოებულნი. ისინი თავისებური გენიოსები არიან, რომლებსაც ისევე ახასიათებთ წარმოსახვის უნარო, მეუპოვებოდა და ზუსტი ტექნიკა, როგორც მათემატიკოსებს, პოეტებსა და კომპოზიტორებს, თუმცა სხვა მეფარდებითა და სხვა მიმართულებით“.

მხატვარი ბეჟა დევიძე

თუ ცვაიგი ჭადრაკის ტრფიალი და სპორტის სხვადასხვა სახეობებისადმი სრულიად გულგრილი იყო (ამაზე წერს კიდეც მოგონებებში „გუმინდელი მსაყარო“), ურის მართა რემბაკი, პირიქით, თავს ლამის პროფესიონალ სპორტსმენად თვლიდა. სწორედ იმ წელს, როცა არამეფილებრივი პოპულარობა მოიპოვა რემბაკის პირველმა რომანმა „დასავლეთის ფორნო უქვლილი“, თვით მწერლს გერმანიაში ფარტოვად ცნობილი ფურხანოს „შპორტ ინ ულლ“-ის მთავარი რედაქტორი იყო.

ის, რომ რემბაკს ჭადრაკი უყვარდა, ამან ასახვა მის მიერ რიც წანაწილებებშიც კი. ჭადრაკისადმი მიძღვნილი სტვენები გვევლება „სამ ამხანაგსა“ და „ტროპიფულ თაღში“. მწერლის აზრით, ჭადრაკს უღაფროსებები აქვს: „მას ყურადღების გადატანაც შეუძლია, და, ამავე დროს, კონცენტრირება“. რომანში „ნასესხები ცხოვრება“ გამოყვანილია 80 წლის მოსუცი რომტიერი, რომელსაც ტუბერკულოზის უშიძიმი ფორმა აქვს. თითქმის სიკვდილისაგან ევლარდერი იხსნის, როცა სანატორიუმში აღმოჩნდება. დღემდე დღევს მისი დევენი, რომტიერი კი უკანასკნელი ძალებით ებლაუფება ცხოვრების. ამის ელერიერი კი ჭადრაკი აღმოჩნდება. როცა ექვმეტი შეიტყობენ, უმოდოდ დადავდებულნი ადამიანი ძალთან გატყობუნულია ჭადრაკითო, მას შესაფერ პარტიორისაც გამოუყებნიან. ეს მოწინააღმდეგეები სვლებს ერთმანეთის ტელეფონით ატყობუნებენ.

„დამიჯერეთ, ჭადრაკი ჩვენს აზრებს სულ სხვა მიმართულებას აძლევს. ისინი ყოველივე ადამიანისაგან ესოდენ ბოროს არიან, ყოველგვარი ეჭვისა და სუფისაგან ისეთი აბსტრაქტული თამაშია, რომ სრულიად გამეფიდება. ჭადრაკი საკუთარი თავით შემოფარგული საშვარია, არც ამბავს იცის და არც სიკვდილი“ – ასეთი სიტყვებით მიმართავს რომტიერი მორიც გონიყალების დას ლილიანს.

ერთ-ერთი ყველაზე უფრო ცნობილი რომანი საჭადრაკო თემაზე ვლადიმირ ნაბოკოვის „ლუთინის დაცვაა“. შეიძლება ითქვას, რომ თავის მეორე სპეციალობად მწერალი სწორედ ჭადრაკს მიიჩნევდა.

სტელევი ვლადიმირ ნაბოკოვს ჯერ კიდევ ბავშვობაში მამამ ასწავლა. შემდეგ იგი საჭადრაკო კომპოზიციამ გაიტაცა. 1919 წელს ოჯახს „ტრადიციული გზით“ – ყირიმ-კონსტანტინოპოლი – სამშობლოს სამუდამოდ დატოვება მოუხდა. ერთხანს ნაბოკოვი ბერლინის რუსულ გაზეთ „როსლი“ თანამშრომლობდა, სადაც საჭადრაკო განყოფილებას უძღვებოდა და საკუთარ ამოცანებსაც ბეჭდავდა. აქვე მოაოჯახა ლექსი „ჭადრაკის მხედარი“ (1927) და რეცენზია ევგენი ზნოსკო-პოროვსკის წიგნზე „კავაბისანა და ალიოხინი“. ზნოსკო-პოროვსკი რუსეთში კარგად ცნობილი ოსტატი იყო, შემდეგ ემიგრაციაში წავიდა და პარიზის რუსულ გაზეთ „პოსლედნიე ნოვოსტიში“ სისტემატურად აქვეყნებდა საჭადრაკო მიმოხილვებს. ახალგაზრდა ნაბოკოვს ძალიან მოეწონა ამ ძველი პროფესიონალის წიგნი: „კაისას მოკრძალებული, მაგრამ მზურვალე გულშემატკივარი მისვალშიბა ამ ანალიტიკურული წიგნის გამოქვეყნებას“. მომდევნო წლებში ნაბოკოვი წერდა საჭადრაკო სონეტებს და ბევრ კომპოზიციასაც აქვეყნებდა სირინის ფსევდონიმით. 1970 წელს, როცა ამ ფსევდონიმზე ხელი აიღო, ნიუ-იორკსა და ტრონტოში დაბეჭდა წიგნი ასეთი სათაურით: „ლექსები და ამოცანები“. ერთ-ერთ ლექსში ასეთი სასურველი სიტყვები გვხვდება: „ჩვენ თან გვაქვს ჭადრაკი, შექსპირი და პუშკინი. საქმარისია“.

1929-30 წლებში გამოქვეყნებულმა რომანმა „ლუციისა და ცეც“ საყოველთაო ყურადღება მიიპყრო, მრავალ ენაზე ითარგმნა და ფილიპე გადაიდგა. კარგად ჩანს, როგორ ღრმად და თავისებურად ესმოდა ნაბოკოვს ჭადრაკი. იგი ცდილობს შექმნას ადვოკატის განზოგადებული სახე, რომელიც 64 უკუნისაგან შედგებულ განყენებულ სამყაროშია გამოკეტული, მარტოფიქტურია, ცხოვრობსაგან დაუცველი და ტრაგიკულად იღუპება კიდევ. როცა ჭადრაკის გენიოსის განცდებს, შემოქმედებით წვას ებება, მწერალი მტკად ორიგინალურ მეტაფორებსა და ანალოგიებს მიმართავს, ღრმად ერკვევა იმ ადამიანის ფსიქოლოგიაში, რომელიც წლების მანძილზე მხოლოდ ჭადრაკის სამყაროში ცხოვრობს.

ნაბოკოვი თვლის, რომ მისი გმირი საჭადრაკო სამყაროს აბორიგენია, ყველა დანარჩენი კი სხვა სამყაროდან მოსული. მათი შეუთავსებლობა სრულიად ნათელია!

ლუციისა და ცეცა შემთხვევითი როდია. მას თავდაცვა უხდებოდა არა მარტო საჭადრაკო დაფასთან, არამედ ცხოვრებაშიც. გაეცეცა ყველა რეალურ თუ მოიგონებთი წინააღმდეგობას, გაეცეცა მშობლებს, გინანახას, ცოლს, ცხოვრებას.

მოუხედავად ასეთი საწმენდარო დასასრულისა, შეითხველს არ ეკარგება ჭადრაკის მავიური მიზიდულობის შეგრძობა.

ორკი სიმონური დანაშაულის რთულ ანალიზს რალაცით ჭადრაკის ანალიტიკურ პროცესს უკავშირებს. ეს იდეა ნამოაყენა თავის ერთ-ერთ დემტეპტურ ფსიქოლოგიურ რომანში პოლიციის კომისარ მეტრის შესახებ – „მეგრე და პატრიცეპული ადამიანები“. აქ ჭადრაკის თამაში საიდუმლოა და დაკავშირებული გაუხსნელ დანაშაულთან – ბ. ე. ფოსელინის, ფაბრიკის მფლობელის, მკვლელობასთან.

გივან საღაბოს თეატრლიდან ბრუნდებიან ფოსელინის ცოლი და ქალიშვილი. ისინი ფოსელინს მკვდარს ნახულო-

ბენ, საეარქელთან, საჭადრაკო მაგიდასთან ახლას. „და-ფაზე ფიგურები ისე ეწყო, თითქოს პარტიცა გადაიდოო“. მოკლედის სიძე, საბავშვო ექიმი ფაბრი ალიარებს, რომ ამ საღაბოს ფოსელინს ჭადრაკის თამაშებოდა. 10 საათსა და 15 წუთზე ბინა სასწრაფოდ დატოვა, რადგან გამოძახება ამის მოპყვება მკვლელობის მოტივების რთული გამოძიება. თითქოს ყველაფერი ფაბრიის წინააღმდეგობა, პოლიციის კომისარი სხვადასხვა ფერსებზე ფიქრობს. მან ასეთი სცენა წარმოიდგინა: ორი ადამიანი, მდუმარედ და მკაცრი, ერთმანეთს ეთამაშება ჭადრაკს. ერთ მომენტში ექიმი ფაბრი დგება და კომპლიკაციენ მიდის, სადაც ყრუთი დამაზას დეეს მეგრემ თავი გაიქინა: რა გინდა, რომ აქედან გაიგო. როგორ გინდა წარმოიდგინო ფაბრი, რომელსაც ხელში დამაზა უჭირავს და ისე ბრუნდება სიმარისაკენ.

მართლაც, როგორც გამოძიებამ ცხადყო, ყოველგვარი ექვი ექიმის დანაშაულზე უსაფუძვლო გამოგრა. როგორც ოჯახის ექიმმა ღარიუბ აშენა, ფოსელინი და მისი სიძე ერთმანეთს პატივს სცემდნენ. ფოსელინი, შეიძლება ითქვას, ამასობადა თავისი სიძით და, გარდა ამისა, მათ ჰქონდათ დიდი საერთო – ჭადრაკის სიყვარული. მეგრის ეჭვები, პოლის-დაბოლოს, დადასტურდა. ხანგრძლივი კვლევა-ჩხრეკის შემდეგ მან დაადგინა, რომ ფოსელინი ფაბრის კი არ მოუკლავს, არამედ იმას, ვინც აქაურობას კარგად იცნობდა და ოთახში ფაბრის წასვლის შემდეგ შევიდა. ეს იყო ფოსელინის ცოლის-მმა, რომელიც სიძესა და მას ფულს წასალავდა.

საჭადრაკო მოტივები სიმონურის ნაწარმოებში შემთხვევითი არა ყოფილა. აი, რას სწერდა იგი ერთ-ერთ ნაწილში:

– ჭადრაკში ყველაზე მიზიდველად მის მიეწინება, რომ თამაშის დროს უამრავი პრობლემა წარმოიშობა, ამასთან, მათი გადაწყვეტის გზები უფიალია.

– მე სუსტი მოჭადრაკე ვარ. ადრე მას მეტ ყურადღებას ვუთმობდი, ახლა კი მხოლოდ ჩემს თერამეტი წილს ვას ვეთამაშები.

– ჭადრაკს ყოველთვის ითამაშებენ. მე მხოლოდ იმის მეშინია, რომ ცხოვრება, რომელიც სულ უფრო და უფრო ქაოსური ხდება, არ მოვეცემს წყენ გრძელი, ხანგრძლივი პარტიების თამაშის საშუალებას.

ჩარლზ პერის სნოუს უზარმაზარ ეპოპეაში „უცხოები და ძმები“, რომელიც 11 რომანისაგან შედგება, ძალიან ბიზარად არის ლაბარაკი ჭადრაკზე. ერთში, რომელსაც „შინ დაბრუნება“ (1956) ჰქვია, მთავარი გმირი დევედსონი ჭადრაკზე დაყრდნობით გამოიგონებს ახალ თამაშს დაფაზე ბევრი უფერი, სადაც საჭადრაკო ფიგურები ორიდან ერთ ბანასკ მიეკუთვნებიან. ერთში პროგრესული ადამიანები არიან, რომლებიც პირველი მსოფლიო ომის წინააღმდეგ გამოდიან, მეორე ჯგუფს მწერალი „მატყურებს“ უწოდებს, რომლებიც მას ზიზნს გვირან. რომანში „საქმე“ (1960) მასწავლებელი მარტინი ამუშავებს სხვადასხვა კომბინაციებს, მეტოქეებზე ორი სვლით მეტს ფიქრობს, საჭადრაკო დაფაზე სჯობის ყველას.

მწერალი საჭადრაკო მოვლენებს ყოველთვის ფიზიკლად ადევნება თვალს, თვით თამაშს კი სულ ნაკლებ ყურადღებას უთმობდა. „ეპიპოზ“, ჩემი გატაცება ჭადრაკით უფრო წარსულს მიეკუთვნება. ადრე ბევრს ეთამაშობდი, შემდეგ კი საკუთარ შეილს სვლები ვასწავლავ და ამით შემოვიფარგლო“.

როდესაც საბჭოთა კავშირი დაიშალა და მოხალისე ექსპერტთა მთელი არმია ნაშრომალა სისხლიანი წარსულის გადასათამაშებლად, ქალაქებში მწიფდებოდა ბრლიის ციხე-კომუნი, გაკაფდითა ოქროს ლიანდაგებით და იმპერიის ვევერთიელა ტერიტორია ირწყვებოდა რისი მინარეებით. ქალაქებზე, ქალაქებზე - კავშირებითი კილოტი, ისტორიის რომ არ ეჭმინებოდა.

მისთვის პროლეტარიატის ბელადსაც თავისი გემოვნებისა და სისხლის ყვირილის საფუძველზე არჩევდნენ - პირსისხლიანი დიქტატორის ერთადერთი და ეჭვმიუტანელ ალტერნატივად ასახელებდნენ ოქტომბრის რევოლუციის მთავარ ორგანიზატორს (ორგანიზატორი არ აცერითო შემოქმედში) ლევ დავიდოვიჩ ტროცკის ანუ ლევა ბრონშტეინს.

„ამერიკის აღმოჩენა“ როდი იქნება, თუკი ვიტყვით, რომ სტალინი ჯერ სად იყო, როდესაც ტროცკი ამორცილებდა ენ. ანთელ ტროცკს“ და, მისი გარჯით, „ნეველი ოცდამეცხრეტის“ სუნთქვა უკვე ათის ცხრაას თერაბეტში იგრძნობოდა.

1922 წელს დასავლეთში გადახვენილ რუს ისტორიკოსს მელგუნოვს დაეინებოთ ეკითხებოდნენ: აქამდე რატომ არაფერ გამოჩნდა რუსეთში, ლენინი და ტროცკი რომ მოვლავო?

და აი, დადგა 1940 წლის 20 აგვისტო.

- ვინ მოკლა ლევ დავიდოვიჩ ტროცკი?
- რამონ შერკაჯერმა.
- ვისი დავალებით მოკლა?
- სტალინის დავალებით.

რამონ შერკაჯერმა უპასუხოდ დატოვა მცირე შეკითხვა და ეკოლისინდისერად მოიხიდა ოცნლიანი ვადა მექსიკის საპერობლეში. მიუხედავად ლამის ყვედადლოერი ფიზიკური ზემოქმედებისა - თავისი საიდუმლო არ გაუცია.

უმცროსი ძმა რამონისა - ლუის შერკაჯერი გადმოგვეცნა, რომ ტროცკის მკვლელობით დაუსრულებელი კომპარტბე არნებდა. თურმე უამბობდა ძმას: „ყოველდამე მელანდებოდა ახლად ტროცკისა... მიყვიროს, მთათახს, მწყველის“.

ახლა ისიც ვკითხობთ, ელანდებოდა თუ არა აჩრდილები რამონ შერკაჯერის მახვერმას?

ტროცკის არაფერ მოუკლავს საკუთარი ხელით, მაგრამ რუსეთის სამოქალაქო ომის წლებში მისი წყალობით, ვინ იცის, რამდენი ადამიანი გაისტუმრეს იმქვეყნად.

ნეტავი ელანდებოდა თუ არა ტროცკის პირველი რანგის კაპიტნის შიასტნი აჩრდილი? ეს კაცი არათო უყოყმანოდ დადგა რევოლუციის მხარეზე, არამედ უდუდესი სამსახური გაუწია სამშობლოს, როდესაც ბალტიის ფლოტის ძირითადი ძალები გადააფრცხნა ტალინშიდან და მულისნდგფორსიდან კონონშტადტში და, ამგვარად, გადაარჩინა გერმანიის ხელში ჩაყარბასა.

1918 წლის აპრილში შიასტნი დანიშნულ იქნა ნითელი ბალტიის ფლოტის აჩრდილად, მაგრამ საერთო ენა გერკ გამოინახა სამხედრო-სახლგო საქმეთა სახალხო კომისარ ტროცკისთან და უარე განაცხადა მისი ზოგირითი ბრძანების შესრულებაზე.

აჩრდილები

ბალტიის ფლოტის სარდალი დაბატონრეს. საბრადდებო დასკენმა აღნიშნული იყო: „შიასტნიმ, ჩიიდან რა გმორბოა, ამით მოიხვეტა მოშლარობა და განწრბოლი ჰქონდა მისი გამოყენება საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ საბრადდებლად“.

რეტეტრიულის სხდომაზე ერთადერთი მოწმე გახლდა ტროცკი. მან, რიმე მტკიცებულებათა გარეშე, მოკლედ მოტერა: „ამბ. შიასტნი სახიფათო სახეღმნოერი დამნაშავეა და შეტბრალუბლად უნდა დაისაჯოს“.

აპრილში ბალტიის ფლოტის სარდალად დანიშნული კაპიტანი, რეტეტრიულის განაშენით, მისში დაჩრტიტეს.

ნეტავი ელანდებოდა თუ არა ტროცკის აჩრდილი პანტენელებისა? ეს იყო პოლკის კომისარი, რომელიც იმავე 1918 წლის აგვისტოში დახეტრეტეს მეთაურთან და ყოველ მეთაე ნითეღმნოელიდან ერთად, ბრალად ედებოდათ საბრძოლო პოზიციის თითინტეური მტკუებეა.

კომისარის დახეტრეტამ განსაკუთრებული აღმფოთება გამოიწვია. ბოლშევიკთა თვალში, იმხანად, ნამდვილი მკრეცებლბა იყო თაისიანის მკვლელობა.

1919 წლის მარტში მუშათა გაფიცვამ იფეთქა ასტრახანში. დაუყოვნებლივ აენობეს ცენტრს. ტროცკის საპასუბო დებემა ლაკინიერი იყო: „გაუსწორდით დაუნდობლად!“ ტყვიამფრქვევებითა და ხელუღმარებით გაუსწორდნენ მიტინგზე თავმოკრილ ათი ათას კაცს. დაღუპულთა რიცხვი ორი ათასს აღწევდა.

1921 წლის მარტში კონონშტადტის ციხე-სიმარგეში ხუთი ათასი მეზღვაურის ამბოხება, ტროცკის ბრძანებითა და ტუნაჩევის სარდალობით, ორმოცდაათი ათასმა ნითელარმიელმა სისხლში ჩაახრრო.

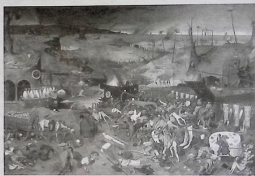
და აი, საბჭოეთიდან გაძევებულ და მექსიკაში გადახვენილ ტროცკის თვალსაჩინო ტროცკისტები (ისტემენი, სერგი, სუვარონი, ჩილიდა) ადანაშაულებდნენ იმით, რომ კონონშტადტის მეზღვაურთა ამბოხების ჩახშობა იყო ბოლშევიკების ფატალური ცოდება, საიდანაც სტალინიში ნაშობზარდაო.

ტროცკი უპასუხობდა ფრაცციონერ-ტროცკისტებს: სამოქალაქო ომი პიანბური ქმედების ასპარეზს არ ნარმდგვგნსო. მისი სტეტიური, იდეალისტები და პავიფისტიანი ადანაშაულებენ რევოლუციის „ექსცესების“ გამო, მაგრამ აჟინებდებოთ, რომ ექსცესები მომდინარეობს რევოლუციის ბუნებრიდან და რევოლუცია თავისთავად არის ისტორიის ექსცესი.

ტროცკი პიანბოლებდა არა მარტო სამოქალაქო ომის ექსცესებს, არამედ - პოლიტიკურ ტერორსაც მშვიდობიან ვითარებაში. იგი წერდა:

„ისეთი უმწეავეს საკითხიშვი კი, როგორიც არის ადამიანის მიერ ადამიანის მკვლელობა, მორალური აბსოლუტები სრულიად გამოუმადგვრათა. მორალური შეფასება, პოლიტიკურთან ერთად, გამოამდინარეობს ბრძოლის შინაგან მოთხოვნილებათაგან“.

რამონ შერკაჯერს ნეტავი ნაკიბოლი ჰქონდა თუ არა ტროცკი?

პიტერ ბრევიელი

ტრიუმფი სიკედილისა

საქმენი დიდებულნი ახტარა ქვეყნისა

ვახუშტი ბატონიშვილი მოგვითხრობს: „კულად ამას ფამსა შინა განრისხნა ღმერთი ქრისტიანეთა ზედა ცოდვეთა ჩუენ ქრისტიანეთათვის და აღიღო სულტანმა მამამად კონსტანტინეოლი ქორონიკოსნა ჩილდ (1453 წ.)“.

ოსმალთა ვეებერთელა ზარბაზნების გრიალმა ჩაახშო ზეცას აღღვნილი მზურვალ მოცვა-ვედრება. აია-სოფიას ტაძრის ამბიონს მოლა დაეპატიჟა და ხოტბა შეასხა ლაჟს. იგივე ჯავახიშვილი წერდა: „ხლა ჩუენთვის ძელი წარმო-სადგენი უნდა იყოს ის საზარელი შთაბეჭდილება, რომელიც კონსტანტინეოლის ოსმალთა მიერ დაპყრობისა და ოდესღაც უძლიერესი და უბრწყინვალესი საქრისტიანო სახელმწიფოს მოსპობის ამბავს უნდა მოეხდინა... ბიზანტიის მოსპობა და ოს-მალთა ვაბატებლად კონსტანტინეოლში საქართველოს დასავე-დეთისაქენ მიზავალს მთავარ და უმოკლეს გზას უკრავდა და ნამახდიანთა ძლიერი საბრძანებლის რკალს არტყამდა... ამი-ტომ სწორედ განმაცვიფრებელია, რომ ქართულ საისტორიო წყაროებში კონსტანტინეოლის აღების შესახებ ასეთი მკიცრე და მხოლოდ მშრალი მატინისებური ცნობები მოიპოვება“.

კონსტანტინეოლის დაცემისა და ოსმალთა შეშდგომი ექსპანსიის შედეგად ხმელთაშუა ზღვის სავაჭრო გზები ძალ-ზე საიფეთხო შეიქნა, რაც მშობნელოვან ზარალს აყენებდა დასავლეთის სამხმელეთო ვაჭრობას აღმოსავლეთით.

ერთი ფიგურალური გამოჩენილი, ოსმალთა ბოლოვადამ გაიფოსტრებელი დარტყმა მიავენა ევროპელთა კუჭების დამო, აღმოსავლური სანდღებელი მოსახლეობის ზედა ფე-ენებისთვისაც კი ღლამის მიუღწეველი ფუფუნება გახდა. ნე-ებისთერი ვაჭარი, რომელიც შეეცდებოდა საქონლის გატანას ოსმალეთის ტერიტორიის გავლით, იძულებული იყო, რომ თითქმის ყოველ გაყენებაზე, გადაეხდა ბაჭი ისეთი ოდენო-ბით, რაც აბათილებდა ყოველგვარ მოგებას.

ახალი სავაჭრო გზების ძიება წარმოადგენდა გადაუდებ-ელ მოვლას.

პირველი სახელმწიფო, რომელიც ამ გზების ძიებას შე-უდგა, გახლდათ პორტუგალია, ევროპის ქვეყნების შორის ყველაზე შორს რომ მდებარეობდა ხმელთაშუა ზღვის ვაჭ-რობისგან და სხვებზე მეტად იყო აღინტერესებული აფრიკის გარშემო საზღვაო გზის ძიებით.

შტეტვან ცვატვის სიტყვით, არც ერთ ერს არ ზედომა-ნილდა, რომ ეს ბრწყინვალედ დაეძაბა თავისი ძალ-ღონე

ერთი სწრაფი და ძლევამოსი-ლი ძალისხმევითათვის, რე-გორც ეს მოუწია პორტუგა-

ლიას XV საუკუნის მიწურულში.

ამ პატარა ქვეყანამ, რომლის მოსახლეობა შეადგენდა მი-ლიონნახევარს სულს, მოულოდნელად შეა არა მარტო თავისი ალექსანდრე მაკედონელი და თავისი არგონავტები – ალფ-იკერის, ვასკო და გამას და მაგელანის სახით, არამედ თავისი პოპოსტოლი – კამბონმის სახით, თავისი ტიტუს ლიფუსი – ბარუშის სახით. თვალის დახამხამებაში, თითქოს მიწისქვე-შეთიდან, სასწაულებრივ ჩნდებოდა სწავლული, ხუროთა-მძღვანარი, ფიანი სოფდაგრები; მსგავსად პერიკლეს დრო-ინდელი საბერძნეთისა, ელსაბედის დროინდელი ინგლისისა და ნაპოლეონის დროინდელი საფრანგეთისა, მთელი ხალხი ყოველ ასპარეზზე ხორცეს ახსნაში სანუკვარ ჩანაფერს, რათა მთელ მსოფლიოს დაეზღვინათ თავისი თვალსაჩინო ლეან-ლი. საყუფლოთა ისტორიის ერთ, დაუვიწყარ საათში პორ-ტუგალია ხდება პირველი ერთი ევროპისა, წინამძღლი კე-ცობრობისა.

ევროპის ყოველ სამეფო კარზე, ყოველ უნივერსიტეტში გაფაცოცებთი ელიან ახალ ამბებს ლისაზონიდან. რაღაც სა-ოცარი გამჭირაობის წყალობით, ევროპა ხვედმა პორტუგა-ლიელთა დიდ გმირობას, რამაც გააფართოვა სამყაროს ჩარ-ჩიობი; ხედება, რომ სულ მალე ზღეაოსნობა და ახალი ქვეყ-ნების აღმოჩენა უფრო სავარაოებლად გადააკეთებს მსოფ-ლიოს, ვიდრე ყველა ომი და ყველა სააღყო ქვეშები, რომ შუა საუკუნეთა ეპოქა დასასრულს უახლოვდება და კაცობრი-ობის ისტორიაში იწყება ახალი ერა.

ფლორენციელი სწავლული პოლიციანო შიენცოზს ამ ის-ტორიული წუთების სიდიადეს და ხოტბას ასხამს პატარა პორტუგალიას, კონტინენტის შორეულ კუნძულში რომ იყო მიწყუფელი და უეცრად აღხვედა ზღაპრული გოლიათიფო: „ახალი ქვეყნები, ახალი ზღეები, ახალი სამყარო წამოიზარ-თება საუკუნეთა წყვილიადიდან ამიერიდან პორტუგალია ხდე-მა ახალი მსოფლიოს მფარველი და გუმაგი“.

ვასკო და გამას მიერ ინდოეთის მოსახლეული საზღვაო გზის აღმოჩენა, კოლუმბის მიერ ამერიკის აღმოჩენასთან ერთად, აღბათ, ყველაზე დიდი მიღწევა იყო ზღეაოსნობის ისტორიაში.

მსოფლიო მოვლენათა მსვლელობა ახალ კალამოტში მო-ქცეა.

ქრონიკა

XX საუკუნის თვალსაჩინო ფილოსოფოსის, პროფესორ სერ-გი დანელიას (1888-1963) ეროვნული კონცეფციის შესწავლის თვალსაზრისით მრავალმხრივ საკულისში მონივრითიას წარ-მოადგენს მონღო კარტონასა და იგორ კეკელიას ავტორობით გამოცემული ნიჭი „სერგი დანელიას ეროვნული მრწამსი“.

29 ივლისს პარტიკლის მუნიციპალიტეტის მონსაველ-ახალ-გაზრდობის სახლში, სერგი დანელის მეგობრთაურ კაბინეტში, ამ ნიჭის გახმელვა გაიმართა.

„ოსისაღმებელია, რომ ავტორები შექრდნენ ეროვნულ სა-კითხზე, არა მხოლოდ იმიტომ, რომ ეს სერგი დანელიას ნააზრე-ვის ისეთი ნაწილია, რომელმაც მკითხველი ნაყლად იტყობს, არამედ უფრო იმიტომ, რომ მისი გაშუქება ხელს მოწყობას ეროვნული თვითნომიერების გაღრმავებას, რაც ასე აქტუალურ-ია დღეს გლობალიზაციის პირობებში, რამდენა თვით გლობა-ლიზაციის არსის არასრულყოფილად მცოდნეთა მიერ ძლიერდე-

ბა ცდა ეროვნულ, თვითმყოფად და პროგრესულ ფასეულობათა დეველაციისა“, – აღნიშნა ნიჭის რედაქტორმა, დიდი ქსონის I საჯარო სკოლის დირექტორმა დავით ნაჭყებამ.

ეროვნულ საკითხისადმი ცნობილი მოაზროვნის დამოკვე-ბულებაზე ვრცლად ისაუბრა მოსწავლე-ახალგაზრდობის სახლის დირექტორმა, ისტორიკოსმა იგორ კეკელიამ.

გამოსვლელება – დიანა რუხაიაშვილი, ვაჟა მორჩილიამ, პო-ეტმა დავით ჯანაშიამ, პროფესორებმა – შაია განაერელიამ და იგორ კეხეხეაშვილამ, ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორმა ლია წარუშვიამ, მოსწავლე-ახალგაზრდობის სახლის პედაგო-გებმა – მანანა ბუჭიამ, ნაზი ბულაქამ, ოთარ დანელიამ, სო-ფიკო განაერელიამ და დავით ბეალაძემ წიგნი ღრმა მეცნიერულ გამოკვლევად და წინგადადგმულ ნაბოჯად მიიჩნიეს დიდი ქართ-ველი მოაზროვნის ფილოსოფიური მემკვიდრეობის შესწავლის საქმეში.

მონოგრაფია 1832 წლის შეთქმულზე

საქართველოს
საგარეო ურთიერთობების
სამსახური

შალვა რატიანს 75 წელი შესრულდებოდა, ცნობილ ლიტერატურათმცოდნეს, ქართული ლიტერატურისა და ფუნდამენტურ ისტორიის მკვლევარს, სამუხაროდ, არ დასცადდა, 49 წლისა გარდაიცვალა მოულოდნელად, თუმცა ამ ხანმოკლე დროში რაც მოახსრო, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს ნიჭიერი მკვლევარის სახელს.

შალვა რატიანი მთელი თავისი სამეცნიერო, პროფესიული მოღვაწეობით დაკავშირებული იყო შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტთან, სადაც 1957 წლიდან, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დამთავრებისთანავე მივიდა სამუშაოდ და სიცოცხლის ბოლომდე მოღვაწეობდა. განსაკუთრებული ყურადღებით მოეკიდა XIX საუკუნის ქართული ლიტერატურის ისტორიის პრობლემების კვლევას და შექმნა არაერთი საინტერესო ნაშრომი ამ სფეროდის ეროვნული მწერლობისა და ფუნდამენტური ისტორიის საკითხებზე, რასაც შედეგად მოჰყვა ცნობილი მონოგრაფია „აკაკი წერეთელი და რელიგიური ზოგიერთი საკითხი“, რომელიც ცალკე ნიგამად დაისტამბა 1963 წელს და საფუძვლად დაედო მის მიერ 1964 წელს დაცულ საკანდიდატო დისერტაციას.

მონოგრაფიაში საფუძვლიანად არის ნაშრომწილი არამარტო აკაკი წერეთლის მხატვრული შემოქმედების მნიშვნელობა, არამედ ნაჩვენებია მისი ლიტერატურულ-კრიტიკულ შეხედულებათა არანაკლები ღირებულება ქართული ესთეტიკური აზროვნების განვითარებაში.

შალვა რატიანმა მრავალმხრივ საგულისხმო გამოკვლევები მიუძღვნა, აგრეთვე, ნიკოლოზ ბარათაშვილის, სოლომონ დოდაშვილის, ფილადელფოს კიკნაძის ცხოვრებასა და შემოქმედებას. გარდა ამისა, შექმნა ნაშრომები „ქართული სალიტერატურო კრიტიკა XIX ს. 50-იან წლებში“, „80-90-იანი წლების ქართული სალიტერატურო კრიტიკის განვითარების ძირითადი მომენტები“, „ლიტერატურული კრიტიკა ფუნდამ. იმედში“ და სხვა. სიცოცხლის ბოლო ხანებში მის მიერ განუვლდა მეცნიერულმა კვლევამ შემაჯამებელი სახე მიიღო 1983 წელს გამოცემულ მონოგრაფიაში „XIX საუკუნის 60-იანი წლების ქართული პუბლიცისტიკის ისტორიიდან“, რომელიც ავტორს განზრახული ჰქონდა სადოქტორო დისერტაციად, მაგრამ 1982 წელს გარდაიცვალა და გამოქვეყნება ვეღარ მოუხერხო.

როგორც მისი ძალიან მთავარი, შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის აქამდინდელი დირექტორი იხსენებს, მკვლევარს განსაკუთრებით ეძვირებოდა ფილადელფოს კიკნაძის ცხოვრებასა და მოღვაწეობის შესახებ დატურული გამოკვლევა. შალვა რატიანმა ნაშრომი შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტში, სამეცნიერო სხდომებზე მოხსენების სახით გააცნო კოლეგებს და მალაღი შეფასებაც დაიმსახურა. მაშინ ავტორს რეკომენდაცია მიეცა მონოგრაფია, ფილადელფოს კიკნაძის ცხოვრებასა და მოღვაწეობის შესახებ ნიგამად ექცია, რისი აღსრულებაც, სამუხაროდ, მკვლევარს აღარ დასცადდა.

ეს მონოგრაფიული ნარკვევი 1832 წლის შეთქმულების ერთ-ერთი ხელმძღვანელისა და იდეოლოგის, ბერძონაზონ ფილადელფოს კიკნაძის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის მეცნიერულად შესწავლის პირველი მცდელობაა. მას შემდეგ ბერძონაზონი ფილადელფოს კიკნაძის მოღვაწეობის შესახებ არაერთი ნაშრომი მიქმდნა, დაიწერა რამდენიმე დისერტაციაც. მაგრამ ნარკვევს აქტუალობა დღემდე არ დაუკარგავს.

შალვა რატიანი

ფილადელფოს კიკნაძე

შალვა რატიანის გამოკვლევაში ბერის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის დეტალური ანალიზის ფონზე განსაკუთრებული ყურადღება აქვს დათმობილი ბერძონაზონი ფილადელფოსის მედიაგოგიურ მოღვაწეობას, დასაბუთებულია, რომ ბევრი იმპიანდელი ნარჩინებული ცდილობდა, საკუთარი შვილი ფილადელფოსთან მიერბუნებისა აღსაზრდელად, მის მწაფეთაგან სასმარისა და ვასახელით ქართული მწერლობის ორი თავდასაჩინო ნაშრომად გენგენი, – დრამატურგი გიორგი ერისთავი და პოეტი რაფიელ ერისთავი.

ნარკვევის მეცნიერულ ღირებულებას ზრდის ის გარემოებაც, რომ მასში, მრავალრიცხოვან საარქივო მასალაზე დაყრდნობით, შესწავლილია „საიდუმლო ანბანისა“ და „აქტივ გონიურის“ შემოქმედებითი ისტორია, რომელთა უცლოოდ ავტორადაც მანამდე ფილადელფოს კიკნაძე ითვლებოდა; გამოჩნდაცა მეცნიერის მშობლიურ ქართული ისინი არა ერთპიროვნული ავტორის, არამედ კოლექტიური შემოქმედების ნაყოფია.

მეცნიერის საიუბილეო წელს, მისი გარდაცვალებიდან ოცდახუთი წლის შემდეგ, ფილადელფოს კიკნაძისადმი მიძღვნილი გამოკვლევა ნიგამდ მანაც გამოვიდა, 2 ივლისს კი ნიგნის პრეზენტაცია მეცნიერის მშობლიურ ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტში მოეწყო.

ნიგნის ღირსებებსა და გამოკვლევის მნიშვნელობაზე ისაუბრა რედაქტორმა ნონა კუპრიშვილმა. შალვა რატიანის კოლეგებმა – ეზნარ კვიციანიშვილმა, გურამ გოგიაშვილმა, გიორგი განჭილაძემ, ხეთისავერ ნარჩინაშვილმა, გივი ლომიძემ გაიხსენეს უფროოდ ნასული მეგობარი. ირმა რატიანმა მალაღა გადაუხადა ყველას, ვინც მონაწილეობა მიიღო ნიგნის გამოცემაში, და მათაც, ვინც დღემდე ინახავს მეგობრისა და კოლეგის სხვენას.

მირანდა ტყეშელაშვილი

ՅՈՒՆՆԻՍԿՈ

Բրոնզե քանդակ

ISSN 1987-7730

9 771967 173003